UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ-EGYLET.

Szerkesztik:

NAGY LAJOS és BOROS GYÖRGY.

Negyedik kötet.

KOLOZSVÁRT
NYOMATOTT GÁMÁN J. ÖRÖKÖSEINÉL.
1891.

A IV. kötet tartalma.

Költemények.

	Lap
Karácsoni ének. Rédiger Géza	1
Az anyai szív (ó német ballada.) Végh Mátyás	6.
A mi csillagunk. Tarcsafalvi Albert	17.
Biró Márton (népballada.) Péterfi Albert	23.
Egy az Isten. Jékei Aladár	33
Az én téli mulatságom. Jékei Aladár	34.
Özvegy anya bánata. Gyöngyösi István	49.
Krisztus és szent Péter (legenda.) Grátz Mór	55.
Vita után. Jékei Aladár	69.
Uri ima. Demeter Dénes	85.
Az Urban bizom. Nagy Mór Dr.	102.
Jöjjetek én hozzám. Tarcsafalvi Jenő	107.
Imádkozni megtanitlak. Ispán Károly	112.
Pályaválasztásom Szász András	121.
Egy jóltevő emlékére. Demeter Dénes	124.
Hálaadás. József János	149.
Miért éget a vas? (legenda.) Végh Mátyás	157.
Imára nyilik ajkam. Tarcsafalvi Albert	165.
Pál Rózsika (népballada.) Dézsi Mihály	170.
Szeretem az árvát Nagy Lajos	185.

Vallásos és erkölcsi tárgyu közlemények

A mongolok régi vallása Bálint Gábor	2. 36.
Az öreg ember. Gazzam R- Anna	4.
Egy kép az életből, Tarcsafalvi Jenő	7.
Egyházi és iskolai mozgalmak	14. 28. 45. 64. 77. 95. 126. 161 179.
Egy apa tanácsai fiának. Ferencz József	18.
A siron túl megismerjük-e egymást. Clarke után Szász András	50.
Fiam te légy földmivelő. B.	57.
Hogy lettem unitárius. Ford. Vári Albert	61.
Egy fél kenyér	63.
Templomban. —s. gy.	87.
Boldogok a kik sirnak. Csifó Salamon	88.
Apróságok.	94. 125. 178.
Aratás után. —s. —gy.	102.
Erő és gyöngédség Clarke után F. J.	105.
A vallásos és erkölcsös élet előmozditásának eszközei. Kovácsi Antal	133.
Az égbe vezető utak. Register	150.
Dávid Ferencz utolsó szavai	166.
Hogy lehet segitni a papot a prédikálásban. Ford. Gál József	176.
A tél B. Gy.	187.

Életrajzok és történelmiek.

	Lap.
Derzsi János temetése Maros-Vásárhelyt i. n.	27.
Unitárius egyh főgondnok, Daniel Gábor (arczképpel)	52.
Servét Mihály (arczképpel.) Ang. Vári Albert	70. 91.
Pákei Pákei Lajos. Ürmösi Kálmán	108.
Ballagi Mór. Nekrolog. Boros György	160
Kriza Gyula	161.
Pap Mózes — arczképpel. Nagy Lajos	167.
Beszélgetés régi unitáriusokról. Székely Ferencz	168
Visszapillantás egy 50 éves tanitói pályára. Kisgyörgy József	171.
Révész Bálint Necrolog. Kovácsi Antaltól	174
Molnár Miklós. Gvidó Béla	174.
Socin Faust. Ford. Vári Albert	189.

Vegyes tartalmu közlemények

A müvészet szerepe a nevelésnél. De Gerando Antonina	19.
Mozgalmak a kisded-nevelés terén i. n.	34.
Oxfordról. Gálffy Lőrincz	40 71.
Tartsunk iskolai nemzeti ünnepeket. Simó János	43
Terson titkár levele magyarországi utjáról.	44.
Márczius 15-e az unitárius iskolákban.	59.
Templomaink védelmezése. Siménfalvi György	76.
Életünk és vagyonunk védelmezése.	76.
Az unitárius ifjuság önmivelő egyletei	120.
A kolozsvári unitárius főiskola. Ferencz József, Kővári László	151.
A toroczkói zsinatok régen és most	158.

Egyleti élet.

A Dávid Ferencz-Egylet érdekében. Simó János	25.
A Dávid F. E. t. tagjaihoz Dr. Brassai Sámuel	151.
A Dávid F.-Egylet és a felekezetek. Dr Szlávik Mátyás, Boros György	
A Dávid F.-Egylet 6-ik közgyülése	136.
Egyleti élet és munkásság. 15. 31. 47. 66. 79 98. 130. 148 163 183. 189.	

IV. kötet. 1891. Január. 1. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Karácsoni ének.

Hitünk nagy ünnepén,
Jézus születésén:
Örvendezzünk!..
Mert beteljesedett
A kegyes igéret,
Mit a jó Isten tett —
Hajdan nekünk . . .

Fényes csillag támadt,
Sugára kiáradt
Most mi reánk.
Sötét éjszakába,
Vak tudatlanságba,
Terhes rabigába —
Nem maradánk! . .

Zengjünk — pásztorokkal,
Fényes angyalokkal —
Hymnusokat:
Dicsőség Istennek,
Békesség a földnek
És az embereknek:
Jóakarat . . . Amen.

Rédiger Géza.

A szerkesztőség szava a t. olvasóhoz.

Három esztendőt dolgoztunk át a vallás és az erkölcs érdekében. Vallásos hit nélkül értéktelen az ember élete önmagának, erkölcs nélkül veszedelmes a társadalomnak. Ez volt meggyőződésünk, midőn az „Unitárius Közlöny“ szerkesztésére vállalkoztunk, ez az most is, midőn a negyedik évfolyamra hirdetünk előfizetést Jelszavunk ugyanaz, a mi volt. Mi az „Unitárius Közlönyt“ egy kertészhez hasonló munkásnak tartjuk. Az kapál, ültet, vet, gyomlál, irt, virágot gyüjt, bokrétát köt, gyümölcsöt szed, asztalt terit, énekel, beszélget, néha panaszkodik, nem egyszer zugolódik, legtöbbször elégedett, mindig jót remél, mert Istentől

várja az áldást, s onnan bőven meg is kapja. Az „Unitárius Közlöny“ kertje kicsiny, de azt igyekszik jól mivelni, hogy gyümölcsét mások is szeressék meg, s tudják élvezni. Arra igyekszik, hogy feledtesse a gondot, hogy bátorságot csepegtessen a szivbe. Nem tudjuk, hány olvasóra tett valami jó hatást, de hisszük, hogy tennie kellett, mert időről-időre szaporodik az olyan olvasói száma, a kik fizetnek is érte, más lehet még több s ez nekünk, szerkesztőknek, s bizonnyal tisztelt munkatársainknak is édes tudat és elég szép jutalom Az uj esztendő elébe uj tapasztalatokkal és erős bizalommal tekintünk. Dolgozó társainktól a jövő évre munkát s igéretet is bőven kaptunk. Az eddigiekért fogadják legmélyebb köszönetünket. Támogassanak jó indulatokkal a jövőben is. Igéretünk a jövő évre az, hogy az unitárius egyház *világi gondnokai, az ámérikai unitárius titkár s mások fénynyomatu arczképét* fogjuk adni. A hazai és külföldi valláserkölcsi mozgalmakat terünkhöz képest állandó figyelemmel kisérjük Mindezek mellett is a *lap ára 1 frt 20 kr. marad, rendes tagok 1 frt évi tagdíjért öt évre kötelezőleg, alapitók 10 frtért előre beküldve, a lapot kapják.* Bármely összeg Iszlai Márton Dávid F. egyleti pénztárnok urhoz czimzendő. T. olvasóinktól függ, hogy igéretünket beválthassuk, s éppen azért ha olvasóink meghallgatják többszöri kérésünket, hogy mindenki szerezzen maga mellé *még két tagot*, s aszerint járnak el, akkor esztendő ilyenkor több ezeren fogjuk együtt dicsérni az Istent. Ugy legyen!! Kérjük, jöjjenek hozzánk bizalommal!

Kolozsvár, deczember hó. **Nagy Lajos, Boros György,**
szerkesztők.

A Mongolok régi vallása.

(Első közlemény.)

Midőn 1882-ben keleti és nyugoti mongol nyelvtanomat befejeztem, szándékom volt az előszóban a mongol nép régi vallását és szokásait röviden ismertetni Azonban eme munkám megjelenése elmaradván, a czélba vett ismertetés is csak szándék maradt. Midőn a Turánság sanskritját a dél-indiai tamul nyelvet nem ismertem, az annyira egyöntetü Mongolságot nyelvészetileg tulbecsültem; azonban a Turánság régi vallása és szokásainak ismeretét illetőleg a Mongolságot még ma is fontosabbnak tartom, mint a háromszor vagy négyszer akkora számu Török-tatárságot; mert a Mongolt jelenlegi vallása sem vetköztette ki nemzetiségéből, mint a fanatikus iszlam tette a török-tatár népekkel. Ezért határozám el a föntebbi szándékot legalább részben megvalósitani.

Ismeretes, hogy a Turánság bölcsejéhez részben meglehetősen közel eső Mongolság 1566 óta határozottan követi Buddha vallásának a lamaismus név alatt ismert alakját, a mely még Tübetbe jutása előtt, létrejötte földén, Éjszak-Indiában lehetőleg el volt torzulva, állitólag a çivaismuz belekeveredése által. Ezen lama-vallást a Mongolok sárga vallásnak (s a r a s á d s i n) nevezik a papság sárga öltözetétől, mig az ősi vallást megvetésből fekete vallásnak (k h a c a s á d s i n) hivják.

A Mongolok emez ősi vallását az európaiak samanismus-nak nenevezik állitólag a skr. ç r a m a n a (kolduló barát) szótól Azonban tekintve, hogy emez ősi vallás papja mongolul b ő-k ű n (bűv-ész)-nek neveztetetik s a bűvész a mandsu nyelven s z a m a n, valószinübb, hogy ez a szó az alap. Hogy azonban a mandsu szó is nem indiai eredetü-e, ki tudná biztosan eldönteni Az ősi vallás papja török-tatár nyelven k a m nak hivatott, a mely összefügni látszik a japan k a m i (isten) szóval. Minthogy a magyar t á t-o s vagy *l*-ezéssel (ugymint gyümö-l-cs pro gyümöcs) t á l t-o s szónak is minden oldalu jelentése am. b ű v-ö s, azért egy eredetü lehet a tamul t o t t-i y a n (sorcellerie, bűvészet) és t o t t-iyan (bűvész) szóval, mert egy két mássalhangzótól követett rövid hangzóju szótag egy hosszunak felel meg akárhányszor.

Még 1846-ban, midőn Kazán városában az egyetemen a mongolnyelvre hires tanszék volt, ismertette egy tanult Mongol, Banzarow, őseinek vallását régi, ritka mongol iratok alapján. Minthogy eme müvet nem lehetett megszerezni, még Mongolországba indulásom előtt jegyzeteket készitettem volt a Mongolók fekete vallását tárgyazó munkából s a következők éppen eme jegyzetek összeállitását tartalmazzák.

Az ég, mint legfőbb istenség.

A régi vallás szerint a Mongolok fogalma a legfőbb lényről olyan volt, mint sok más népé, a mely szerint a látható kék égboltozatban az anyagi és szellemi legfőbb lényt imádták és tisztelték. A kék égnek (k ü k ü t e n g r i v k ö k ö t e n g e r), mint az anyagi legfőbb lénynek működését látták a légtűnetekben s a föld mint a második főistenségnek termékenységében. Ezen mongol fölfogásból következett az, hogy a török-tatár népeknél a mongol k ü k ü, k ö k ö (kék) jelző k ü k, g ö k alakban „ég“ jelentést nyert.

Az örök ég (m ö n k ö t e n g r i) már mint a világot kormányzó s az emberi cselekedetet igazgató legfőbb szellem, mintegy az anyagi égnek szelleme tekintetett. Egészen természetes hogy a Mongolok ezen legfőbb istenségnek semmi képmást sem csináltak. Az imák némely helyei arra mutatnak, hogy egykor az ég és föld egy volt s a tűz istennőhez való imában emlittetik, hogy a tüz az ég és föld elválásakor jött létre. A kinaiak szintén igy vélekednek. A Mongolok régi vallása szerént is az ég a him, a föld meg a nőtermészet kutfeje; az ég adja az életet, a föld az alakot Ég az atya és anya a föld. Az ég határozatából születik az ember, sokszor természetfölötti úton, midőn t i. az ég va-

lamely nagy tervet akar a földön véghez vinni. Igy a mongol hagyomány szerint a Szenbi törzs hatalmát megalapitó Tabsikhai az égből egyik fejedelemnő szájába esett jégdarabkából született. Bodonczár, mongol nemzetségi főnök ez anyjára szállott fénysugárból született. Csingisz khán is a kék és örök ég határozatából jelent meg a földön a Mongolok között, a ki az „ég fija“ (tengrijin köbün) czimet, nem büszkeségből vette föl, hanem azért, hogy a kinai császárral egy rangu legyen.

Az ég a Mongolok szerént az embereknek nem csak cselekedetét, hanem gondolatát is látja, mindent látó, mindent tudó és igazságos biró; innen vannak a még ma is használatos fölkiáltások: „ég te tudod, ég te légy biró v. döntő!“ Ha a népek, fejedelmek, sőt egyesek is valamit az ég igazsága ellen cselekednek, az ég haragját csodás természeti tünemények által nyilvánitja, mint üstökös, aszály, villámcsapás stb

A villám sujtotta tárgyban a gonosz szellem volt, vagy be volt ronditva s az ég, mint a jónak barátja s a gonosznak, piszoknak ellene, ezt büntette meg. Innen a Mongol nyelvben a villám leütése még ma is „megszánás, kegyelés“ jelentésü szók által fejeztetik ki. Az ember az ég védelme nélkül boldog nem lehet. Egyik mongol munkában emlitve van, hogy egy alkalomkor Csingisz káhn testvéreivel és hadvezéreivel arról beszélgetett, mi a boldogság vagy szerencse? Ki ki a maga nézete szerént fejtette meg a kérdést. Legvégre Csingisz szólt s előszámlálva azt, mitől függ a nép boldogsága, azzal végezte, hogy az egész boldogság a földistennő és az örök ég védelmében áll. Mig a perzsa Ahura Mazdao, Khormuszda alakban a Mongolokhoz nem került, az „ég ura“ jelölésére, addig a kék és örök ég vitte a Mongoloknál a legfőbb lény szerepét. A tengri (ég) vagy tenger szót lehetne a török-tatár tang (fény, hajnal) szótól is származtatni, de még a mongol d e-g e- (dagadás, magasság) gyökből is Azonban lehet a kinai tiän (ég) szó tovább képzete is és ha a magyar isten szó nem egy a skr. acsyuta (incorruptible, dieu, vieillard, Viçnu) szóból tamulositott assudan (acsuden id.) alakkal, lehet ős-tiän is, mert a perzsa yäzdân (isten) alakból nehéz azt kihozni

Bálin Gábor.

Az öreg ember.

Ablakomban ülve, szokásom szerint, varrogattam Egyszer felte kintek s egy mindennap látható, de mégis nagyon szomoru kép akadt a szemembe. Mélyen meghatotta szivemet, köny töltötte meg szememet. Elmondom

A szembe levő ház ablakában egy öreg ember ült. Fejéről hosszu, gyér, fehér, hajfürtök szállingoztak alá. Kezei reszkettek, lábai ingadoztak s csak nagy nehezen telt az ideje. Olvasni már nem tudott, mert

szemei elvoltak gyengülve; más munkára nem volt ereje. Egy, csupán egy volt régi erejében: az elméje. Minden dolog iránt éppen olyan fogékony volt mint régen, s még talán érzékenyebb mint valaha, s következőleg minden percz nagyon nehezen telt el. S ebben az állapotban, midön ereje hiányzott, egészsége, kényelme, vigasztalása oda volt, ebben a szomoru állapotában nem volt senkije, hogy segitsen rajta.

Engemet legkivált ez lepett meg. Jól láttam hogy már-már a halál árnyéka környezi; láttam, hogy most az egyszer nagyobb szüksége volna segitségre, gyámolra, mint bármikor ezelőtt s ő mégis egyes-egyedül volt.

A szegény öreg ember fiával s annak a családjával lakott, s ugy látszott, hogy a család tagjai azt gondolták, hogy elég szivesek voltak az öreg iránt, minthogy egyszer-máskor be néztek hozzá, de fia egész naphosszat dologba volt; a menye gyermekeivel s a házi dolgokkal volt elfoglalva Nekik mindeniknek meg volt a maguk dolga, hol a házban, hol azon kivül és az öreg ember csupán egyedül volt

Ugy vettem észre, hogy estefelé legtöbbet voltak vele. De vajjon ebben öröme telt-e az öregnek? Nem. Nekik, s kivált a gyermekeknek könnyen jött minden, beszédjökre nem ügyeltek, meggondolatlanul ugrándoztak erre-arra, igazi gyöngédséget, jószivü szót alig hallott egyetkettőt Ilyenkor még nehezebben teltek a perczek, mint a mikor egészen magára volt. Hát ezért kellett hogy várakozzék, mig csupán egyedül volt?

Az öreg nagyon szomoru volt, búsult, nagyon bántotta, hogy ő már annyira hasznavehetetlen. Bár legalább egy kutya volna körülötte, a melyikről vehetné észre, hogy örvend annak, hogy ő még él! Fájt neki minden, de nem zugolódott. Ugy vette, hogy ez az ő sorsa, éppen ugy, mint sok másé is.

Vajjon mire volt szüksége ennek az öreg embernek? Csendességre, hogy senki sem háboritsa? Gondosságra, hogy legyen meg mindene, a mit egyék, igyék? Beszédre, mely üzze a némaságot tőle? Egyikre sem. Neki csupán egyre, csak arra volt szüksége, a mi senkinek sem került volna pénzébe: szeretetre! S ez az egy nem volt, s ha volt sem volt olyan meleg, hogy felmelegitse őt is

A mig igy résztvevőleg nézegettem a szegény öreget, sokszor jutott eszembe: vajjon ezek az emberek, kik most az öreg körül olyan könnyen élnek, fognak-e valaha ilyen sorsra jutni, s vajjon akkor eszökbe jut-e ez az öreg ember?

Azt gondolom, hogy a jó Isten gondoskodott volt három barátról a jó öreg számára, s ezek valának: Emlékezet, Hit és Remény. Oh mert melyik szív is az, a mely nem őrzi meg az eltünt mosolyokat, még ha a meglevő arczok oly nagyon kedvesek is?! És melyik az a szív, a

melynek nincsen reménye a halhatatlanban, habár csak nagyon kevés is!?

Az öregnek ilyen barátokra volt szüksége, mivel környezetében nem vala senki, ki sovány kezét gyöngéden megfogja s beszélgessen neki kedves dolgokról, s szép tettekről, melyeket valaha ő végezett. Senkije sem volt, ki hozzá menjen s igy szóljon: „Milyen csendesen, milyen türelemmel viseli nehéz terheit!“ Senki sem akadt, a ki ezt susogja füleibe: „Be jól esik, hogy mindig itt találom, a mikor egy pár perczet szakithatok arra, hogy ide szaladjak “ Nem, ezek helyett a gyermekeknek egy-egy gúnyos mosolyát látja, a mi pedig olyan nagyon bántja. Oh ez az igazi elviselhetlen nehéz kereszt!...

Egy napon a fia belépik hozzá. Hivja, hogy jöjjön ozsonnázni. Az öreg most nem probálta meg a felkelést, mint máskor A fia ki szól feleségéhez: Erzsébet, apám elaludt, s veszed észre, hogy most éppen olyan, mint a mikor anyám rosszul lett volt. Emlékszel, milyen hosszasan ültek a tűz mellett, s mennyit beszéltek ifjukori életükről. Erzsébet belépett a szobába s az öreg felé közeledett „János“ szól az asszony „apám meg van halva!“ Meg van halva?! Nem, a szegény öreg már túl van a halálon Ez már nem halál, hanem élet az örökkévalóság országában!

(Christian Register). **Gazzam R Anna.**

Az anyai sziv.

(O-franczia rege)

Egyszer egy hiu lány igy szól kedveséhez:
— Csábos mosolygással hajolva füléhez —
»»Aranyom, csillagom, valamit álmodtam,
Valamit álmodtam, elmondom legottan:
Tündérek azt mondták, a fülembe sugták,
Édesen, titkosan, hogy mások ne tudják,
Rózsatermő arczod örökre igy marad,
Soha meg nem rokkan liliom derekad,
Csak vedd rá kedvesed, megteszi az érted,
Ölje meg az anyját, s szivét adja néked.««

Megretten a legény, nincs szava, nincs hangja,
Irtozattal fut el a leányt ott hagyva.
— De más nap a leány ujra kérve kéri:
»»Menj öld meg anyádat és a szivét tépd ki;
Menj öld meg anyádat s örökké szeretlek,
Örökké fiatal, ötökké szép leszek.««
»Iszonyu, mit mondasz, ne kivánd, szerelmem,
Kezemet anyámra én hogyan emeljem!«

Igy szólott a legény s felforrott a vére,
— S irtozattal fut el — a lány beszédére.

Harmad nap a leány szóla esdekelve:
»»Menj, öld meg anyádat, még ma estre kelve,
Menj öld meg anyádat s add ide a szivét,
Hogy tiéd lehessek, örökre a tiéd.««
»Iszonyu, mit mondasz, ne zaklass, szerelmem,
Kezemet anyámra én hogyan emeljem!«
Igy szólott a legény s felforrott a vére,
— S irtozattal fut el — a lány beszédére.

Negyed nap a leány szóla fenyegetve:
»»Látom már, tudom már, soh' sem szerettél te,
Akad majd különb is, akad majd hivebb is,
A ki, ha megkérem, elhoz száz szivet is.««
Igy szólott most a lány, a legényt ott hagyva
Szivettépő kinba, lázas gondolatba.

S szivettépő kinja, lázas gondolatja
A szerelmes legényt a roszra ragadja,
Mert mikor este lett, titkos árnyu este,
Mit a lány parancsolt, a legény megtette:
Megölte a fiu édes szülő anyját,
S szivét kitépte, hogy a lánynak adja át.
És midön rohanna vele a sötétbe',
Elesett, feljajdult fájdalmas nyögésbe'.
S jó anyjának szive kérdi édesdeden:
»»— Megütötted magad én édes gyermekem?««

Végh Mátyás.

Egy kép az életből.

Csendes tűzhely előtt ül békésen, nyugodtan az édes anya. A gyermekek elaludtak s lélegzésök a legszebb zene, mit képzelni lehet. A kis szoba csendes, csak a fali óra ketyeg egy-kettőt, egy-kettőt. A tűz szikrázik s egy-egy szikra elszabadul, s szalad serényen, mig a sátoros kemencze alatt végig fut. Mintha kirepülne, felszállana messze, messze! . .

Az anya képzeletben tovább folytatja a szikra útját, s ime oda fel, az égbe száll lelke gondolatja

Oh milyen boldogság! Hiszen, lám én nem egyedül őrködöm itt. Hiszen a jó Isten is itt van őrködő szemével nemcsak felettük, hanem felettem is . . . Oh én áldott jó Istenem! hála legyen neked, hogy engemet ily boldoggá tettél! Örökké áldom szent nevedet, hogy szegény-

ségemben ennyire éreznem engeded a gazdagságot és megelégedést. Ne hagyj el Istenem, jó atyám! . . . Még egy sóhaj s az édes anya feje keblére hajlik, szeme le van zárulva . . . Elszenderedett, de még mindig mozog ajka . . . Folytatja imáját, folytatja sohaját . . . Istennel társalog . . .

Egy-két percz igy telt el, miután ujra felébred. Körül néz. Azt hitte, hogy nincs egyedül . . A gyermekek alusznak Hát uram alszik-e? . . Nem, hiszen ő nincs itthon Vajjon hol van még mindig, hiszen már kilencz óra is elmult! Mi lehet az oka, hogy olyan sokáig ül oda? Azt mondotta volt, hogy a bíróhoz megy s azután bé néz az olvasó társaságba. Onnan ezóta mindenki eljött Bizonnyal máshova ment. Bizonnyal annál a gonosz asszonynál van ismét! Mióta a tél beállott, ismét nem igen ül itthon. Ha itthon van is keveset beszél, s sokszor zúgolódik és elégedetlen. Talán csak nem bántottam meg? Hiszen én ugy járok utána . . Hiszen mindig azon töröm az eszemet, hogy mivel találjam kedvét! Csak nem becsüli többre azt, mint engemet?!

Most bizonnyal ő jő. Éppen tiz óra. No hiszen még nem is olyan késő . . . Az ajtó nem nyílik. Talán nem is jött be a kapun, mert a lépését nem hallottam, mintha csak a kapu betevése hallatszott volna . Nem az volt. Látom, a szél veri az ablakot Ejnye milyen erősen hull a hó, s fú a szél

Megint ütött az óra Már éjfélre jár No most mindjárt itt lesz. Ez ő . . . Ugy is van. Az aggodó asszony fel kél a kis törpe székről. Jő, megy erre, tova. Meggyujtja a lámpát. Kezdi elészedni a vacsorát, ha ennék az ura. Minden jó rendben van, s ő mégis olyan nyugtalan most. Nem tudja ki találni mi leli. Hátán végig fut a hideg. Rosszat sejt . . .

Oh Istenem, tán csak nincsen baja. Mit csináljak, ha roszul van?

A nélkül, hogy észre venné, kezét összekulcsolja, mint mikor a kis széken ült, s észre sem veszi, hogy az ura ugy látta meg.

Imádkozol ugy-e? Érzed a bünödet, te jámbor hamis lélek. Te azt hitted ugy-e hogy én süket vagyok . . . Te, egy szót se szólj, mert mindjárt vége életednek. Hogy soha se ismertelek volna meg. Hogy vesztél volna ott, a hol születtél . . .

Szent, jó Istenem, hát mi lelte az én uramat, hiszen ilyen még soha sem volt Ezt sohajtotta a szegény anya, mert szólani nem mert egyet sem. Szegény — ijedtében — azt sem vette észre, hogy a keze még mindig össze van kulcsolva.

Ugy-e nem szólasz? Nem, mert érzed a bünödet, te istentelen! Hát szólj! Hát mondjad, hogy nem igaz. Bizonyitsd be, hogy nem csaltál meg. Győzz meg, hogy nem volt itt senki. Szólj azonnal, mert különben véged van!

Az utolsó szavak akkora hangon voltak mondva, hogy a néma szomszédság csengett belé. A szegény asszony torka elszorult. Még lélegzeni is alig tudott, nemhogy szólhatott volna Lábai reszketni kez-

dettek, kezeivel az asztalhoz támaszkodott, majd hátra húzódott az asztal mellé, leült a kanapéra és sirni kezdett mint a gyermek, a ki megijed, s ugy elveszti erejét, hogy magával jót tehetetlen, s nem tud mozdulni a fenyegető veszély elől.

. . . Édes anyám hol van?! Édes anyám kérek egy kicsi vizet! Édes anyám . .

— Hát nem hallod, avagy tán már a gyermekeid sem kellenek? Kelj fel onnan s menj a gyermekedhez, te gonosz teremtés! Hallod?... Az utolsó szót ki sem mondotta volt a férfi, midőn ugy kirántotta feleségét az asztal mellől hogy az asztal majd hogy fel nem dölt... A férfi leült az asztalhoz s enni kezdett, s folytonosan zúgott, morgott, szitkozódott . . . Hadd el csak mert megtanitlak én tégedett. Eredj feküdj le már a fattyaid mellé, hogy ne lássalak itt, mert mindjárt vége életednek.

Mit tegyen a szegény gyenge asszony? . . Talán, ha lefekszik nem bántja . . .

Egy percz sem telt el s ott volt a három kis gyermek mellett s az ágytakaró alatt ki sirta keservét, fájdalmát, de még sem értette meg, hogy mi történhetett az urával

Tamás uram sokáig ette a vacsorát, mert sokszor félbeszakitotta a szitkozódással, a fenyegetéssel, a fogcsikorgatással. De hát végül is csak szünni kezdett haragja, miután nem volt a ki tüzelje. Majd kifizetlek én holnap asszony. Aludj csak most, aludj, mert itt az én házamnál ugy sem sokáig aluszol

. . . Az óra éjfélt ütött, a szél csendesedni kezdett künn s Tamás uram is lassan lassan elcsendesedett ott benn. Az asztalra könyökölve elaludt, miként elébb a felesége a kis széken. Az ő ajka is mozgott, de nem imától, mint elébb feleségéé, hanem az átoktól . . . Elaludt ő, el aludt a lámpa, el a tűz s a hajnali kakas szó ott találta az asztal mellett.

Reggel ágyába feküdt s már délfelé járt az idő, a mikor felkelt ugy ruhástól, a hogy lefeküdt volt. Ki ment a házból most már csendesen, mert hát a bor ereje is meg volt csendesedve

Talán künn a gazdaságban nézett körül? . . . Azt majd elvégzi az az asszony. Ez az ő dolga . . . Én nem nyulok hozzá Köszönje meg, hogy össze nem vágtam s ki nem repitettem az utczára.

Tamás uram Sárához, az özvegy asszonyhoz ment ujból, oda, a honnan az estve jött volt Sára asszony egy férfit, az urát, már eltudott tenni láb alól, hát ezzel az asszonnyal ne birna De ő megmutatja, hogy a kit ő leánykorában szeretett az az ővé lesz asszonykorában.

No, hát ugy-e megmondottam. Ugy e fenn volt? Fenn, mert akkor ment el tőle a maga kedves szomszéd ura. De ugyis kell. Maga nem érdemel egyebet. Én bizon nem bánom! . . Probálná csak meg Menne

el haza ma egy órával hamarább, s tudom meglátná, hogy a kapu nyitva lesz. Meglehet, hogy akkor már nem lesz ott. Nem, mert leseti, hogy mikor megy hazafelé s akkor szépen megugrik. Jól tudom én, hogy szokott az ilyen történni . . De maga egy gyáva. Legény korában is kibeszélték az eszéből, mert hát az jó modu leány volt, én pedig csak ilyen szegény. Mennyen csak, meglátja, hogy nekem van igazam.

Megint felültette, feltüzelte, felharagitotta, haza kergette a go nosz özvegy asszony Tamás uramat . . . És a kapu nyitva volt, a hogy az özvegy mondotta . .

Szelid hangon kérdezte Tamás, hogy ki hagyta nyitva a kaput? Én nem tudom édes uram. De talán nem is volt nyitva, hiszen én tettem bé . . . Te nem hiszel nekem! Jer hadd mutassam meg. Ekkor megragadta kezét s kihurczolta a kapuhoz Látod? Hát én hazudtam? No szólj, ki járt itt? Kinek tartod nyitva? Hát te előttem titkolózni mersz? No az én kapumon belöl nem többé, s ezzel kilökte a kapun s a kaput bezárta . .

Kell-e mondanom, hogy milyen léptekkel, milyen szivvel s milyen szemmel ment öreg szülőihez a szegény anya . . .

Mi történt? Mi bajod? Szólj lelkem leányom! Hát ki beteg? Hát te hol jársz ilyenkor? Te veled bizonnyal történt valami Hát miért nem szólasz? Ne félj lelkem, mert mi nem bántunk!

Szóljon! De hát mit? Ő nem tudja. De hát hogy, hiszen ő néma, mint a kinek nyelve sikere végképpen megszakad . . Nem szól, csak sir, mint a záporeső.

No, nem baj. No csak ülj le. Az urad otthon van ugy-e a gyermekekkel? Ülj csak le, majd haza kisérünk mi, ne félj semmit.

A szegény öreg szülök nem értettek semmit s a titok még nagyobb lett előttük, mikor látták, hogy a leányuk nem készül haza. De nem tudott, vagy nem akart szólani nekik.

Az éjet ott töltötte, s reggel kérte az édes apját, hogy kisérje haza. Hogyne kisérte volna!

— Hát te mit keressz itt? téged ki hivott ide? Ki takarodj a házamból, hogy egy percz mulva itt ne lássalak! Ilyen szavak fogadták az anyát az ura házánál, a maga házánál, saját édes apja előtt A jó öreg nem tudott megérteni semmit, de azt látta, hogy a veje haragja nőttön nő, annyira, hogy meggyőződött arról, miszerint most jobb lesz ha el megy ő is s elviszi leányát is.

— No kis gyermekeim, jöjjetek menjünk mára hozzánk. Ugy-e eljőtök? A nagyapa felöltöztette három kis unokáját, s elől az anyát s azután a három kicsit kivitte az apjok házából.

— Menjetek, vesszetek el mindannyian anyátokkal s minden nemzettségtekkel együtt ti életem elvesztői, ti veszedelmei napjaimnak . . . ti, mert ti is csak olyanok lesztek mint anyátok . . .

Az anya, s gyermekei elmenekültek saját házoktól s a ház néma, kietlen, puszta, feldult lett, mint háboru után a csatamező.

S mi következett ezután? Az, a mi háboru után szokott. A romladékon, a hulladékon osztozkodtak a veszély hintői, a békesség rontók, kik az egész zavart csak azért okozták, hogy ez bekövetkezzék . .

A gonosz özvegy két háznál lett otthonos, s olyan elégedettnek érezte magát, mint a ki nagy pert nyert meg Olyan büszke, olyan nyugodt volt, mint ha a legjobb munkát végezte volna. A magáéhoz hasonló sorsra juttatott férfinak kedvébe járt, hiszen bőven kijutott a bor s a kalács a más kamarájából. Az első szoba ékes, diszes volt, talán még inkább mint valaha, hiszen a gyermekjáték nem hányódott a földön erre s tova, s azt sem bánta, hogy a gyermekek nincsenek mindég a nyakán A férfi is meg volt nyugodva, hogy most még jobban van, mint az előtt Neki csakugyan ugy tetszett, hogy kedvesebb asszonnyal van dolga, mint a milyen volt-a felesége . .

Két, három nap se telt el, s egész Péterfalva lakóssága tudta mi történt De hát lehetseges volna?! Hisz ez hihetetlen. No ez mégis iszonyu! Hát szabad az, hogy egy rosz asszony semmivé tegye egy egész ház boldogságát? . Mindenki töprenkedett, mindenki elitélte . . Nem, ez nem volt elég. A jobb érzelmüek felháborodása tovább ment. Azok, a kik az otthont szentnek tartották, azok, a kiknek szive megindult az ártatlanul szenvedő kisdedeken; azok, a kik ugy tudták, hogy ártatlan volt, mintha mindig vele lettek volna; azok, a kik őrködni szoktak hiveik lelki boldogsága felett, mind ezek s igy hát — egy-kettő kivételével — mindenki azt mondotta, hogy a bünösnek kell szenvedni.

De hát mit törődtek ők a világ szájával? Az élet könnyen s vigan folyt, de a czél még nem volt elérve teljesen. Az asszony szeretett volna hitestárs lenni Igy biztosabbnak gondolta, s a mit ő kigondolt, azt Tamás uram hiven járta

Probált szerencsét a papnál, azért hogy elváljon. Nehezen ment. A pap meghallgatta panaszát, de mindig azt a jó tanácsot adta, hogy menjen haza s gondolja meg jobban a dolgot

Tamás uram probálgatta a szerencsét az emberek között is. Kezdett nehezére jőni, hogy a jó barátjai is csak ugy távolról kerülik Ez is lassan ment. Az emberek csak keveset, egy két szót váltottak vele, s ezt is csak azután, mikor látták, hogy a barátság közte s az asszony között kezd vékonyodni.

Két egész esztendő telt el ilyenképpen. Ujból télre fordult az idő. Tamás gazda egyszer, ugy maga szabadjában, maga körül kezd nézni. Mégis csak különös — gondolá magában Künn a ház körül olyan rendetlen minden! Mintha vagyonomnak lába kerekedett volna, minden a kapu felé kezd állani. Nem ér itt semmi csak fél annyit sem, mint ez előtt két évvel s a mellett most már adósságom is van, a mi még nem

volt soha. Bétekintett az élés kamarába. Az egerek ütöttek ott tanyát De hát mi lehet ennek az oka? Hiszen én most is csak ugy gondozok mindent, mint régente! A ház kivül-belül mintha el volna ridegülve. Csupán egy, az a nevezetes szoba, az van jó rendbe. Alig tudta megállani, hogy el ne sohajtsa: szegény feleségem! De bizonynyal ugy gondolta. Hej hiszen sokszor jutott neki már eszébe. Miért is űzte volt el szegényt?! .

De hát gyermekeim?! Éppen tegnap láttam a kisebbiket. Ugy hivják mint engemet Már négy éves. Ma holnap ő is iskolába fog menni. A leánykám Ilona már kilencz éves. Ezóta már jól olvas. Hátha még verset is tud mondani. Hiszen az utolsó névnapomon is már mondott volt egy parányit! . .

Jaj hogy az Isten áldja meg azt a jó papot! Milyen jó, hogy nem hallgatott a szavamra akkor, s milyen jó lenne, ha hallgatna most, ha megtenné érettem, hogy elmenjen az apósomhoz . . .

Hogyne édes Tamás uram, hiszen csak ezt vártam — igy válaszolt a pap, midőn Tamás kérte, hogy lenne békebiró s adná össze őket még egyszer. Igen ám, de tudja a feltételt Tamás uram? Bizonnyal igen tiszteletes ur! Érzem, hogy könnyelmü voltam, tudom hogy szörnyen bünös vagyok. Én meglakoltam, ő is lakolni fog, mert miként az emberek megvetése, ugy fogja üldözni őt az én utálatom. Ebből a faluból el kell hogy pusztuljon E felől nyugodt lehet mindenki. Bizony mondom tiszteletes ur, a gonosz asszony keserübb a halálnál! . .

Uj esztendő első estéjén a Tamás házánál már nemcsak az édes anya, hanem a három kis gyermek is könnyet hullatott. Szegényeknek olyan jól esett, hogy ismét otthon lehettek . .

A háboru dulta házba visszakerült a szeretet, a jóllét és a felvirágozás angyala . . .

A kis gyermekek szépen nőttek. A nagyobbik fiunak jó esze volt s ezért édes apja kollegiumba szánta, a másik asztalos mesterséget tanult. Mind a kettő szép jövőnek nézett elébe.

A Tamás háza egészen megújult

. . Lám a szerető jó Isten meghallgatta az édes anya buzgó imáját.

Tarcsafalvi Jenő.

Egyházi dalkört kell teremteni.

Ismeretes a t. olvasó előtt e lap 10-ik számából, hogy a Keresztur egyházköri dalkör, pályázat utján, egy szép egyházi énnekkel gazdagitotta az unitárius ének-irodalmat, valamint az is hogy ahoz pályázat utján dallamot akar szereztetni. Talán nem lesz érdektelen felemlitenem,

hogy a dalkör nemcsak a fennebb emlitett pályázati hirdetéssel akart a maga részéről jelt adni az általánosabb munkára, hanem dalköre szervezetének ismertetésével is, alapszabályait 300 példányban kinyomatta Egy-egy példányt küldött a székely-kereszturi unitárius egyházkör minden belső emberének, az egyházkörök espereseinek, az unitárius intézetek tanárainak, világi hitronoknak; mert arra számitott, hogy ez által is támogatást szerezhet az ügynek, több helyen ébresztheti érdeklődést. Nem is csalódott; maga a dalkör már azóta is részesült ujabb támogatásban, a mennyiben az egyházkör gondnoka mltsg. Szentkirályi Árpád ur 10 frttal alapitó, vallásfelekezetünk érdemes főgondnoka mltsg id. Daniel Gábor ur 5 frttal, egyházköri esperes Török Sámuel ur 1 frttal, sz.-udvarhelyi reál-iskolai tanár Pálfi Károly ur 1 frttal, Tordáról Péter János ur 2 frttal, ravai pap Végh Mihály ur 1 frttal, a martonosi unitárius ekklézsia 5 frttal pártoló tagja lett dalkörünknek — Szép tett az illetők részéről, buzditás a dalkör részére, hogy ez intézményt fenntartsuk, fejlesszük, s általa vallásfelekezetünket szólgáljuk. De nem csalódott annyiban sem, hogy az énekügynek erkölcsi támogatására nyujtott saját példája másokat is hasonlóra buzditott. Ugyanis az udvarhelyi egyházkörben még a mult évben alakitottak dalkört. Ezen évben homoród-almási pap Ajtai János vezetése alatt ujra szervezték papok és tanitókból; megszaporodtak számban, megizmosodtak erőben is a fiatal papok és buzgó tanitók által. Gratulálok paptársaim és tanitó barátaimnak s rendkivül örvendek ezen a dolgon, mert csak ugy van természetesség benne, remény jövője iránt, ha papok és tanitók közösön dolgoznak. Igy, igy; dalkört a belső emberekből! A közmondásnak, hogy gyakorlat teszi a mestert, itt is érvénye van. Tért, helyet tehát, hol eszközeink fényesednek, élesednek; hajh, mert sok még a parlag, melyen alig találni szép virágot! Kertészetet az egyházban, hogy legyen bokréta és koszoru, mivel felékesithetni a puritán egyszerüségnek falait! Énekmüvészetet a templomba! Evel kell megtörni a vallási közönyt, mely üressekké tette templomainkat eddig Ki erővel bir, kit szebb jövőnek vágya tettre készt, dalkörbe mind! hogy tanuljuk meg ajkunknak hangját szivünkön szűrni át Saját példánkkal kell lelkesitnünk a népet; csak igy lesz éneklés templomainkban

Az udvarhelyi egyházkörnek ezen buzgóságában lehet némi csekély része dalkörünk példaadásának is, mert az uton ez indult elől. Ezután is elől kell járnia! . Bár minél többen követnének! . . . Sokat tehetnek erre buzditással az esperes urak, a közgyülések, alpapiszékek, egyházköri vizsgálatok alkalmával; tehetnek a papok is, ha tanitói gyüléseken való megjelenésökkel is jelét adják a tanitók iránti rokonszenvöknek s egészen közel kerülnek egymáshoz; tehetnek magok a tanitók, kiterjedhetne ez ügyre a Dávid F. egylet fiókjainak is figyelme a világi elem buzditásával; mert nemcsak papok s tanitókból áll a világ; nem kell csak ezekből várni az egyházi, a val-

lági ügyek mellett való buzgolkodást Egyesitett erő gyorsabb haladást biztosit, nagyobb eredményt ad *)

Enlakán, 1890 október 17. **Győrfi Ferencz.**

Egyházi és iskolai mozgalmak.

— **Az E. K. Tanácsból**: A tisztviselők felelősségéről szóló törvény 1891. julius 1-ső napján lép életbe (295—1890 k. i.) — Szabédi lelkész az EMKE-nek segélyre ajánltatott a mezőségi községekben gyakorlott müködéséért. — Torda-Aranyosmegye megyei hatósága felhivatott, hogy a toroczkó-szent-györgyi községet kényszeritse, hogy köztemetőt állitson s ha ezt nem tenné, adjon t - mető-helyet az unitáriusoknak. — Kereszturköri esperes T ö r ö k Sámuel gyengélkedése okán az esperesség alól való felmentését kérte, a mit az E. K Tanács megadhatónak vélt, s az esperes helyettesitése iránt intézkedett. Helyettes esperességgel megbizta köri jegyző Raffaj Domokos ujszékeli lelkészt. Török S.-nek felmentését fogja ajánlani a közelebbi főtanácsnak, buzgó hivataloskodásáért méltányló elismerést nyilvánitván. — Ugyancsak Török Sámuel a papság alól felmentésért és nyugdijazásért folyamodott. 49 évig tartó áldásos és lelkes szolgálat után megerdemli a nyugalmat Kivánjuk élvezze sokáig erőben és egészségben.

— **A főtisztelendő püspök ur** Török Ferencz tanitót és énekvezért hasonló minőségben Nyomátról áthelyezte Bözödre. Gyarmathi Dénes okleveles tanitójelöltet kinevezte Nyomátra tanitónak és énekvezérnek. Bálint Kozma Miklós okleveles tanitójelöltet kinevezte Szabédre másodtanitónak. Benkő Jánost a főgymnasiumból kinevezte Kis-Adorjánba lévitának.

— **Az unitárius papnevelő intézet** növendékei egyleti életéről és müködéséről alkalmilag kivánunk rövid tudósitást adni. A „Theologusok olvasó és önképző egyesülete“ alakuló gyülését 1890. szept. 10-én tartotta meg tanár tiszt. Boros György védnök ur elölülése alatt, mely alkalommal a tisztviselők választattak meg. Elnök lett: Gál József papjelölt iskolafőnök, majd az ő eltávozása után Vári Albert III. éves papnövendék. A XXIX-ik évfolyamába lépő, kebli „Egyházi lap“ szerkesztője: Szász András II. éves papnövendék Az egyletnek a megalakuláskor volt 21 tagja, kik közül ez időig eltávozott 4, s most a tagok száma 17. Az egylet eddig 10 gyülést tartott, melyeknek tárgyai szavalatok, fölolvasások és vitatkozások voltak. Volt egy szavalati nemes verseny, jegyzőkönyvi dicséretet nyert Sándor Géza II. éves papnövendék; továbbá egy vitatkozás e tétel fölött: A szószék kicserélés helyes-e vagy nem?“ Irodalmi pályatételül kitüzetett: „Baur élete és munkássága s magyarra forditott müvei méltatása.“ — **G**

— **Angliában** az uj kimutatás szerint 344 templomban tartanak unitárius istentiszteletet. Van 356 papjok, kik közül 284 rendes papi tisztet teljesit. Számos olyan hely van a hol nincs templom s nincs istentisztelet Ha a 344 templomra átlag csak 500 lelket veszünk, a mennyi nálunk is bátran vehető, akkor csak a rendes ekklésiákban 172.000 lélek van.

— **Visszhang.** A budapesti templom felszentelése szép ünnepélyének méltó viszhangja az „Unitárius Kis Könyvtár“ legujabb száma, melyben a templomszentelési imák és beszédek vannak közölve. Megrendelhető Derzsi Károly szerkesztőnél (Budapest V. ker. Koháry-utcza 4. sz.) Ára csupán 10 kr.

---

*) Ezekhez a meleg szavakhoz csak annyit adunk: a kiáltó szava a pusztában: ***készitsétek az urnak útát, egyengessétek az ő ösvényét.*** A kinek füle van a hallásra hallja! Szerk.

— **Példatár az elemi iskolai énektanításhoz.** Szerkesztették Hortobágyi Antal, Könyves Károly és Szabó Lajos fővárosi tanitók. A 4 alsó osztály tananyaga osztályonként van elkülönitve s az énekek kellő szakértelemmel vannak az egyes füzetekben a gyermekek értelmi fokához és éneklési tehetségéhez alkalmazva. Az egyes füzetek ára 10 és 30 kr. közt váltakozik. I.—

— **Népiskolák** számára megjelent: Természetrajz. Irta: Sudy Kapisztrán, elemi isk igazgató. Ára keménykötésben 40 kr. — Természettan népiskolák 5—6 ik osztályai számára, irta: Vargyas Endre kir. tanfelügyelő. Ára 24 kr. Mindkettőt kiadta Lampel Robert Budapesten.

— **Szentgericzei Jakab Gergely**, élete 74-ik évében decz. 8-án meghalt Kobátfalván. Egy köztiszteletben álló, szerény, munkás és vallásos ember volt. Három gyermeke és hét unokája gyászolja, s jóbarátai őrzik emlékét. Nyugodjék csendesen!

Egyleti élet és munkásság.

A szerkesztőség tájékoztatója az uj esztendőre. Ugyanabban az irányban fogunk haladni, a melyben eddig haladtunk. Költői és prozai irásban mondjuk el dolgozótársainkkal együtt gondolatainkat és érzelmeinket a hinni és tenni valókról. Mindenik számban lesz egy-két költemény. A vallást, az erkölcsi életet, az egyházat vagy a nevelést illető kérdésekhez vezérczikkeinkben hozzászólunk ugy, a mint az alkalom fogja kivánni. A biblia ismertetése és olvasása iránti kedv élesztése végett egy czikk sorozatot kezdünk meg és folytatunk az éven keresztül. A mindennapi élet jó és rosz oldala felmutatására fognak szolgálni elbeszéléseink. Az idegenek gondolatai ismertetése végett közlünk egy-egy fordítást, vagy önálló tanulmányt, melyek között a keleti hires utazó Bálint Gábor most megkezdett czikkét, bizonnyal örömest veszik olvasóink. Az unitárius egyház és az iskola régi és mostani vezetői életrajzát és a menynyiben lehet arczképe közlését a már megkezdett módon folytatjuk, és pedig egyik közelebbi számban adjuk egyházi főgondnok Daniel Gábor, egy másikban Dr. Berde Áron fénynyomatu arczkét, azonkivül a régiek közül Servet Mihály, Blandrata György és Socinusét, a közelebb multból Pákei Józsefét, az idegenek közül az ámérikai unitárius társulat titkáráét Grindall Reynoldsét. Állandó tudósító rovatunk lesz az E. K. Tanács közérdekübb határozatairól, az ekklésiákban s a belső emberek között előforduló nevezetes mozzanatokról és változásokról, a külföldi egyházi és iskolai mozgalmakról s végül a D. F. Egylet és fiókjai müködéséről.

Tisztelt olvasóink legyenek segitségünkre!

A beállott uj esztendőben fogjuk kezet. Segitsük elé azt, a mi jó, irtsuk azt a mi rosz, s e végett ne sajnáljuk a fáradságot és a költséget az „Unitárius Közlöny"-től

Marosi fiók-körben nov. 13-án gyülés tartatott. Szép számmal voltak jelen Felolvasást tartott Rédiger Géza tagtárs: „Karczolatok a zsombéki isk. takarékpénztárról," „Mementó" költemény. A gyülés felolvasónak jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

A hátralékosok száma a t. egyleti tagok között tetemesen felszaporodott. *Ezen a helyen kivánjuk ujból is figyelmeztetni a tisztelt tagtársakat s más hátralékosokat, hogy tartozásaikat január 31-ig annyival inkább küldjék bé az illető pénztárnak, mivel ellenkező esetben a pénztár kénytelen lesz postai megbizáshoz folyamodni, a mi a hátralékosoknak még külön költséggel is fog járni. Kérjük ne várják bé!*

A D. F. Egylet Udvarhelyköri fiókjában 1890-ben történt tagsági dij befizetésekről: 1890-re 1—1 frt rendes tagsági dijat fizettek: H.-Ujfalu: Ekklésia

(1887—90), Deák Mózes, Tibáld József (1888—90) Karácsonfalva: Ekklésia, Nagy Sándor, Siménfalvi Sándor. Almás: Ekklésia. Abásfalva: Ekklésia, Sándor Gergely pap (1888—90), Tóth Zsigmond (1889—90) (Folytatjuk).

Kiadta Vargyason 1890 nov. 21. **Kisgyörgy Sándor,**
fiók-egyl pénztárnok

☞ Az „**Unitárius Közlöny**“ I., II., III. kötetéből teljes példányok mindig kaphatók 1 frt 20 krért kötetenkint, mely összeg legczélszerübben postai utalvánnyal Iszlai Márton pénztárnokhoz czimzendő Kolozsvárra. A III-ik kötethez Brassai Sámuel, Ferencz József unitárius püspök, három angol unitárius fénynyomatu arczképe ingyen melléklet.

☞ **Szerkesztőségünknél** megrendelhető: Orbán Balázs emléke, arczképpel, ára 30 kr.

A Dávid Ferencz Egylet kiadványai: Dr. Brassaitól: „A jövő vallása“, „Melyik az igazi tudomány?“, „Vallás és hit“, „A Jézus istensége.“ — Dr. Hegedüs Istvántól: „A halhatatlanság kérdése a klassikus irodalomban.“ — Kelemen Alberttől és Ürmössi Kálmántól: „A vallástanitásról.“— Kőváry Lászlótól: „A Keresztény család.“ — Ferencz Józseftől: „Vallásos dolgokról“, párbeszéd. Egy-egy füzet ára 10 kr. A kilencz füzet ára együtt megrendelve 85 krért küldetik. — Boros Györgytől: „A jó gyermek könyve“ 6—8 éves és nagyobb gyermekek számára tankönyv és erkölcsi olvasó könyv. Nagyobbak is haszonnal olvashatják. Ára kemény kötésben 20 kr., postán küldve 23 kr.

A D. F. Egylet pénztárába fizettek nov. 26-tól—decz. 16-ig. Rendes tagsági dijat (1 frt) 1890-re: Molnos István (1889 re is), Fodor Ferencz (1889-re) Bethlen-Szt-Miklós. Benczédi János, Mócs. Antonya János, Gyéres. Hadházi György, Kerész. Lőrinczi István, Torda. Faluvégi Áron, Budapest. (1891-re) Berde István, Szolnok. Bereczky Péter, M.-Berény (1889-re is). Gálfi Lőrincz, Oxford (1891-re is). Inczefi Tamás, N.-Károly. Perényi Mihály, M.-Berény. Előfizetési dijat (1 frt 20 kr.) 1890-re: Sándor Zsigmond (1891-re) Tordátfalva. Székely János, N.-Várad. Özv. Jancsó Mártonné, Abrudbánya. Durugy András, D.-Szt.-Márton, Drottlef János, Szász-Régen.

Iszlai Márton,
pénztárnok.

—

Arany János ponyván. Ugyanabban a formában, a melyben Arany Toldija a tavasszal megjelent, Ráth Mór Budapesten ujabban kiadta ugyancsak Aranytól: „Szent László füve“, „Első lopás“, „Joka ördöge“ képekkel, mindenik csak 4 krajczár. A négy együtt 20 kr. Jobb olvasmányt ennyi pénzért egy nemzet sem tud adni a nép kezébe!

TARTALOM: Karácsoni ének. (Költemény.) Rédiger Géza 1. lap — A szerkesztőség szava a t. olvasóhoz 1. l. — A Mongolok régi vallása. (Első közlemény). Bálint Gábor 2. l. — Az öreg ember. Gazzam R. Anna. 4. l. — Az anyai sziv. (Költemény.) Végh Mátyás 6. l. — Egy kép az életből. Tarcsafalvi Jenő 7. l. — Egyházi dalkört kell teremteni. Györfi Ferencz 12. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 14. l. - Egyleti élet és munkásság 15. l. —

Nyomatott Gámán János örököseinél Kolozsvártt (Bel-középutcza).

IV. kötet. 1891. Február. 2. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.
Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

A mi csillagunk.

Parányi sajka a szél mentiben
Lassan megindult órjás tengeren.
Bátor evezős, kis bátor csapat
Adott sajkánknak villám szárnyakat.

A tenger csendes, sima tükörén
Enyelgve játszik biztató remény:
A nap sugára. Mintha szólana:
»Gyorsan, gyorsan, mert jő az éjszaka!«

A bátor csapat csak haladt . . . haladt,
Egy hétre valót ment egy nap alatt.
Végre a nap a láthatár mögött
Eltünt és az ég gyászba öltözött.

»Bátor kis csapat, térj meg, ne tovább . . .
Miért keresed a biztos halált?
Az éj sötét, a tenger dagad,
Vissza a partra és mentsd meg magad.«

De az evező turja a habot,
Halad a sajka . . . *Egy csillag ragyog,*
Egyetlen csillag sötét éjszakán;
Ez mutatja, hogy merre az irány.

A tenger hányja bősz tajtékait,
A mit felkaphat, a légbe hajit.
— — A kicsiny sajka
De ujból is csak fö

És ujra éled a hit s bizalom . . .
Minden tekintet ott a csillagon!
— Tenger haragja végre csendesül,
A csillag ott van most is *egyedül* . . .

És megy a sajka ujból csendesen,
A néptelen és síma tengeren.
Vész ha közelit s a szív feldobog:
— Az az *egy* csillag mindég ott ragyog.

Előre hát te kis bátor csapat,
Ne keresd s ne féld a hullámokat!
Az, a ki téged e tengerre vitt,
Az az *egy Isten* — hidd el — megsegit!

Tarcsafalvi Albert.

Egy apa tanácsai fiának.

A nem régen elhalt Henry Ward Beecher jeles amerikai szónok a következő tanácsokat adja fiának:

1. Ne csinálj adósságot. Kerüld ezt, mint az ördögöt. Tartsd magad szorosan ehhez: fizetek vagy nem veszek semmit.

2. Kevés igéretet tégy s a legkisebbet is tartsd meg vallásosan A ki azzal a szándékkal igér valamit, hogy azt meg is tartja, minden igéretében óvatos.

3 Légy lelkiismeretes, gondos minden állitásodban. Vagy semmit, vagy a tiszta igazságot mond.

4. Midön másokért munkálsz, felejsd el magadat. Tedd magad nélkülözhetetlenné azokra nézve, a kik szolgálatodat igénybe veszik. Az önzés veszedelmes.

5. Érezd mindenben jobban felelősségedet, mint mások kivánnák Többet követelj magadtól, mint mások követelnek tőled. Magad előtt sohase mentegesd magad, sohase légy magad iránt elnéző. Légy szigoru magaddal szemben és engedékeny mások irányában

6. Öszpontositsd erőidet saját foglalkozásodra. Ne vedd azt könnyedén. Légy állhatatós, kitartó és szilárd.

7. Hogy az ember szerencséjét megalapitsa, szükséges, hogy az időt ne vesztegesse el. Ebben az országban minden értelmes és munkás [illegible] jól fel tudja használni és nem siet. Ne

8 Ne elegyedj a szerencse-játékokba. Olyan országba mégysz, a hol minden ember azon töri magát, hogy hirtelen és munka nélkül meggazdagodjék. Szappan buborékokat fujnak. Az állandó és kitartó munkásság a legbizonyosabb és a legbiztosabb út. Telhetetlenség és sietség az a két ördög, a melyek ezereket megrontanak minden évben.

9. B ur irányában, a ki tégedet, az irántam való tekintetből, fogad magához, viseld magad ugy, hogy ne legyen oka megbánni hogy téged házába fogadott

10. Kérlek javitsd meg egy hibádat: ne itélj keményen másokról. Soha se mondj rosszat senkiről, még ha okod is lenne rá. Jelen nem levő emberek felett pálczát törni nem tisztességes dolog, igen könnyen igazságtalanságra vezet és ellenségeket szerez.

11. Ha jellemesség, munkásság és kiérdemelt siker által polgártársaid becsülését kiérdemled, ne keresd már fiatal korodban azoknak kitüntetését — várj. De ha majd helyzeted ezt élvezni megengedi, tedd tiszteltté atyád nevét. Végre ne feledkezz meg atyád és anyád Istenéről Mivel jóformán megleszel fosztva a templom áldásaitól, nagy szükséged lesz minden erődre, hogy szivedet Isten előtt megőrizd. Ne nézd le a kicsiny templomokat és szerény papokat. Nagyokra ne vágyakozz, találd jól magadat a szerény sorsuak között.

12. Olvasd gyakran a példabeszédeket, az uj testamentumban foglalt parancsolatokat és kötelességeket. Atyád istene legyen veled és oltalmazzon tégedet. F. J.

(Christian Life.)

A müvészet szerepéről a nevelésnél.

Mintegy negyven évvel ezelőtt, egy nagy lakoma végén, melyet az angol festő: Haydon adott volt, Keats költő, poharát magasan fentartva, azon ajánlatot tette, hogy Newton elitélésére igyanak. A jelenlevők nagy szemeket meresztettek, és Wordsworth magyarázatot kért, mielőtt ajkaikhoz emelték volna poharaikat

„Azért, felelé Keats, mert a prisma törvényeit feltalálva, véget vetett a szivárvány költészetének.“ — És csakugyan erre mindnyájan, kiüriték poharaikat, Newton kárhoztatására.

Tény, hogy a tudomány napról napra több tért foglal el korunkban, az egész müvelt világban. De hát ez vajjon a művészi érzék, a költészet, a lélek ihlete és bámuló képességének rovására történik-e?

Bátran felelhetjük hogy: nem És azért nem, mert magának a

művészi érzéknek alapja, az emberi élet gyökereiben rejlik, avval össze van forrva; a szépnek fogalma folytonosan változik, az emberi fejlődés fokozata szerint, de szeretnünk, bámulnunk örökké fog kelleni, még csak emberek leszünk és éppen ez a művészet legmagasabb czélja, hogy önzetlenebb, nemesebb életre ébreszszen, erkölcsi lenyekké avasson! Mert van egy foka az estetikai élvezetnek, a hol a szép összeolvad a jóval: jobbak, nemesebbek leszünk, a midön tiszta szivből, elragadtatással bámulunk és lelkünk felszál azon magaslatokig, a melyeken bámulatunk tárgyát látjuk. Ezért mondhatta Plató, hogy a szépet érezni, annyi: mint jobbnak lenni és magát bensőleg szépitni.

A tudomány, az igaz elronthatja nehány fictiónkat, magyarázatot adhat oly dolgoknak, melyeket nem értettünk és melyeket azelőtt a rejtelmesség költészetével vettünk körül, de új, sokkal végtelenebb láthatárokat nyitva meg előttünk, több hatalmat adván nekünk érzéseink kifejezésére, nagyobb, tökéletesebb, igazabb erkölcsi életre ébresztve, még nagyobb művészekké tehet! — Nem, nem a tudományos irány árt jelenleg a művészi szellemnek - hanem igen is árt az aranyborju imádása, a kényelem utáni epedés, a lelkek gyáva tétlensége, a hősies szellem hiánya Ez a valódi ellenség és ez nem válik e tizenkilenczedik évszázunk végének dicsőségére! — Szerencsére hogy sok, sok kivétel megőrzi még kebelében a szent tüzet. Azon kell lennünk tehát, hogy e kivételek számát minél inkább gyarapitsuk és ez talán leginkább a művészi érzék fejlesztése által érhető el, a mely annyira megsegiti az embert, hogy kibontakozzék az egoismus, a csupán állati élet alsórendü tengéséből, hogy feljusson teljesen az altruismus magasabb szinvonaláig, a hol kezdődik a valódi szellemi, erkölcsi élet!

Mert mig a közerkölcsiség az emberi szellem vezető eszméit, a különböző akaratokat van hivatva egyesiteni, ugyanegy czél felé irányozni; addig a művészet az érzelmeket, a lelki benyomásokat igyekszik öszhangba hozni, hogy létrejöhessen a társias rokonszenv. Ez minden népre nézve rendkivül fontos, a müveltség azon fokán, melyre most már a vezér nemzetek jutottak, de fontos kiváltkép nekünk, magyaroknak, kiknél a közös, társadalmi élet, lehet mondani, még alig létezik

A művészet, a nagy, a komoly művészet, éppen ugy mint a közös, szilárd erkölcsi érzés, kiragadja az egyedet, röghöz tapadt, önző életéből és az általános, egyetemes életre ébreszti, nemcsak az eszmék és hiedelmek, nemcsak az akaratok és tettek, hanem az érzelmek és lelki benyomások harmonikus összeolvadása által is, mely a sziveket közös rokonszenves életre ébreszti.

Tehát, igen, rendkivül szükséges a művészet a nemzeti életben, de annak alkalmazása szükséges a magán életben is:

Mindenki érzi azt, hogy ez a mi földi létünk, folytonos erőlködés, folytonos küzdelem Nagy lélekerőre van szükségünk, ruganyos, akaratteljes erőlködést kell folytonosan kifejtenünk, ha nam akarunk csupán

tengeni, mint az alsóbb rendü, öntudatlan lények Egyetlen egy valami vet egy kis örömsugarat, egy kis napfényt az életre, és ez a költészet, a művészi szép, hogy ha mi erre érdemesek vagyunk, ha felfogjuk; mert akkor magával ragad egy szebb, szellemi, erkölcsi élet birodalmába.

Nehány nappal ezelőtt, Szatmárról jőve, Püspök-Ladányban, negyedfél órát kellett vesztegelnem; s a mint szórakozottan néztem ki a füstös indóház ablakán, a hóval boritott tájékra, egy szegény paraszt szolgálót pillantottam meg, ki vizért jött volt és nehéz korsókkal terhelve, fáradtan és szomoruan haladt az országúton Látszott rajta, hogy terhét sulyosnak találja, és az útat, melyet már talán százszor megtett, hasonló körülmények között, érdektelennek és nehéznek Egyszerre, reákiáltanak egy mellék útról, hogy legyen készen másnap, mert édes anyja megfogja látogatni A leánynak arcza kiderült Nem járt többé, de repült az úton, mintha szárnyai nőttek volna. Elfeledte az út egyformaságát és nehézségét, elfeledte terhének súlyát!

Mi varázsolt át reá nézve mindent? Egy jó hir, egy kis valami, a mi okozta, hogy nem talált többé mindent oly nehéznek!

Épen igy, mi nekünk mindnyájunknak életét átvarázsolhatja, az a kis valmi, a mi nekünk szárnyakat ad, s a mi az életet, fájdalmai, keservei, küzdelmei mellett is megszerettetheti, mint mondok, a mi egyedül szerettetheti meg az életet, mi velünk, emberekkel; s az a kis valami, az a költői érzés, mely a nemesebb szivből fakad és külsőleg az emberi bájban, e legégibb adományban nyilvánul.

Sokszor vannak, még igen erényes emberek is, kik kötelességeiknek tudnak élni, mindenféle szép tulajdonokkal birnak, mégis kellemetlen velök az érintkezés, s főkép nem tudnak másokat boldogitni Szeretik azokat, a kikkel élnek, és . . . . , szerencsétlenekké teszik őket, faragatlanok, csiszolatlanok, durvák, darabosak külsőleg, ugy hogy a velök való érintkezés fájdalmat okoz. Mi hiányzik hát bennök? Majd semmi. Ép az a kis valami: a költői érzék. Tudhatnak mindenfélét, de azt a művészi érzék nem olvasztotta fel bennök, úgy hogy a müveltség nem hatolt a külső felületig! Azért van például még annyi ember nálunk, a ki a szakmájában nem tudatlan, és modorában, magaviseletében még egészen nyers és müveletlen Csak az a kis valami hiányzik, nincs művészi érzéke, nem találja ki, mi kellemes másokra nézve, nincs tapintata, mert önző, nem gondol másokra, még egészen az egoismus alsó fokán tengődik, erkölcsileg. Miért oly kellemes francziákkal, olaszokkal, görögökkel élni, (Ezeket hozom fel, mert magam ezekkel érintkeztem legtöbbet) holott gyakran, egyénileg, se nem erényesebbek, se benső értékökre nézve nem többek, mint mások? Mert művészi nemzetek s legtöbbnyire meg van bennök az a bizonyos valami, az a külső báj, másokra való figyelem, az a költői érzék, mely az életet oly nagyon édessé tudja tenni, minden keserüsége, minden megpróbáltatásai mellett is!

A kiben meg van ez a költői érzék, az aztán socialis lény, soha, sem emberkerülő, sem embergyülölő nem lehet. Mert nem az tesz embergyülölőkké, ha az emberek közt élünk, ha lelkismeretesen tanulmányozzuk az emberi szivet, hanem az, ha mi nem tudunk az emberekkel kijönni, nem tudunk köztök élni, velök bánni, mert akkor magunkkal is, másokkal is elégedetlenek vagyunk. A ki socialis lény, s az emberek közt tud élni, az igenis, gyülölheti a rosszat, mint az emberek ellenségét, hanem soha sem fogja gyülölni az embereket.

Az a ki költői, művelt lény, a kiben meg van, egy felől a minden irányban kifejlett gazdag benső szellemi élet, és a ki képes kiható, extensiv életre is, az nem fogja ismerni sem az unalmat, sem a rosz kedvet, az életnek e két lehatalmasabb átkát és megrontóját. Bár mily körülmények között, fel fogja tudni találni azon előnyöket, melyeket az élet mindig nyujt, és vezetni fogja tudni életét, hősies derültséggel, bátor, nemes, vidám, fenkölt lelkierővel, mely egyedül vezet a győzelemhez!

És ha a szépnek kellő érzete, a művészi hajlam, ily csodát képes előhozni a társadalmi és egyéni életben, mit nem képes előhozni a nevelésnél! Hisz a nevelés a legistenibb müvészet, hogyan teljesithetnék azt jól, oly egyének, kikből hiányzik a művészi érzék! És látjuk is a történelemből, hogy a legművészibb népek voltak az egész emberiség oktatói.

Mivel a nevelés titka éppen nem abból áll, hogy bizonyos tettekre, vagy tényekre, ideiglenes állapotokra kényszeritsük a gyermeket, hanem hogy lassan, lassan beleoltsuk lelkébe, szivébe, azon ellenállhatlan óhajt, hogy ő maga-magának a szükséges tulajdonokat megszerezze, akarjon tökéletesedni: a valódi nevelésnek inkább helyes *suggestionak* kell lennie, és erre csak művészi lélek képes, a mely *altruisticus* ihletével, tökéletesen megérti, felfogja a mások lelkét, és segiti és segitheti megszerezni, azt, a mi belőle hiányzik. Szóval megadja neki az óhajt és akaratot arra, hogy magának a leggazdagabb, legintensivebb életet megszerezze és azon szükséget, azon szenvedélyt, hogy élete másokra nézve a leghasznosabb, a legextensivebb legyen!

Erre csak valódi művész, emberszerető lélek képes, a kiben e két tulajdon hiányzik, ne legyen tanitó, ne legyen nevelő soha, mert a legjobb szándékkal is csak rosszat fog tenni.

Ezért oly fontosak az egyéni, személyes tulajdonok a nevelőnél, még sokkal fontosabbak, mint a módszer. A legjobb, legtökéletesebb, legügyesebben kigondolt módszer, irtózatossá válhatik ügyetlen kezek között, mig a leggyarlóbb módszer is, kitünő lehet egy nevelésre született egyénnél. Csakhogy nevelőnek éppen születni kell!

Emlékszem, Francziaországban egy fiatal tanitónéra, ki tanitási módszerét magyarázta egyszer nekünk, Reclus Elisée nagy barátomnak és nekem, összenéztünk, mert módszerét majdnem képtelenségnek találtuk, magyarázata után. De kérésére elmentünk aztán előadásaira,

szegény gyermekeket gyüjtött volt össze maga körül és csupa szenvedélyből tanitotta őket. Módszere csakugyan egészen rosz volt, hanem neki magának oly láng lelke volt, oly művész, költői lelke, suggestiv, ébresztő hatalma, hogy csodát művelt És ez az egész tanitás és nevelés titka: A ki bir ezen suggestiv hatalommal, az szigor nélkül, büntetés nélkül, bot nélkül, szemeinek varázshatalmával, lelki jóságától és benső értékétől eredő magnetismusával, szeretetével éri el azt, mit más bottal, büntetéssel, kemény vas szigorral, el nem érhet soha! Tanulásra, szorgalomra indit, mert megszeretteti a tudományt, tökéletesedésre indit, mert megszeretteti az erényt! **De Gerando Antonina.**

Biró Márton *)

Szól Biró Márton szép, jó feleségének:
»Takarodj a háztól, elvégeztem véled!
Ezer papi törvény kényszerithet, köthet:
Testemnek, lelkemnek de nem kellesz többet.
Mihaszna: életem igy ha veled élem?
Idegen czivódik majd ez örökségen,
Mert rosz a te belsőd, meddő a te véred:
Anyává lenni te soha meg nem éred!«

Leforog egy hónap, telik a második,
Biró Márton vigan újra házasodik;
Keresett magának szive szerint valót,
Tüzes pillantásut, szerelemre valót.

Aztán egy év mulva Biró Márton háza
Kivül is, belül is fel van cziczomázva;
Kurjongatnak benne, muzsikaszó hangzik:
Ugy ülik az első keresztelő lakzit.
S a lakoma ismét újul évről-évre,
A házigazda nagy gyönyörüségére.
Nőnek a gyermekek, van örökös elég:
Szinte össze véti egyik-másik nevét.

Hanem a szerencse egyszer csak megfordul:
Gondoskodni kell egy kicsi koporsórul.
A gyermekek közül bele zárnak egyet,
A legügyesebbet a legeslegszebbet.
És az új sirt be se fogta még a pázsit:
Gyermekei közül beteg lesz a másik,

*) A korán elhunyt ifju költő hátrahagyott irataiból.

Beteg a harmadik, beteg a negyedik,
A mig szegényeket mind oda temetik.

Jajgat Biró Márton élni sincsen kedve,
Gazdaságát egyre veszi kevesebbe;
Szép csűrös kertjében a sok asztag gyérül,
A mit kiad, annak fele ha megtérül.
Lelke minden egy nap kétszerte szegényebb,
Haja minden egy nap kétszerte fehérebb,
Nő a nyomoruság, felesége pedig
Léha szerelmével mind csak hidegedik,
S mikor már semmi jó nem köti a házhoz:
Elhagyja a gonosz, elpártól egy máshoz.

Szegény Biró Márton csak kesereg otthon,
Szeme alatt a bú fekete csíkot von;
Álmatlan vánkosát sürü könnye mossa,
Születése napját százszor megátkozza!
Mikor aztán a bú nagyon szivére gyül:
Ki a temetőben vánszorog egyedül,
S omladozó sirját felkeresi annak,
Kinek tetemei régóta porladnak,
Kit elűzött egykor gonosz indulattal,
Gonosz indulatnál gonoszabb szavakkal.

Leborul a sirra, keservesen zokog:
»Látod lelkem, látod beh nyomorult vagyok!
Jaj ne vádolj engem, jaj feledd el vétkem,
Elég keserü már az én büntetésem;
Eleget szenvedtem, eleget lakoltam,
Isten dolgába hogy egyszer beleszóltam.«

Aztán sűrü könnye még jobban megered,
Hallatszik a sirból ilyetén felelet:
»Ne félj: nem vádollak, ne félj: nem átkozlak,
Megbocsátok neked minden régi rosszat.
A szégyen, a bánat ide temetett el,
De szeretlek most is igaz szeretettel.
Le is törülném én kesergő könnyedet,
Meg is vigasztalnám keserü szivedet,
Meg is ölelnélek, reád is borulnék,
Ha a régi asszony, nem hideg por volnék.«

Péterfi Albert.

A Dávid Ferencz Egylet érdekében.

Levél a Szerkesztőhez.

Tisztelt Szerkesztő ur! A Közlöny egyik-másik számában láthatni felszólalásokat, melyek azzal a kérdéssel foglalkoznak, hogy vajjon a Dávid Ferencz Egylet miképpen oldhatná meg az elébe tűzött szép és nagy feladatokat? Azzal azonban még nem igen foglalkozott — legalább nyilvánosan nem — senki, hogy a Dávid Ferencz Egylet szük anyagi helyzetén miként lehetne segiteni. Pedig nekem ugy tetszik, hogy ez volna az első. Mindaddig mig egyletünk nem rendelkezik elég pénzerővel, nem várhatunk nagy, sőt közepes eredményt sem, czéljai elérésében. Kevés pénz, kevés eredmény! Legalább itt áll ez az igazság! Már most az a kérdés — ha a dolog igy áll, hogy lehetne másképpen, és pedig jobban? A kérdés fontos! Gondolkozzunk rajta és fontoljuk a módokat.

Én egy pár szóban elmondom a magam észrevételeit és gondolatait. Első észrevételem ez:

Egyletünknek nagyon kevés nőtagja van. A nyugtázási rovatot a Közlönyben mindég figyelemmel kisérem. Ámde — sajnálatomra — az egyházunkban levő ismert, hogy ugy mondjam, világi nők, a falusi papnék és tanitónék, meg a kisasszonyok nevei közül nagyon ritkán látok egyet-egyet. Már pedig a közönséges falusi asszonyok közül egyleti tagnak addig meg nem nyerhetünk egyetlen-egyet se, mig a tiszteletes papnék és tanitónék példájuk által erre nem lelkesitik. Pedig nekünk ezekre a falusi asszonyokra is nagy szükségünk volna, hogy itt vidéken az Egylet czéljainak megfelelően működhessünk. A mely ügynek zászlóját a nők veszik kezökbe, annak győzni kell, mert az bizonyos igaz, hogy a nők sokkal inkább tudják lelkesiteni a férfiakat valamely szent ügyért, mint a férfiak a nőket.

Tehát minden Egyleti tagnak az volna a legelső kötelessége, hogy a nőket nyerje meg az Egyletnek. Példát kellene hogy vegyenek nőink püspöknéinktől és tanárnéinktól és más kolozsvári nőktől, kik a kolozsvári választmányban tevékeny részt vesznek, a tagpénz és könyvgyüjtés körül lelkesen fáradoznak, a felolvasásokon jelen vannak. Hát a vidéki nőknek ez nem volna lehetséges? Én nem hiszem.

S a kisasszonyok? őket is meglehet nyerni azt hiszem könnyen, feltéve, hogy a szülék nem állanák útjokat. S kiknek van az ők megnyerhetésére legjobb, legczélszerübb terük? Megmondom. A legatus uraknak. Minden ünnepen 10—15 fiatal ügyes theologus és deák megy

ki falura Társalgásaikba nagyon ügyesen belevonhatnák a Dávid Ferencz Egyletet is s aztán rábeszélhetnék, hogy legyenek tagokká. Azt hiszem nem lenne sikertelen a kisérlet. Meg kell probálni. A mentegetőzéseken nem kell egy könnyen fennakadni. Nincsen pénzök: van munkás kezők! Hát van-e a mieink között olyan leány, a ki azt merné mondani, hogy ő nem tudná megkeresni azt az egy forint tagsági dijat, ha szükség volna, saját kezemunkájával is Én ezt sem hiszem. Rajta hát! Minél több nő-tagot az Egyletnek!

Közbevetőleg megjegyzem, hogy a nőknek, papnéknak — s mondjuk ki őszintén — némely papnak eddig tapasztalt közönye és az egylet ügyei iránti részvétlensége sok, az egyletért lelkesülő ifju papról is lesöpri a lelkesedés arany porát, melyet pedig annyi szép reménnyel hoz ki az iskolából mindenik Mert az tagadhatatlan, hogy az Egyletért, ennek szép ideáljaiért való lelkesedés mindenik ifjuban meg van Ezt pedig nem kioltani, hanem gyujtani, még magasabb lángra lobbantani kellene.

Anyagilag hasznosnak, s erkölcsileg nagyon eredményesnek igérkeznének, a felolvasó, szavaló estélyek Ezeket a fiók-egyletek nagyon könnyen eszközölhetnék legalább a téli hónapokban, és pedig hetenként, az ekklésiákat rendre véve. Nappal istentisztelet, este felolvasás, szavalat! Mindkettőre bizonyosan megjelenne a nép szivesen. Csekély belépti jegyet szabni ki az estélyre S igy meglenne a kettős haszon. Anyagi és erkölcsi egyaránt. S hozzá még, hiveink nemcsak hirből — abból is kevesen — ismernék az Egyletet, hanem valósággal vérökké válna a Dávid Ferencz vére A fiókok élénkülnének! Itt a tél s még az idén meglehetne kezdeni. Rajta papok és tanitók! Különben pangunk. Egy évben egyszer olvasni fel s gyülésezni, kevéssel több a semminél. Többet is tehetünk „viribus unitis“!

Nem kis hasznot csinálhatnánk az Egylet pénztárának „az Egylet javára rendezendő mulatságok által is.“ Ez volna a legkönnyebb. Van – felteszem – 100 ekklésiánk. Ha mindenik rendezne egy ily czélu mulatságot s csak 5 frt hasznot tudna is — átlag véve — felmutatni, mindjárt 500 frt lenne. Ez pedig sok pénz, melyre éppen szüksége volna az Egyletnek, mely oly pontosan és oly gazdag tartalommal küldi szét az „Unitárius Közlöny“ számait s oly gyakran kedveskedik nagyjaink arczképeivel is. Ez az egylet megérdemli, hogy felvirágzásáért, haladásáért egyet minden évben tánczoljunk!

Aztán végül az sem volna szégyen, hogy a papi- és mesteri

beköszöntésekkor tartatni szokott közebéden a fennebbi czélra egy kis gyüjtés rögtönöztessék. És ebben a krajczáros gyüjtésben is — meg vagyok győződve — a nők tudnának legsikeresebben működni.*)

Sepsi-Kőröspatakon, 1891 jan 19-án

Simó János,
unitárius lelkész.

Derzsi János temetése Maros-Vásárhelyt.

Karácsony harmadnapján hozta meg a távíró Kolozsvárra a szomoru hirt, hogy az unitáriusok egyik legnagyobb jóltevője, Derzsi János nagybirtokos M.-Vásárhelyt hosszas szenvedés után 60 éves korában meghalt. Az E. K. Tanács azonnal összeült, hogy e nagy jóltevőnknek temetése ügyében a szükséges intézkedéseket megtegye. Ferencz József Püspök inditványára, ki meleg szavakban emlékezett meg az elhunyt érdemeiről, a következő határozatokat hozta 1. A vallás-közönség e nagy halottjának elhunytáról gyászjelentést ad ki 2. Részvétének jegyzőkönyvileg is kifejezést ad 3 Koporsójára koszorut helyez 4 A temetésére a maga részéről képviselőket küld. A temetési szertartás ügyében való intézkedéssel a püspök lett megbizva, de ki gyöngélkedése miatt a temetésre le nem utazhatván, Péterfi Dénes pap és tanárt kérte föl a temetési szertartás végzésére. Péterfi és a képviselők, névszerint: Hajós János, Molnár Sándor, Benkő Mihály és Iszlai Márton egyh tanácsok, decz 28-án estve le is utaztak M.-Vásárhelyre. Midön reggel megérkeztek, már ott találták a kereszturi középiskola küldötteit: Sándor János és Barabás József tanárokat, kik szintén diszes koszorut hoztak a ravatalra A két koszoru decz 29-én, a temetés napján d. e. 11 órakor lett a koporsóra helyezve. Az E. K. T. nevében Hajós János, a kereszturi középiskola nevében Sándor János ig. tanár fejezték ki mély részvétöket Biás István végrendeleti végrehajtó előtt, ki mint a néhai öregnek lelki barátja és mindenben jogtanácsosa, mélyen meghatva alig tudott pár szót szólani a fájdalomtól, mely e jelenet allatt lelkére nehezült. A ravatalra koszorukat helyeztek még a marosvásárhelyi ekklésia, a Biás-család s többen, kiknek nevét akkor nem jegyezhettük fel A délután 3 órára kitüzött temetés kezdetét Maros-Vásárhely sz. kir. város összes harangjainak általános zugása előzte meg, jeléül annak, hogy oly férfiu végtisztességéről van szó, ki az egyháznak s a hazai magyar közmüvelődésnek szentelte hosszu, fáradha-

*) Üdvözlettel fogadtuk ezt a lelkes hangot, mert a központi választmányban szerzett tapasztalatainkból magunk is arról győződtünk meg, hogy a David Ferencz Egylet csak ugy virágzik, ha a nők támogatják. Mi reméljük, hogy mindig buzgó nőink tettre buzdulnak s megmutatják „mit vihet ki nemes szivláng alatt az elszántság hatalma és az érczakarat!“

Szerk.

tatlanul munkás életét Sereglett is a diszes ravatal mellé a város összes értelmisége. Megjelent az egész marosköri unitárius egyházkör papi és tanitói kara Kelemen Albert esperes vezetése alatt Az E K Tanács kolozsvári és kereszturi küldötteihez csatlakoztak a város és vidék egyházi tanácsossa köztük Fekete Gábor kir. táblai elnök, Mikó Miklós táblai biró stb. Az Emke képviselői gyanánt megjelentek: Szabó Samu directoriumi tag, Kovács Ferencz apátplébános, Deák Lajos kir tanfelügyelő, s még igen sokan. A szertartás a m.-vásárhelyi polgári kör dalosztályának megható gyászdalával kezdődött, mire következett Péterfi Dénes kolozsvári pap remek beszéde. Ujból a dalárda énekelt, meghatóan, szépen. Az utolsó accord elhangzása után megindult a menet a reformátusok sirkertje felé. Itt a sirnál Kelemen esperes mondott egy rövid, de szép búcsubeszédet, melyben megemlékezett a néhai jó öreg sokoldalu érdemeiről, a hazának és egyháznak tett hasznos szolgálatairól. A búcsu szavak mély hatása alatt zengett még egy gyász dalt a dalárda. Végezetül pedig az egyházköri papok és tanitók egyházi gyászéneke zárta be a szomoru szertartást s mondott drága halottunknak utolsó „Isten hozzád"-ot. Végrendeletének tartalma már köztudomásu. Alapitványaiból, már 4- 6 év mulva, 20 tanuló fog sz.-kereszturi iskolánknál személyenként 100 frt ösztöndijat kapni; kolozsvári főiskolánknál pedig 15 tanuló ugyanannyit. A kereszturi tanárok fizetésének javitásával, valamint a VI. osztály felállitásával is gondoskodott arról, hogy neve és emléke fönnmaradjon mindaddig, mig az unitárius névnek élete lesz e hazában. Hisszük hát, hogy sirja felett hosszu időkön keresztül fog virraasztani az emlékezet világa Hisszük azt is, a mit br. Eötvös, a nagy idealista mond:

„És szelleme a sir körül marad
Tettekre intve az utódokat."

i. n.

Egyházi és iskolai mozgalmak.

— **Az uj év** alkalmából, mint rendesen, ugy most is tisztelegtek az egyházi K. Tanács tagjai az egyház főhivatalnokainál. A főt. püspök urnál Kovácsi Antal közig. jegyző tolmácsolta a K. Tanács és általában minden unitárius érzelmeit a felől, hogy ő igazi higgadt bölcsességgel, lelkes buzgósággal vezeti az Egyház ügyeit. Mi is kivánjuk, hogy az Isten tartsa meg a főt. püspök urat, egyházunknak még számos éveken keresztül. Ezt követőleg Brassai isk. gondnoknál, Kovácsi közig. jegyzőnél, Nagy Lajos e. főjegyzőnél Kőváry gondnoknál voltak tisztelgések. A püspök ur meghatottan válaszolt.

Kedvesen lepte meg a főt. püspök ur az uj évi tisztelgőket, midön az üdvözletre felelt s a tagoktól buzgóságot, összetartást s ügyszeretetet kért, az uj esztendő legelső hozományát, a kolozsv. unitár. főiskola államilag segélyezéséről szóló szerződést, a vall. és közokt. minisvter részéről is aláirva bemutatta a jelenvoltaknak. A szerződésről már mult számunkban megemlékeztünk. Ez által a kolozsvári unitárius főiskola tanitói ereje, szervezete és felszerelése, kétségenkivül erősödni fog. Tiz rendes és két póttanár ha beállittatik, a tanitás érdekében a szükséges kivánalmaknak elég lesz téve. Nagyon kivánatos lenne, hogy a tanári fizetésnek ne csak a minimuma, hanem a maximuma is legyen biztositva már, mert az intézet megfelelő jeles tanerőkre csak ugy számithat, ha

a hasonló minőségü intézetekkel egyenlő fizetést és fizetésemelést biztosit a tanároknak, s a tanárok és tanári özvegyek és árvák nyugdijáról kellő módon gondoskodik. Melegen ajánljuk ezeket a fontos kérdéseket nemcsak az egyház tanácsosai, hanem a főiskola minden érdeklődője figyelmébe.

— **Az Egyh. K. Tanácsból.** A s.-szent-királyi ekklésia megváltotta a kepét; mivel azonban a papság számára 400 frtot, a mester számára ennek felét állitotta meg, az E. K. Tanács a megváltást csak ideiglenesnek nyilvánitotta; a megállapitott fizetés igen csekély lévén a belső emberi tisztes álláshoz, kötelességévé tette az ekklésiának, hogy a kepeváltási alapot gondosan növelje, hogy a belső emkerek pénzfizetését legfeljebb 5 év alatt emelni lehessen Az E. K. Tanács által megjelelt módokon jó akarattal biztoson meg is teheti. — Az E. K. Tanács a zsinattartó kolozs-dobokai és aranyos-tordai egyh. körök javaslatát elfogadta s meghatározta, hogy a zsinat Toroczkón tertassék augusztus hónap utolsó felében. — Az E. K. Tanács kimondotta, hogy a székely-kereszturi gymnasiumhoz a 6-ik tanár a jövő tanévben beállittassék egyelőre helyettes minőségben. A pályázat később fog kihirdettetni. — Vallás és közokt. minister 52673. sz. alatt elismerő köszönetét nyilvánitja néhai Derzsi Jánosnak f évi január 7-éről, fájdalom már elkésve, a tanügy iránt nyilvánitott azon áldozatkészségéért, hogy a székely-kereszturi unitárius középiskolának 10.000 frtot ajándékozott.

Az E. K. Tanács feliratot intézett a vallás és közokt. ministerhez s illetőleg a pénzügyministerhez az iránt, hogy az unitárius egyházat is részesitse a protestánsok számára közvetitendő vagy más állami jótékony sorsjáték kedvezményében, annyival inkább, mivel egyházunk is éppen ugy szolgálja a magyar nemzeti kulturalis czélokat, mint bármely más egyház.

— **Kénosi Tözsér János emlékéért.** A kegyelet és hála a mivelt lelkek szép tulajdonai. Az unitárius vallás hivei között hisszük, tudjuk, vannak sokan, a kik ezekkel a szép lelki tulajdonokkal ékeskednek. Hozzájuk fordulunk ez alkalommal. A mult században, 1708-ban született s 1772-ben elhalt Kénosi Tözsér János tanár és pap, egyházunk történelmi adatainak egyik úttörő s fáradhatlan gyüjtője Toroczkó-Szt.-Györgyön van eltemetve a templom kertjében. Ottani lelkész Siménfalvi György a jeltelen sir helyét megtalálván, emlékkő állitása érdekében gyüjtést inditott s 5 frtot összegyüjtött. Hogy egy tisztességes emlékkő állittassék, még 30 frtra volna szükség. A kegyelet nevében kérjük és várjuk, hogy az egyház tagjai ezt az összeget beküldik. Szerkesztőségünk a pénzt elfogadja s a lapban nyugtázni fogja.

— **Mély gyászba** borult a róm. kath. egyház Simor János herczeg primásnak január 23-án rövid ideig tartó betegsége után hirtelen bekövetkezett halálával.

— **Tagart** Lucia kisasszony Budapesten, az unitárius templom szentelése alkalmával töltött öt napi időzéséről kedvesen emlékezik meg az egyik londoni lapban (Christian Life). Megérkezését, a fogadást, az angolul beszélő tanárok és papok gondos figyelmét, a templomi ünnepélyt s a várost érdekesen irja le, s a szives figyelemért köszönetet nyilvánit.

— **Az angol unitáriusok** egyházi szervezete nagyban elüt a miéinktől A legfőbb testület, mely a mi egyházi képviselő Tanácsunknak felel meg: a „Britt és Külföldi Unitárius Társulat.“ Ez a társulat alakult: 1. a keresztény felvilágosodás elmozditását és az erény gyakorlását könyvek terjesztése által eszközlő társaságból, mely alakult volt 1791-ben. 2. Az unitárius alapból, mely 1806-ban szerveztetett volt. A B és K. Unitárius Társulat jó részt az utóbbi nyomdokaiba lépett s azokon haladt, annak szokásait követte. 3. Az unitáriusok polgári jogát védelmező társaságból, mely alakittatott 1819-ben.

A B. és K. unitárius Társulat 1825-ben alakult, de az emlitett társulatok csak a következő évben csatlakoztak hozzá. Ez óta könyv és füzetes kiadványai oly roppant mértékben szaporodtak, hogy a mult évben könyveken kivül

47.000 példány füzetet terjesztett el az országban. A Társulat czélja alapszabályai első pontjában igy van meghatározva: a társulat abból a czélból alakult, hogy az unitárius eszméket a hazában és külföldön előmozditsa és az irodalmi miveltségét terjessze s a tagok polgári jogait védelmezze. Ma főleg az első feladatnak él, mivel szerencsére, az utóbbira most már kevés szükség van. A mult évben segélyezett 60 gyülekezetet. Tartatott számos felolvasást az unitárius eszmék terjesztése czéljából, segélyezte a szegényebb papokat és az épittető ekklésiákat. 1860 óta segélyez egy-egy magyar tanulót a londoni unitárius egyetemen tanulásában, s több év óta segiti a budapesti ekklésiát.

A Társulat minden héten tart egy közgyülést pünköst csonkahetében. Ekkor választja tisztviselőit: az elnököt, az igazgató tanácsot, mely áll husz tagból, a pénztárnokot és a titkárt, az ülnököket, a missionariust, a gondnokokat (4-et), a számvizsgálókat (3-at) és levelező tagokat. A külföldről is vannak levelezőtagjai, és pedig: Franczia országból Dide, Reville E. Coquerrel, Sweizból Dr. Lunge (Züzich), Olaszországból Bracciforti (Milano), Magyarországból: Ferencz József püspök, Jakab Elek, Paget János, Kovács János, Boros György, Derzsi Károly; Németországból: Dr. Manchot (Hamburg), Hollandiából: Kuenen és Tiele tanárok (Leyden), Belgiumból: Hocart pap (Brüssel), Ausztráliából négy, Indiából egy. A Társaság szövetkezetben áll husz londoni és vidéki társasággal. Igen tevékeny társintézete a vasárnapi iskolatársaság, mely alakult 1834-ben s a mely azóta kiváló sikerrel munkálja fő feladatát a vasárnapi iskolai könyvek terjesztését s a vasárnapi iskolai nevelést. Volt 1889-ben 244 iskolája 31.017 tanulóval és 3720 tanitóval.

Unitárius Theologiai intézetek: Manchester New College Oxfordban, alakittatott 1786-ban s illetőleg 1670-ben. Tisztviselői: elnök, három alelnök, három isk. látogató, egy pénztárnok, két titkár, három rendes tanár és egy előadó tanár. 2. „Unitárius home missionary College“ Manchester városban alakittatott 1854-ben. igazgatója Gordon Sándor 3. Presbytarian College Carmarthenben, mely keletkezését 1662-től számitja.

— **Miért** nem szaporodnak az unitáriusok gyorsabban? Azért — mondja a Britt és Külföldi unitárius társulat ez évi elnöke — mivel a nagy közönség egy része nem ismeri a mi dogmai felfogásunkat, a másik része rosszul ismeri.

— **Mátyás királyról** egy kis füzet költemény jelent meg Rudnyánszky Gyulától, melyben élete nevezetes részei s hires tettei vannak megénekelve szépen s magyarosan. Ára csak 10 kr.

— **Kérjük** a t. lelkész és tanitó urakat s lapunk más barátait, értesitsék lapunkat az ekklésiákban előforduló nevezetes mozgalmakról.

— **Köszönetnyilvánitás.** T.-Szentgyörgyi unitárius egyházhivei részére — multévi Karácson ünnepére — urvacsorai kenyeret és bort (egy sütet szép kenyér és 10 liter kitünő bor) adott, illetve hozott: N.-Enyedről — az ottani határon, a „Bethlen-főtanoda“ birtokán tanyabiró — de idevaló illetőségü: Veres Simon s neje Mihácsa Zsuzsi, minek értéke 6 frt o. é. E kenyér és borból csaknem 400-an részesültek.

E szép és követésre méltó tényökért — e helyen is — a magam és egyházam nevében fogadják, a távolban lakó hiveim (már ez idő szerént az Enyedi unitárius egyház tagjai) köszönetnyilvánitásom kifejezését.

T.-Szent-György, január hó. **Simènfalvi György,**
u. lelkész.

— **Az ujszékelyi** unitárius templom belső feldiszitésére adakozók névsora: Gábos Dénes 1 frt, Kovács Lajos 1 frt, Raffaj Irma 50 kr., Szász Elekné 25 kr., Bakó Lázárné 30 kr., Gy. Buzogány Józsefné 10 kr., Muszka Dánielné 20 kr., ifj. Keresztes Dánielné 10 kr., ifj. Murvai Mozesné 10 kr., Szabó Józsefné 20 kr, K Buzogány Elekné 10 kr, Lőrinczi Sándorné 10 kr., Szász

Lukácsné 10 kr, Bodor István 50 kr., Dimény Józsefné 14 kr., Nagyi Mózes 4 kr., Gy. Buzogány Elekné 10 kr., Barta Istvánné 14 kr., Menyhárt Mózesné 10 kr., Máté Jánosné 20 kr., ifj Murvai János 10 kr. (Folyt.) Gyüjtők: Raffaj Irma és Murvai Mari.

— **A kolozsvári Lászloczki** családot, mely Lengyelországból a 17-ik században Kolozsvárra menekült számos unitárius családból még meglevők egyike, közelebbről nagy veszteség érte id. Lászloczki Péter halálával. A néhai, mint közbecsülésben álló iparos polgár, 83 esztendőt élt. Élete utolsó napjáig szorgalmas, munkás ember volt. Az E. Fő Tanács azzal tüntette ki, hogy egyházi tanácsossá választotta. A számos tagból álló család hiven fogja őrizni szép emlékét!

— **Éppen lapunk** zártakor vesszük a szomoru hirt, hogy Weress Déues volt alispán és egyházi tanácsos, a tordai iskola felügyelő gondnoka január 24-én reggel Tordán meghalt. Őszinte részvéttel osztozunk a család bánatában.

— **Ajtai János** h.-almási lelkészt mély bánat érte: nagyanyja Szigeti Pálné, Sinczki Zsuzsánna halálával. A már 74 éves öreg asszony a nyáron ment az ifju lelkész házához, hogy azt gondozza s ime egy napi rohamos tüdőgyuladás következtében január 15-én meghalt. Nyugodjék csendesen.

Egyleti élet és munkásság.

Felolvasásaink második január 18-án tartatott a szokott helyen. Főleg nők szép számmal hallgatták a ritka jó sikerü két fololvasást, melyeknek egyikét a De Gerando Antonina igazgatónőjét „A művészet szerepéről a nevelésben“ egész terjedelemben adjuk a jelen számban. Az igazgatónő oly tisztelt irói névnek örvend hogy nekünk nincs egyéb teendőnk, mint meleg köszönetet nyilvánitani szivességéért. Kovácsi Antal az „Állam és Egyházról“ tartott felolvasásában melyet a Ker. Magvető közelebb hozni fog, nemcsak egyház plitikai józan felfogásáról, tiszta liberalismusáról, hanem arról is meggyőzött, hogy a Krisztus evangeliumot jól ismeri. A felolvasásokat a hallgatóság szerette és méltányolta!

„A Jézus istensége“ Dr. Brassai legujabb felolvasása külön lenyomatban is megjelent és kapható az egyleti titkárnál. Ára 10 kr, postán küldve 12 kr.

A D. F. Egylet udvarhelyköri fiókjában 1890-ben történt tagsági dijak befizetéséről. (Folyt.) 1890-re 1—1 frt rendes tagsági dijat fizettek: Keményfalva: Ekklésia (1889—90), Varga Zsigmond pap. Gyepes: Ekklésia, Nagy Sándor, Kádár Lajos. Lókod: Ekklésia, Deák István. Szt-Márton: Ekklésia (1889—90). Recsenyéd: Ekklésia, Pál Ferencz. Szt-Pál: Ekklésia, Szabó Mózes. Muzsna: Ekklésia (1889—90), Zsakó János, Mátyás János. (Folytatjuk.)

Kiadta Vargyason, 1890 nov. 21

Kisgyörgy Sándor,
fiók-egyl. pénztárnok.

Orbán Balázs emléke arczéppel együtt 30 krért kapható az Unitárius Közlöny szerkesztőségénél. Postán küldve 33 kr.

☞ **A hátralékosok** szíveskedjenek tartozásukat haladéktalanul beküldeni Iszlai Márton egyleti pénztárnokhoz.

Szerkesztői izenetek. Sz. J. ur A.-J. Kivánsága szerint intézkedtünk. Reméljük minden kézhez jutott. — **S. J.** urnak S. K. Szerencsekivánatunk kiséri. — **Gy. I.** Ezt a kérdést nem vehetjük elé többször. A maga idejében megtettünk mindent a mi lehetséges volt. Kérjük nyugodjék meg azon, örvendeztessen meg azzal, a mit kértünk s mit egy korábbi levélben igérni szives volt. — **S. J.** urnak S.-Kőrispatak. Kivánsága szerint külön névre küldjük, de eddig hét szám ment. A

három elmaradt nevet is kérjük. — **K. D.** urnak F. V. Vettem. Levél ment. — „A Mongolok vallása“ folytatását s Gálffy Lőrincz oxfordi akademitánk levelét a jövő számban adjuk.

A D. F. Egylet pénztárába 1890 decz. 20-tól—1891 január 10-ig a következő befizetések történtek:

1. Alapitó tagsági dijat (10 frt) fizettek: Beczkai Péter és Beczkai Péterné, Kolozsvár.

2. Rendes tagsági dijat (1 frt) fizettek 1890-re: Kriza Gyula, Lehmann Robertné, Bournász Jánosné, Dengyel János, Pongrácz Lajos, Albertfi Elek (1887), Kővári Endre (1888—89.) Kolozsvár. Puchman József, Szigetvár. Ürmösi Jenő, Báré. Nagy Olivér, Bardócz László Torda. Császár János, Berki József, Polgárdi. Máté Lajos, D.-Szt-Márton. Gál Kálmán, Szekszárd Weres Ferencz Torda. Székely Dénes, Koppánd. Csongvai Béla, Torda. — 1891-re: Kelemen Lajosné, M.-Ujvár. Radó János, Déva. Nagy György, Kolozsvár. Varga Dénes, Torda. Pál Miklós, Tóth Péter, Tarcsafalvi Albert, Vargyas. Császár János, Polgárdi. Kisgyörgy József, Dombó, Varga Lajosné, Sárospatak. Székely Dénes, Koppánd

3. Előfizetési dijat (1 frt 20 kr.) fizettek 1891-re: Weress Dénes, Torda. Macskási Lajosné (1890-re) Kolozsvár. Varga Zsigmond, Szt.-Ábrahám. Major Domokos (1890-re is), Zsibó, Balogh Gyula, Szombathely. Ifjusági önképzőkör, Vargyas. Sándor Mózes, Sz.-Udvarhely. Török József, Erzsébetváros. Domokos Árpád, Tamási. Veress Ferencz, Torda. Rédiger Soma, Torda. Kádár József, Deés. Sebes Pál, Jakab Elek, Budapest. Drottleff János, Sz.-Rég n. (Folyt. köv)

Kolozsvárt, 1891 január 22.

Iszlai Márton,
pénztárnok.

A D F. E. küküllőköri fiókjának tagjai közül tagsági dijaikat befizették: Molnár János, Ádámos (1887—88-ra). Ütő Lajos, Dombó (1887—88—89-re). Gálfalvi István, Harangláb (1887—88-ra). Gvidó Béla, M.-Szent-Benedek, (1887) Szabó Márton, D.-Szent-Márton (1888-ra). Andrási Gyula, Bordi Dénes, M.-Szt.-Benedek (1889-re), a mit midőn nyilvánosan nyugtázok, egyszersmind tisztelettel felkérem fiók-körünk tagjait, hogy hátralékaikat hozzám legkésőbb február 20-ig beküldeni sziveskedjenek.

Deézsfalva, 1891 január 18.

Hadházi József,
pénztárnok.

—

„A jó gyermek könyve.“ Az 1-ső és 2-ik elemi oszt. számára irta Boros György. Ára 20 kr. Postán küldve 23 kr. Tiz példány után, egyszerre megrendelve egy tiszteletpéldány adatik. Megrendelhető szerzőnél.

TARTALOM: A mi csillagunk (Költemény.) Tarcsafalvi Albert 17. lap. — Egy apa tanácsai fiának. F. J. 18. l. — A müvészet szerepéről a nevelésnél. De Gerando Antonina. 19 l. — Biró Márton. (Költemény.) Péterfi Albert 23 l. — A Dávid Ferencz Egylet érdekében. Simó János. 25. l. — Derzsi János temetése Maros-Vásárhelyt. i. n. 27. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 28. l. — Egyleti élet és munkásság 31. l. —

Nyomatott Gámán János örököseinél Kolozsvártt (Bel-középutcza).

IV. kötet. 1891. Márczius. 3. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Jékey Aladár költeményei.

Nem mondjuk, hogy uj csillag tünt fel a magyar nemzeti költészet egén, nem mondjuk, hogy a Petőfi szelleme uj alakban megjelent, avagy az Arany muzsája homlokon csókolt egy férfit és ez most megszólalt. Mind az, a mit mondani akarunk: a Jékey aladár költeményeit átolvastuk, némelyiket nem egyszer, hanem sokszor, vele borongott kedélyünk s a bánat könnyei megvigasztaltak; láttuk az ingadozó hitet megerősödve, a hazaszeretet fellángolva. Minden szava őszinte, igaz, szivből jövő, szivhez szóló, mint az igazi költőé. Mi elteltünk élvezettel s gyönyörüséggel. A ki egy őszinte, nemeslelkü, hű barátra vágyik: szerezze meg Jékey Aladár költeményeit (1 frt 40 kr. a szerzőnél, Kolozsvárt), s addig is olvassa el a következőket:

Egy az Isten.

Nehéz napok engem
Nagy próbára tettek;
Bujdosója voltam én nagy
Sötét rengetegnek.
Onnan elriadtam
Sivatag pusztákba,
Hajtott engem nyomoruság,
Súlyos inség átka.

Hasztalan esengtem
Futva fához, fühöz,
Hideg márvány lépcsők elől
Részvétlen küszöbhöz;
Véres verejtékem
Kináltam hiában,
Munkabiró két kezemmel
Dermedten ott álltam.

Dermedten ott álltam,
Jött egy sötét árnyék,
Oda simult a szivemhez:
Jövel! mire vársz még?
Nincs a ki megáldjon,
Nincs a ki segitsen,
Jó lesz neked velem jőni,
Nem, nem! Egy az Isten?

Biztam Uram! benned,
Kerestelek egyre,
Néma ködnek oszlopában,
Árnyban, fellegekbe!
Kiáltó nagy szóval
Nevedet idéztem,
Megsegitő jelenséged
Késett bár, de hittem.

Népek elbukása,
Millió sok jajszó,
Hajótörtek fuldoklása,
Éjféli harangszó.
Mind, mind a te jobbod
Esdekelvén jajjal,
Hittem: ki majd eljövendő
Fáradt az az angyal.

Átéltem a multat,
Élek a jelenben,
Az én hitem lobogója
Itt van még kezemben;
Most már tudom, értem,
Hogy a mely kiáltott:
Ez az erős élő hit volt
Uram! adományod.

Az én téli mulatságom.

Morzsákat hintek ablakomba,
Egy-egy csöpp manna mindenik;
Jőnek didergő, kis madárkák
S csipegve, gyorsan fölszedik.

Oh édes perczek! drága morzsák!
Kis, égből cseppent szárnyasok
Morzsányi fényes szemetekben
Minden gyémántom ott ragyog.

Mozgalmak a kisdednevelés terén.

Örömmel üdvözöljük ama mozgalmakat, melyek a kisdedóvás ügyének rendezése körül ujabb időben megindultak s melyeknek áldásos eredménye: a kisdedóvásról szóló törvényjavaslatnak az országgyülés által való megalkotása. Csáki Álbin gróf, vallás- és közoktatásügyi ministerünk fényesen beigazolta e tényével is, hogy nem az igéretek, hanem a maradandó alkotások embere, kitől méltán várhatjuk oktatás-ügyünk gyökeres átalakitását s a czélszerü reformoknak minden irányban való keresztülvitelét. Csak valamivel több egy événél, hogy parlamenti programmbeszédében felhivta a törvényhozás figyelmét a kisdedóvás ügyére, mely oly nagy oktatási, nevelési, közegészségügyi és nemzeti érdekeknek előmozditója: s ime már kész a törvényjavaslat, mely hivatva van egy nemzedéket a maga idejében kellő gondozás alá venni, annak testi és szellemi életét a biztos fejlődés utjára vezetni s ez által hazánk nemzeti kulturáját az ediginél biztosabb alapra fektetni. Egy kis felekezeti féltékenység és nemzetiségi ágitáczió ez alkalommal is felütötte fejét, de a miniszter bölcsesége az előbbivel elég szerencsésen megalkudott, az utóbbin pedig könnyü szerrel diadalmaskodott

Érdekes ránk unitáriusokra nézve a miniszternek ama „minden tartozkodás nélküli“ nyilatkozata, melyet Gróf Károlyi Sándor képviselőnek válaszolva tett, ki katholikus érdekeket elegyitett a törvényjavaslat tárgyalásába. E nyilatkozat teljesen egyezik lapunk álláspontjával; régóta hirdetjük, mit gróf Csáky Albin ily szavakkal mond ez alkalommal, ama kijelentés hangsulyozása mellett, hogy maga is római katholikus: „A kisded gyermekbe a valláserkölcsös érzetet bele oltani lehet, hanem vallásfelekezeti különbségeket vele megértetni, hitvallási buzgóságokat benne teremteni nem lehet Azért nem is képzelhetem, hogy bármely felekezet részéről kiváló sulyt lehessen arra fektetni, hogy az óvodában nem fohász szerü ima, hanem felekezeti ima mondassék.“ Mint unitáriusok tehát teljes megnyugvással fogadhatjuk a már meghozott kisdedóvási törvényt, mert a felállitandó községi óvodák és menedékházak szelleme vallás-erkölcsi tekintetben egyezni fog az unitárius szellemmel, a mennyiben a kisdedeket csak a jóra, szépre és önmunkásságra kivánja nevelni, fenntartván a hitnézetek közötti külömbségek tanitását az iskola számára, azon időre, midőn iskolai tanulmányaik képesitik őket a „szabad vizsgálódásra“ is.

Egy másik e nemü mozgalom, melyről hirt vettünk, lapunk olvasóinak igen nagy részét, mint székelyeket érdekli. Ugyanis Háromszék vármegyében élénk mozgalom indult meg egy kisdedóvóképezdének Sepsi Szent-Györgyön való felállitása iránt. Örvendünk, hogy már a székely népben is mély gyökeret vert azon józan felfogás, hogy közjóllétre csak miveltség által lehet szert-tenni. De még jobban örvendenénk, ha az illetékes körök belátnák azt, hogy a székely népet sok jó tulajdona és ősi erénye, hazafisága, vallásossága és egyéb erkölcsi ereje teljesen méltóvá teszik arra, hogy érdekei ily esetekben támogstást nyerjenek, hogy e mozgalom sikerét teljes joggal várhassa s ebbeli fáradozásának gyümölcsét rövid idő alatt élvezhesse. Az intézet felállitásának szükségét indokolja a székelynép szaporasága, a birtokviszonyok mostohasága, a „kivándorlás“ stb. E miserabilis állapotok megszüntetése csak ugy következhetik be, ha az értelmi erő kifejtésére, a miveltségi és erkölcsi állapotok javitására s különösen a nőnem védelmezésére nagyobb gond fordittatik. Az intézet felállitása nem kis mértékben javitaná a valláserkölcsi életet is, mert állást és tisztességes keresetet biztositana a székely leányok nagy részének s igy

apadna a „kivándorlás“, mely ma nem csak egyeseknek, de sok családnak okozza erkölcsi romlását és végelpusztulását. Lapunk tehát a maga szerény körében teljes készséggel sorakozik az ügy támogatói közé s igen helyeseljük a mozgalom időszerü megindítását. Ugy hiszszük a siker nem fog elmaradni; a kultuszminiszter tapintata, mely helyesen szokta a szükséges tennivalókat a tanügy terén felismerni; erős akarata, mellyel a kisdedóvás ügyének rendezésére vállalkozott: a székelyföldi kisdedóvó képezde felállításának ügyét diadalra fogja segiteni.

A kisdedóvás ügyének ily alapos előkészitése és rendezése nagy befolyással lesz ama sok oldalról hangoztatott eszme megvalósitására, melynek czélja: egy erős nemzeti állam és társadalom nevelése De nagy befolyással lesz majd a kisdedóvás-ügyének felvirágzása az általános mivelődésnek, a vallásos és erkölcsös életnek terjedésére is Ez eszmék ápolása és terjesztése lévén lapunknak is fő feladata: szivesen ragadtuk meg az alkalmat arra nézve, hogy a fennebbi mozgalmakat ismertessük s az azok iránti rokonszenv fölkeltéséhez tőlünk lehetőleg mi is hozzájáruljunk. . . . n.

A Mongolok régi vallása.

(Második közlemény.)

Az égi testek és légtünemények.

Az égi testek istenitése az ég tiszteletének volt következménye s az ezzel egyidejüleg történt. Ezért már a legkorábbi történeti adatok a Mongolokról, ezeket mint nap- és hold-tisztelőket mutatják föl. A tatárok, helyesebben a Mongoloknál járt Plan Carpino utazónak szavai szerént a Csingisz utódok korában még meg volt az ősi szokás, a mely szerént reggel a napnak s este a holdnak tisztelegtek. Azonban nem tudni minő befolyást tulajdonitottak a Mongolok a napnak, midőn ehez mint istenséghez fordultak. A holdat a Mongolok az idő mutatónéjának tartották s befolyását az emberek dolgaiba elismerték. Ezért a Mongolok éppen úgy, mint a Spartaiak háborut vagy más fontos ügyet csak fél-hold, vagy holdtöltekor kezdettek. Különös, hogy az imákban, a melyekben minden istenség előfordul, a nap és hold nincs emlitve

A csillagokat a nép szintén istenitette, azt híve, hogy azok az embernek egészséget, hosszu életet adhatnak, a vagyont, nyájat szaporithatják, de különösen tisztelték a Mongolok a hetevényt hét öreg (dolân ö bögön) név alatt. Ennek áldozatul kumiszt (güni-szű = kancza-tej), tejet és állatokat szenteltek. Nem kevésbbé vala tisztelve

a kilencz nagyobb csillag, melyek a 9 nemtőnek (tengeri) feleltek meg. A Mongolok által személyesitett légtünemények közül szerző csak ezeket emliti meg: Czakilghan tengri a villámlás istene, kerón tengri a dér istene és a fekete felhőből lecsüngő sárkány (lû tengri). A mongol villám-isten alkalmából lehetetlen meg nem emliteni, hogy mi székelyekül a régi menykő- vagy villám-istennek több jelzőjét név gyanánt használjuk az „adta, teremtette" igékkel pl menydörgös adta, tüzesadta, lánczos-zörgős adta, forgós adta, keringette, tering-ette (adta helyett) stb Ez utóbbi kifejezésből a magyar nyelv Procrustesei finn-tatár isten nevet akarnak kicsavarni. Pedig a tering a dörög ige mellékalakja, mert a teringette magyarázójául akárhányszor utána mondják a „faszekere" rimet, A faszekér, már t. i a vasazatlan, csupa fából készült szekér zaj dolgában a menydörgös menkővel kiállja a versenyt. Minthogy a sárkány (lû) neve a kinai lung szóval egy eredetü, szerző ezen isten tiszteletét Kinából származtatja. A sárkány a kinai birodalom jelvénye, a hatalom, bölcseség, erő s néha a férfi vagy tevőleges természeti erő jelképének tartatik A kinaiak festése után szárnyas krokodilhoz hasonlit. A Mongolok a sárkányt szintúgy képzelték s képzelik s csak tulajdonságait változtatták meg Véleményök szerént a sárkány idézi elő az égi háborut; a mennydörgés a sárkány hangja, a villámlást farkának gyors összezsugoritása s kinyujtása által idézi elő. Néha lejő a földre, vagy csüng a levegőben oly közel, hogy az ember láthatja. Mi székelyekül csak a sárkány farkát szoktuk látni A sárkány az ég haragja eszközének tartatott s tartatik még ma is mind a keleti, mind a nyugati Mongoloknál s olyan tiszteletben részesült, mint a többi másod foku szellemek.

A föld.

Föntebb látók, minő viszonyban áll a mongol hitrege szerént a föld, mint természeti erő és istenség az éghez. Etügen istennőnek igen korán kezdettek hódolni s hihetőleg ugyanakkor, midőn az égnek isteni tulajdonságait elismerték. A kinai történetirók szerint a húnok (?) és tukiuk a földnek áldozatot hoztak Az európai utazók tudósitásaiból látható, hogy a Mongolok a Csingisz birodalma álltakor a földet isteni tisztelettel illették s azt egyik főistenségnek tartották. Az, a mit Plan Carpino, Mandeville János és Marco Polo közölt, igen zavaros Plan Carpino a Tatárok vallásáról beszéltében azt mondja, hogy a Tatárok (t. i. Mongolok) bűvészek által kérdéseket intéznek az ördögökhez s a tőlük kapott válaszban isten beszédét látják; ezen istent pedig Itoga, Ithoga-nak nevezik, a kunok pedig Kham-nak, azaz nagy Khannak, Ezen Itoga nem más, mint itügen, etügen, etüge a föld istennője, annyival is inkább, mert nem volt náluk más istenség, melynek neve nem itoga hoz hasonlitana. Csak az különös a föntebbi elbeszélésben, hogy itoga istenség Kun nyelven Kham-nak azaz bűvész-

nek neveztetik, (mert k h a m v. k a m török-tatár nyelven bűvészt s nem császárt jelent, mint Plan Carpino állitja, összetévesztve a khan szót k h a m-mal). Utazó nem tudván se mongolul se tatárul, e két nyelv hason hangzásu szavait minduntalan összezavarja.

Ez az oka, hogy itoga isten szerinte törökül bűvésznek k h a m, kam-nak neveztetik. A bűvészt mongolul b ö-k ü n, a bűvésznőt pedig u d a γ a n i d o γ a n szókkal nevezik. I d o γ a n annyira hasonhangzásu (a keleti mongol kiejtés szerént) i t ü g e n-nel, hogy Plan Carpino egynek vette, s midőn értésére adták, hogy i d o γ a n kun nyelven X a m, akkor leirta, hogy a mongolok i t o γ a istene kun nyelven K h a m-nak neveztetik. K h a m szót pedig K h á n helyette vette; szóval i t o γ a (etügen) és i d o γ a n közt nem tudott különbséget tenni. Szavai szerint a mongolok féltek ezen istenségtől, tisztelték s áldozatot hoztak neki.

Mandeville János szintén fölemliti ezen istenséget, igy szólva „no ha az egész (mongol) nép pogány, az előkelők és a fejedelem tisztelik a mindenható istent, a kit i r o g a nak, azaz a természet istenének neveznek. (Banz szerént irog = itoγa) A mongoloknál i r o g a-féle isten nevezet nem volt; ezért kétségtelen, hogy utazó e t u g e n ről beszél; annyival is inkább, mert a természet istene egészen megfelel a mongol d e l ê k e i j i n e d z e n nek (föld ura), mely az e t u g e n mellett szintén előfordul Utazó nem helyesen jegyzi meg, hogy a fejedelem és főurak vallásos nézete különbözik a köznépétől, mert ezt semmi más utazó nem erősitette meg.

Az lehetséges, hogy a mongol előkelőség nem volt annyira babonás, mint a köznép s hogy amaz nem félt a szellemektől és szamanoktól annyira, mint ez, de többről szó sem lehet. Mandeville J. iroγa-t, azaz a föld istennőjét a mongolok legfőbb istenségének tartja, holott ismeretes, hogy ennél az ég felsőbb volt.

Marco Polo szintén állitja, hogy a Mongolok leginkább tisztelték Natiγai-t, (mely hihetőleg itoγa elferditése), mint a föld istennőjét (Voyage Lib. I. 58. l. lib. III. 47. lap). Mind ez csak azt bizonyitja, hogy a föld valóban a mongolok fő istenségei közül való volt. Ennek áldozatul tejet, kumiszt és teát hoztak; a föld és egyéb, az ember anyagi jólétét tevő tárgyak, termékenységéért esedeztek hozzá E t ü g e n istennő főtulajdonsága a termékenység, mely benne az ég befolyására jelentkezik; ezért őt a kincsek forrásának tekintették s a l t a n d e l e k e i-nek (arany telek) nevezték. Néha Etügen istennő helyett 77 istennőt számitottak. Ezen szám teljesen önkényes és j i r e n j i s e n t e n g r i (az ég 99 szelleme) mintájára keletkezett.

A hegyek folyók és a föld egyéb részei vagy az ezek fölött uralkodó szellemek tisztelete következett az egésznek istenitéséből. Ezen szent helyek a Mongoloknál általánosak és különösek

A különösek alatt értendők az o b a k, melyeket minden nemzetség a maga területén rakott. Ezek rakása és az ezeknél áldozás régen

egészen egyszerüen történt. A szaman tudatta, hogy a szellemek a környék védői tartozkodási helyül ezt és ezt a dombot és hegyet választották ki. Az ilyen helyen földből és kőből némi szertartás közt egy kis dombot raktak s kész volt az o b a Ez volt mintegy a templom helyettesitője, a hol a lakók környékük szellemeinek áldozatot hoztak. Az obat rendesen útak mellé rakták azért, hogy a járókelők valamit reá tehessenek, mint pl. a lóserényéből hajat, áldozatul az o b á n székelő istennek, hogy ez a megkezdett utazás alatt védelmét nyujtsa. Az év meghatározott szakán a lakók az o b á-nál ünnepélyes áldozatot hoztak.

A buddhizmus fölvétele után is megmaradt az o b a, mint sok más vallásos népszokás, habár némi változáson ment is keresztül. Az új vallásos fogalmak elterjedése nem semmisithette meg az obanál való áldozást, mert ez a népünnepnek egy nemét képezte, melyet a lakók mindennél jobban sajnáltak volna Jobbnak látszott buddhistikus szinezeteket adni az obáknak, mint megengedni, hogy a nép a szaman szertartásoknál maradjon. Ezen számitás folytán Vadradara Mergen Diancsi két könyvecskét szerkesztett.

Ezekben szerző mondja, hogy van egy régi mongol kézirat az obá-ról, de hogy az már érthetetlen a buddhistákra nézve s ezért szánta el magát uj szertartást szerkeszteni ezen kézirat alapján.

Noha ilyen könyvek szerkesztése, mondja szerző, magában véve nem csak szégyenletes, (mert a koruk elmult) de nem is kellemes a bölcsekre nézve; mindazonáltal nem lehet ellenállni az obát rakók kivánságának stb. Szerző semmit sem mond arról, minő szertartással volt ezen szokás hajdan összekötve, s csak mellesleg emliti, hogy ezen szokás régesrégtől fogva létezett. Különben következő szavai mutatják, hogy a szamanok korában az obánál véres áldozatok járták.

„Mire való azon tisztátlan és vétkes áldozattétel, a mely az ártattatlan bikák, kosok és kecskék megölésében áll áldozási ürügy alatt, de voltaképen vendégeskedés czéljából; miért ezek szivét, megaludt vérét s haját darabokban felfüggeszteni s az o b a t nyers bőr szeletekkel körülvenni?“

Valamint régen, ugy a buddhismus idejében is az o b á-nál végzett szertartást lófuttatás, birkozás és vendégség követi.

Az általános szenthelyek tisztelete az egész mongol népre vonatkozik. Ez általánosan tisztelt hegyek és folyók: B u r k h a n-K h a l v a n, K h a l d a n, K h e n t e i-K h â n, K h a n g a i-k h â n éjszaki Mongoliában fekvő király-hegyek, mert a khân szó itt királyhágó értelemmel bir. D z e t k ü-k h â n hegye holléte ismeretlen. M u n e-k h â n hegye Dél-Mongoliában van. A folyó körül tisztelettárgyai voltak: Selenga, Onon, Kerelun éjszakon és Sara-ghol délen Az első hegy vidékén kószáltak Csingisz elődei s ő maga eltemettetett délen a M u n e-K h a n körül a Mongolok általános állitása szerént.

Némely Mongolok tisztelték M a n i-k h â n t, mint az erdők és vadászat istenét, a kit borzasztó termetü embernek képzeltek. Ez uralkodott az erdők s az ezekben tartozkodó vadállatok fölött. Meglehet ugy ezen m a n i, mint a magyar m a n ó s a tamul m a n n e i (démon) eredetileg egy, a tam. m a n (föld, vidék, hegy) gyökből. Egyik ima szavai szerént a nemtők lakoznak a hegyeken, vizekben, fákon, szelekben és kövekben. **Bálint Gábor.**

Oxfordról.

I. *A város.*

Ki ne hallott vagy olvasott volna Oxfordról, e régi hires angol városról?! Én erről akarok elmondani egyet s mást, remélvén, hogy az Unitár. Közl. olvasói közül némelyek tán érdeklődnek e város iránt. ha egyébért nem, csak azért is, mert az angol unitárius papnevelőintézet ide lett áttéve.

Oxford nagyon kicsiny város, összehasonlitva Angolország számos nagy városával. Lakóinak száma ma is alig 40 ezer. De történeti nevezetességében csak legfennebb a fővárosnak enged elsőséget, mig szépségére nézve kételyen kivül Anglia legszebb városa. Angol gazdagság és bőkezüség százakon keresztül munkált arra, hogy e várost a müvészet és tudomány kedves hajlékává tegyék. Ha intézményeinek s egyéb nevezetességeinek csak neveit irnám le ugy is igen nagy tért foglalna el s igy tudósitásom csakis hiányos lehet

A Themse szép völgyében gyönyörü berkek között mintegy elrejtve fekszik a város, körül véve minden oldalról halmokkal. Meglepő szép látvány tárul fel a néző előtt, ha a szomszédos halmok bármelyikéről vet egy tekintetet a városra. A sürü berkek közül, melyekre minden angol büszkén hivatkozik, mint „Oxford classicus berkei"-re, csak itt-ott tünik elő egy-egy házcsoport A szép collegiumok ódon falai elmosódnak a távolban. A sok szép templom szintén homályos képet ad. Csak Oxford hires tornyai állanak szemünk előtt teljes nagyszerüségükben. És mily nagy változat szinben, alakban és számban! A városban mintegy nyolczvan templom van s mindenik más meg más alakban épitve. A tornyok száma nem éppen ily nagy, de elég arra, hogy Oxfordot Angolország Romájává tegyék.

Igen kellemesen meglepő az európai látogatóra nézve az, hogy itt a város szélein hiába keressük a szegényes kunyhókat, melyek különösen nálunk mindig kellemetlen benyomást tesznek a látogatóra. Oxfordon tényleg csak emeletes házak vannak, mi különben más angol városokban, sőt falvakon is igy van. Még a legszegényebb családoknak is meg van a maguk nappali szobájuk földszinten és hálószobájuk az emeleten. Tehetős családok nem szeretnek a város központján lakni,

mi igen nagy befolyással van arra, hogy városaik széleit még kellemesebbeké tegyék, mint a milyen azoknak központja Igy találjuk ezt Oxfordon is.

A szép képet, melyet Oxford madártávlatból szemlélve felmutat, legkevésbé sem rontja meg az, ha utczáinak apróbb jeleneteit hozzáadjuk A számos szép utcza közül nem egy versenyez szépségben Páris boulevardjaival. Ha azok beláthatlan szabályos épületei tán több mesterséges szépséget mutatnak fel, itt a mesterséges és természeti szépség vegyüléke sokkal meglepőbb. Nézzünk végig csak legnevezetesebb utczáján, a High-Street-en, mely talán legélénkebb képét mutatja fel az oxfordi életnek

High-Street egyike Európa legérdekesebb utczáinak. Oxford többi utczái tán sokkal zajtalanabbak, mint más városokéi, de itt a 19. száz jellemző alakjai állanak előttünk, itt lévén a városi és egyetemi élet központja, melynek a középkori épületek csak hátterül szolgálnak. A széles járdákon sétáló közönség tömör sorokat alkot, mig az utcza közepén terhes szekerek, robogó kocsik, lóvonatu vasút stb. váltják fel egymást s ezek zaja a hirlapáruló gyermekek kiáltásával vagy csengetésével folyik össze. De van itt valami jellemző, mely ez utczai életet megkülönbözteti a más városokéitól, mely e hétköznapi zajt is ünnepélyessé teszi. Azok a komor, régi falak mintegy komoly szinben tüntetik fel a járókelőket, kik a számos torony alatt, a számos templom között tán csakugyan komolyabbak is. Nem jő itt szembe velünk a vig német kedély, sem a zajos franczia udvariasság, hanem csak a hideg angol nyugodtság A közönség is egészen más itt. A járókelők nagy részét tanárok és diákok teszik, kik sajátságos lapos négyszögü kalapjukkal s togájukkal az idegen előtt először furcsának látszanak, de később ünnepélyeseknek. Szerzetesek, apáczák szintén nagy számmal vannak a sétálók között, kik természetesen nem a róm, kath. egyházhoz tartoznak, hanem protestáns szerzetesek és apáczák. Itt az utcza-sarkon 10-20 hallgatónak prédikál egy pap, majd „amen"-t mondván, énekelni kezdenek Ez a Church-Army-hoz (Egyház-Hadserge) tartozik. Amott jő egy másik tömeg dobbal, trombitákkal, nők és férfiak sajátságos egyenruhában. Ez a Salvation Army-hoz (Üdv-Hadserge) tartozik, melyet ha elkisérünk nehány percznyi távolságra, hallunk utczai nő-prédikálást is. Majd a számos torony-óra kezd ütni s pár percz mulva több száz diák tölti el az utczát, kik egyik előadásról a másikra, egyik collegiumból a másikba sietnek. Mindezek annyira sajátságosak, hogy valószinüleg csak Oxfordon láthatók

Az University-collegium legrégibb az oxfordi collegiumok között. Ezer éves jubeliumát nagy ünnepéllyel ülte meg 1872-ben, jóllehet az a nézet, hogy még Nagy Alfréd alapitotta volna, ma már csak a mythosok körébe tartozik.

Sz.-Mária temploma a nevelés, egyházi és politikai tőrténelem nagy eseményeinek volt szinhelye Itt tünt fel a „reformaczio hajnal-

csillaga" Wycliffe János. Ide volt meghiva az Egyháztört.-ből ismert három vértanu, Cranmer, Ridley és Latimer, vitatkozni Oxford és Cambridge doktoraival Itt tartatnak évenként a hires Bampton-leczkék, melyek már is annyi jeles művel gazdagitották a theologiai irodalmat, és itt prédikálnak az angol egyház legjelesebb szónokai az egyetemnek Érdekes látványt nyujtanak itt az idegennek a száz meg száz diák, az egyetem méltóságai teljes diszökben az egyetemi jelvényekkel Nem kevésbé érdekes a gyönyörü torony, hű példánya a 13-ik száz korai ékitményes styljének E templom mögött van egy hires négyszögtér — önmagában csaknem egy város — körülvéve egyetemi épületekkel, mig közepén az óriási Bodleian könyvtár — Bibliotheca Bodleiana - pompás épületei diszelegnek. Az itt levő sok szép collegiumot még csak névszerint sem emlithetem meg, hogy egy pár mondatot szentelhessek a gyönyörü könyvtárnak.

Angolország oly sok nagy és jeles könyvtárai között a Bodleian-könyvtár másadik helyen áll, nem mulhatván felyül a British-Muzeum könyvtárát. Azonban erről is alig lehet fogalmat alkotni, óriási méreteinél fogva. Jelenleg több mint 26 ezer kéziratot s másfél millio külön álló munkát foglal magában, mely szám minden évben 40 50 ezerrel szaporodik vásárlás, ajándékozás s főleg azon törvény utján, mely számára minden Angliában megjelent műnek egy példányát biztositja A roppant sok könyvet egy csomóban elképzelni sem tudván, elégedjünk meg azzal, ha fogalmat alkothatunk ezek lajstromairól, melyek mintegy 50 - 60 nagy kötetet tesznek. Az olvasó terem egy külön álló nagy dom, hol halotti csendben munkál 40—50 ember minden nap, Oxford dicsőségéért. A puha karos-székek által nyujtott kényelmet felülmulja az, hogy az olvasó hetekig tarthatja asztalán a használt könyveket, nem lévén köteles számbaadni azokat mindennap.

Innen elmehetnénk a szomszédos óriási épületbe, hol a könyvek roppant halmaza s a megbecsülhetetlen héziratok vannak, vagy megtekinthetnők Anglia legrégibb muzeumát, az Ashmolean-muzeumot. Elmehetnénk a képtárba, láthatnánk sok szép gyüjteményt A szép püspöki templom, az observatorium, a számos hires collegium s ezek-gyönyörü kertjei, melyek a modern kertészet állandó kiállitásai, mind nagyon érdekesek lennének az ismertetésre De tudósitásom máris igen nagy tért foglal el.

Kimeritő tudósitást irni Oxfordról köteteket venne igénybe, hiszen a város minden pontja egy egy nevezetesség. Igy tehát e pár sor csak egy pillantás Oxfordra, mely csak egy kis segitséget nyujt a képzelődésnek. A közel 30 nagy könyvtárról, melyek 100 ezer kötete elenyésző csekélység a Bodleian-Könyvtár másfél millioájával szemben, a festészet különösen üvegfestészet, — kő- és fa faragászat remekeiről, melyeknek Oxford tárháza, még csak említést sem tehettem Nemcsak ez Egyes szobák, egyes fák, egyes sétálóhelyek, mind nagyhirü

személyekkel vagy történeti eseményekkel vannak összekötve. Itt Wykliffe vagy Erasmus, Gibbon vagy Gladstone hagyott emléket; ott egy tanulót gyilkoltak meg, mikor még diákok és városiak harczban vettek elégtételt sérelmeikért miért a város pápai átkot vont magára Innen a diákokat harczra szólító harang hangzott; amott vértanuk emléke van megörökitve. Itt nagy herczegek, királynők és királyok szemlélték a középkori iskolai-drámákat; ott a még a collegiumoknál is régibb hotel regél mesés dolgokat rég elmult időkről

Költészet és való, ódon és uj, tréfás és komoly, művészet és természet oly kedves vegyüléke e város, hogy a látogató, megvizsgálva azt alaposan, aligha nem fogja osztani a nagy iró Hawthorne nézetét Oxfordról: Kín látni egy ily helyet és azt valamikor ismét elhagyni; hiszen egy egész — sőt egynél több emberi életet venni igénybe, megismerni és élvezni azt megelégedésünkre.

Nézetem szerint egy látogatás Oxfordon sokkal többet ér a művészet és tudomány barátjának, mint bármely angol város megtekintése leszámitva London utolérhetlen Britisch-Muzeumát Igaz, hogy az angolul nem beszélő idegen nehezen boldogulhat itt más nyelvekkel, de a magyar látogató ne felejtse el, hogy e régi falak között egy magyar szóra vágyó diák is van, ki készörömest szolgál kalauzul és tolmácsul.

Hogy e rövid tudósitás hiányait némileg pótolhassam, ha egy jövő számban helyet fogok nyerni egy collegiumot ismertetek meg, mi nélkül Oxfordról való fogalmunk nagyon hiányos marad.*)

Oxford, 1890 decz. 9-én. **Gálfi Lőrincz.**

Tartsunk iskolai nemzeti ünnepeket.

Háromszékvármegye derék és hazafias lelkületü tanfelügyelője arra hivta fel — most már harmadizben a hatósága alá tartozó iskolaszékeket, gondnokságokat, hogy rendezzenek „iskolai milleniumok“ at oly czélból, hogy a már történelmet tanuló növendékekben a „hazafiui önérzet“ ez által is ébresztessék és fejlesztessék. Nagyszerü intézkedése ez a mi hazafias és tevékeny tanfelügyelőnknek! Minden hivatás-szerető s kötelességeiben hazafiasan eljárni kivánó tanitó méltán és könnyen eleget tehet — kezet fogva papjával s előljárósággal — e talpraesett felhivásnak. Csak egy kis fáradságába kerül a rendezőknek, de anyagi áldozatba nem!

Ámde a „hazafiui önérzet ébredésére“ nemcsak a növendékeknek van szükségök, hanem — bátran kimondhatni — a felnőtteknek is Mert sajnosan igaz, hogy a köznépnek igen tetemes része jó formán

*) Ez az ismertetés kérésünkre már megérkezett. Közölni fogjuk.
Szerk.

még fogalommal sem bir nemzetünk ezer éves multjáról s annak dicsőségéről. Fel kell világositani, meg kell tanitani, vérébe kell szürni a népnek a mult dicsőségét, hogy a sziv igaz hazafiui önérzettől dagadjon s a jövő nagyságának előjeleiként a növendékek szivében is a hazaszeretet bimbói fakadjanak. Szükség van erre, mert „Árpád apánk“ vérrel szerzett földét nem csupán magyar ember szántja.

Minthogy azonban ez a milleniumok rendezésére kibocsátott felhivás csak Háromszékmegyére vonatkozik; azért czélszerünek láttam az Unitárius Közlöny olvasói előtt is megismertetni, hogy az unitárius községekben a tanitók, papok s az előljáróság egymással kezetfogva mindenütt rendezzenek ily milleniumokat Én jónak látnám, hogy le gyen összekötve csekély belépti dijjal — felteszem — 5—10 krral. A begyülendő összeg pedig fordittassék valamely hazafias czélra, vagy adassék a Dávid Ferencz Egyletnek, azért, hogy az egy'et ezeknek viszonzásául adjon az iskolák előljárósága rendelkezésére „a jó gyermek könyvé“-ből, vagy más megfelelő könyvekből a gyermekek között való kiosztás végett jutalomkönyveket Jutalmaztassanak a jó gyermekek. Rendezzünk hát az összes unitárius községekben „iskolai milleniumokat.*)

Simó János.

Ierson titkár levele magyarországi utjáról.

Az angliai unitárius társulat titkára Ierson Henrik az ámerikai unitárius társulat titkárához Grindal Reynoldshoz a következő levelet intézte:

Kedves Reynolds ur — Ön hallotta, hogy meglátogattam magyarországi barátainkat. Nem szükség mondanom, hogy nagyon kedves látogatás volt; de azt is mondhatom, hogy sok tekintetben nagyon tanulságos is. Nagyon örvendek, hogy oda mentem.

Mindnyájan nagyon sajnáltuk, hogy a budapesti uj szép templom megnyitásánál Ámerikából egy képviselő sem volt jelen; sajnáltuk, hogy a megnyitás oly időben történt, midön azok is, a kik Önök közül Európában lehettek, már mind haza mentek.

Azonban az Ön társulata iránt való elkötelezettségökről nem feledkeztek meg, különösen az a nagy gyülekezet, mely most saját hajlékában telepedett meg Magyarország fővárosában. Az első isteni tisztelet nagyon megható volt Ugy tetszik, hogy a püspök imája s a papok

---

Ezekhez az alkalomszerü szavakhoz ennyit adunk: minden unitárius ember először magyar s csak azután unitárius. Gyermekeinkbe is ezt a szellemet óhajtjuk csepegtetni s e végett a márczius 15-iki nemzeti ünnepélyek tartásától — reméljük egyetlen papunk és tanitónk el nem marad. A papok s a tanitók ismertetni fogják a mult történelmét e nagy nap jelentőségét, az ifjak mindkét nemből honfias költeményeket szavalnak, nemzeti dalokat énekelnek. Mi örömmel fogjuk feljegyezni mindenik ünneplő társaság müködését. Szerk.

beszédei egészen alkalomszerüek voltak, a városiak közül is sok tekintélyes ember hallgatta.

Miután Ferencz püspökkel Kolozsvárra mentem és nála voltam szállva, nagyon kedvező alkalmam volt tapasztalni mennyire elterjedett a szabad gondolkodás; s azzal a meggyőződéssel jöttem el onnan, hogy a szabad vallásos gondolkodás folytonosan fejlődik. Ferencz püspök maga ékesen szóló hatalmas pap, a papok igazi papja, kit mindnyájan igen méltán tisztelnek; nagyon sok érdemes férfi van közöttük. Örömmel láttam, hogy a Manchester New Collegban tanult barátaink. miként, mint válogatott emberektől várni lehetett, előkelő helyet foglalnak el a társulatban, s azt lehet reméleni, hogy minden fontos ügyben vezérkednek

A helyszinén győződtem meg, hogy igen jó dolgot müvelünk, midőn magyar tanulóknak segitséget adunk, hogy papnöveldénkben tanuljanak; e sikeres munkánknak bizonyitékait találtam Buda-Pesten is Derzsi ur éppen találó pap arra a helyre; gondoskodásával, munkásságával nem csak jó gyülekezetet teremtett oda, hanem a vidéken is öt vagy hat községben megvetette a lábát, általok fiók-egyházoknak nevezett gyülekezetek alapitásával Ugy találtam, hogy a mi egyesitett segedelmünk jelentékeny tényező volt e munkákban, azzal hogy nem csak a pap fizetését adtuk; s elhatároztam, hogy minden lehető módon arra törekszem, hogy ezt a segélyt ezután is, s ha lehet még nagyobb mértékben megadjuk.

Azt hiszem, hogy ha eddig nyujtott közös segedelmünket tovább is folytatjuk, elkezdett jó munkánk szépen fog sikerülni Ezekben meg van a buzgalom és tevékenység; az eddigi eredmény nagyon megnyugtató Fogadja tiszteletem. **Ierson Henrik.**

Egyházi és iskolai mozgalmak

— **Az E. K. Tanácsból.** Iskolaház épitése iránt megsürgettettek a dombói, kis-sárosi, tordátfalvi, szentháromsági, medeséri, kőrispataki és énlaki ekklésiák. A tordátfalvi már nyujtott be tervet és költségvetést, mely most van tárgyalás alatt. — Vallás és közokt. minister 22 644 sz. alatt a nem okleveles segédtanitók alkalmazását betiltja Az E. K. Tanács esperesi uton felhivta a tanitói oklevéllel nem biró tanitókat, hogy f. évi septemberre szerezzenek oklevelet, mert különben állások kérdésessé válik — Udvarhelymegyében Csekefalván és Körispatakon községi iskola felállitása iránt megtétettek a lépések. Az E. K. Tanács az ottani ekklésiák gyenge vagyoni viszonyaira való tekintettel hajlandónak nyilatkozott a felekezeti iskola beszüntetésére, ha a községi iskola szabályszerüen be lesz állitva. — A kereszturi körben ürességben levő esperesség betöltését az E. K. Tanács meghatározta s ez iránt utasitást adott ki. — Az E. K. Tanács a Derzsi János féle alapitvány ügyével foglalkozott. A végrendeleti végrehajtók eléterjesztése nyomán elfogadta azon nyilatkozatokat, hogy a végrendeleti intézkedésnek ellenőrei lesznek; de számadási viszonyban nem állanak az alapitvánnyal. Ennek nyomán megtétetett az intézkedés a hagyaték átvételére és annak házilag leendő kezelésére; meghatároztatott a boldog emlékü alapitó sirján emlékkő felállitása. Midőn ez alapitvány tisztázva leend, 35 ifju fog abból

évi 100 frt ösztöndijban részesülni. — A Kovács Dénes-féle alapitványi birtok haszonbérbe adatott 1500 frtért. Bár e hagyományt 500 frt évi járadékon 200 frt szálláspénzen felyül az évi adók és az administratio költségei terhelik, még is már a folyó évben némileg járulhat közjövedelmeink gyarapitásához. A szegényesebben javadalmazott belső emberek segedelmezésére szolgáló összeg Kolozsvárt van elhelyezve, kamataiból már f. évi Zsinati Főtanácsunk nyujthat segedelmet.

Török Sámuel pap és esperes meghalt. Hetvenkét év sok szép idő annak, a ki minden órájának leszakitja virágát. Török Sámuel a tanintézettől kezdve az élet végéig oly életet élt, a melyet mintául vehetne az ifju nemzedék. Mély megilletődéssel irjuk le a szomoru valót, hogy a jeles férfi nincs többé. Őszinte részvéttel vagyunk fiai Török Áron esperes és Török Sándor erdőszt iránt. Életét és munkásságát bővebben fogjuk ismertetni. Legyen nyugovása csendes!

Dr. Demjén Farkas. 1837—1891. Rövid idő alatt ismét nagy gyásza van a marosvásárhelyi unitárius ekklésiának s a vallásközönségnek. Csak most temette el a halhatatlan jóltevő Derzsi Jánost s ime a napokban kisérte nyugalomra a boldog emlékü Dr. Demjén Farkas orvos-tudort és egyházi tanácsost.

Homoródszentpáli Dr. Demjén Farkas született Maros-Vásárhelyt 1837. január 9-én. Hasonnevü édes atyja, ki keresett ügyvéd volt, 1847-ben elhalván, a szükös anyagi viszonyok között élő özvegy édes anya neveltette. Tanulását a marosvásárhelyi ev. ref gymnasiumban kezdette s végezte sikerrel Kolozsvárt az unitáriusokéban. A papi pályára készült; de nevelősködésből megtakaritott pénzével, tanitványával Sigmond Dezsővel külföldi utra indult. Bécsben az orvosi tanfolyamot, az önfentartás nehézségeivel küzdve, szerencsésen bevégezte Tanulmányai bevégzésével a szülői házban telepedett meg s tehetségét a szenvedő emberiség hasznára értékesitette. Egyszerüséggel s gondos takarékossággal párosult ernyedetlen szorgalma megteremtette számára a kivánt gyümölcsöt. A vele bensőbb barátságban levők gyermekeit, mint keresztgyermekeit, magáéinak te kintvén, ezeknek, valamint ekklésiájának s az őt nevelő intézeteknek igen szépen hagyott. Végrendeletében, melyet 1883-ban készitett a marosvásárhelyi unitárius ekklésiát tette örökösévé mintegy 4000 frtig, barátai gyermekeinek s négy keresztgyermekének két házát s két-két ezer forintot, a kolozsvári unitárius gymnasiumnakk 600 frtot, a helyi ev ref egyháznak sirja gondozására 200 frtot szülői sirkövére 500 frtot sat. hagyományozott. Végrendeleti végrehajtóul Kozma Gyula kir. t. birót nevezte ki.

A gyászszerrtartást Rédiger Géza jegyző és Kelemen Albert esperes, lelkészek végezték, előbbi mondván a háznál megható szép imát, utóbbi a sirnál meleghangu búcsubeszédet.

Midőn az idvezültet a ref. temetőben a szülői hamvak mellé elhelyeztük végnyugalomra s bánatosan szétoszlottunk, elménkben forgatván éltében végzett nemes munkáját s holta utánra a messze jövőbe is kiható intézkedéseit, elgondoltuk

„Ki kedveseinek emlékében él,
Nem halt meg az, csupán elutazott
Halott csak az, kit elfelejtenek.“ — n.—

— **Tordátfalvi Végh József** országos levéltárnok, február 12-én 73 éves korában meghalt Budapesten. Egyszerüség, természetesség, jóság, kötelességérzet s munka hűség jellemezték. Élete jó nagyrészét a közügy szolgálatában töltötte A budapesti unitárius ekklésiának tiz évig hű pénztárnoka, egyházi tanácsos, minden unitárius és minden hazafias ügynek pártolója volt. Nyugodjék csendesen!

— **Pataki István** Kolozsvár városi polgár, most már özv. Pataki Istvánnénak, a D. F. E. Választmánya buzgó tagjának kedves férje f. hó 19-én hosszas szenvedés után jobb létre szenderült 72 éves korában. Béke lengjen porai felett! Isten s a jó emberek részvéte vigasztalja meg az egyedül maradt özvegyet!

Egyleti élet és munkásság.

Felolvasásaink. A február havi gyülésen Nagy Lajos tanár, szerkesztőtárs „Évforduló" cz. költeményét olvasta fel Hegyi József p. tanár ur jó sikerrel. Dr. Lánczy Gyula egyetemi tanár ur a „Középkor hitvilágából" czimmel egy terjedelmes tanulmányából egy részletet olvasott fel. A tanár ur hazánkban azok közé a ritka férfiak közzé tertozik, a kik a középkor elrejtett eszmekincseit tanulmányozzák. Mi köszönettel tartozunk, hogy részt vett felolvasásainban. Bevezetésül egy nehány megjegyzésben azt tüntette ki, hogy az unitárius vallás eszméi messze keresendők a kereszténység bölcsőjénél. Nyilvánitotta, hogy a D. F. Egyletet, mint unitáriusok egyletét vallástörténelmi tanulmányok mivelésére igen alkalmasnak tartja. Mind előadásában, mind felolvasásában a tudomány érdekében beszélt. Kivánjuk, hogy tanulmányait ezután is szép siker koronázza. Jékey Aladárnak egy költeményét „Vita után" szavalta el Sándor Géza papnövendék ügyesen és jóhatással. A mű ugyanarra a költőre vall, a kiről más helyen szólunk. Közölni fogjuk.

Iskolák disze. Egy alkalommal többféle iskolát meglátogattunk, s az iskola falán a közoktatásügyi minister arczképe mellett ott láttuk az illető egyház püspöke s érdemesebb papjai arczképét. Azt jegyeztük meg, hogy a tiszteletnek egyszerü és helyes módja ez, s bizonnyal paedagogiai hatása is van. Az unitárius püspök mint az összes iskolák főfelügyelője, Brassai bácsi mint a legjobb tankönyvek irója arczképe vajjon nem lelnének-e helyet iskolainkban? Az Unitárus Közlöny szerkesztősége iskoláknak 25—25 krrért megküldi.

A David Fereucz Egylet érdekében — örömmel jelenthetjük — közelebbről többen lelkesen kezdettek működni. Bejelentett Faluvégi Áron ur Budapestről 3 tagot. Simó János lelkész ur Özv. Baló Lajosnét, Imreh Györgynét, Téglás Mihálynét, ifj. Bedő Andrásnét, Sepsi-Kőröspatakról, Bedő Sándor gazdatisztet Kálnokról, Szántó Sándor tanitót Mártonosból, összesen 6 tagot Csifó Károly tanitó ur 11 tagot, kik közül legtöbb nő; Barabás Lajos ur 1 tagot, Tarcsafalvi Albert ur 2 tagot. Ime ez a kimututás is igazolja, hogy a kik nem sajnálják alkalmilag szót tenni az egylet mellett könyen szép eredményhez jutnak. Egyesült erővel mindent elérhetünk.

Meghivás. A D. F. E. kereszturköri fiókja márczius 11-én, délelőtt 11 órakor, Székely-Kereszturon, a szokott helyen, felolvasó ülést rendez, melyre az alapitó-, rendes- és pártolótagokat, valamint az érdeklődőket, tisztelettel meghivom. Külön meghivások nem bocsáttatnak ki.

Sz.-Keresztur, 1891. február 15. **Barabás Lajos**, f. e. titkár.

Egyházi főgondnok Daniel Gábor ur fénnyomatu arczképét fogjuk közölni lapunk jövő száma mellett Egy külön szám 25 krral megrendelhető.

„Napsugárnak fénye ömlik" czimü s lapunk mult évi 11-ik számában közölt „Egyházi énekre", ugy értesültünk, 32 dallam érkezett be, melyek most vannak birálat alatt. Érdeklődéssel várjuk kié lesz vajjon a diadal?

A D. F. Egylet udvarhelyköri fiókjában 1890-ben történt tagsági dijak befizetéséről. (Folyt.) 1890-re 1—1 frt rendes tagsági dijat fizettek: Szent-Pál: Dimény Sándor. Derzs: Nagy József, Pál Zsigmond, Bán Mózesné, Bartha Zsigmond (1889—90.), Dénes János, Pál János, Kovács János, Sándor Gergely (1889—90.) Kénos: Ekklésia, Vida Sándor, Lőrinczi István, Sándor Mózes.

Szt.-Péter: Ekklésia, Nagy Gyula. Városfalva: Máté Sándor, Máté Lajos. Jánosfalva: Ekklésia, Kis György. Vargyas: Máthé János, Kis Tamás, Tarcsafalvi Albert. Almás: Péterfi Áron.

Kiadta Vargyason, 1890 nov. 21

Kisgyörgy Sándor,
fiók-egyl. pénztárnok.

A D. F. Egylet pénztárába 1891 január 10-től—február 10-ig a következő befizetések történtek:

1. Alapitó tagsági dijat (10 frt) fizettek: Kis Jakab, Derzs. Dr. Toldi Béla, Pécs.

2. Rendes tagsági dijat (1 frt) fizettek 1890-re: Sikó Lajos Albertfi Elek (1888 és 89), Bökkel Károlyné, Boros Sándor, Leitner János, Biró Lajos, K. Vári Hermin, Madarasi János, Kolozsvár. Lőfi Elek, Ekklésia, Bölön Szuhai János (1889-re is) Al-Jára. Thoroczkay Venczel, Guraszáda. Osváth Gábor, Zoltán Miklós, Révész Márton, Szakáts Márton, Bartha István, Héviz. Horváthy Józsefné, Torda. Pázsint Mihály, Sz.-Váralja. Csehi Sándor, Szamos-Ujvár. (1889). Szigethy Sándor, Torda. — 1891-re: Huszár Gyula, Székely András, Demény István, Debreczeni Sándorné, Müller Gyula, Kolozsvár. Agh Ferencz, Bánffy-Hunyad. M. Farkas Sándor, Budapest Perei Zsuzsánna, Perei Mihály, Balogh István, M.-Berény. Csegezi Mihályné, Torda. Földesi Sándorné, Földesi Mariska, Kolozsvár. Elekes József, Sz.-Udvarhely. Sikó Kálman, Sólyomkő. Dimén Sándor, H.-Szt.-Pál Gajdán Pál, Buzás János, Arany János, Lőrinczi Dénes, H.-M.-Vásárhely. Huszár Károly. Folt. Pázsint Mihály, Sz.-Váralja. Puskás József, Vilonya. Szigethy Sándor, Torda.

3. Előfizetési dijat (1 frt 20 kr) fizettek 1890-re: Bökkel Károlyné, Kolozsvár. Id. Gálfalvi István, Ürmös. Pálfi István, Abrudbánya. Székely József Budapest. Durugy József, D.-Szt.-Márton. — 1891-re: Kopp Józsefné, Gelch Ilona, Bökkel Károlyné, Kolozsvár. Dombi Sándorné, Balogh Ferenczné, Székely Pálné, Bagi Andrásné, Dombi Mihályné, Oláh Józsefné, Molnár Jánosné. Hamza Istvánné, Mező-Berény Török Ernő, Mura-Szombat. Májai Béla, N.-Várad. Biás István, Kolozsvár. Szinte Ferencz, Budapest. Ekklésia, Kolozs. Musnai József, D.-Szt.-Márton. Önképzőkör, Tarcsafalva. Szucsáky Imre, Kolozsvár. Gabos Dénes, Héjasfalva. Zoltán Béla, Sz.-Ujvár. Roth Lajos, Kolozsvár. Firtos Ferencz, Szászváros. Durugy József, Durugy András, D.-Szt.-Márton. Kálmán Mózes, N.-Szalonta. Szigethy Sándor, Torda.

Kolozsvárt, 1891 február 10.

Iszlai Márton,
pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. A t. levelezőket kérjük, hogy leveleiket czimezzék Rózsa-utcza 2. sz. alá. — **S. J.** Skp. Nézze meg U. K. II. 234. — **K. S.** urnak L. A buzgóság csak méltánylandó. — **Kgy. S.** Intézkedtem. Nem rajtunk mult. — **Végh J.** urnak. A könyvet elküldöttem. — **B. L.** Sz.-K. Nem lehet kifogást tenni a vélemény ellen. — **Gy. J.** Mv. Jövő számban. — **Drottleff.** Csak azon mult, hogy hely nem volt.

„A jó gyermek könyve." Az 1-ső és 2-ik elemi oszt. számára irta Boros György. Ára 20 kr. Postán küldve 23 kr. Tiz példány után, egyszerre megrendelve egy tiszteletpéldány adatik. Megrendelhető szerzőnél.

TARTALOM: Jékey Aladár költeményei. 33. lap. — Mozgalmak a kisdednevelés terén. . . n. 34 l. — A Mongolok régi vallása. Bálint Gábor. 36. l. — Oxfordról. Gálfi Lőrincz. 40 l. — Tartsunk iskolai nemzeti ünnepet Simó János. 43. l. — Ierson titkár levele magyarországi utjáról. Ierson Henrik 44 l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 45. l. — Egyleti élet és munkásság 47. l.

Nyomatott Gámán János örököseinél Kolozsvártt (Bel-középutcza).

Fénynyom. D. K. fia. Eperjes.

Dávid Gábor
Sógondnok.

Az „Unitárius Közlöny" melléklete.

IV. kötet. 1891. Április. 4. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.
Szerkesztik: *Nagy Lajos* és *Boros György.*

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Jelen szám ára 24 kr.

Özvegy anya bánata.

Sirsz bús gerle! hol a párod?
Azt keresed? h'jába várod,
Elvitte az orvmadár. —
Én is e bánatot érzem,
El halt szeretett jó férjem,
Bánatomban nincs határ!

Édes gerlém! te boldog vagy
E föld-világ tágas és nagy,
De repkedni jogod van.
Gyermekeid mind ki keltek
Szárnyad alól, szét repültek
S élveznek a szabadban. —

Oh de engem' nagy bánat nyom,
Jó férjemet ha siratom,
Gyermekeim is sirnak ;
Árvák, kiket ugy szeretek,
Hogy kész vagyok lenni értek
Rabja e gyötrő kinnak!

A levegő dalosai
Erdők, mezők lakósai
Sokkal boldogabbak ők.
Szét repdes a vidor sereg,
Anya' sziv egy se kesereg
Bánatosan közöttök. —

De ki mérte meg mélységét,
Ki mondhatja meg a végét

Az anyai kétségnek?!
Ha a jelen könnyeket kér,
A jövő is jót nem igér
Keseredett lelkének!

Oh az árva, özvegy anya,
Mind éjjele, mind nappala,
Útja borus gondoknak,
Mert balsors rám sujtá kezét,
'S ugy érzem annak nehezét,
Hogy tagjaim roskadnak!

Álom nem jön szemeimre,
S ha elalszom is, egyszerre
Rémalakok tünnek fel!
Fenyegetik kis fiamat,
Elrabolják szép lányomat,
S én sirva rettenek fel!

Éltemet hogy már feldulta
Halál keze, s szerte zúzta,
Könnyeim kisirjam bár,
Mégis az özvegy anyának,
Árvák szerető gyámjának,
Bánatában nincs határ!

1890 január 28. **Gyöngyösi István.**

A siron túl megismerjük-e egymást?

Gyakran olvasunk és hallunk vitatkozásokat e kérdés felett: „vajjon túl a siron megismerjük-e egymást?“

Hogy is lehet ezt kétségbe vonni?! Ha a szeretet megmarad, mi nem ismerjük-e meg azokat, a kiket szeretünk? Mi lenne a halhatatlanság, ha mi egymagunkra távoznánk oda túl, elszakitva szeretteinktől, kiknek ismerete volt emberi életünk valódi lényege, boldogsága? Halhatatlanság volna-e az, ha itt hagynók lelkünk legbecsesebb részét? A legbecsesebb, a mi bennünk van, a kölcsönös szeretetből származik. Ha ez feledésbe vész, akkor elveszitjük földi életünk eredményeinek a legbecsebb részét!...

Maga a nagy mester határozottan megmondá, a tanitványaival való utolsó nevezetes beszélgetésében, hogy az ő „felmenetele“ nem

örökre eltávozás vo't tölük. „Elmegyek, de visszatérek hozzátok," mondá ő. Közelebb jött hozzájok, midőn eltávozni látszott. Azt mondá nekik: „elmegyek, hogy készitsek helyet számotokra. És ha elmentem helyet készíteni számotokra, visszatérek ismét és magamhoz veszlek titeket: hogy a hol én vagyok, ti is ott lehessetek."

Vannak tehát társaságok a másvilágon, egyesületei azoknak, a kik a legbensőbb rokonszenvben élnek, sőt vannak otthonok, a hol ők együtt lehetnek.

Nem egy roppant nagy, egyhangu gyülhely az ott túl, hanem egy végtelenül változatos világ, egy oly hely, a mely mindenek számára van és a hol mindenki a maga helyén van.

Megfogjuk-e ismerni egymást a túlvilágban?

Meg! sokkal jobban, mint a hogy itt ismerjük egymást!

Az ember haladása, embertársaink mind bensőbb, mélyebb megismerésében áll. Az állatok egymást ismerni látszanak külső viszonyaikban. Az ember, alsóbb állapotában, földi életében nem hatolhat nagyon mélyre a hozzá legközelebbiek lelkébe. A mint távozik tőlük, mind jobban megismeri őket! Mind jobban megismeri jellemöket, reményeiket, szándékukat, szükségeiket, tulajdonságaikat és hiányaikat és akkor sokkal hathatósabban tud segiteni rajtok. Pedig még ekkor is mily kevéssé ismerjük egymást! mily bajos az érintkezés és mily nehéz megmondani, mi lakik bennünk! Mennyire nem értjük meg egymást! Mily rosszul értelmezzük egymás indulatait. Mily ritka dolog csak egy órai olyan társalgás is, midőn a lélek beszél a lélekhez! de ama magasabb világban, hiszem, hogy mi könnyen és természetesen fogunk a legbensőbb szövetségre lépni, ismerni és ismertetni. Ott minden kétszinkedés és titkolódzás, minden hütlenség és bizalmatlanság el fog tünni a lélekből és mi élvezni fogjuk az azokkal való egyesülés örömét a kiket szerettünk, talán a legnagyobb örömet, milyent e földön nem ismertünk. Megszünnek az élet szivszaggató félreértései! Tudatlanság szülte kegyetlenségek többé nem lesznek. A mások feletti szigoru, rideg és keserü itéletek elmaradnak tőlünk.

Ha itt egy hosszu életen keresztül nyertünk valamit, a mi méltó a megtartásra: az a feddhetetlen és nemes lelkek ismerete, barátsága és szeretete. El kell-e veszitenem ezt a drága örökséget? Szegényen, magánosan, életuntan, egyedül kell a másvilágra mennem? Azzal vigasztaljam-e magam, hogy mint porhüvely nélküli lélek hazátlanul, társaság és testvériség nélkül fogok bolyongani a csillagok között vagy

a végetlen ürben? Nem igy fogom fel a tapasztalat tanulságait, vagy a vizsgálódás tényeit. Midőn minden más emlék eltünik a haldokló emlékezetéből, midőn más gondolatai megzavarodnak, az idő más benyomásai elmosódnak: még akkor is mutatja keze lankadó összeszoritása, feje erőtlen bollintása által, hogy az ő szeretete megmarad. Homályos szeme, végső tekintete is azok arczát keresi, a kiket szeret. Némuló hangja, erőtlen suttogása áldást rebeg azokra a kedvesekre. A szeretet erősebb a halálnál: az ne élné tul a sirt??!

Igen: midőn egy uj világban nyitom ki szemeimet, vágyom még egyszer azok társaságába jutni, a kik ez életben lelkem ihlete, vigasztalásom és gyönyörüségem voltak. Megtanulom, mit ez évek tanitottak nekik és ismét barátságos társaim és segitőim lesznek. Látni fogom ismét szülőimet és kedves gyermekeimet, a kiknek szeretete édesitette életemet Még egyszer gyermek leszek Az! és remélem, hogy nagyon közel jutok Mesteremhez a Jézushoz, hibáimat kijavitom és az igazság tisztultabb nyelvének igéire tanittatom. Mind ez nem egyszerre, s talán a fokozatos korlátoltság törvényei szerint fog történni ott is, mint itt, de ha a hit, remény és szeretet megmarad, akkor fokozatosan növekedni fog az ismeret, a munka és szeretet abban az isteni túlvilágban.

Ily reményekkel, mint ezek, jobban megvigasztalódhatunk azok elvesztése felett, a kik elhagyják oldalunkat Készebbek lehetünk önmagunk is a távozásra annak idején.

Ford. **Szász András.** **Clarke Freeman Jakab**

Unitárius egyházi főgondnok Daniel Gábor.

(Arczképpel)

Az 1876-ban Árkoson tartott zsinat rendkivül nevezetes az unitárius egyház történelmében. Azok az erős férfiak, a kik az 50-es évek végveszéllyel fenyegető nyomását kiállották, s egyházunkat s annak iskoláit megteremtették, a vallásnak és a magyar közmivelődésnek, a vihar lezajlása után egyre-másra rohamosan estek el. A jövő biztositva volt, ez az érdemök, nyugodtan halhattak meg, csendesen pihenhetnek a nemes lelkü költő Kriza János püspök, a bölcs kaáli Nagy Elek s a buzgó harczos Gálfalvi Imre egyh. főgondnokok. Az újuló kornak oly vezérekre volt szüksége, a kik annak intő szavát megértették. A választás ugy döntött, hogy Ferencz József lett a püspök. A mult évben bemutattuk, arczképét egy pár vonás kiséretében. A főgondno-

kok egyike Dr Berde Áron egyet. tanár, a másik Daniel Gábor Udvarhelymegye főispánja lett Most az utóbbi arczképét mutatjuk be ezen sorok kiséretében:

A Daniel család iránt az unitárius egyház minden tagja kiváló tisztelettel volt és van Méltán, mert a főranguak közül a Danielek mostani ágán kivül alig volt mégy egy kettő, a mely szilárdan kiállotta azt a szertelen csábitást, nyomást és kényszeritést, a mellyel őket a hatalmasabbá lett ev. ref és róm kath. egyházakba bekebelezni igyekeztek Ez a család nemcsak hű maradt, hanem a mult százban az iskolák megmentésében, a jelen száz elején az egyház vezetésében olyan rendkivüli szolgálatokat tett, a melyek nevét történelmi fontosságuvá tették.

Daniel Gábor az elődökéhez teljesen méltó névvel birt akkor, a mikor főgondnokságra szóba hozatott. Mint megyei kormányzó, mint a székely-kereszturi unitárius középiskola felügyelő gondnoka, bölcseségéről és áldozatkészségéről általánosan ismeretes volt. Ezek az érdemek biztositották számára a megválasztást, azok az érdemek, a melyeket tizenhat év alatt, mint főtanácsainkon és a zsinatokon az egyház világi elnöke szerzett, büszkeséggel töltik el egyháza tagjait. Az árkosi zsinat szerencsésen választott a főgondnokságra is.

Ennek a kis lapnak olyan szűk a tere, hogy kénytelenek vagyunk mellőzni azokat a vonásokat, a melyekkel főgondnokunk jellemképét a mellékelt képnek megfelelő világitásba tehetnők. Munkás élete főbb vonásait röviden elmondjuk. Az olvasóra bizzuk, hogy a hézagokat töltse ki ezekből az ékesen beszélő tettekből vont következtetéseivel.

—

Vargyasi id. Daniel Gábor szül. háromszéken, Árkoson 1824. april 21-én, apja Daniel Elek kir táblai elnök, unitárius főgondnok, anyja n.-ajtai Cserey Krisztina, Cserei Farkas itélőmester leánya. Tanulmányait a háznál kezdette, 1835-ben a kolozsvári unitárius főtanodában folytatta, 1842-ben kitünő sikerrel végezte. A jogot M.-Vásárhelyt az ev. ref collegiumban hallgatta Dozsa Elektől és végezte 1844-ben. Az erdélyi kir. táblához, mint irnok (cancellista) 1844. máj. 25-én felesküve a jogból a vizsgát 1845 május 25-én kitünőleg letette. 1845 junius 7-én felesküdött az erdélyi kir. főkormányszékhez „hites jegyzőnek“ másképfogalmazó gyakornoknak, 1845 decz 10-én Marosszék közgyülése által akkor használt kifejezése szerint „ezen szék hites ülnökévé és becsületbeli jegyzőjévé felvétetett.“ Mint ilyen, részt vett a törvényes és közigazgatási teendőkben. Ugy szintén részt vett, Küküllőmegyében hasonló minőségben

1846 április 30-án felvétetett az erdélyi kir. főkormányszékhez tiszteletbeli fogalmazó gyakornoknak (conceps practicans). Mint ilyen szolgált azon év junius 30-áig. 1846 okt. 1-én az erdélyi udvari cancelláriához Bécsbe felvitetvén, irt év szept 16-án kineveztetett tiszteletbeli fogalmazó gyakornoknak. Ezen minőségben szolgált 1848 mart. 13-káig, midőn Bécsben a forradalom kiütvén s édes apja irt év és hó 12-én elhalálozván, — miről az akkori késedelmes közlekedés miatt csak később értesülhet — szolgálatját elhagyta s hazájába visszatért. 1843. márczius 4-én Maros-Vásárhelyről elindulva — akkor még alig lévén vasut — szekérrel utazott Béldi Albert és Cserey Lajos rokonai társaságában Pest, Bécs, Lincz, Salzburg, München, Augsburg, Stutgart, Karlsruhe városokat érintve a Rajnán gőzhajóval átkelve Strasburg, Metz, Nancy városokban is időzve, Párizsba, hol több időt töltött. Ugyanazon év szept. 1 én érkezett haza.

1847 szept. 2-án Bécsből, Trieszten át Velenczébe utazott, hol az olasz természetvizsgálók és tudósok egylete közgyülést tartván, igen érdekes eseményeknek volt tanuja és több oly nemzeti ünnepélyeken vett részt, melyek a mult idők emlékeit varázsolták elé. Innen Verona felé Milanoba ment. Bejárta a Lago Magiore és Comoi tó környékét, Tirol felől okt. 1-én Bécsbe érkezett. Mindkét utazásáról érdekes naplót vezetett.

Apjának halálával a család fentartása a 24 éves fiura nehezedett, ki ezen időben beteges lévén, figyelmét és tevékenységét csakis a család zilált anyagi ügyeire és birtokai rendezésére fordithatta, e mellett mint nemzetőr teljesitette hazája iránti kötelességét Az agyagfalvi gyülésről kirendeltetett Berde Mózes mellé, segéd-kormánybiztosnak, s mint ilyen kirendeltetett a m.-hermányi vasgyár megvizsgálására, mivel az irt gyülésen azon hir lett elterjedve, hogy ott a szászok részére ágyukat öntettek Ez a megvizsgáláskor valónak nem bizonyult, azonban a kiküldetésnek másik része az volt, hogy ha lehet, rendeljen ott ágyukat. Megis rendelt 6 ágyut, melyek közül 2 elkészülvén, azt a székelység használta is Különben primitiv voltuknál fogva, hatásuk főkép a nagy durrogásba állott, mi az ellenséges felkelőknél hatását mégis megtette. Ezért a megrendelésért — minthogy erről irást kellett hagyni — sok kellemetlensége volt.

1853 január 16 án vezette oltárhoz báró Rauber Máriát, báró Rauber Károly nyug. cs és kir ezredes leányát Gazdasági foglalkozása mellett felkutatta családi irattárában a nevezetesebb történelmi iratokat, melyeket a „Történelmi kalászok"-ban hozott nyilvánosságra Ennek tiszta jövedelmét az 1860-ban Gróf Széchenyi István emlékére alapitott, Széchenyi alapitványra adta, mely az általa gyüjtött adományokkal is nevekedett. Rendeltetése a vargyasi elemi iskolából felsőbb iskolába ment szegény székely vargyasi tanulók segélyezése. Az udvarhelyi unitárius körben 1861-ben felügyelő-gondnoknak választatott

A sz.-kereszturi középiskola felügyelő gondnokává választatott

1869. évben, mint ilyen, saját adománya és gyüjtése által tette lehetővé azon iskola épületének kibővitését, melyhez az unitárius status pénztára csak némely kereszturi körbeli conferensek hátrálékos kamataival járult. 1876-ben káli Nagy Elek helyébe az árkosi zsinaton egyh főgondnoknak választatott.

Politikai működésében sok érdekes mozzanat fordult elé. 1861 mart. 24-én neveztetett ki Udvarhelyszékbe ideiglenes főkirálybirónak, irt év május 25-én tartott ősgyülésén köszöntött be. 1862 január 22-én erről lemondott. Felmentetett ugyanazon év február 7-én 1863-ban a szebeni „Landtagra" a homoródi kerületből kétszer választatott meg követnek Azonban a többi magyar és székely követekkel ő sem vett részt azon törvénytelen „Landtagban." 1865. szept. 12-én visszahelyeztetett főkirálybirónak s állását 25-én elfoglalta. 1867 jun. 19-én a magyar ministerium megalakitásával azon minőségben megerősittetett. 1869 febr. 14-én főkirálybiróságban rendszeresittetett 1875 jan. 27-én a főkirálybiróság mellett Sz.-Udvarhely és Oláhfalu városok főispánjává neveztetett ki. Mint kormánybiztos 1868-ban Udvarhely-, Három- és Csik-székekben ugy Brassó és Fogaras vidéken a marhavész elfojtása körül, 1870-ben Bunon a rendkivüli árviz által okozott pusztitás alkalmával müködvén, mindkét alkalommal a legfelsőbb elismerésben részesittetett 1886-ban Udvarhelymegye lakói, pártkülömbség nélkül tartották fenn — tekintet nélkül az intervallumra — 25 éves főispáni jubileumát. Ő felsége ez alkalommal a Lipótrend lovagkeresztjét adományozta. Ezen legfelsőbb elismerést követte a magyar kormány elnökének, mint belügyministernek elismerése.

Alakitotta: a megyei népnevelési, házi-ipar, gazdasági egyleteket, vezetése alatt épült az első székely vasut, létesült az udvarhelymegyei takarékpénztár. Ezen egyleteknek maig is elnöke Isten éltesse, hogy még sokáig használhasson a közügyeknek.

Krisztus és Szent Péter.

(Legenda.*)

Üdvünket munkálva, sokat fáradozva
Járt egykoron az úr városról-városra.
Egy szép nyári napon lement Jerikóba,
Szent Péter is vele, buzgó Apostola.
Útjok nem volt messze, ismeretes is volt,
Azért kettőjök közt a beszéd gyorsan folyt.
De egyszerre csak két út vált elöttök el,
Kisérőjük nincsen, az úton semmi jel.
Merre térjenek már, arról tanakodtak,
A mint az útszélen egy ficzkót megláttak.

---

*) Felelvastatott a Dávid Ferencz Egyletben.

A ficzkó árnyékos pálma alatt pihent,
Hova az apostol csakhamar el is ment.
»Kedves földim« — Péter szóla nagy nyájasan, —
Jerikó városa nem tudod merre van?
Én idegen vagyok ezen a vidéken,
Melyik út a legjobb mond meg csak énnékem.«
Erre a ficzkó egy jó nagyot ásitott
És restségében még ujjat sem mozditott;
S ujja helyett balra lábával mutatva,
Elszunyadott ismét tovább horkolgatva.
Péter pedig mostan jó urához megyen,
Mert nem tudja vala, hogy mi tevő legyen.
»Nincs szerencsénk, — szól ő — uram mostanába,
Hiszen az a fiu a lusták lustája,
Sem nyelvét, sem ujját meg nem mozditotta,
Jobb lábával intett csak, hogy menjünk balra.«
Tovább haladnak most, folyvást csak balfelé,
Mig egy új válaszút kerül szemük elé.
Ezen ujra kérdék egymást: hova, merre?
Jobbra menjünk e most, avagy csak balfele?
Ekkor a közelben szép virágos réten,
Koszorukat fonva, virággal kezében,
Egy ifju leánykát pillantnak meg amott,
Péter hozzá siet és kérdezé legott:
»Jerikó merre van, kedves kis jó hugom,
Én idegen vagyok, az útat nem tudom?«
»»Jerikó?«« a lányka készségesen felel,
S homlokáról szőke haját simitja el,
Jerikóba ha most útazni akartok,
Az igazi útról nagyon messze vagytok;
Sok szó nem is használ, azért engedjétek,
Hogy egy jó darabig elkisérhesselek.«
S a mint félre teszi piczi kis sarlóját,
Megyen az urakkal sok hegyen s völgyön át;
Számba sem is veszi ő drága idejét,
Sem a nyári napnak forró tüzét, hevét.
A midőn felértek egy hegy tetejére
S hires Jerikónak voltak közelébe,
A lány visszasiet, mintha volna szárnya,
A virágos rétre, hol munkája várja.

»Lám mi nagy különbség van az emberek közt,
Egyik milyen szives, másik mily tunya, röst.
Az egyik jó angyal, a másik meg állat,
Mely Isten és ember előtt meg nem állhat.

Adj uram — esd Péter — e lánynak jó férjet,
Megérdemli az kit mindenki dicsérhet!«
Az úr Szent Péterhez mostan e képp szóla:
»»Sorsa el van döntve, el van határozva,
Mert ez a kis angyal és ama röst gyermek,
Oltár előtt egykor egymáséi lesznek.««
»Oh drága mesterem, tán csak tréfálsz velem,
Már a gondolatra is feljajdul szivem!
Jutalom helytt, — végzé nagy búsan Szent Péter —
Megakarod verni szörnyü vereséggel!«
»»Éppen nem!«« válaszol hitünk fejedelme
»»Ha azt hinné lelked nagyon is tévedne.««
A nőnek szorgalma férjeét élessze
S munkára a restet folyton hadd serkentse.
Hogy a naplopó is valahogy megéljen,
Igaz becsülettel kenyeret keressen.
A nőé lesz — igaz — a legnagyobb teher,
Nem lesz néki nyugta sem estve, sem reggel;
De javára leszen a teher nyomása,
Élet hiusága nem férhet hozzája.
Szép egyenlőségben lesz a test és lélek,
Igaz úton járva semmitől sem félnek.
S ha majd bevégződik életük pályája,
Oda fenn a mennyben nagy boldogság várja.

Németből szabadon **Grátz Mór.**

Fiam, te légy földmivelő.

Ifjuságom legkedvesebb emlékei akkor jutnak eszembe, a mikor apám kicsiny gazdaságára gondolok. A patak csergedezése, az erdő és mező zenéje oly kellemetes nekem még mindig s az is lesz örökké. Sok, sok ideje, hogy eljöttem az eke mellöl, a kasza pengését már csak néha néha hallom, a hervasztó ősz szele lengedez fejem körül s én mégis a mezőre vágyom. Ugy szeretném ott végezni, a hol kezdettem, annyira vágyom arra a csendes, boldog és boldogitó falusi életre.

Olyan jól emlékezem, mennyit töprengettek kedves szülőink a sok tagból álló családért. Mindenik gyermeket jól akarták nevelni, de az adosságtól irtóztak. Láttam, hogy magokra csak akkor gondoltak, a mikor az öregség napjai jutottak eszökbe.

Sokszor számitgatták, hogy ha a leányok elszállanak, a nagyobb fiuk megtelepednek valahol a városon, a kisebbik ott marad s őket majd felmenti öregségökre a fáradság s a sok gond alól. Most is fáj a lelkem, ha eszembe jut, hogy csupán ez az utolsó reménységök nem teljesült. A kisebbik fiu, talán mert egyedül unta, vagy talán, mert rosz

természete volt, vagy talán azért, mert látta hogy mi nem ugy élünk — nem tudom miért — de elég az nekem, hogy egyszer csak kapta magát, s eltünt a többi falusi legényekkel. Eltitkolták előttem. Remélték hogy vissza tér. Hová lett, mivé lett, ki csábitotta el, csak később, csak akkor tudtam meg, a mikor a társai Plojestből (Oláhország) megirták szülőinknek, hogy az én apám kisebbik (mondjam-e rosszabbik, vagy csak olyan, mint a többi) fia Bukarestbe került, ott hányodott, vetődött, egy szerencsétlen házasságba elegyedett s a miatt bánatba esett és most bolyong ki tudja hol, ki tudja mi végre.

Mikor a valót megtudtam: szülőim már nagyon öregek voltak. Utólért a vágy, hogy lássam őket, hogy segitsek bajokon. Haza mentem. Meghatotta lelkemet mind az, a mit láttam Az épületek roskadozók, a keritések dülőfélben, az állatok soványok, az asztagok aprók, minden, minden más mint régen. Megesett a szivem a két jó öregen Gyermek lettem ujra s visszavágytam szülőim oldala mellé. De ez ekkor még nem lehetett A hivatal s családom visszatartott engemet, de nem tartja vissza fiamat. Nem. Ő éppen most végezi tanulását. Értelmes, ügyes fiu, de egy kissé gyenge a testi szervezete. Ha a szellemi munkások közé adom, ha reggeltől estvig ott fog ülni majd, egy fülledt levegőjü szobában, soha sem él az csak annyi ideig sem, a meddig én éltem. Tudományát, könyvtárát, tanulási kedvét, mindenét, a mije van, vigye magával a falura. Nemcsak, hanem még egyebe is legyen. Megtakaritott kicsiny pénzemből segitek neki, hogy épitsen magának egy kis csinos és szép házat, abba épitsen egy kis oldalszobát az én kedves öreg szülőimnek, azaz hogy nekem, mert ha a szegény elaggott öregek meghalnak, mitől isten sokáig óvja meg — ha nyugalomba vonulok, oda megyek a szülőhelyre, hadd halljam ujból a patak csergedezését az erdő zugását s vad galamb búgását.

Fiam, te légy földmivelő! Ne búsulj, bánat nem fog érni. Ha a kis gazdaságot rendbe hozod, nemcsak kenyered lesz bőven, hanem még egy kevés pénzed is Te már látod a városi élet mivel jár. Azt is tudod, hogy itt mindennek értéke van Ha a fákon gyümölcs, a méhkasban méz, a magtárban felesleges búza, az udvaron felesleges csirke, pujka, tyúk vagy rucza lesz s ott a közelben nem lesz ára, ide küldöd, könnyü most a vasúton, s én avagy testvéreid, s ha kell barátaid is, s miért ne éppen te magad, helyet keressz nekik s ha innen nem, majd amonnan csak cseppen egy-egy kevés költeni vagy félretenni való

Sajnálod a tanulást elhagyni, látom Ebben igazad van, de ne hidd hogy kárba vész a mit tudsz. Azt hiszed, hogy ott a faluban nem veszed hasznát. Lásd milyen jó alkalom lesz ott a tanárkodásra — hogy igy mondjam — az önképző körben. Jogi tanácsodat a falusi emberek nagy hálával veszik s pénzzel ha nem is, hálával, s jó indulattal visszafizetik. Ez sokszor több a pénznél. A faluban a jegyzőség bizonnyal a te dolgod lesz, kevés hasznot hoz, de sok jót tehetsz általa, s ha majd

a községi közigazgatást megismeréd és kedved is lesz rá, körjegyzőségre is folyamodhatsz bizonyitványaid s gyakorlatod alapján. S hogy még többet is mondjak biztatásul, de azért is, mert nem lehetetlen, majd ha én haza kerülök a házhoz, a gazdaságba, még a megyéhez is bemehetsz Nem tartom szükségesnek ugyan, mivel kis birtokod, jól gondozva, el lát téged mindennel, a mi kell, de mondom, azért, mert nem szeretném, hogy aggódni kezdj eddigi tanulmányaid miatt. Hidd meg, a mit az ember tud, annak mindig veheti hasznát.

Végül is csak azt mondom neked édes fiam, te légy földmivelő, mivel a földmivelés minden foglalkozásnál a legegészségesebb A legépebb test s a legjózanabb lélek nő a mezőn, már pedig hidd meg, szerintem, a legjobb pálya az, a melyen a legteljesebb emberré lehet az ember.

Fiam, családunknak, de édes hazánknak is nagy szüksége van arra, hogy a következő nemzedékek ne gyengüljenek fokról-fokra, mivel akkor kivész minden, a mi jó, s a nemzet maga elsatnyul és végül elenyészik. Ezért is szeretném, hogy te menyj falura.

Tanácsaimat, s apai forró óhajtásomat még azzal toldom meg édes fiam, hogy ha majd jól kezd menni dolgod, merész vállalatokba soha bele ne fogj. A hol nagy nyereség mutatkozik, ott bizonyosan nagy a vesztésis Adósságot birtokodra, avagy nevedre soha, semmi körülmények között ne csinálj. Nem jó sietned a meggazdagodással, nehogy véletlenül, valamely csapás következtében, egyszerre megsemmisüljön mindened. Kis székely birtokunkból megélhetsz, még gyermekeket is nevelhetsz de adósságot nem törleszthetsz. Az adósság olyan mint az ingoványos föld. A felszinén szép zöld fü s még virág is van, melyekben távulról gyönyörködni lehet, te is gyönyörködhetsz, de leszedni se egyiket, se a másikat meg ne probáld, mert az csak olyanoknak való, a kik az ingadozó nádszálon is megtudnak állani, s olyanoknak, a kik nem félnek attól, ha egy kissé bele is keverednek az iszapba Fiam, a székely ember a szilárd talajhoz van szokva, az ő természete nem állja ki az ingadozást; a székely ember a szennyet éppen ugy nem türi a ruháján, mint a szivén.

Hallgasd meg édes apád jó tanácsait: fiam te légy földmivelő.

B.

Márczius 15-ike az unitárius iskolákban.

Hazánk történelmének ez a dicső, szép és arany napja ebben az esztendőben fényesen ragyogó volt nemcsak az égen, a földön, hanem a honfiui szivekben is. A lapunkban hangoztatott jelszónak a hatása, a nemzeti közérzületnek a követelése ezt az ünnepet sok helyen a nép, az ifjuság s a tanulók ünnepévé tette ott is, a hol eddig nem volt gyakorlatban. Örömmel jegyezzük fel a beérkezett tudósitásokból a következőket:

Az unitárius főgymnasiumban Kolozsvárt kettős ünnepély tartatott. Az egyik a minden vasárnap tartatni szokott vasárnapi iskolában, mely e napon valoságos nemzeti ünnepélylyé lett, hol vallás és honszeretet ölelkezve volt bemutatva a fiatalabb tanulók előtt. Nagy Lajos I. év papnövendék tartott igen sikerült tanitást, melyben szépen megmagyarázta a gyermekeknek az öröm és lelkesedés okát, melyet minden igaz magyar arczán láthatnak e napon. A tanitás lényege e rövid történet:

„Egy faluban élt két család egymás szomszédságában Mindkettő elég népes volt, megáldotta Isten a szülőket gyermekekkel. Egyik családnak a feje Magyary János, a másiké Osztráki Figyes volt. Egy ideig boldogságban, megelégedésben élt mindkét család. Egyszer azonban igen nagy csapás érte a Magyary családot, mivel a családfő, a gyermekek nevelője és támassza, az édes anya tanácsadója, Magyary János meghalt. A szegény özvegy anya fájdalma még nagyobb lett, midőn fiai közt az egyenetlenséget látta elharapózni Igen, mert a legkisebb fiutól a legnagyobbig mindenik fő, vezető akart lenni a család ügyeinek kormányzásában. Egy alkalommal, éppen midőn a fiuk czivódtak, meghallva a lármát, belép a szomszéd, Osztráki Frigyes és igy szól az özvegyhez és gyermekeihez: „Látjátok, te szegény özvegy és ti árva gyermekek, igy nem mentek semmire, ha nincs köztetek egyetértés, s főleg, ha nincs egy fő, a ki tanácsaival kormányozzon. Azért azt ajánlom a ti és családom javára, hogy fogadjatok el engem fejeteknek, munkáljunk együttesen s egyenlően élvezzük annak gyümölcsét. Igy együtt munkálva könnyebben élünk e nehéz világban s könnyebben elviseljük a terheket. Jónak látta ez ajánlatot a szegény elhagyatott Magyary család, s engedett a kérésnek Egy ideig boldogan, egyetértésben élt a két család, de időmultával a viszony megváltozott, a szegény özvegy, a fiuk érezni kezdették, hogy mostoha a családvezető, s mostohábbak fiai. A jogaikat egyenként tagadja meg, szabadságukat mind kisebb térre szoritja, s a közös szerzeményt igen aránytalanul osztja meg A mult boldogságáról szólniok sem volt szabad, szóval alárendelt helyzetbe jutottak. A szegény özvegy anya sorsa mind elviselhetlenebb lett. Sirva kérte fiait, hogy szakitsanak e mostoha családdal, ne türjék tovább is jogtalanságait. A fiuk szivökre vették az édes anya fájdalmát, sürü könnyeinek árja szivökbe határtalan lelkesedést, karjaikba bátorságot öntött. A fiuk határtalan lelkesedésétől s bátorságától meglepett családfő szó nélkül adta meg kivánt jogaikat a fiuknak, az özvegy anya s a fiuk örömére. Nem volt a földön boldogabb család, mert most egyetértés, közakarat, s a valódi testvéri, s az édes anyai szeretet honolt szivökben. Az özvegy anya levetette gyászruháját, arannyal himzett piros bársonyt öltött magára s gyermekeire, virágokat tüzött fiai kalapja mellé s egy nagy és fényes öröm ünnepet rendezett, melyen zengett a zene, szólott az ének és pengett a táncz bérczen-völgyön egyaránt Tudjátok meg, hogy az az öröm nap volt 1848 márczius 15 ike, az az

anya édes magyar hazánk, s az a család a magyar nemzet. Ezért van ily öröm márczius 15-én."

A tanitást nagy figyelemmel hallgatták a gyermekek. — A templomban a prédikáló lelkész tiszt. Mózes András ur is e nap hatása alatt állott s kitünő beszéde méltán gyujtott lángra minden magyar szivet — Ezt követte 11 órakor az ifjusági ünnepély, melyre az isk. nagy terme már alig tudta befogadni az ünneplő közönséget. Az ünnepély sikerét csak az tudja igazán méltányolni, a ki szem és fültanuja lehetett 3 ének, alkalmi ima, szónoklat és 2 szavalat volt a műsor A működők mindnyájan derekasan megállották helyöket. Különösen nagy mértékben hozzájárult az ünnepély fényes sikeréhez Iszlai Márton az ifjusági dalárdával, melyet az ő buzgósága és férfias erélye olyan erőssé tett, hogy az ifjuságunk diszére és Iszlai Mártonnak dicséretére szolgál —i—t.

—

Sepsi-Köröspatakon d. u. tartatott Alkalmi beszédet mondott Simó János lelkész, Petőfi „Talpra magyar"-ját szavalta Kádár Sándor tanitó, a tanulók hazafias verseket szavaltak, köztük két leány, Bedő Eliza és Szinte Julia, dalokat énekeltek valódi lelkesedéssel. Az iskola telve volt szép közönséggel Bevétel is szépen volt a 10 krajczáros belépti dijból. — Toroczkón Gál Miklós lelkész szónokolt, Pálfi János ig tanitó szavalt, a növendékek énekeltek s eléadták „A honfoglalás ezer év előtt és ezer év multán" szinjátékot Eötvös Károly Lajos tanfelügyelőtől. A szinjáték előtt Derzsi Domokos tanitó tartott egy bevezetést Tana Luiza tanitónő szavalt. — Vargyason az egyház s az iskola közösen ünnepelt a templomban Kisgyörgy Sándor lelkész hazafias beszédben buzditotta a szokatlan nagyszámu hallgatóságot Az iskola növendékei vallásos és hazafias énekeket énekeltek. — Árkoson is egy jól sikerült nemzeti ünnepély volt, melyen a dalkörön kivül Csifó Salamon lelkész, Cserei Gyula tanitó, Nagy Lajos, Benkő Árpád és Veres Vincze müködtek közre.

Hogy lettem unitárius?

A Christian Register közli ezt a czikket:

Erősen orthodox nép közt születtem és nőttem fel; az ország abban a részében, a melyben az unitárius nevet még nem is hallották soha. Nagyanyámnak kedvencz beczéje voltam s minthogy ő nagyon vallásos volt, olvasgattam a bibliát csaknem minden estve; de különösen vasárnap. Már tizennégy éves koromban háromszor olvastam volt át a bibliát a Genesistől a János jelenéséig. Nagyon tudakozó természetü voltam, s gyakran szerettem kérdezni, hogy „miért" s „mi miatt" van ez igy meg igy; de a feleletek ritkán voltak kielégitők.

Mennél szorosabban vizsgáltam a dolgot, annál inkább tértem el eddigi hitemtől. Nagyanyám és szülőim aggódtak s gyakran igénybe vették a lelkészek s különösen a Methodisták segélyét; de hasztalan; mert mentől többet beszéltek, annál rosszabbul hatott reám. Ujra meg ujra találkoztam egy Methodistával — s igazán mondom — elhatároztam, hogy megtérek. Minden hiába való volt. Nem tudtam a dolgot ugy nézni, a mint mások nézték. Nem tudtam a pokol eszméjét összeegyeztetni Istennek azzal a jellemével, melyet Jézus oly szépen lefestett. Az örök kárhozat képzelete oly irtóztató volt előttem, hogy teljességgel nem tudtam abban hinni. A Jézus istenségében való hit, kézzelfoghatólag hamisnak, az ő kijelentésével teljesen ellenkezőnek, s a józan ésszel annyira összeegyeztethetlennek tünt fel előttem, hogy semmiképpen nem tudtam vele kibékülni.

Miképpen lehetséges az, hogy három Isten legyen, mikor a bibliában a Genesistől a János jelenéséig határozottan ki van fejezve, hogy csak egy Isten van? És Krisztus nem kijelentette-e, hogy neki semmi hatalma nincs egyedül, hogy neki minden Istentől adatott és hogy ő semmit sem tehet önerején? Mikor azzal vádoltatott, hogy egyenlővé tette magát az Istennel, nem jelentette-e ki határozottan, hogy neki ilyen igénye nem volt soha? Nem egy sorba helyezte-e magát Mózessel s a többi profétákkal? És mikor a kereszten volt nem hivta-e az Istent segitségül?

Ezer ilyen és más kérdés ébredt fel bennem; de kielégitő feleletet nem kaptam. Mondták a lelkészek, hogy ezeket ne tudakozzam; mert ezek rejtelmek. Nem rejtelmek ezek — mondám én — hanem képtelenségek; s ép ezért meg is vetettem azokat.

Elgondoltam, vajjon mit értett az apostol, mikor azt mondta: „Nekünk egy Istenünk van?“ Hisz nem mondja: Atya Isten, Fiu Isten, Szentlélek Isten. Erről egy szót sem szól, sőt érthetően mondja: hogy Isten a mi Atyánk s hogy Jézus a mi mesterünk, nem pedig Istenünk. És igy unitárius lettem.

Most kérdem, miért nem lesznek igy többen unitáriusok?

Egyszerüen azért, mert vagy nem olvassák a bibliát, vagy ha igen is; de nem tanulmányozzák gondosan. De csak hasonlitsák össze vallásukat a másokéval; fejlesszék értelmüket és józan eszüket, feledjék el hitöket és kátéjukat, ne figyeljenek a templom dogmáira, rázzák

le magukról a régi szokás békóit; akkor biztosan rájönnek azokra a következtetésekre, a melyekre én is eljutottam.

Vári Albert.

Egy fél kenyér.

Irigylésre méltó az az ember, a ki mindig ugy tud gondolkozni, hogy neki egy fél kenyér sokkal jobb, mint a semmi Az emberek legnagyobb része olyan kapzsi, hogy mindenik egész kenyeret akar kapni, s következőleg boszankodik, ha nem kapja meg A napokba egy fiatal nővel találkoztam, a ki nagy elfoglaltsága közben két heti szünidőt kapott; az első hétben beteg volt, de egészen neki pirult, mikor arról a gyönyörüségről beszélt, melyet a következő héten fog élvezni. Egy rakás tanuló gyermek rövid kirándulásra megy; mulatozások csak pár nyári napra terjed; de a boldogság e morzsáját is jobbnak tartják a semminél.

Kevés embernek van élete viszonya ugy kikerekitve, hogy semmi kivánnivalója se legyen, kivált ha a teljes boldogságot veszi tekintetbe. Sok ember gyermekkorában azon gondolkozott, hogy iskolázás és tanulás által miként fogja majd elméjét kimüvelni; a körülmények okán kénytelen megelégedni azzal a kevés morzsával, melyet könyvek olvasásából gyüjthet, s e mellett azzal, a mit az életben szerzett tapasztalataival szerezhet. De azért nem utolsó ember, ha a tanulás ezen morzsáit jól felhasználja. Több táplálék van a darab kenyérben, ha táplálkozunk azzal, mint a hogy képzeljük

„Fel kell szedni a morzsákat, hogy semmi se vesszen el!“ Bölcs tanács az élet minden ágában A nyár a maga tárházából a nép nagyrészének számára csak kevés ünnepnapot nyujt; de ha dorbézolás helyett bölcsen üdülésünkre használjuk, a nyugalomnak pár napja hónapokra felüdit Valaki szereti a zenét, müvészetet, vagy irodalmat; de a helyett hogy müvelje azokat, körülményeinél fogva csak izelintheti a teljes élvezet helyett. Azonban a kostolás, izelintés is jobb mint semmi Ismerek egy jó kedélyü, kellemes agg nőt; régen szerette a jó zenét hallani, szép festményeket nézni, de derült, vidám aggságában is gyönyörüséggel emlékszik meg azokról a kis élvezetekről, kostolókról, a melyek bár morzsák voltak, mégis sokat tettek arra, hogy oly vidám, derült agg legyen, a milyen Hány olyanról, a kik azokból az előnyökből egész kenyeret kaptak, mondhatják el ezt, mikor száz éves koruk felé járnak Nem az teszi az életet becsessé, hogy minél többet lássunk, halljunk és élvezzünk, hanem az, a mit a látottakból, hallottakból és élvezettekből elsajátitottunk, a mi vérünkké vált. Némelyikünknek meglehet csak morzsa jut; s csak nagyon kevesen tudják elsajátitani mind azt, a mit a világ nyujt; de bárminők legyenek is az alkalmak, legyünk

ügyesek ezek felhasználásában; fogadjuk el a fél kenyeret, sőt a morzsát is, hogy ne járjunk, keljünk ebben a gazdag világban egészen éhesen

Egyházi és iskolai mozgalmak

— **A Várfalvi átállás.** A „Kolozsvár“ azt a sensatios hirt bocsátotta nyilvánosságra, hogy a várfalvi unitárius ekklésia nagy része átállott a r. kath. egyházba. Hivatalos jelentés alapján mondhatjuk, hogy az egész hir „nagy hű-hó semmiért.“ A dolog igy áll: Egy ember harangozó akart lenni, az unitáriusok nem választották meg, beállott katholikusnak, mert ott megválasztották, a másik presbiter akart lenni, az unitáriusok nem választották meg s a katholikusoknál czélt ért, s még pénzt is kapott lelkéért; átállott ez is. Végül egy kath. czigány jámbor feleségét addig csábitgatták, hogy az unitárius egyházból kilépett és áttért róm. katholikusnak, s igy az unitárius ekklésiából kilépett öt szál ember, s ezért kellett holmi irástudó embernek felültetni a „Kolozsvárt,“ mely lap, reméljük, saját reputatioja érdekében, kiigazitja levelezője ferditését és máskor nem ad hitelt szavainak. A várfalvi unitárius ekklésia tagjait háromszáz esztendő ostroma nem tudta megingatni. Most már nem kell félteni.

— **Egygyel több.** A mai napon kezdődik meg s-szentkirályi ekklésiánkban a kepeváltás; egygyel több tehát azoknak a kevés ekklésiáknak a száma, melyek a kepét megváltották. A váltás részben pénzfizetéssel, részben a kanonika porczio szaporitásával hajtatott végre; miként a mult évben bágyoni ekklésiánkban. Igen okszerü s a mellett biztos módozat; mig a pénz értéke napról-napra csökken, a földbirtoknak és terményeinek értéke folytonosan növekedik.

S.-Szt.-Királyt a papi javadalom 400 frt pénzértékben állitatott meg. E. K. Tanácsunk e javadalmat a legkisebbnek tekinti, azért e javadalmat ideiglenesen 5 évre állitotta meg, kötelezvén az ekklésiát, hogy a belső emberek javadalmának folytonos emeléséről gondoskodjék, mig a javadalom a belső emberi tisztes állásnak megfelelő lesz.

Ez ekklésia szép erdejéből feles pénzt kapván, s azt E. K. Tanácsunk ellenőrzése és figyelmeztetései után jól kezdvén kezelni, ugy szólva könnyu szerrel jutott a kepeváltáshoz. Örömmel jelzem, hogy háromszéki, meg udvarhelyköri ekklésiáink, melyeknek egy évi munkálkodását az esperesi vizsgálatok jegyzőkönyveiből látom, nagyobbára megkezdették a kepeváltási alap megteremtését, még pedig az általam ajánlatba hozott s az E. K. Tanács által elrendelt módon — pénzintézeteknél való kezelés utján. Örömmel látom, hogy ekklésiáink egyre inkább iparkodnak használni pénzeik elhelyezésére a takarékpénztárt; még pedig szép sikerrel. Kénytelen vagyok a többek között h.-szentpáli ekklésiánkat felemliteni, mely különböző czimeken, bár apránként, de még is szép kis pénzvagyont gyüjtött. Örvendenék, ha ekklésiáink az általam ajánlott más módokat is gyakorlatba vennék.

Kovácsi Antal.

— **Jézus istensége.** Dr Brassai felolvasása sok megjegyzésre adott okot a külömbféle egyházi lapoknak, de tüzetes kritikát egyik sem kisérlett meg. Ennek a kerülgetésnek meg van a maga oka. Forró a kása. Két észrevételt rövidre vonva bemutatunk: A „Veszprémi független Hirlap“ ugy látszik, róm. katholikus, ezeket mondja egyebek között: „Brassai bátyánk nem fogadja el Jézust Istennek, szerinte csak ember, se több, se kevesebb: a miért is rationalista módjára tagadja a megtörtént jövendöléseket, a csodákat, melyek az akkori nemzedéket bámulatba ejtették. Tagadja pedig azért, mert elfogadás esetén Jézus istenségét is elkellene fogadnia . . . Egyébiránt Brassai Didonnál kezdte és rég elcsépelt, hogy ne mondjam, elhalászott érvekkel ver végig a katholikuso-

kon, mint a kik Krisztust Istennek tartják, és végzi a reformatusokon, mint a kik az unitáriusokat nem akarják atyafiaknak. Itt már helyén van az okoskodása, mert a szabad magyarázat szülte a protestantismust, a protestantismus az unitáriusokat, s ettől már csak egy lépésnyire van a rationalismus, atheismus" — A „Sárospataki lapok" igy ir: „Pater Didon, mint azt igazhitü katholikustól másként nem is várhatjuk, az egyházi tanok és hagyományok szellemében és korlátai között rajzolja Jézus életét; igy a Jézus Istenségéről szóló tant nemcsak hite, de esze is föltétlenül vallja, azt az irás ihlettsége alapján, a profétákban és csodatételekben egyaránt bizonyitva látja. Brassai elég ügyesen czáfolja ugy az egyik, mint a másik bizonyitékot és miután kimondja, hogy Isten földi emberré változása alászállás, lealacsonyitás volna, fejtegetéseit igy fejezi be: „Mi azt gondoljuk, hogy egy Isten küldötte egy erkölcsileg tökélyes erkölcsöt, Isten országát hirdető és tanitványaiért üldözést, kinzást, halált szenvedett ember buzgóbb hálát, mélyebb tiszteletet érdemel, igényel, élvez, egész az imádás határáig, mint egy devalvalt, az egész emberfaj büneivel terhelt Isten! És ha mi a keresztény vallás szerzőjét az elsőbb s nem eme második jellemében tiszteljük, minden esetben Krisztust tiszteljük és tanitmányait hiven követve, vallva, az ő nevéről ép oly jogosan nevezhetjük magunkat christianusoknak, szabadon magyarositva kereszténveknek." Erre azt válaszolhatjuk — irja a Sárospataki lapok -- hogy mi az unitáriusokat mindenkor testvérfelekezetnek, a protestántismus egyik ágának tekintettük, s a kik ezt megtagadták, azok a protestantismusnak csak betüjét, de nem szellemét képviselték. Brassai fejtegetése nagy bibliai jártasságról, elegendő bibliai kritikai ismeretről tesz bizonyságot; Jézus istenségét csak bibliai kritikai szempontból teszi fejtegetése tárgyává, mig a dogmatikai oldalt teljesen mellőzi." — Brassai felolvasása kapható 10 krért; postán 12 kr.

— **Észak-Amerikában** az unitáriusok a f. évben szept. 21—25 napjain fogják tartani Saratogában a conferentiát, mely nálok zsinat számba megy azzal a különbséggel, hogy ők nem törvényalkotással, hanem eszmecserével foglalkoznak. — Az ámerikai unitárius társulat missioi czélból évenként két-háromszázezer füzetet oszt ki ingyen, ugyanennyit vagy még többet kisebb unitárius társulatok és magánosok. — Legközelebbről az észak-ámerikai dánok között kezdődött meg egy sokat igérő unitárius mozgalom. Az első alkalommal már négyszáz hallgatójuk volt az unitárius missionárusoknak.

— **Az 1874-ben végzett** osztály t. tagjait értesitjük, hogy az osztály alapitványából begyült összeget u. m. 76 frt 58 krt beadtuk az unitáriusok Egyházi K. Tanácsához megőrizés s kezelés végett mindaddig, a mig az osztály 1900-ra kitüzött összejövetelekor az alapitványt a székely-kereszturi unitárius középiskola 6-ik tanszéke számára életbe lépteti. Magunkra vállaltuk, hogy a mult évi találkozáskor már megigért s az ezután még igérendő és adandó összegeket hiven beszolgáltatjuk az Egyház központárába az alapitványhoz lenndő csatolás végett. E helyen is kérjük kedves barátainkat, hogy az alapitványhoz járuljanak hozzá s igéretöket váltsák bé, hogy volt osztályunk emlékalapja a maga idejére megfelelővé nőhesse ki magát. Minden befolyandó összegről ezen a helyen fogunk értesitést adni időről-időre. Kolozsvárt, 1891 márczius. Boros György, Dengyel János.

— **„Unitarian Review"** czim alatt Ámerikában egy igen kitünő havi folyóiratot szerkeszt Allen J. Henrik a magyarok kitünő barátja. Ezt az U. Review-t az uj évvel kezdve az angolok is magokénak tekintik, s mint ilyen, azt tüzte feladatául, hogy olvasóit az európai eszmemozgalmak felől fogja tájékozni. Mindenik nevezetesebb európai országból van dolgozó társa. Magyarországról Boros György theol. tanár a lap dolgozótársa.

— **„Unitáriusok Magyarországon"**. tekintettel az unitarismus általános történetére, Kanyaró Ferencz tanártól a közelebbi napokban megjelent Ára 1 60 kr. Kapható Lehman és Baldinál Kolozsvárt. A terjedelmes (1—229 l.) mű ismertetésére visszafogunk térni.

— **Boncza Györgyné** asszony a s.-köröspataki iskolának nehány értékes könyvet ajándékozott; miért az iskolai előljáróság szives köszönetet mond.

— **Az ujszékelyi** unitárius templom belső feldiszitésére adakozók névsora. (Vége.) Gy. Buzogány Lajos és Gy. Buzogány Lajosné 20 kr., Biró József 20 kr., Gyarmati István 40 kr., idősb Murvai Sámuel és Murvai Sámuelné 40 kr., Murvai Mari 10 kr., Moldován Mihály 1 frt, S. Buzogány Sámuelné 20 kr., L. Buzogány János 20 kr. Biró Mózesné 4 kr., Mátéfi Károlyné 10 kr., Gyarmati Lajos 20 kr, Menyhárt Mózes nyug tanitó 40 kr, Lőrinczi Dánielné 10 kr. Szöcs Jánosné és Gyarmati Jula 1 frt, P. Buzogány Mózes 20 kr., id. Murvai Mózesné 10 kr., id. A. Buzogány Mózes 5 kr., ifj. Kriszta János 10 kr., István Mózes 20 kr., L. Buzogány Mózesné 20 kr., Szabó János 10 kr., ifj. Murvai Sámuelné 40 kr., Mihály Anna 10 kr., Mátéfi Mózesné 10 kr., Balog János 20 kr., Kovács Domokosné Buzogány Judith 15 kr., Tiboldi Elekné 13 kr., ifj. Menyhárt Gergelyné 10 kr, id Menyhárt Gergelyné 10 kr., Tiboldi Dánielné 20 kr., Nagy János 20 kr., M. Buzogány Áron 20 kr., Tiboldi István 5 kr., Hegyi Dánielné 10 kr., Bur. Bázogány Jánosné 5 kr., Matka János 5 kr., Boros Sámuel 20 kr. Lőrinczi János 20 kr., Raffaj Károlyné 1 frt, P. Buzogány Áronné 10 kr., P. Buzogány Jánosné 20 kr., L Buzogány István 20 kr., Dozsa Sámuel 20 kr., Dozsa Sámuelné 20 kr., Buzogány Gáborné 20 kr., Buzogány Zsuzsánna 20 kr., Menyhárt Sámuelné 10 kr., D. Buzogány Sámuelné 20 kr.. Kovács Gizella 20 kr., Kovács Gizella 20 kr., Dozsa János 10 kr., Dozsa Juliska 10 kr., Menyhárt László leánya Juli 10 kr. Összesen 16 frt 49 kr. A szószék feldiszitésére és az urasztali takaróra kellékek 13 frt 29 kr. Rendelkezésre álló összeg 3 frt 20 kr. — Raffaj Irma és Murvai Mari, gyüjtők.

— **Az E. K. Tanács** a Kovács Dénes alapitványát annyira rendezte, hogy már a jövő zsinaton életbe fog lépni. A zsinat Toroczkón aug. 23-án lesz.

— **Az 1880—81-ben végzett** osztálytársak találkozása volt márczius 15-én az unitárius főiskolában. Megjelentek Pál Ferencz h.-oklándi pap, Marosi Ferencz adótiszt, Dr. Szabó Ödön orvos, Dr. Deutsch Manó orvos, Ferencz Gyula erdész, Liebner Samu bankhiv., Péter János szállodabérlő, Borbély Máthé megyei ellenőr, Bodor Zoltán erdész, Pataki László földbirtokos, Gál Laios tiszttartó, Vas Zsigmond joggyakornok, Gálfi Kálmán szolgabiró, Dr. Nyiredi Géza tanár. — A tanári nyugdij alap javára az összegyültek adakoztak 125 frtot, a mely összeggel be is számoltak a pénztárnoknak.

— **„A Magyar függetlenségi harczról"** és Kossuthról Street Kristóf Jakab angol unitárius pap London külvárosában, Croydonban, egy rendkivül érdekes felolvasást tartott, mely arról is nevezetes, hogy hazánk politikai helyzetét jó világitásban, rokonszervesen, tünteti fel.

Egyleti élet és munkásság.

A háromszékkőri Dávid Ferencz fiók-egyletnek szép ünnepélye volt f. évi márcz. 8-án délután Árkoson. Az ünnepélyt rendes istentisztelet előzte meg, melyen könyörgött Kis Sándor laborfalvi és predikált Simó János köröspataki lelkész. A nagyszámu közönség miatt az ünnepélyt a templomban kellett megtartani. Elnökölt Szentiványi Miklós főjegyző, mint az egylet alelnöke Közremüködtek: az árkosi dalkör, Vaska Béla szent-királyi, Simó János köröspataki, Csifó Salamon árkosi lelkészek és Kis Aladár papjelölt, felolvasás és szavalataikkal. Az ünnepély szépen folyt le. Ennek végeztével este 7 órakor közös vacsora volt, melyen 96 személy vett részt. Egy teriték ára 80 krban volt megállapitva. Valamint a gyülésen, ugy a közös vacsorán is számosan voltak jelen más felekezetiek, valamint világi, ugy egyházi részről is Mint halljuk e körben

minden évben készülnek egy ily ünnepétyt rendezni, sorra véve az egyházakat. Mi csak kitartást, buzgóságot és előmenetelt kivánunk.

Meghivás. A D. F. E. kereszturköri-fiók április 8-án d. e. 10 órakor a tanitóképző helyiségében felolvasó ülést rendez. Felolvasnak: Dr. Jankovich Pál, Péterfi Mihály és Bartok Endre. E felolvasásra minden érdeklődőt tisztelettel meghivok Sz.-Keresztur, 1891 márczius 14-én. Barabás Lajos f. e titkár.

A **Dávid Ferencz Egyletbe** ujabban bejelentette Simó János ur: Ráduly János földészt, Költő Benedek asztalos mestert, id. Bedő Andrásné szül. Sükösd Ida asszonyt S.-Köröspatakról, Orbán Ferencz egyh. gondnokot Bodokról, Imreh József közig gyakornokot Sepsi-Szt.-Györgyről. — A háromszéki fiók-egylet 4 tagot — Kis Sándor és Máté Lajos urak Dicső-Szent-Mártonból 3 nő és 2 férfi tagot. Kelemen Albert ur és Májai Gábor ur egy-egy tagot.

Egyleti uj tagoknak és uj előfizetőknek unitárius püspök Ferencz József et „Párbeszédét vallásos dolgokról“ és a budapesti unitárius templom és épület képét ingyen fogjuk megküldeni. Mindkettőt megfogjuk küldeni azoknak, a kik már beléptek az egyletbe, vagy előfizetői lettek az „Unitárius Közlönynek“ s azoknak, a kik ezután lépnek bé. Az egyletbe belépni s a lapra előfizetni bármikor lehet az esztendőn keresztül.

Kimutatás a D. F. E. kereszturköri-fiókja pénztárába történt fizetésekről. Sándor János 1887—90. 4 frt, Mihály Dénes 1887—90. 4 frt, Szél Géza 1885—90. 5 frt, Sz.-Keresztur. Kozma Elek 1885—890 6 frt, Élekes Samu 1885—86. 2 frt, özv. Benczédi Sándorné 885—88 4 frt, Elekes Ferencz 85—86 2 frt, A.-Siménfalva. Gábor Albert 85—89. 5 frt, Pálfi Sándor 85—88. 4 frt, unitárius ekklésia 85 88. 4 frt, önképzőkör 85—88. 4 frt, Martonos. Gálfi Ferencz 85—89. 5 frt (Folyatjuk).

Székely-Keresztur, 1890 nov. 12. Mihály Dénes, pénztárnok.

Kéri az egyleti titkár mindazokat, a kik a korábban kézhez vett egyleti kiadványokkal nem számoltak volna, sziveskedjenek rövid időn elszámolni.

Könyveket adott a D. F. E. Választmánya a firtosváraljai és tordátfalvi önképzőköröknek. Mind a kettő hálás köszönettel fogadta s annak szép levélben adott kifejezést. — Figyelmeztetjük az önképző és olvasó egyleteket, hogy az egylet rendelkezésére még vannak ingyen kioszthatő könyvek. Folyamodjanak a titkárhoz a meglevő könyvek lajstroma beküldésével.

A D. F. Egylet pénztárába 1891 február 12-től—márczius 20-ig a következő befizetések történtek:

10 frt alapitó dijat: Albert Iván, Nagy-Enyed. Kozma Gyula, Budapest. Mikó Béla, Nagy-Bánya. Abrudbányai Béla, Kolozsvár.

1 frt rendes tagdijat 1890-re: Zsakó István, Czupor Ferencz, ifj. Botár János, Vernes János, Kriza István, Toroczkó. Benedek Áron, Barabás Károly, Kolozsvár. Balog György, Szabó István, Jári János, Pál Simon, Csép János, Toroczkó. Biró András, Kide (88—89.. Dekán Mihály, Csizmadia Imre, Polgárdi. Gálffy Kálmán, Székely-Udvarhely.

1891-re: Ádámek Jánosné, Nemes János, Finta József, Augstein Gyula, Kolozsvár. Faragó Samu, Léva. özv Rákosi Józsefné, Abrudbánya. Tamás Lajos, Borsai János, Ajtai Albert, Budapest. Lőrinczi Sándor, Torda. Lengyel Dánielné, Sárdi Lőrincz, Kolozsvár. Gyulai Ferencz, Pipe. Veres Antal, Szent-László. Józan Miklós, Kozári János, Nagy József, Szuhai Imre, Polgárdi. Péter János, Torda. Gálffy Kálmán, Sz.-Udvarhely.

1 frt 20 kr. előfizetési dijat 1891-re: Borsos Imréné, Nik Antalné, Kolozsvár. Daczó Mózes, Héderfája. Simó Ferencz, Budapest. Komjátszegi Miklós, Komjátszeg (1890). özv. Rákosi Józsefné, Abrudbánya. Nemes Kálmánné, Buda-

pest. Desbordes August, Uzdi-Szent-Péter. Koncz György, Nagy-Borosnyó. Szabó Sándor, Dicső-Szent-Márton. Tarcsafalvi Pál, Mészkő. Lőrinczi Dezső, Fogaras. Sófalvi Sándor, Torda (1890). Szigeti István, Kőhalom. Kovács Ábrahámné, Kolozsvár. Dobi Antalné, Bártfa. Pap György, M.-Lád. Veres Sándor, Besztercze.

A fiók-egyletek részéről: Májai Gábor a Maroskör részéről (két izben): 11 frt 50 kr. — Kisgyörgy Sándor az udvarhelyi fiók részéről: 30 frt 50 kr. — Kiadványra 5 frt. — Mihály Dénes a kereszturi fiók részéről: 10 frt.

Ajándékoztak: Desbordes August Uzdi-Szent-Péter 2 frt. Májai Béla 15 krajczár.

☞ *A t. egyleti tagokat és előfizetőket kérem hátrálékjaik haladéktalan befizetésére. (Lakásom Hosszuszappan-utcza 2. sz.)*

Kolozsvárt, 1891 márcz. 20. **Iszlai Márton,** pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. S J. urnak S.-K. Többet nem adhattunk. Szóbeli bizonyitásra nincs szükség akkor, a mikor tények bizonyitanak. Lelkesedni, akarni kell, s a gáncsolodókra nem kell hallgatni. — **Májai G.** urnak. Csikfalvára N. J.-nek a lap elment. A szt.-g. paphoz 5 példány jár rendesen. A reklamáltakat megküldöttem. A biztositás ügyében lesz értesités. — **D. D.** urnak. T. nem volt itt A másikban intézkedem. — **J. M.** urnak. P—i. A pénztárnok izeni, hogy D. M. a f évre nem fizetett még, a küldött összeg a mult két évre esett. — **G Gy.** urnak. D. falva. A jó gyermek könyvét elküldöttem. Segély csak főtanács után lesz kapható. — **M** A kepeügyben határozat hozatott s az elment. — **T. A.** V. Kár hogy későn érkezett. — **D. M.** urnak. Sz. Kézhez jutott.

A husvéti ünnep közel esvén lapunk megjelenése idejéhez, ime az ünnepre küldjük, hogy mondhassunk szives üdvözletet t. olvasóinknak mind egyen egyen.

—

„A jó gyermek könyve." Az 1-ső és 2-ik elemi oszt. számára irta Boros György. Ára 20 kr. Postán küldve 23 kr. Tiz példány után, egyszerre megrendelve egy tiszteletpéldány adatik. Megrendelhető szerzőnél.

Jelen számhoz egy negyed ív mellékletet és egyh. főgondnok Daniel Gábor ur fénynyomatu arczképét csatoltuk.

TARTALOM: Özvegy anya bánata. (Költemény.) Gyöngyösi István. 49. lap — A siron túl megismerjük-e egymást? Szász András. 50. l. — Unitárius egyházi főgondnok Daniel Gábor. (Arczképpel). 52. l. — Krisztus és Szent Péter. (Legenda.) Grátz Mór. 55. l. — Fiam te légy földmivelő. B. 57. l. — Márczius 15-ike az unitárius iskolákban. 59. l. — Hogy lettem unitárius? 61. l. — Egy fél kenyér. 63. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 64. l. — Egyleti élet és munkásság 66. l.

Nyomatott Gámán János örököseinél Kolozsvártt (Bel-középutcza).

IV. kötet. Kolozsvár. 1891. Május. 5. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havonként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Vita után.*)

Holdfényes éjjel, csöndes utczán
Jövök sietve, egyedül.
Komoly, vitázó társaságban
Lehurrogattak emberül.
Hitlen, sivár, vén tudósok közt,
Ugy érzem, most is ott vagyok
S mondják, hogy fönn e kék magasban
Nincs mennybolt, eszmény, szent titok.

De van! Vitázó lelkem egyre
Azt hajtja most is: lenni kell
— Fölötte minden tudoroknak —
Egynek, ki hallgat s nem perel.
Hiába tépett átomokra,
Az a tudós kis szörnyeteg
Öt percz alatt egy mindenséget,
Lám, nem rak össze egy legyet.

Erő s anyag! E két »fajankó«
Mindig csak s mindenütt ezek.
Hogy szinte látom: hülye ajkuk
Az ős nyiroktól mint csepeg.
Ezek volnának hát az eszme?
Az a teremtő gondolat?
E két barom? Kit hajt a korbács
S bután a borozdán halad.

*) Felolvastatott a Dávid Ferencz Egyletben Kolozsvárt, 1891 február 22-ikén.

Ám jó! parányi tudorocskák!
Én többé nem vitatkozom,
De fönn, fönn azt a csillagirást
Még is csak rátok olvasom.
Ám hirdessétek szörnyü gőggel:
Mindazt mi van, volt és leszen.
Elnémit majd a kérdés: honnan?
S ama teremtő hang: legyen!

Jékey Aladár.

Servét Mihály. (1511—1553.)

(Arczképpel.)

Servét Mihály, a ki 1511-ben született, Spanyolországban, Aragon királyságban Villaneuvában, egy eredeti és hatalmas gondolkozó ember volt, ki merészen eltávozott az orthodox Krisztustantól (christologia.)

Első neveltetését egy Spanyol kath. zárdába nyerte. Rendkivüli tehetsége és vallásos kedélye erősen ajánlották a papságra; de ő olyan vallást óhajtott, a melyet maga teremt magának és nem olyant, melyet a kath. egyház alkotott és vele is elakar fogadtatni. Elhagyván a zárdát, négy vagy öt évig a saragossai egyetemen tanult, valószinüleg az olasz Angleriától, ama kor legnagyobb tudósától.

Miután az egyetemet végezte Toulouseba ment, hol két vagy három évig jogot tanult. De természetes hajlamánál fogva a theologiához vonzódott s már Toulouseban elolvasta az ó és uj testamentumot, melynek mély és maradandó hatása volt reá. A bibliáról ugy beszél, mint a mely „az égből származik s minden bölcseség forrása". Itt már olvasgatta Erasmust is, a kinek önállóságát mindig elismerte. Továbbá az egyetemes történelmet és a földrajzot oly haszonnal tanulmányozta, hogy ő volt az első, a ki ez ágát a biblia magyarázáshoz alkalmazta.

1529-ben egy esemény történt, mely jövő tanulmányaira s egész életére elhatározó befolyással volt. Saragossai tanitója, V. Károly gyontatója: Quintana Juan mellé titkárnak ajánlotta. Ez állás alkalmat adott neki, hogy megismerkedjék a magas egyházi hivatalnokok legkiáltóbb gonoszságaival, mely gyülöletet és utálatot keltett benne ugy a pápa, mint a papok iránt, melyet később oly merészen ki is fejezett. Csaknem közetlenül kinevezése után titkári minőségben megfigyelhette a koronázást Bolognában (1529.) és ugyanott egy nagy vásárt az egyház pénzügyeinek gyarapitására; bünbocsánatot igértek illő dijért minden-

kinek. Ekkor, mint világi ember, rászánta magát a theologia tanulására, levelezésbe lépett Oecolampodiussal és másokkal; de csakhamar tapasztalnia kellett, hogy a legtöbben vagy nem tudnak az ő tiszta nézeteihez felemelkedni, vagy félnek annak a következményeitől. Sőt maga Zwingli is irt Oecolampodiusnak, hogy minden követ megmozditson, mi által az a halálos Isten káromlás, melyet Servet tanit, megakadályoztathatik. A nagy hittudósok ugy gondolkodtak, hogy teljesen lehetetlen hogy e fiatal világi férfi ne csatlakozzék az ők nézetükhez és reá rakták mind azokat a kifejezéseket, melyekkel a katholikusok már őket illették: milyenek „ördögi tan“, „istenkáromló eretnekség“ stb.

(Vége köv.)

Oxfordról.

II. *Egy kollegium.*

Miért használom fel a tudósitásomra nyujtott kis tért egy kollegium ismertetésére? Miért nem vezetem az olvasót tovább, megnézni Oxford külső szépségeit, vagy az érdekes látványokat, melyeket a sok-

féle sportot üző egyetemi hallgatók nyujtanak a szép parkokban, vagy a melyet a csónakokkal hemzsegő Themse mutat fel a látogatónak? E kérdésekre legegyszerübben igy felelhetek meg:

Oxford kollégiumai páratlanok. Több száz millio költséggel ezek épületei tán utánozhatók lennének s egy-két száz év tán Oxford ligeteit is létrehozná, de ez uj Oxford még ekkor is meg lenne fosztva a zománcztól, melyet a régi idők a valódi Oxfordon hagytak. De ettől eltekintve is Oxford kollegiumai a modern nevelés legjelesebb intézetei, melyek utánzandó példákul szolgálhatnak. Ezen okokból igazolva látom magamat, ha e szük tért egy kollegium ismertetésére használom.

Az oxfordi egyetem, mint általában tudva van, a kollegiumi rendszerre van alapitva. Huszonegy kollegium és négy „Hall", (diszterem) felruházva mindenik bizonyos autonom jogokkal, alkotja az egyetemet. Ezekhez csatlakozott ujabban, de nem egyesült velük, hat más intézet, melyek között van a „Manchester-New College" is, az unitárius papnevelő intézet. Ezek mindenike méltó versenytársa a többieknek s ha ezeknek felét itéletünkben alább is becsülhetjük a másik felénél, akkor is marad 10—15 intézet, melyek versenyeznek az elsőségért. S ha az elsőséget odaitéljük valamelyiknek, itéletünk bizonyosan csak egyéni lehet.

Igen gyakran hallgattam végig vitatkozást a kérdés fölött: Melyik a legszebb kollegium? A vitatkozás eredménye az volt, mi másnemü vitatkozásoknál is rendesen szokott lenni: de gustibus non est disputandum. Én is e kérdést teszem magam elé, kivánván a legszebb kollegiumról irni, de erre nem tudván megfelelni, irok arról, melyről irni legczélszerübbnek látom: ez Magdalen Collegium.

Magdalen-Collegium szintén a „High-Street"-en van, alig száz lépéssel közelebb Erdélyhez a pontnál, melyet multkori tudósitásomban kisértettem meg leirni. E kollegium egyike a régi kollegiumoknak. Gazdagságánál és jól rendezett voltánál fogva egyike a legérdekesebbeknek s igy helyes fogalmat ad egy oxfordi kollegiumról. Az utczáról egy tekintetet vetve az épületekre, Oxford jellemző képe áll előttünk: az ódon és modern, a természetes és müvészeti szépség vegyüléke.

Két épületsor van az utczára épitve. Egyik csaknem fekete a régiségtől, foszladozó kőfalakkal, melyeken a faragott párkányzatokat alig tudjuk megkülönböztetni s a szobor-alakok közül is némelyek fejüket, mások karukat vesztették az enyészet elleni hosszu harczban. Csak a gyönyörü Magdalen-torony emelkedik büszkén magasba, hirdetve pompás arányaiban a művészet diadalát. A másik épületsor egészen uj, tisztán mutatván az épitészeti választékosság és goth épitési mód szépségeit, mig mögötte a százados hárs- és tölgyfák mintegy koszorut alkotnak.

Magdalen-torony egyike Anglia legszebb tornyainak, melyet Lord Macaulay is különös dicsérettel emlit Angolország történetében (VIII.

fej.) Tán éppen az egyszerüségében is mesteri alkotásunak méltán nevezhető tornyon bámulunk, midő megszólal fejünk fölött a toronyóra összhangzó tiz harangja, szép dallamával komoly és áhitatos angollá varázsolván az idegent is. Közel e toronyhoz sokszor hallgattam az Üdv-Hadserge istentiszteletét s mikor a toronyóra szép hangjait meghallottam, mindig feltettem magam elé e kérdést: hogy vajjon e hangok keltenek-e fel több igaz kereszténvi érzést, vagy ez utczai istentisztelet? Feleletem tán egyéni volt, de én mindig a toronyóra javára döntöttem el a kérdést.

A kapus lakását tán nem emlitem ugy mint nevezetességet, mert remélem, hogy érdekesebb látni valót is találunk, de e kényelmes hivatali szoba, összekötve rendes postahivatallal igen jó tanujele a kollegium kényelmes berendezésének. Ezt elhagyván, a kollegium óriási épület-halmaza áll előttünk.

A régi kollegiumokban a benlakó — convictusi — rendszer van szokásban s ha tudjuk, hogy mindenik diáknak van egy háló és egy dolgozó szobája, akkor eltudjuk képzelni, hogy egy nagy kollegium, mely 1—2 száz tanulónak ad lakást, mily nagy épülethalmazból áll. Ezekhez járulnak még természetesen a tantermek, igazgatói lakás, kollegiumi kápolna, ebédlő, könyvtár, konyha stb. Magdalen-Collegium épületei négy terjedelmes négyszögöt alkotnak, elfoglalván mintegy 12 □ hold területet, mig ha berkeit is ide számitjuk, a kollegium csak nem 100 holdra terjed. A kollegiumok tanulói mindnyájan felnőtt egyetemi polgárok lévén, e négyszögök nem játszó helyek, hanem a legnagyobb figyelemmel gondozott pázsittal vannak fedve. Egy négyszög pázsitján állott meg elbámulva az amerikai yankee s fejcsóválva mondá: „Mi tudunk nagy városokat épitni pár év alatt, de ilyen pázsitot nem tudunk előállitani" „Hja uram! mi ezer év óta hengereljük s nyirogatjuk ezt" — felelt az elmés kertész, ki történetesen közel volt.

Az első négyszög neve Ker. Szt. János négyszöge. A régi falon most is ott áll egy régi kő-szószék, honnan minden évben Szt. János napján egy prédikácziot mondottak a négyszögben összegyült tömegnek. Ez alkalommal az épületek falai zöld ágakkal voltak elfedve, a talaj fűvel és kákával behintve, Szt. János pusztai prédikálásának emlékéül. E szokás azonban még a mult században megszünt s az egész istentisztelet ma a kápolnában tartatik, hová nekünk is érdekes lesz betekintenünk.

Mi magyarok meg vagyunk szokva, hogy a kápolna nevet valamely nagyon kicsiny épületnek adjuk, nézetem szerint, minden alapos ok nélkül. Kápolna jelölhet akármily terjedelmes épületet, mely az Isten imádására szolgál. Angliában pl. az oxfordi székesegyház ugyanaz, mely Christ-Church Collegium kápolnája. Igy Magdalen kollegium kápolnája is beillenék templomnak még Romában is. Részletes leirásba nem bocsátkozhatván, legyen elég megemlitenem, hogy a kápolna épitése

1480-ban fejeztetett be s gyönyörü ablakai az üvegfestészet remekei. E kápolna egyike Oxford leglátogatottabb helyeinek, miért vasárnapokon csak különös engedéllyel lehet bejutni. Ennek oka a kitünő énekkar, melyel még a püspöki egyház énekkara sem állja ki a versenyt. A legjobb férfi és gyermek énekesek vannak szerződtetve az énekkarba, kiknek igy egyedüli feladatuk az énekgyakorlás. Ha egy ily énekkar segitségével vezetett istentiszteletet végig hallgatunk, csak akkor tapasztaljuk igazán az ének-művészet hatalmát, felemelő hatását saját lelkünkre s csak akkor tudjuk megitélni igazán, hogy mi mit nélkülözünk templomainkban. A mi a diszités pompáját illeti, Magdalen-Collegium kápolnája tán nem állja ki a versenyt némely más kápolnákéval, melyek között legelső helyen Keble-Collegium modern (1876) kápolnája áll, mely több mint 700 ezer forintba került.

Az ebédlő egy nagyszerü terem, csinos tölgyfa diszitéssel és különösen metszett alakokkal, melyek némely jeleneteket tüntetnek fel Mária Magdalena életéből. A válogatott régi arczképek, alapitók képei festészeti szempontból igen érdekesek E „Hall"-t azonban szintén felülmulja a remek Christ-Church-College Hall-ja, melyet minden középkori termek közül csak Westminster-Hall halad meg nagyszerüségében

A több ezer kötetből álló könyvtár szintén érdekes. Legbecsesebb ritkaságai Aranyszáju Szt. János müveinek egy ékes 11 századból kézirata és néhány 15. századbeli nyomtatott mű. A nagyon régi konyha, mely még a kollegium alapitása előtt eredetileg a Szt János kórházának volt konyhája, valamint a régi klastrom-épületek, melyek most diákok lakásai, épitészeti szempontból nagyon fontosak és érdekesek. A régi zárdai épületek komor és sötét csarnokai, mindig hideg falai, a szerzetesi élet egykori ridegségét jelenitik meg előttünk s nem sokára vágyunk támad kijutni közülök.

Kijutva, ismét a természet szép ölében vagyunk. A pázsit már mutatja a tavasz smaragdját, a virágágyak már elvannak rendezve, a rigók már kezdenek fütyölni márcziusban. Csakugyan nem képzelek czélszerübb kalitkákat madarak számára, mint ezek a kollegiumi kertek. Ezek igen gyakran még embereket is befognak, kik ide jőnek nyári estéken fölemilét hallgatni. Egy tekintetet vetve innen a kollegium épületeire, lehetetlen el nem bámulnunk az épitészet e remekein. Ily nagy tömeg épületet ily csinos beosztásban, szabályos rendetlenségben nagyon ritkán lehet találni. Az uj részek mintha csak a régiek kiegészitésére lennének épitve. S még ehhez járul az a szép zöld lomb szegélyzet minden oldalról, melyet a mi épületeink oly nagyon nélkülöznek.

Itt találjuk a szerzetesi élet talán egyetlen kedves és festői maradványát hűen fentartva. A komor falak közetlen közelében emberi közlekedéstől rácsozattal elzárva tenyészik vadon mintegy 30—40 őz

és szarvas a kert egyik felében óriási fák alatt. Vajjon tudják-e ezek, hogy ők egy modern város központján élnek?!

A berek, vagy liget másik fele szabad sétáló hely, közepén átmetszve egy kis folyó, a Cherwell által. Először is egy csinos hidon áthaladva az u. n, Vizi-sétányhoz jutunk. „Kedves kigyó vonal , mondja Antony Wood, a város és egyetem régi történetirója, fákkal árnyékozva. Az év némely szakában oly gyönyörünek találod, mint az Eurotás partjait, hol Apollo maga szokott sétálni s dallamait énekelni.“ Majd jobbra térünk egy egyenes utra, mely a nagy nevü Addisonnak volt kedvencz sétáló helye s melyet ezért Addison-sétányának nevez nek. Mintha csak egy zöld levelekből épitett barlangban lennénk. A napot, a kék eget csak itt-ott láthatjuk a sürü lombon keresztül, nyári időben. Csak a madarak futkosnak, repdesnek, énekelnek körülöttünk s egy-egy elhaladó kis csónak evezőjének locscsanása zavarja vagy tán élénkiti a természet nagyszerü pompáját. Vajha mi se ölnők ki városainkból a természet bájait!

Tudósitásom már is hosszu, de egy szép és utánozandó szokást nem hagyhatok említés nélkül. Május első hajnalán, mikor a collegium körül minden teljes pompában diszeleg, ezer meg ezer ember gyül össze minden évben meghallgatni egy latin hymnust, melyet a kollegium emlitett kitünő énekkara a gyönyörü torony lapos tetejéről küld még fennebb az egek urához hálaadásul. E szokás még tán a pogánykorból maradt fenn, mint oly sok májusi szokás.

Végül, hogy fogalmunk e kollegiumról oly teljes legyen, mint az egy ily rövid tudósitásból lehetséges, lássuk az intézetet láthatlan oldaláról is A kollegium jövedelmeiről adatokat szerezni nem lehet. Alapitványokból a bevallott jövedelem 1888-ban 24,323 font sterling volt, vagyis kevés hiánnyal 300 ezer frt. A nemrég végzett tanulók (undergraduates) száma rendesen 150—160. Vagyis e szerint e kollegium minden egyes tanuló neveltetésére évenként elköl mintegy 1700 frtot Hát még ha az egyetem és szülők költségeit is ide számitnók! Az emlitett jövedelem mintegy 10 millio frt vagyonnak felel meg az itteni rendes 3%-al, mig a nem jövedelmező vagyon szintén kitenne egy másik 10 milliot. Hallottam komolyan állitva, hogy nemcsak az őzek számára, hanem még egy kollegiumi macska tartására is alapitvány van téve. Ez állásra még pályázatot hirdetve nem láttam s igy erről a kezességet nem tudom elvállalni. A kollegium 41 templomnak a védura.

Bizony nagyon sok idő kell ahoz, hogy mi még csak meg is közelithessük e szép és gazdag intézetet. Csak ugy nézhetünk mi erre mintegy eszményképre, mely felé törekednünk kell.

Gálfi Lőrincz.

Templomaink védelmezése.

Mit tegyünk, hogy templomaink ablakain behatoló esőviz befolyását s piszkos foltok keletkezését megszüntessük?

E kérdésre tapasztalataimmal felelek:

Több helyt láttam a templom ablakokról a templom belsejébe befolyt viz okozta foltokat a falon s a korhadást a padok lábain. Igy volt A.-Járában is 1879 előtt

Azon évben, a tartandó egyházköri gyülés ötletéből, a templomnak kül és bel lemeszelése el lett határozva; én a kőmivest arra figyelmeztettem, hogy az ablakokról való eső befolyás ellen biztositsa a templomot, sokáig törte fejét, de nem találta meg az eljárást; mire aztán előadtam neki az alábbi átgondolt tervemet.

Azt a tanácsot adtam a kőmivesnek, hogy az ablakok alsó s vizszintes párkányát valamivel szállitsa alább és pedig kifelé lejtősen, mint szokott lenni belől felől, ugy annyira, hogy ezen lejtős falrakásra ugy alkalmazzon fehérre festett (olajoson) párkány-deszkát, (a kőmives nyelvén paraplé deszkát), hogy két vége — 2—3 ctm. — a falba beerősittessék; befelé annyira széles legyen, hogy az ablakráma egészen rajta feküdjék*) (sőt a szélén levő párkány-deszka egyszersmind ablakzáró is legyen) a külső széle pedig ereszes legyen — 4 — 6 ctm kün nebb essék a falszinénél. Kőmivesem elmondott tervemet czélszerünek találta, ugy is tette, meg is lett azóta védve az alsó-járai unitárius templom fala az ablakokról befolyó esőviztől.

A baj sok, s talán legtöbb helyen meg van. Ajánlom probálják meg azt az egyszerü módot

T.-Szt.-György. **Siménfalvi György.**

Életünk és vagyonunk védelmezése

A közelebb elmult két esztendő alatt a Homoród, Gagy és Nyikó vize mellett levő egyházak rendkivüli elemi csapásokat szenvedtek. A jég és a vihar mintegy tizennégy község határát annyira tönkre tette, hogy a külömben jó módu papi hivatalok kénytelenek voltak segélyért folyamodni. Az a segély, a melyet az egyházi köz- és segély-pénztárakból adni lehetett, nagyon csekély volt a veszteséghez mérten. A mult évben Medesér község határát olyannyira megsemmisitette a jég, hogy a lakósság igen tekintélyes része kénytelen volt elköltözni, hogy idegeneknek dolgozva, szerezzék meg kenyeröket. Egy ilyen esztendő anyagi és erkölcsi kára kiszámithatlan. Az erkölcsi kár megvilágitására

*) Nem árt az ablakráma kétszeglete felé 2 drb. zsindely vastagságu poczkot is szegezni, hogy a ráma és deszka köze szárazon álljon.

megemlitjük, hogy az emlitett községből 20—30 tanköteles gyermek is elköltözött szülőivel szolgálatra, s igy hihetőleg teljesen és örökre meglesznek fosztva a tanulás áldásaitól.

Már volt alkalmunk figyelmeztetni t olvasóinkat arra, hogy a jégesőt harangozással nem lehet megakadályozni, a tűzzel szemben is hiába való a sirás. Most a száraz, munkás idők kezdetén, midőn ezen elemi csapások is kezdődni szoktak, óva intjük, vegyenek példát attól a néhány okos embertől, a ki a maga idejében biztositotta volt magát s az elvesztett vagyon helyett vissza kapta annak az értékét s elkerülte az inséget.

Egyházi és iskolai mozgalmak

— **Pályázat**. Az unitáriusok E. K. Tanácsa pályázatot hirdet a székelykereszturi unitárius öt osztályu gymnasiumhoz a jövő tanév kezdetével felállitandó hatodik tanszékre. A tanitandó főtárgy: rajzoló geometria és szabadkézi rajz, melléktárgy: számtan. A tanszék egy évre ideiglenes minőségben állittatik be 800 frt fizetéssel, mely összegben a szálláspénz is benne foglaltatik. A folyamodók tanári minősültségről szóló, valamint születési, tanulmányi s esetleg szolgálati bizonyitványukat f. évi junius 30-ig főtiszt. Ferencz József unitárius püspökhez nyujtsák bé. Csak unitárius vallásuak folyamodványa vétetik tekintetbe.

— **Néhai Derzsi János** végrendeletét ismerik olvasóink. A hagyaték tanulók ösztöndijára van szánva, Kereszturi és Kolozsvári iskolánkban. Az ösztöndijak biztositására 25000 frt tartalék tőkét kell teremteni, mielőtt az ösztöndijak adása megkezdődnék, ezen kivül az Erd. Magy. Közm. egyletnek hagyományozott 10.000 frtot is törleszteni kell az alapitványnak; az ösztöndijak tehát csak évek multával nyilhatnak meg. Az E. K. Tanács végrendeleti végrehajtókkal egyet értve megállapitotta a kezelés módozatait, a hagyatékot átvette; a szt.-miklósi birtokban a házi kezelést beállitotta; az alapitó siremlékének felállitásáról intézkedett.

A hagyaték törvényszékileg még nincs átadva az E. K Tanácsnak.

— **Papi változás**. A szentmihályi ekklésia Győrfi Ferencz énlaki papot, a kálnoki Székely Zsigmond pipei papot lelkészévé választotta. A főt püspök ur mindkét választást helyben hagyta, a megválasztottakat kinevezte. Gratulálunk!

— **Uj papok**. Papi szigorlatot tettek jeles eredménnyel s a papi pályára kibocsáttattak Józan Miklós és Pázsint Mihály papjelöltek.

— **Ierson Henrik** urnak, a Brit és Külföldi unitárius társulat titkárának Budapesten és Kolozsvárt tett látogatásáról szóló jelentését nyomtatásban is kiadta a társulat. A jelentés olyan egyszerü és mégis olyan vonzó, mint maga a tudós titkár. Elbeszéli Budapestre megérkezését s a feletti örömét, hogy a Londoban tanultak s jobbára személyes ismerősei társaságában egészen otthon érezte magát. Kiválóan meghatotta a szives fogadás és előzékenység, a mellyel Budapesten és Kolozsvárt találkozott. Örvendett, hogy püspökünket, kivel már oly régóta levelez, személyesen is megismerhette s kifejezést ad annak a tiszteletnek, a mellyel ezen tul, mint személyes ismerőse iránt fog viseltetni A templomi ünnepély meghatotta. A közös ebédek Budapesten és Kolozsvárt nagy élvezetet nyujtottak neki, mivel alkalmul szolgáltak az unitáriusok személyes megismerésére. A titkár reméli, hogy a magyar és angol unitáriusok barátsága bensőbbé tételére jótékony hatása volt látogatásának. Erről mi megvagyunk győződve.

— **Tordátfalvi Végh József** a székelykereszturi gymn. 6-ik tanszéke javára 1500 frtot, a budapesti unitárius egyháznak 500 frtot hagyott vérendeletileg. A hagyaték ügye még nincs letárgyalva hivatalosan.

— **A magyar alföld.** Azért adom e czimet szerény közleményemnek, mert gondolom, hogy olvasói többen akadnak. Hiszen, kit ne érdekelne az alföld? S e becses lapok olvasói közül, ki ne tekintene édes, biztató reményekkel a magyar alföldön föltámadt unitárismusra? Ki ne örvendene: hallván valami jót rólunk. Gondolom, némelyek vetik is föl olykor-olykor e kérdést: vajjon hogy vannak alföldi hitrokonaink? Röviden elmondom.

Állapotunk — hála az isteni gondviselésnek — elég jó s hogy még jobbá tegyük, azon igyekszünk. Jelen körülményeink között, csak jót reményelhetünk. Bizonyságul álljanak itt a következők:

Mult évi számadásunkat 1665 frt 30 kr. bevétellel, 1301 frt 48 kr. kiadással zártuk le. Pénztári áthozatalunk: 363 frt 82 kr. Egyházunk összes vagyona készpénzben ingó- és ingatlanokban: 7596 frt 74 kr. Vagyonunk a mult év folyamán 1067 frt 9 krral szaporodott; terhünk pedig 1600 frttal kevesbbedett. Igy, tiszta vagyonunk 2667 frt 9 krral több, mint volt ez előtt egy évvel. Ily kicsiny, kezdő egyháznál számottevő összeg. És ez hiveink buzgóságának, ügyszeretetének, vallásunk iránt való meleg ragaszkodásának gyümölcse! Sok nevet kellene hogy felemlitsek, ha jóltevőinket elő akarnám számlálni; mert ujév napján istentisztelet után egy negyed óra telt el, mig öröm és lelkesedés közt a nemes keblü adakozók neveit felolvastam. E hosszu névsort most elhagyom; de felemlitem nevét Aczél Lujza urasszonynak, ki 1890 jun. 22-én kelt adománylevele szerint nem kevesebb, mint 1000 frtot; Kovács József egyházkebli tanácsos atyánkfiának, ki 1890 szept. 7-én kelt alapitó levele szerint 400 frtot adott egyházunknak; Benczur István egyházi pénztárnok afiának, ki — mint mindég, ugy az elmult évben is — szivvel, lélekkel munkált egyházunk javán, s áldozatait naponta meghozza az egyház oltárára.

E három után sokak neve következik, kik kisebb-nagyobb összegekben 370—80 frtot — részben a „Lelkészi-alap"-ra, részben épitkezési czélokra — ajándékoztak.

Ez évben is kaptunk kisebb-nagyobb ajándékokat. Itt örömmel jegyzem fel, hogy a budapesti unitárius anyaegyház nagytiszteletü kebli tanácsa ez évre is — mint már évek óta tevé — lelkészi fizetés pótlására nagylelküen 200 frtot szavazott meg.

Istené legyen a dicsőség, hogy szent vallásunknak a magyar alföldön is jelőlt ki egy kis szigetet, hogy támasztott hitbuzgó és áldozatkész hiveket!

A mult évben kétszer mulattunk az egyház javára. Ebből használtunk 36 frtot. Ezt csak annak bizonyitására hozom fel, hogy az egyházak is sikerrel rendezhetnek mulatságot. Nekünk nem róhatja fel senki, hogy saját egyházunk javára fordítottuk a jövedelmet.

Most — miután elég alkalmunk volt meggyőződni arról, hogy városunkban nemcsak ez idő szerint, hanem még a távol jövőben sem lesznek községi iskolák — egy felekezeti elemi népiskola felállitásán fáradozunk. Ezt kivánja népünk, melynek a több éves igéretek valósulásához kötött reménye már-már csüggedez; ezt kivánja 70 tanköteles unitárius gyermek, kiknek igen jelentékeny része nélkülözi az oktatás áldásait, egy másik részire pedig a más felekezetek testvéri szerete nehéz, csaknem elviselhetetlen tandijakat ró; ezt kivánja az unitárizmus jól felfogott érdeke. Csak iskolával egyházunkban oldhatjuk meg feladatunkat, mely előttünk áll Csak ha iskolánk van, teljesithetünk valóban missiót! Én hiszem, hogy igyekezetünk — Isten és a jó emberek pártfogásával — kivánt eredményhez jut.

Fiók-egyházaink is virágoznak Ha rohamosan nem szaporodnak, nem is fogynak. Különösen a m. berényi szép reményekre jogositó, erős. A mult évben, adakozásból szerzett szép telket, hol iskolájuk és imaházuk van, a régi düledező félben levő vályog-keritès helyett csinos deszkakeritéssel vették körül. Életrevaló, vallásos nép.

Hódmezővásárhelyi l. egyházunkban 502, Mező-Berényben 154, Orosházán

91, összesen a három egyházban 747 unitárius lélek van. Kicsiny mustármag, de terebélyes fává nőheti ki magát!

Adjon isten nekünk sok buzgó és áldozatkész hivet, akkor lesz egyházunk, lesz iskolánk s nem kivánjuk még a Kálmán Farkas ur testvéri szeretetét sem. S bár kelljen mindig küzdeni, sok gunyos mosolyt eltürni, olykor rosz akarattal szembenézni: nem csüggedünk el. Ügyünk az igazság ügye! Bizzunk diadalában: mert „az igazság meggyőzi a világot."

H.-M.-Vásárhely, 1890 április 15-én. Lőrinczi Dénes.

— **Vitális Domokos** a bölöni unitárius népiskola vezértanitója husvét csonka hetében, 38 éves korában, meghalt. Elmebeli zavartól féltette magát, s hogy ez be ne következhessék, megrendítő módon, saját kezével vetett véget életének. Értelmes, kötelességtudó, jóravaló, munkás ember volt, ki iskoláját teljes odaadással vezette s az egyház dolgaiban tevékeny részt vett. Fájlaljuk elvesztését.

— **T.-Szent-Györgyön** márczius 15-én az unitáriusok templomában, lelkész Siménfalvi György e nap emlékéhez méltó beszédet tartott a Makk. 1. k. 2. 50—5. versei alapján beszéde 3 fő része: a haza, király és felebarát iránti kötelességről volt. Közbe-közbe az oskolás gyermekek énekeltek hazafias énekeket. Az ima, beszéd és énekek egészen fellelkesitették az 5—600 hallgatóságból álló gyülekezetet.

Ez után a község központján e végre készitett állvány körül sorakozott az állami iskolás gyermekek sokasága, elénekelte a „szózatot", mire Siménfalvi Gy. elmondta alkalmi beszédét; majd Csiky Victor szavalta el hatást keltően a „Talpra magyart"; egy tanuló: Szabó János pd. „Ismét magyar lesz a magyar." E piaczi ünnepélyt az iskolás gyermekek rendezték. Vagyis az unitárius egyház és iskola közösen ünnepelte T.-Szent-Györgyön márczius 15-ét. A hallgatóság nem birta megkülömböztetni, hogy az ünnep rendezésben melyiket illeti nagyobb mérvben az elismerés jutalma. a papot-é vagy a tanitót? kik tervezték és rendezték . . . . i.

Tisztelendő szerkesztőség! N.-Enyeden lévő unitárius hivek — 290 év időköz után ma tartották meg az „első unitárius istentiszteletet." Valamint e városon és vidékén, ugy az országos fegyintézetben levő unitárius fegyenczek és fegyőrök a T.-Szt.-Györgyi anyaegyház kötelékébe tartoznak, s minthogy az igazságügyi ministerium magas rendelkezése folytán t. Siménfalvi György unitárius lelkésznek, évenként négyszer kell bejárni, hitoktatás és urvacsora osztás végett f. évi január 1-től kezdve, személyesen is, de levelezések által gyakrabban érintkezésbe tette magát az itteni hivek tekintélyesebb egyéneivel, s megállapodásuk a lett, hogy husvét másod napján istentiszteletre a hivek összegyüjtessenek s akkor urvacsora osztás is legyen. Az istentisztelet megtartatott s ezt követőleg egy fiu confirmált. Végül urvacsora osztatott. Délután Végh I. szállásán gyülés tartatott. Ideiglenes elnöknek meg lett választva kir. albiró Csegezi Gyula aa, jegyzőnek Borbély Gyula aa. Nevekedjék e kis egyház, mint a mustármag.

Enyedi

Egyleti élet és munkásság.

Jutalmat tűz ki a D. F. E. Választmánya a nyári tanitásra pontosan eljáró ifjak számára. Jutalomdijak lesznek biblia és Arany János „Toldija." Feltételek: jutalmat csak azok kapnak, a kik minden tanitáson megjelennek. A lelkész és tanitó urak vezessenek naplót s abból az énlaki tanitásról alább közölt kimutatásnak megfelelő formában állitsanak ki kimutatást s azt az utolsó előtti tanitás végeztével küldjék fel az egyleti titkárhoz. A jutalom könyvek azonnal megküldetnek, hogy a bezáró ünnepélyes tanitás alkalmával kioszthatók legyenek.

A Dávid Ferencz Egyletbe bejelentette Simó János lelkész ur tiszt Boncza Györgyné asszonyt S.-Kőröspatakról és András Mózes m. kir. honvéd századost. Siménfalvi György ur két tagot.

Az „Unitárius Közlöny“ utóbbi számából örömmel olvastam, hogy a magyar nemzeti nagy ünnep „1848 márczius 15-ike“ több unitárius ekklésiánkban szépen megtartatott a jelen évben. A nagy nap emlékéhez méltó ünneplés volt Tarcsafalván is. Már délután 3 órakor iskolaházunk telve volt szép közönséggel s a 10 krajczáros belépti dijakból begyült 13 frt. Önképző társaságunk a következő műsorral állott elő: elnöki megnyitó beszéd, helybeli lelkész által; „Isten áld meg a magyart“ a társaság által; több hazafias költemény elszavalása a társaság több tagja által; szavalatok közben ének: „Kitárom reszkető karom“ stb. „Kis lak áll a nagy Duna mentében“ stb. E műsor a körülményekhez képest szépen sikerült s a közönséget nagy lelkesedésre villanyozta fel Ime egy falusi „Önképző-kör“ a maga körében mily szép feladatot, kötelességet teljesithet, az ily nemzeti ünnepélyek megünneplése által, a hazafiasság érdekében is. De hát mennyire szép és magasztos kötelességet teljesithet akkor, a midőn az „Unitárius Közlöny“ szolgálatába állva, munkálkodik „a vallásos és erkölcsös élet ébresztése érdekében“? Lesz igy önzetlen haznfiasság is elég, terjed az igazi tisztelet és szeretet az Isten és emberek irányában; utálat tárgyává lesz az önzés, irigység, hazugság s az ebből kihajtó rágalom; a családokban lesz rend és tisztaság az isteni törvények megtartására nézve; a társadalomban feleslegessé válnak a javitó intézetek, melyekben többnyire a vadházasságból származó elesett családtagok lelik üdülő helyüket. Lehet-é czélt érni, diadalt aratni biztosabban, mintha minden ekklésiánkban „Önképző-kör“ alakul, s mint megannyi kis csapat az „Unitárius Közlöny“ szolgálatába állva irtogatjuk a gyomot, mely a vallásos és erkölcsös életünket megmételyezni szokta? A czél igy tán elérhető lesz. Mint gyenge, a gyengékhez szólok bátoritásul: hát ha éppen mi leszünk azok, kik a nagy czél diadalát jelentékenyen előmozditjuk ugy, miként az egykori gyenge és félénk tanitványok a kereszténység ügyét? Nem lehetetlen Előre!

Tarcsafalván, 1891 április 6-án. Sárosi József.

A hom. vidéki dalkör husvét harmadnapján estélyt rendezett, mely bemutató probaestélynek tekinthető. Az estély kitünően sikerült. A dalkör előadott négy darabot szépen, szabatosan. Szavaltak: Lőrinczi kénosi pap és Péter János almási tanitó, teljes sikerrel. Bedő József oklándi tanitó az „Orr“ czimü monologot adta elé igen élénk ügyességgel. Nagy mértékben emelte az estély sikerét Z. Nagy Dénesné sz. Kócsi Margit ő nagysága zongora játéka, a ki programmon kivül is, Ajtai almási pap ének kisérete mellett teljes sikerrel játszott egy szép darabot. Szépen sikerült a Gál József, Péter János és P terfi Áron urak által énekelt férfi hármas. Köszönet minden közreműködőnek s főképpen az estély védnökeinek Jakab Gyula főszolgabiró és egyházköri gondnok urnak és neje Zathureczki Ilona őnagyságának. Az anyagi siker is szép, tiszta jövedelem lévén 54 frt 72 kr. Ez az uj Dalkörnek első vagyona, mely buzditólag hathat a működő tagokra. Kivánságunk az, hogy e Dalkör virágozzék. r. l.

Az Unitárius Közlöny legközelebbi számában a háromszéki fiók-egylet gyülésére vonatkozó tudósitásához egy pár kiegészitést teszünk: 1. nem az lett kimondva, hogy évenként egyszer, hanem a/, hogy legalább háromszor tartassék ilyenszerü gyülés, rendre véve az ekklésiákat. 2. Meg kell emlitenünk, hogy a szomszédos faluban lakó hitfelek — nem tekintve a sáros útat, kellemetlen időt — tömegesen zarándokoltak át Árkosra (Kálnokról, Szentgyörgyről, Kőröspatakról, Brassóból, Kökösből s több helyről) a mi valóban méltánylást érdemel. A gyülésnek nagyon jó hatása volt a jelenlevő hivekre s ajánlhatjuk a társ-fiókegyleteknek, hogy ne egy városban, hanem a vidéken rendre tartsák.

A nyári tanitásról ujabban jelentés érkezett Ny.-Szt.-Márton-csikfalvi ekklésiából Fazakas Lajos lelkésztől, h.-szt-mártoni ekklésiából Dombi Jánostól, h.-karácsonfalvi ekklésiából Nagy Sándor lelkésztől a fiók-egylet utján, enlaki lelkész Győrfi Ferencztől a f.-egylet utján. Az utolsót, mint legkönnyebben áttekinthetőt, s mint mintaszerüt közöljük egész terjedelemben.

Kimutatás

az enlaki unitárius ekklésiában 1890-ben tartott nyári tanitásról.

Tanitás ideje	Tanitott ifjak száma			A tanitás tárgya	Tanitó neve	Jegyzés
	fiu	leány	együtt			
Junius 8.	13	18	31	A nyári tanitás szüksége és haszna. — „Oh felséges Ur...“ kezdetü ének.	Győrfi F. pap	A tanitás délelőtti istentiszteletek végeztével a két nemü ifjakkal egyszerre tartatott. — Az énektanitásban a tanitó mindig segédkezett. — Következő énekek tanittattak meg: „Oh felséges Ur, mi kegyes Istenünk“ „A ki nem jár hitlenek tanácsán.“ „Az Ur énnékem őrizö pásztorom.“ „Áldjad én lelkem mindenkor az Urat.“
„ 15.	14	14	28	A biblia olvasgatásának szüksége és haszna. — Serkentés az ó szövetségi történetek s uj szövetségi példázatok olvasására. — Ének.	„	
„ 22.	18	18	36	A jótékonyság gyakorlása általában; polgári és egyházi jótékonyság. — Ének.	„	
„ 29.	12	19	31	Suki László jótékonysága. — Ének.	„	
Julius 6.	11	22	33	Jobbágy András jótékonysága. — Ének.	„	
„ 13.	22	27	49	Feleltetés a két előbbi tanitásból. — Ének.	„	
Auguszt. 3.	9	17	26	Augusztinovics Pál jótékonysága Ének.	„	
„ 10.	13	19	32	Helytelen szokások a templomban; te. plom előtt. — Serkentés ezeknek elhagyására. — Ének.	„	
„ 24.	6	18	24	Helytelen szokások a polgári életben, melyek részint a polgári illendőség, részint a valláserkölcsiséggel ellenkeznek.— Serkentés ezeknek elhagyására. — Ének.	„	
Septemb. 7.	3	6	9	Kérdezősködés a két előbbi tanitásból. — Utasitás a helyes szokások gyakorlásában — Ének.	„	
„ 14.	4	5	9	Általános intések a jó magaviseletre. — Ének.	„	
„ 21.	7	12	19	Ének. —	„	

A nyári tanitáson mindig jelen voltak: Ambrus József, Biró Zsuzsánna, Patakfalvi Póli, Kelemen Anna, Biró Lina, Ambrus Judith, Szabó Lidi, Ádám Ilona.

Győrfi Ferencz, enlaki pap. — Nagy Ferencz, tanitó — Ambrus Dániel, gondnok.

A ny-szt.-márton-csikfalvi tanitás tárgyát a részletes és hű jelentésből összevonva adjuk: május 4-én kezdődött s tartott október 12-ig, 21 vasárnap. Értesülésünk szerint ez a leghosszabb ideig tartott. Kiváló buzgóság jele Tárgyak: Vasárnap megünneplése. Isteni gondviselés. Bünеink megbánása. Hazugság. Irigység. Az életért küzdeni kell, mert ez boldogság. Mi teszi az embert emberré? A lelki ismeretre kell figyelni. A munka. Takarékosság. Az előljárók tisztelete. Vallásunkhoz való hűség. A tékozló fiu. A szeretet. Isten kegyelme. Tanulás, mint a rosz megakadályozója. — Minden alkalommal éneklés volt, melyet Pálfi Sándor énekvezér vezetett. Ugyanez végeztetett délutánonként Jobbágyfalván s Buzaházán. Jutalmat kaptak a Dávid F. Egylettől: Csikfalván: Nagy Anna, Nagy Zsuzsánna Mihályé, Nagy Zsuzsánna Jánosé, Kis Lajos. Ny.-Szt.-Mártonban: Márton András, Kis Zsigmond, Nagy Pál. Kis Juliánna, Fazakas Jusztina Csikfalvában. A feljáró fiuk száma 36—20 között, a leányoké: 32 és 18 között váltakozott, átlag feljárt 25 fiu, 23 leány = 48. — H.-Karácsonfalván kezdődött junius 1-én, tartott szeptember 25-ig. Feljárt átlag 15 fiu, 25 leány = 40. Tárgy volt: Az unitárius vallás ismertetése. Vallásos szertartásaink. Erkölcsi kötelességeink. Bibliai jellemképek. — Az énekvezér Benczédi Mózes énekeket tanitott. Szorgalmokért jutalmat kaptak: Barabás Áron, Mihály, Ferencz, Balázs József, Csegezy Mihály, Márczerki József, Tóth Julis, Balázs Mari, Nébet Julis, Kovács Rebi, Balázs Eszter, Fűzi Julis, Kálmán Anna. — H.-Szt.-Mártonban kezdődött junius 6-án, végződött szept. 21-én. Jelen volt átlag: 10 fiu, 27 leány = 37. Tanittatott a bibliából, erkölcsről, s imák és közhasznu dolgok, ének. Jutalomban részesült 10. A tanitást pap és tanitó végezték.

Pályázati hirdetés. A Dávid Ferencz Egylet háromszékköri fiókja irdalmi pályázatot hirdet. 1. „Az unitárius halotti könyv megbirálása dogmai szempontból“ 2. „A kedélyhangulat befolyása a tanitásra.“ Jutalom 5—5 frt. Határidő 1891. évi október első napja. Pályázhatnak egyleti tagok. — Árkos, 1891 márczius 8-án. Szentiványi Miklós, alelnök. Kiss Sándor, jegyző.

Könyveket adott a D. F. E. Választmánya a s-köröspataki és tordátfalvi önképzőköröknek. Jelezzük, hogy az egyleti titkárnál még vannak ajándékképpen kiosztható olvasó könyvek. Kérjük t. olvasóinkat, hogy már kiolvasott s népkönyvtáraknak alkalmas könyveiket küldjék be az egyleti titkárhoz. A közmivelődés elémozditásának igen egyszerü s jó módja ez.

Kéri az egyleti titkár azokat, kik a korábban kézhez vett egyleti kiadványokról nem számoltak volna, sziveskedjenek rövid időn elszámolni.

A kiadóhivatal t. kéri mindazokat, a kikhez az „Unitárius Közlöny“ jár, hogy ha a lap valamelyik száma nem érkeznék meg, már az illető hónapban, reclamálják, mivel később jövő reclamatiók nem vétetnek figyelembe.

Kimutatás a D. F. E. kereszturköri-fiókja pénztárába történt fizetésekről. (Vége.) Unitárius ekklésia 85—88. 4 frt, Körispatak. Önképzőkör 85—89. 5 frt, Tordátfalva. Boér Lajos 85—88. 4 frt, Bözöd. Barabás József 85—89. 5 frt, Sz.-Keresztur. Vitális Elek 86—90. 5 frt, Parajd. Gerèb Sándor 86—87. 2 frt, A.-Boldogasszonyfalva Kisgyörgy Tamás 86—88. 3 frt, Bölön. Barabás Lajos 86—90. 5 frt, Sz.-Keresztur. Elekes Dénes 86-ra 1 frt, A.-Siménfalva. Ferenczi Áron 86—90 5 frt, Derzsi Dénes 86—90. 5 frt, Márkos András 86—89 4 frt, Medesér. Miklós György 86—88. 3 frt, Török Sámuel 86—90. 5 frt, Szt.-Mihály. Göncz Károly 86—90. 5 frt, Szt.-Miklós. Máthé József 86—87. 2 frt, Martonos. Győrfi Ferencz 86—90. 5 frt, Nagy Ferencz 86—90. 5 frt, Enlaka. Kozma Dimén 86—90. 5 frt, F.-Váralja. Gálfalvi János 86—88. 3 frt, Sebessi Ferencz 86—88. 3 frt, Gagy. József Mihály 86—88. 3 frt, Rava. Szentkirályi Árpádné 86—88. 3 frt, Szombatfalva. Osváth Gábor 87-re 1 frt, Héviz. Borbély Samu 87—90. 4 frt, Sándor Jánosné 87—90. 4 frt, Sz.-Keresztur. Ürmösi Sándor 87-re 1 frt, Fiatfalva. Gelei Vilmos 87—88. 2 frt, Gagy. Nagy Mózes 87-re 1 frt, N.-Solymos. Vári Domokos 88—89. 2 frt, A.-Siménfalva. Péterfi Lajos 88—90. 3

frt, Kálmán Dénes 88 89. 2 frt, Sz.-Keresztur. Gyulai Ferencz 88—89 2 frt, Pipe Péter Mózes 88—89 2 frt, A.-Siménfalva. Lászlóné Bartha Róza 89—90. 2 frt, Balogh Róza 89—90. 2 frt, Dr. Jankovich Pál 88—89. 2 frt, József János 89—90. 2 frt, Gymn. olv. egylet 88—90. 3 frt, Székely-Keresztur. Orbók Sándor 89—90. 2 frt, Rugonfalva Belle Lászlóné 89-re 1 frt, Sz.-Keresztur. Vári József 89-re 1 frt, Sz.-Udvarhely. Bedő Dénes 88—89. 2 frt, Sz.-Keresztur, Unitárius ekklésia 90-re 1 frt, Medesér. Nagy Sándor 90-re 1 frt. Derzsi Gábor 90-re 1 frt, id. Tamási József 90-re 1 frt, K.-Solymos.

A kiknek neve itt közölve nincs, azok az alólirt napig nem fizettek. Felkérem a hátralékos t. tagokat, ne késsenek csekély díjaik beküldésével!

Székely-Keresztur, 1890 nov. 12. Mihály Dénes, pénztárnok.

A D. F. Egylet pénztárába 1891 márczius 21-től—április 21-ig a következő befizetések történtek:

Rendes tagsági dijat (1 frt) 1890-re: Tana Luiza, Derzsi Domokos, ifj. Zsakó János, Simon Miklós, Pál András, Toroczkó. Ptacsnik József, N.-Szalonta. Pálfi Máté, Bágyon, (1889-re is), Dézsi Mihály, Szováth (1889-re is). Bakó Lajosné (1885-re).

1891-re: Bay Ilona, Debreczen. Ptacsnik József, N.-Szalonta. Ifj. Pap Pál, K.-Demeterfalva. Musnai József, Dicső-Szent-Márton. Jakab István, Gy.-Fehérvár. Ifj. Botár János, Kriza István. Borbély Ferencz, Csép János, Toroczkó (felül fizetett 40 krt.) Baló Sámuel, Mészáros Farkas, Ekklésia, T.-Szt.-György, Nagy Balázs, Torda.

1 frt 20 kr. előfizetési dijat 1891-re: Veress József, Hátszeg. Csegezi Pál, Palota-Ilva. Jakab István, Gy.-Fehérvár. Szentiványi Zsigmond, S.-Szt.-György. S. Szabó Gáborné, D.-Szent-Márton. Albert János, Torda Rákosi Józsefné, Abrudbánya. Bleha Jánosné, Kolozsvár.

A t. hátrálékosokat ismételten kérem tartozásaik kiegyenlitésére.

Maroskör részéről Májai Gábor 3 frt.

Kolozsvárt, 1891 április 21. **Iszlai Márton**, pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. T. J. és **D. M.** uraktól az egyleti nyomtatványokról küldött elszámolást vette és a pénzt köszöni a titkár. — **S Gy.** T.-Gy. Köszönettel vettük. A „sor“ megjött. Rendre jő minden, csak tessék küldeni. Kevés szót, sok tényt! — A t. levelezőket kérjük, hogy leveleiket küldjék Rózsa utcza 2. sz. alá. — **Cs.** Válaszoltam. — **J. M.** Köszönet. Rövid időn küldöm vissza. Jók. — **Bétai.** Minden ment. — **L. D.** urnak. Örömmel vettük. A „jegyzetek“-ről V. A. gondoskodni fog. — **Ifj. A. J.**-nak II.-Mv. a jelölt számokat elküldők. Bizonyosan az ottani postai expediálásban van baj, mivel innen elmentek. — **Cs. S.** A jövőben. Pompás. — **Sz. M.** K.-Szt.-Pál. Mégis csak tégy ugy, mint irám. — **A névnapi** köszöntésekért szives köszönet!

—

„A jó gyermek könyve.“ Az 1-ső és 2-ik elemi oszt. számára irta Boros György. Ára 20 kr. Postán küldve 23 kr. Tiz példány után, egyszerre megrendelve egy tiszteletpéldány adatik. Megrendelhető szerzőnél.

TARTALOM: Vita után (Költemény.) Jékey Aladár. 69. lap. — Servét Mihály. (Arczképpel). 70. l. Oxfordról. Gálfi Lőrincz 71. l. — Templomaink védelmezése. Siménfalvi György. 76. l. — Életünk és vagyonunk védelmezése. 76. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 77. l. — Egyleti élet és munkásság 79. l — Hirdetés. 84. l.

MAGYAR- FRANCZIA

BIZTOSITÓ RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG BUDAPESTEN.

Alapittatott 1879-ben.

Kezességi tőke 6.666,847 forint osztr. ért.

Évenkénti dijbevétel: 5 millió forinton felül

Elnök
Nmltgu *Beniczky Ferencz* ur,
Pestmegye főispánja stb.

Igazgató
Ferenchich Vilmos.

Erdélyrészi vezérügynökség Kolozsvárt.

Tűzbiztositás.

Tűzkárok ellen biztosit: házakat, gyárakat, butorokat, áruraktárakat, mezőgazdasági terményeket, berendezéseket és ingóságokat.

Különös figyelmet érdemel az általunk gyakorlatba hozott *mezőgazdasági átalány-biztositás,* mely a legkényelmesebb és a dijak olcsóságánál fogva egyuttal a legjutányosabb módozata a biztositásnak, melyet a nagy- és középbirtokosok nagy előnnyel alkalmazhatnak.

Jégkár elleni biztositás.

Nagy fontossággal bir a mezőgazdára nézve a társaság azon reformja, miszerint a dij kár nemlétében csak részben és csak nagyobb kár esetén fizetendő be teljesen; továbbá nem a változó piaczi ár, hanem a biztositás megkötésekor előre meghatározott egység-ár szerint téríti meg a károkat. Aratási költségek csupán csak teljes károknál hozatnak levonásba.

Legjutányosabb dijak. Legkedvezőbb feltételek.

Baleset elleni biztositás.

Egyénenként vagy csoportonként, halál, munkaképtelenség vagy ideiglenes keresetképtelenség esetére.

Példa: Egy kereskedő, hivatalnok, ügyvéd, lelkész, művész, stb. *évi 5 frt dijfizetés mellett biztosithat 4000 frtot* azon esetre, ha őt hivatása teljesitésében vagy azon kivül, otthon vagy utazás közben, szárazon vagy vizen, vasúton vagy hajón, járás, lovaglás v gy kocsizás közben valamely véletlen baleset éri, mely a biztositott halálát vagy mulékony keresetképtelenségét vonja maga után.

ÉLETBIZTOSITÁS NAGYOBB TŐKÉKRE
és ÉLETBIZTOSITÁS 10 KRAJCZÁR HETI DIJJAL.

Nyomatott Gámán János örököseinél Kolozsvártt (Bel-középutcza).

IV. kötet. Kolozsvár, 1891. Junius. 6. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havonként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Uri ima.

Mi atyánk! Ki a mennyben vagy
S a földnek határin;
Zúgó tenger rémes ölén,
Csillagok sugárin;
Az éjszaka sötétében,
A nappal fényében;
Támadásban, enyészetben . . .
Az ember lényében:

Szenteltessék meg neved, mely
Annyiak ajkán él;
Melyet tiszta, buzgó szivből
Annnyi millió fél.
»Szent, szent a seregek úra,«
Ezt hirdetî minden.
Te vagy egyedül a szentség,
Imádandó Isten!

Jöjjön el a te országod!
A mennynek országa!
Ez minden igaz kebelnek
Vágya, boldogsága.
Keblünk, melyben akaratod
Honol, uralkodik,
Boldog és megelégült lesz,
Erre vágyakodik.

Legyen meg szent akaratod,
Miképpen a mennyben:

Azonképpen itt a földön,
Szavad véghez menjen!
Mert te egyedül vagy igaz,
Irgalmas egyzsersmind;
Megfizetsz mindenkinek te,
Cselekvése szerint.

Add meg a mi mindennapi
Kenyerünket nekünk!
Tápláld, éltesd — kérve kérünk —
Mind testünk, mind lelkünk.
Kenyért adj az éhezőknek
S a szükölködőknek;
Törüld le könnycseppjeit a
Gyászos szenvedőknek!

És bocsásd meg vétkeink, mint
Mi is megbocsátunk
Az ellenünk vétetteknek
Bocsánatot adunk.
Mert igen gyakran vétkezünk,
Bűnre hajol szivünk;
De te nézd el vétkeinket
Kérünk jó Istenünk!

Ne vigy minket kisértetbe,
Mert nem egyszer s egy helyt,
A hiú csáb s a gonosz vágy
Bűn hálójába ejt.
Te adj nekünk bölcs belátást,
Adj józan értelmet,
Elüzhessük »minmagunktól!«
A bűnt s kisértetet.

Szabadits meg a gonosztól!
Mert gonosz a világ;
Gonoszat cselekszünk mi is,
Szivünk bálványt imád.
Nézd el — esdünk — gonoszságunk,
A gonosztól megments;
Védelmező, oltalmazó
Szárnyaid alá rejts!

Mert az ország, a hatalom
Jó atyánk! mind *tiéd;*

Nevedre száll, téged illet
Dicséret, dicsőség!
. . . Jézus tanitott meg erre,
Hitünk apostola;
Naponként igy imádkozunk,
Szánk, szivünk ezt szólja.

Demeter Dénes.

Templomban.

Egy székely unitárius templom nyári képe lebeg lelki szemeim előtt. A templomban a nők helye teljesen teli van buzgó, áhitatos hallgatósággal. Egy-egy padsort egészen a leányok serge foglalt el. Mindannyija lehajolva áll. A férfiak fennállnak. Az ők soraik itt-ott hézagosok, de az alig vehető észre. Telve az istenháza imádkozó hivekkel s szól a buzgó ima a pap ajakáról s száll a kegyes hála a hivek szivéből.

Mintha látnám megnyilatkozni az eget, hogy befogadja a tiszta sziveknek ezt az őszinte áldozatját! Mintha érezném az áldozat drága illatját! Mert hol van az a tömjén, avagy mirha, a melynek illatja utolérhetné azt a felséges illatot, a mely a lányok és nők kezében, az ifju legények kalapján, a padsorok végén, az Úr asztalán levő, tiszta kéz kötötte, nemes sziv öntözte virágokból szét árad és betölti az egész templomot?

Nincsen, nem is lehet ennél egyszerübb és igazibb tisztelete Istennek. És az Isten megis hallgatja a hálát, a bánatot s a kérést. „Boldogok a tiszta szivüek, mert ők az Istent meglátják!“

Elhangzott az „Amen“, megzendül az orgona és felcseng az ének, s akkor vesszük észre, hogy ott fenn a karzaton mily nagy sereg ifju áll az énekvezér körül. De nem csak ők énekelnek, mert a lányok serge nyomban reá zendül s egy percz alatt anya leányával, apa fiával, pap hiveivel együtt, egy énekben dicséri az Istent.

Az ének hangja kiszáll a templomból, bezengi az egész falut s meghallja az az egy-kettő is, a ki nem jött el a templomba.

Az elgyengült öreg asszony összekulcsolja kezét s imádkozik mintha ő is ott lenne, együtt énekelne velök, olyan boldog! Az az önfejü, szép szóra nem hajló ifju, a ki inkább otthon maradt aludni, felrázkodik s mintha hivó szót hallana, megbánás száll szivébe, hogy miért maradott el. Amott az a kettő, mely gonoszban törte fejét, s vélte, hogy az ünnepi csendet javára fordithatja, éppen akkor hallja meg az éne-

ket, mikor tettre vala készen. Kezök megdermed, erejök elvész, egymás szemébe néznek s futnak egymás elől, futnak egymás után, mintha egyik az üldöző, másik az üldözött volna . . .

Ez alatt a templomban lejár az istentisztelet, az idősbbek s az anyák indulnak haza. Az ifjuság s még sokan ott maradtak, egymáshoz sorakoznak; kezdődik a vasárnapi iskola.

E lap mult számaiban közölt jelentésekből kiki megláthatja, mi foly a vasárnapi iskolákban. Nincsen egyformaság a tanitásban. Kiki azt és ugy tanit, a hogy jónak és szükségesnek látja. Ez ellen lehet tenni kifogást s tesznek is, de mi nem látunk benne hibát, sem kárt mindaddig, mig elhihetjük, hogy a pap és a tanitó, a kik vállalkoznak rá, lélekből végzik.

A lélek mindent megelevenit s ha a tanitókban a lélek kész, az ifjuság meg fog elevenedni és nekünk erre van kiváló nagy szükségünk.

Mi azt óhajtanók, hogy az unitárius egyház ifju tagjai érezzék az egyházhoz tartozásukat, érezzék a vallás nélkülözhetlenségét és boldogitó hatását! Mi azt óhajtanók, hogy az ifjak az egyház fáján legyenek a virág, mely a tavasz után következő nyáron szép és jó gyümölcscsé érjék meg.

Valóban aggodalomba ejtene, ha azt kellene látnunk, hogy ifjaink olyanok, mint némely virág, mely csak annyira megy, hogy szép szines szirmait kibontja, s nehány nap mulva elhullatja, de gyümölcsöt nem terem, Az ifjui sziv minden jóra nagyon fogékony, hát éppen a vallás drága kincsei megszerzésére ne volna-e az? Ezt mi nem hisszük. Előttünk a valóságban is létezőnek tetszik az a templom, a melyről kezdő sorainkban képet adtunk. Mi hisszük, hogy ifjainknak most is az, de mindig legszebb ékessége fog lenni a hit, a vallásos buzgóság, a templom keresése, az Isten szeretése.

A mult években szerzett tapasztalatokból meggyőződtünk, hogy a hol a pap és tanitó lelkes szóval hivta az ifjuságot, az megjelent s eljárt a nyári vasárnapi tanitásra. Kérünk minden papot, s minden tanitót, ne szalasszák el ezt a felette jó alkalmat! Legeltessék a nyájat! Készitsék elő a jövő ekklésiák nemzedékét! —s. —gy.

Boldogok, a kik sirnak . . .

Alig pár évvel ezelőtt, egy barátom és én egy emberrel ismerkedtünk meg. Emberünk tudományos jártasságot, vagyont vagy ké-

nyelmes életet nem árult el. Nyilt arcza, szelid tekintete, jóindulatu szavai azonban hamar lekötötték figyelmünket. Csaknem minden héten meglátogattuk. Bizalmasabbakká lettünk s a mint egy és más dolgot nekünk elbeszélt életéből, még inkább érdeklődénk iránta. Sokat tapasztalhatott — igy itélénk felőle. Nem egy elbeszélése adott nekünk okot a gondolkozásra.

Vasárnap délután volt, mikor egy izben hozzája betértünk. Gyermekei a biblitát olvasták. Mindnyájan a bibliáról és vallásos dolgokról kezdénk beszélni.

— Az én gyermekeim — mondá öregünk, mert igy hivtuk őt — vasárnap sohasem olvasnak egyebet a bibliánál, mert én nem hiszem, hogy annál jobb és hasznosabb könyv volna. Erről eszembe jut valami, a mit elmondok önöknek, még ifjak s hogyha majd az élet megviseli, hasznát vehetik.

Ifju voltam. Sokan dicsérték a bibliát, de azért én sohasem vettem azt kezembe komoly és tanulságos átolvasás végett. Egyszer halottam, hogy egy indiai papnak a Jézus hegyi beszédének egy részlete a kezébe került s ez, de főkép az ugynevezett boldogságról szóló rész nagyon meghatotta. Érdeklődése okán kérte barátait, hogy szereznének neki egy példányt szent könyvünkből. Ezt hallva, gondolkozóba estem s elhatároztam, hogy a bibliát elfogom olvasni, hiszen annak bizonyosan érdemesnek kell lenni az átolvasásra.

Szorgalmasan olvastam különösen az uj-testamentumot. A hegyi beszéd, de főképp a Jézus mondásai a boldogságról, Máté evangeliuma 5-ik részében, erősen megragadták figyelmemet. Sokat gondolkoztam ennek egyes mondatai felett, de sehogy sem tudtam megérteni e szavakat: „boldogok, a kik sirnak, mert ők megvigasztaltatnak.“ Hiába volt még kérdezésem is; sokáig nem értettem meg azt tisztán.

A mire, mint ifjut senki meg nem tanithatott, megtanitott arra az idő, a tapasztalat.

Szülőim, kik különben szerény körülmények közt éltek, korán meghaltak. Én szerettem volna haladni. Igyekeztem követni szivem sugalmát s a mit gondoltam, a mire vágytam, azt, ugy hittem, el is érhetem. Küzdenem kellett; de nem ijedtem meg egyhamar semmitől. A mint előre haladtam azonban, több és több akadálylyal találkoztam; kedvem veszett, csüggedni kezdettem. Nélkülözés, szükség vett körül; rágalmaztak, hazudoztak rólam az emberek; minden jó czélomban csak is az önzést látták — oh, mert e világ jól ért a félremagyarázáshoz! Bizalmatlanná lettem az emberek iránt. Tanácsaikban, szavaikban csak kétszinüséget láttam; mosolyukban, melyben a szokásos részvétet akarák kimutatni, csak gunymosolyt vagy kárörömet találtam. Ma nem kellene — sokszor gondoltam — 30 ezüst pénzt fizetni, ingyen is lehetne kapni egész sereg Judást. A mint mondani szokták, a világ elszólta tőlem barátaimat, rokonaimat is. Egyedül álltam, csaknem meg-

törve. Magános volt életem, sokat gondolkoztam. Keblemben folyt a harcz, fájdalmim kinoztak, gondolataim nem engedtek aludni. Nehéz volt viselnem mindezt, mert kerültem az emberek társaságát s utáltam az italt, mit mások gondűzőnek neveznek. Sokáig tartott ez igy. Egy este már nem birtam tovább s keservesen sirva, magamat az ágyamra vetém, mintha életemtől szerettem volna megválni és kezeimet összekulcsolva reszkető ajkaim szabaditó könyörgést rebegének. A könnyeken keresztül lelkem megenyhült, megnyertem az Istenben való erős hitet, bizodalmat és reményt. Azóta uraim, nyugodtan néztem a jövő elébe, nem féltem az akadályoktól, nem az emberek nyelvétől. „Ha Isten velem, ki lehet ellenem!?“ És haladtam utamon, megtanultam a magam lábán járni s nem az emberek, hanem egyegül az Isten kedvét keresni. Sirtam, de megvigasztaltattam; a fájdalom sokra tanitott, de a mi fő: Istenben való hitet, bizalmat, reményt adott s megértette velem, hogy igaza van Jézusnak: „boldogok, a kik sirnak, mert ők megvigasztaltatnak.“

Telt az idő... s megvallom öcsém uraimnak, bünt követtem el. Mi volt ez? nincs miért elmondanom. Elég, hogy bünöm üldözött, feldulta lelkem békéjét. Éreztem, hogy tartózkodva kell beszélnem az emberekhez, mert bünös vagyok; tudtam, hogy van egy titkom, a mit elárulnom nem szabad; nem volt álmom, féltem, hogy bünömet kibeszélem s meghallhatják. De leginkább bántott az az érzés, hogy távolabb valék most Istentől, mint régebb. Ha valaha a lelkifurdalás kinjait érezték, akkor ismerhetik helyzetemet; azt csak érezni lehet, de kibeszélni soha. Fájt kétszinünek lennem, mutatni az ártatlant; kinzott az a tudat, hogy nem vagyok igaz; meg volt kötve őszinteségem; ha itéletet kellett mondani, az emberekről, mindig eszembe jutott: „a ki ti köztetek bün nélkül való, az dobja rá az első követ“ és némán maradék. Bünöm tudata lefoglalta minden gondolatomat, elvoltam veszve, s munkátlan lettem. Végre a sok kin és fájdalom után töredelmességgel, sirva kértem Istent, hogy szabaditson meg a tehertől. Könyörgésem meghallgatta Isten s én éreztem a megbocsátást. Sokra tanitott bünös voltom. Megtanitott, hogy igaz, őszinte, becsületes, nyilt legyek szóban és cselekedetben s ekkor sohase kell pirulnom; megtanitott, hogy az Isten szeretetében és megbocsátásában sohase kételkedjem. Bizony, boldogok, a kik sirnak, mert ők megvigasztaltatnak.“

Az idő ujra telt és én családos ember lettem. Örömöm s bánatom a családi életben is volt. A legnagyobb keserv akkor ért, mikor az első és akkor még egyetlen gyermekemet elveszitém. E fájdalmat csakis ugy fogják teljesen megérteni, ha hasonló veszteségen mennek át — a mitől őrizze az Isten! Sirtam és panaszkodtam Isten ellen; nem tudtam semmi egyébről, csak veszteségemről. Az nem lehet — igy szóltam — hogy a kit ugy szeretek, a ki nekem életem, mindenem, azt elveszitsem! Karjaimba ragadtam kisdedem hült testét, szólottam hozzája, de nem nézett rám, ajka nem mozdult; majd melléje feküdtem,

öleltem, nem akartam hinni, hogy szzeretetem se hozhatja őt új életre. Mind hiába! Halva volt, eltemettük. Nekem csak búm, keservem s könnyeim maradtak. S lám uraim, most hiszem, hogy még látni fogom kedves gyermekemet; most erős hitem van az örökéletben, egy szebb hazában, melyben a jók és igazak viszont látják egymást. És e hit megnyugtat, boldogit. Veszteségem felett való fájdalmam vezetett e meggyőződésre. Bizony: „boldogok, mert ők megvigasztaltatnak."

Hosszu idő, sok tapasztalat tanitott meg engem annak a tételnek az igazságára, melyet Jézus mondott. Ekkor már átláttam, milyen jó olvasni a bibliát. Tudósabb, tapasztaltabb emberek inkább megmondhatnák, mint én, hogy mennyi kincs rejlik a bibliában. Hadd olvassák hát gyermekeim minden vasárnap azt a könyvet s igy még mielőtt baj érné — mert jó a harczra előre felfegyverkezni — meg lesz a hitük, a reményük, a bizodalmuk és vigaszuk Istenben.

Nekem erős hitem, bizodalmam, reményem van ő benne és az örökéletben. Ezt tőlem semmi el nem veheti. Ezek szivemben gyökereznek s igazságukról meggyőzött a tapasztalat.

Önök uraim, még fiatalok, tanulják meg azért igaz elbeszélésemből, hogy ne kicsinyeljék a hitet, a vallást, mert nincs nagyobb kincs e világon, mint a hit, a vallás; tanulják meg, hogy sohase kicsinyeljék senki fájdalmát, mert szent a könny, szent a fájdalom, ezeken keresztül tisztul meg a lélek s nyer hitet a kebel. Ha olvassák majd Jézus mondását, emlékezzenek elbeszélésemre s értsék meg azt. Bizony mondom: „boldogok, a kik sirnak mert ők megvigasztaltatnak."

Ez életben kevesen kerülhetik ki a szomoruságot. Vajha önöknek nem a saját tapasztalatuk árán kellene megtanulniok a mondott tétel igazságát!

Ezután a lelkes öreg még sok egyébről beszélt. Nem sok idő telt el azóta. De keservesen csalódni, szomoruan tapasztalni rövid idő alatt is lehet. S a mit idáig nem tettünk, most barátom és én is az öreggel együtt hirdetjük: „boldogok a kik sirnak, mert ők megvigasztaltatnak."

Csifó Salamon.

Servét Mihály. (1511—1553)*

(Vége)

Servét nézeteit oly tisztán és határozottan védte, hogy azokat hamis érvekkel megdönteni nem lehetett és bár a következmények megmutatták, hogy ő mennyire megelőzte korát, mégis mindig nyiltan szembe mert szállni ellenfeleivel. Gáncsolták, hogy nem vallja az ők nézeteiket; pedig dicsérni kellett volna erkölcsi bátorságáért, mellyel

* Az első közleményt, Servét arczképével együtt, lásd az 5-ik számban. Szerk.

szembe szállott velük. 1531-ben megjelent müve: „A szentháromság tévelygéseiről“ (De Trimitatis erroribus) mely aztán ugy a katholikus, mint a protestáns hittudósok dühét reázuditotta. Találtak e műben ezek a nagy férfiak oly érveket, melyek az ők féltett tanukat megingatták s maguk megdöbbenve néztek egymásra. Luther irja, hogy az valóságos ördögi mű s ő maga is egyszer közel volt ahoz, hogy megtagadja a szentháromságot; „de az Isten szava legyőzte az én gondolatomat és megszabaditott.“ Melanchton is érezte erejét e műnek, midőn igy ir Camerariusnak: „Jó Isten! minő tragoediára nem adhatnak alkalmat e kérdések?“

Servét, az első műve miatt való bebörtönöztetést valahogy csak elkerülte, miután megigérte, hogy még egyszer gondolóra veszi e nézeteit s egy más értekezést ir ugyan e tárgyról. Elment Hagenauba, hol nehány hónap mulva kiadta: „Két párbeszéd a háromsági tévelygésről“ cz. művét; de csak azért — a mint bevezetésében irja — mivel az első tökéletlen és bevégzetlen volt. És valóban a „Párbeszédek“ csak védői előbbi álláspontjának. E műve megjelenésének az volt az eredménye, hogy Németországban és Sweizban közmondássá vált, hogy „ez olyan heves, hogy őt is elégetheti,“ ezért Villanovanus álnév alatt Párisba menekült. Itt tanulmányozta az orvosi tudományokat s később, mint kiadó, Lionba ment. Itt 1546-ban, a midőn éppen egy irodalmi művel foglalkozott, megkezdette Kálvinnal azt a levelezést, mely a genfi pápa boszus gyülöletét megszerezte számára. Servét mindinkább kezdette érezni, hogy ő van arra hivatva, miszerint a kereszténységnek egy tisztább alakját hirdesse, mint Luther avagy Kálvin. Az nemcsak az egy ház reformálása lenne, a mely szerinte is szükséges; hanem az elvek reformálása, a mire nézve szükség visszamenni magának Jézusnak tiszta tanitásaihoz; és bár a levelezés kezdetén Servét Kálvinnak tanitványa volt; de hamar megfordult a koczka s az illedelmes levelezés szük korlátai lerontattak a „Spanyol kutya“ által. Servét nem valami gyöngéd nyelvezettel a legérzékenyebb részét érinté azoknak a tanoknak, melyek Kálvin hitének kőszirtjei voltak.

Mind azt, a mit az emberek tésznek — igy ir Szervét Kálvinnak — bünben teszik szerinted s nem érdemel egyebet, mint örök kárhozatot. Igy te az Istent káromlod. Megfosztod az embert minden jóságtól s erőszakot követsz el a Krisztus tanitásain, a ki nekünk teljes hatalmat tulajdonitott: „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei atyátok tökéletes.“ Máté V. r. 48. v. A szent könyvben semmi sincs arról az általános romlottságról, melyet te állitasz.“

Kálvin állitotta, hogy a Mózes törvényét meg kell tartanunk, ha azt megszegjük, az isten törvényét szegjük meg! Servét azt válaszolta, hogy: „Milyenek a Mózes törvényei? Ha öszhangzók az emberi természettel, akkor az Isten törvényei s megtarthatók Mózestől függetlenül is.“ „De a Mózes törvényei elviselhetlenek voltak; azok megölték

a lelket, növelték a bünt és botrányt okoztak. Isten sohasem követelt ilyen engedelmességet, ő senkit sem terhel ereje felett.“

Kálvin dühös lett Servétnek e merész és sértő támadásai miatt s kegyetlen boszut tervelt, a mi legjobban meglátszik saját szavaiból. 1546 ban igy ir Farelhez: „Servét irt nekem s igérte, hogy ide jön; ha eljön, nem bocsátom el élve, ha csak van itt valami tekintélyem.“ Szintén Pierre Virethez csaknem ugyanazon szavakat irja róla: „Elhatároztam, ha ide jön, élve többé el nem engedem.“ De ránk nézve fontosabb a Servét műve, mint a Kálvin tévelygései. Ő most titkon, álnév alatt adta ki legnagyobb müvét: „A kereszténység helyreállitása“ czimmel, melynek már czime jelzi tartalmát. 1553-ban nyomatott ezer példányban. Servét e művében némely hátrányai mellett, mélyebb felfogás és tisztább theologia tapasztalható, mint kora bármely reformátoránál.

Egy példány ebből — Servét vagy más által — Kálvinhoz is eljutott, ki azonnal gondoskodni kezdett az ő elfogatása felől. Servét ekkor Viennában volt, hol mint orvos kitünő hirben állott. Itt börtönbe vettetett; de a birói vizsgálat alatt nehány jó barátja segitségével Francziaországba menekült. Itt sem érezte magát biztonságban s elhatározta, hogy valamiképpen Nápolyba megy; de valami véletlen közbejötte folytán Genfbe ment 1553 juliusában, a hol ráismertek és Kálvin kérésére fogságba vettetett. Két havi kinos fogság és szenvedés után tudtára adták a Genfi tanácsnak, Kálvin által kieszközölt, itéletét, mely szerint egy karóhoz kötve, könyveivel együtt, lassú tüzön elevenen megégettetik, mig teste hamuvá lesz. És miért?... Mert a szentháromságot nem hitte, mivel a bibliában nincs tanitva; mert azt állitotta, hogy a Jézus Krisztus az Istennek nem öröktől fogva való fia és mivel ezen állitásai mellett szilárdan megállott. Servét kérte, hogy ez itéletet enyhitsék, hogy karddal végezzék ki, mert félt a tulságos szenvedéstől, mivel ő is halandó volt. Kálvin lelki barátja, Farel, figyelmeztette, hogy az első lépés mit tennie kell, az, hogy ismerje el tévelygéseit. Servét ezt nem tette; hanem kijelentette, hogy ő semmi olyant nem tett, a miért halált érdemelne és letérdelve kérte Istent, hogy bocsásson meg ellenségeinek és üldözőinek. Azután felemelkedve igy kiáltott: „Oh Isten! tartsd meg lelkemet! Oh Jézus könyörülj rajtam!“ Utolsó útjára Farel kisérte mint pap, ki minden erejét arra használta, hogy beismertesse vele tévelygéseit; de Servét már megtette volt azt, a mit jó lelkismerete sugott, t. i. a legnagyobb alázatossággal Kálvin után küldött s tőle kegyelmet kért azzal a lelkesedéssel és melegséggel, a mellyel az előtt ostromolta őt.

Servét, midőn Farel ujból sürgette, hogy szavát vonja vissza, a helyett töredelmes hangon Istenhez fohászkodott. A mint közelebb jött a végzetes karóhoz, imádkozva a földre esett. Innen fölemeltetve lánczczal a karóhoz köttetett nyaka és derekánál fogva. Saját művét: „A kereszténység helyre állitását“, melyet ezelőtt évekkel birálás végett

Kálvinhoz küldött, de a melyet ő nem talált arra érdemesnek, a szerencsétlen áldozatnak czombjához kötötték, hogy az is vele együtt vesszen el. Az első láng csapása rémületes kiáltást facsart ki az elitélt férfiuból s azután minden hibájáért bocsánatot kérve, könyörgött az Istenhez.

Farel püspök igy irt e jelenetről Blaurer Ambrosiushoz: „A szenvedő gyötrelme borzasztó volt; a jelenlevők sajnálatukban több és szárazabb fát hoztak, mint az a kevés, a mit szándékosan, valóságos nyersen hoztak az előtt.“ És „igy mult ki, a kor áramlata miatt, Istennek e nagy tehetségü fia.“ (1553. okt. 27.)

Servét iratainak befolyását, halálának borzalmas volta csak növelte, és — titkon — az ő józan elvei tiszta hite és élete sok szivben éltek.

Különösen Italiában iratai sok helyt el voltak terjedve, mint Vicenzában, Sienában, Paduában stb. Sok iró felvette a meghalt martyr ügyét. Minus Celsius azt mondja, hogy Servétnek az a szilárdsága, mellyel a máglyára lépett, sokat meg nyert az ő nézeteinek. Dávid Foris azt állitotta, hogy Servét igen kegyes ember volt és ha mindenki, a ki Kálvintól különbözött vallásos nézeteiben, halálra itéltetett volna, az egész világot a vértenger árja elsodorta volna.

(Angolból). **Vári Albert.**

Apróságok.

Egy ámerikai katholikus pap észrevette, hogy hivei megakarnak szabadulni tőle s gondolá, megelőzi őket. Minden nagyobb előkészület nélkül megtartotta a bucsu beszédet, a mely röviden a következő: Szeretett hivek! Egymástól való elválásunk nekem nem okoz fájdalmat három oknál fogva, t. i. mivel ti nem szerettek engemet, nem szeretitek egymást s az Ur nem szeret titeket. Ha szerettetek volna, az utolsó két év alatt, megadtátok volna szolgálataimért az illő fizetést; ti nem szeretitek egymást sem, mert akkor többször kellett volna, hogy eskes sek s végül az Ur nem szeret titeket, mert különben többet hivott volna magához közületek. —

A pap legfőbb jutalma, a mit egy beszédért kaphat, az a mosoly, a mely egyik vagy másik hallgatója arczát felderiti. Ez az arcz meggyőzi őt arról, hogy legalább is egy lélek felgyuladt szavaitól. —

Sok panaszt hallunk a rosz cselédek miatt. Egy angol ur egy panaszkodónak igy felelt: apámnak sohasem volt rosz cseléde. Ha valakinek jó cselédre van szüksége, akkor legelső feltétel az, hogy bánjék jól velök. Tedd magadat az ők helyzetökbe. —

Egyházi és iskolai mozgalmak

— **Az E. K. Tanácsból.** A Kovács Dénes-féle s a szegénysorsu papi és tanitói állomások segedelmezésére rendelt hagyaték-alap ügye annyira tisztázva van már, hogy az E. K. Tanács 134. sz. határozattal elrendelte a folyamodások beküldését. Minthogy az alapra tetemes kincstári illeték nehezedik, a mit vagy a kamat jövedelemből vagy a tőkéből kell fedezni, nem bizonyos, hogy az egyh. Főtanács a jelen évre folyóvá teszi-e az alapjövedelmét. — Az enlaki ekklésiának iskola és tanitói lak épitése iránti tervét az E. K. Tanács némi módositással helybenhagyta. — Az ürmösi ekklésiának engedély adatott, hogy papi lakot és gazdasági épületeket épitsen. — Az unitárius főiskolai telek és épület kiegészitése, teljessé tétele s tovább terjeszkedése akadályainak elháritására való tekintettel meghatároztatott a b.-magyarutczában a papi telek mellett levő s részben az iskolai udvarral határos, Dr. Berde Áron tulajdonát tevő házastelek megvétele. A szerződés a napokban fog kiállittatni.

— **A kereszturi egyházi kör** Raffaj Domokos ujszékeli lelkészt és köri jegyzőt, közakarattal, esperesévé választotta az elhunyt derék Török Sámuel helyébe. Midőn a megválasztottat szivesen üdvözöljük, azt óhajtjuk, hogy nemes és szép hivatalát sokáig vihesse azzal az erélyel és tappintattal, a melyet nehány hónapra terjedt helyettesi minőségében tanusitott.

— **Szamosujvárt** pünköst másodnapján Török Pétér ügyvéd házánál unitárius istentiszteletet tartott Fülöp Mózes kidei lelkész. Urvacsora is osztatott, melyből részt vettek tizen. Leányegyházat alakitnak a szamosujvári és deési unitárius hivek. Örömmel jegyezzük fel ezt az üdvös mozgalmat.

— **Septiszentkirályi** ekklésiánk presbyteriuma Vaska Béla lelkész vezetése alatt f. évi május 19-én egy minden tekintetben sikerült májálist rendezett. A tiszta jövedelem 73 frt, mely egy szószék takaró vételére fog fordittatni. Szentkirályi ekklésiánk buzgó lelkésze és presbyteriuma vezetése alatt jól halad előre. Csak most váltották meg a kepét és már ezután egyházi épületeik jó karban tartására és feldiszitésére fordiják figyelmüket.

— **„Napsugárnak fénye ömlik"** kezdetü hymnus dallamositására beérkezett pályamüvek sorsa iránt többen tudakozódtak szerkesztőségünknél. Tudomásunk szerint a pályamüvek kiadattak volt birálatra, de hogy a birálat megvolt-e és mily eredménnyel, arról a szerkesztőség nem értesült; mihelyt tudomásunkra jut, azonnal értesitést adunk. Megemlitjük egyik tudakozó azon aggodalmát, hogy nem tudja vajjon az ővé beérkezett-e, mivel a beérkezettek jeligéjét sehol sem látta emlitve.

— **Az unitárius főiskolából** Kolozsvárról 18 felső osztályu tanuló részt vett a pünkösti tornaversenyen Budapesten. Az ifjak babér nélkül ugyan, de bővült ismerettel és tapasztalattal, mindnyájan szerencsésen visszatértek a fővárosból, melynek megtekintése is szépen megjutalmazta fáradságokat és költségüket. Az E. K. Tanács a tanulók vezetésével Kovács János isk. igazgatót és Dr. Nyiredi Géza h. tanárt bizta volt meg.

— **Jövő számban** néhai Pákey Lajos főkormányszéki titoknok, kolozsvári főiskolai felügyelőgondnok fénynyomatu arczképét fogjuk közölni.

Angliában a Britt és Külföldi unitárius társulat április 23-án tartotta évi rendes közgyülését, a hatvanhatodikat, Londonban A gyülés nagyon népes volt. Egyidejüleg tartatott a vasárnapi iskola-egylet közgyülése s a nemzeti conferenczia

A társulat Igazgató tanácsának évi jelentése szerint, a társulat szellemi, vallási viszonyai megnyugtatók; a polgárosult világ vallásos nézetei és gondolkozása átalakulási folyam tban van. Istenről, Krisztusról, a bibliáról, az emberi tervészetről, a megváltásról, a jövő életről oly nézetek kezdenek fejlődni és terjedni, melyek a társulat alapelveivel teljesen megegyeznek; az Igazgató Ta-

nács kötelességének érezte e mozgalom irányzására hatni. Ohajtandó, hogy a szabadelvü keresztény gyülekezetek közösen és kapcsolatosan munkálkodjanak az ily vallási elvek terjesztésében. Eddigelé 8 vidéki társulat egyesült a Britt és Külföldi unitárius társulattal s küldött képviselőt a jelen közgyülésre.

Az 1890. évben 107 gyülekezetben 5000 frt gyült be adakozásból a társulat czéljaira. Gyengébb gyülekezetek segélyezésére 7500 frtot forditott az igazgatóság; ez összeg felénél több a vidéki társulatok utján használtatott fel. Ujabb gyülekezeteknek 9000 frt segedelem adatott, nagyobbára a vidéki társulatok osztották ki; templom épitésre, régiek megujitására 5000 frt forditattott hasonló módon.

Ez előtt 3 évvel Dr. Martineau egy szervezeti javaslatot terjesztett elé a Leedsben tartott nemzeti konferenciához; a javaslat, még tárgyalás alatt áll; nem is fog elfogadtatni. Az Igazgató Tanács sajnálja, hogy nem lehetett munkába venni a javaslatnak legalább azt a pontját, maly szerent egy közalap lenne teremtendő gyengább gyülekezeteknek és szerény jövedelmü papságoknak segedelmezésére; igy a gazdagabb testvérek nem járulhatnak a szegényebb testvérek segedelmezéséhez.

Az Igazgató Tanács a mult évben missionárius, vagyis vándor papságot állitott be; felvette tiszt. Copeland Bowie pap urat, kinek hivatása buzditani, bátoritani és szervezni. Az év folytán az ország minden részében 115 gyülekezetet látogatott meg; a vidéki városokban felolvasásokat és istentiszteleteket tartott. Mindenütt nagy érdeklődéssel és rokonszenvvel fogadták. Az Igazgató Tanács azt hisszi, hogy e kezdeményezés jó reményekre jogositja a társulatot. A Mc. Quaker alapitványból Skocziában állandó küldetéssel alkalmazta az igazgatóság tiszt Forest Jakab pap urat; ki 21 városban 78 felolvasást tartott az Unitárius hitelvekről. Bár a felolvasásokon nem nagyon sok hallgató jelent meg, kilencz városban rendes istentiszteletek tartattak.

Az eddig kiadott füzeteken kivül az Igazgató Tanács kiadta Dr. Martineau értekezéseit és felolvasásait, egy kötet predikácziót és Skócziában tartott négy felolvasást; munkában van egy kötet értekezés a legjelesebb egyházi és világi iróktól vallási és társadalmi kérdésekről.

Hogy az értelmi fejlődés eszközeit mily kiváló mértékben törekedett az az Igazgató Tanács ápolni; bizonyitéka annak, hogy 3000 frt áru könyvet osztott ki ajándékul. Eladás utján könyvekért közel 9 ezer forintot vett bé. A társulat évi bevétele 5245 sterling font volt = 56000 frt; pénztári maradéka 3500 forint.

A külföldi viszonyokra vonatkozólag felemliti az Igazgató Tanács, hogy Franczországban a reformátusok szabadelvü töredéke folytonos küzdelem között, de mégis gyarapszik; nagy vívmánynak tekintik, hogy Párisban az ősi Oratoir templomban e töredék alkalmazott egy állandó papot; Angliában egyes unitárius hivek folytatják a franczia szabadelvü reformátusoknak eddig nyujtott segélyt; az Igazgató Tanács a maga részéről ez ügybe nem elegyedett.

Az ámerikai unitárius társulat Japánban ez előtt nehány évvel missiot alapitott, mely szép eredménnyel munkálkodik; Angliában az ifjuság pénzt gyüjt, hogy Japánban egy benszülött japáni pap alkalmaztassék.

E jelentést az elnök szép beszédében több oldalról megvilágitotta. A jelentést a közgyülés elfogadta; az Igazgató Tanácsot és az elnököt egy évre megválasztatta s ezzel a tulajdonképpeni gyülésnek vége is lett; igazolásául annak, hogy minden testületnek realis, administrativ ügyeit a kormányzó testületnek kell intézni; a közgyülések hivatása a számbavétel, szabályok és törvények alkotása; az együvé tartozás érzetének, a testületi szellemnek fejlesztése, ápolása.

—

A társulat közgyülését nyomba követte a nemzeti konferenczia, mely minden harmadik évben tartatik; ez a negyedik gyülés volt, ez intézményt az ámerikai unitáriusoktól vették át az angolok.

Az ily konferencziák sem nem törvényhozó, sem nem kormányzó gyülések, egyszerüen beszélő vagy jobban mondva társalgó, értekező térsaságok. Ez évben Londonban tartatván, az ottani unitáriusok annak érdekében mindent megtettek; nagyon népes is volt; uri szent vacsorát kétezernél többen vettek.

E gyüléseken nem csak unitáriusok, hanem mindenféle szabadabb irányu felekezethez tartozók megjelennek. A tárgyalásokat, sajátlag vitatkozásokat isteni tiszteletek tartása előzi meg mindennap. A megvitatandó tárgyakul ez évben az első volt: Miért nem terjed a mi egyházunk abban az arányban, a melyben a szabadabb irányu és elvü kereszténység fejlődik? Az előadó, vagy is értekező Clarke ur szerént, minden felekezet fejlődésének, terjedésének és erejének biztositéka:

1. egy erőteljes, komoly, hatalmas papi rend,

2. egy értelmes, buzgó, tevékeny világi rend,

3. oly sajtó és irodalom, mely az értelmi nehézségekkel megtudjan küzdeni s a mely érezze és értse a kor legemelkedettebb vallási eszméit és nézeteit.

4. Az egyházközségek élő szervezete, a keresztény élet és munkásságnak a gyülekezetben való fejlődése; a vitában 4 világi és 3 egyházi vett részt.

A második tárgy volt: Minden egyházi ellenőrzéstől független nemzeti nevelés.

Az előadó Dr, Crosskey volt. Az előadást az elnök egy jeles beszéddel vezette be; a vitában tizen vettek részt világiak és egyháziak. Kimondatott, hogy sem a szabad sem a segélyezett növelés nem kielégitő, mig nincs gondoskodva, hogy mindenütt községi vezetés alatt álló minden felekezeti, egyházi befolyástól teljesen ment községi iskolák állittassanak.

A harmadik tárgy: az egyház viszonya korunk társadalmi kérdéseihez, volt hasonlóan eléadva és megvitatva

A három nap tartott értekezéseket és vitákat részletesen ismertetnünk közlönyünk köre és terjedelme nem engedi. Tekintve azoknak subjektiv becses voltát; tekintve, hogy az eléferdult kérdések és eszmék hazai viszonyainkra vonatkozólag is érdekesek és tanulságosak, nagyon óhajtjuk, hogy az „Unitárius kis könyvtár“ egy füzetében egészen kiadja. A három estély közül kivált a közbelsőn kellemes társalgási estélyt rendeztek, minden lehető élvezettel.

— **Szentkirályi Árpádné**, nagy-solymosi Koncz Juliánna életének 43-ik évében május 15-én Szombatfalván meghalt. Megrendítő volt a hir s alig hihető a valóság, mert a néhai maga volt az élet, a munkásság és a kedvesség. Mint feledhetletlen édes anyát, hat gyermek, mint ritka jó nőt a férj Szent-Királyi Árpád orsz. követ, egyházköri gondnok, mint mivelt nemes szivő nőt az őt szerető emberek nagy száma könnyezi. A néhai a sz.-kereszturi Dávid F. fiók-egyletnek kezdetben buzgó alelnöke volt. Nyugodjék csendesen!

A székely-kereszturi unitárius ekklésiában, folyó év virágvasárnapján konfirmált növendékek, egy ezüst urvacsorai pohár alapra, a következő szives adakozásokat tettek: Fodor Róza 14 kr., Macskási Erzsébet 20 kr., Macskási Anna 20 kr.. Csifó Juli 20 kr., Patakfalvi József 10 kr, Patakfalvi Juli 10 kr., Fodor Irma 25 kr., Pitó Anna 50 kr., Simó Lidi 10 kr., Boszorát János 6 kr., Vári József 10 kr., Lőrinczi Anna 10 kr., Veres Zsuzsa 10 kr., Fodor Juli 10 kr., Major Rákhel 10 kr., Fülöp uli 5 kr., Balázs Anna 5 kr., Duka Mári 10 kr., Elekes Károly 40 kr., Kálmán Rákhel 10 kr., Pálfi Ágost 5 kr., Patakfalvi Rákhel 10 kr., Sipos Rákhel 10 kr., Fülöp Lajos 10 kr., Major Lajos 10 kr., Marosán Anna 20 kr., Ferkő Rózsi 10 kr., Múrkos János 5 kr., Gyarmathi

Róza 10 kr., Fodor Rebi 10 kr., Márkos Anna 10 kr. Fülöp Sándor 5 kr, Major András 20 kr., Krisán Mihály 5 kr, Firtos Mózes 20 kr., Márkos Juli 10 kr,, összesen 4 frt 75 krt o. é. Fogadják ifju atyámfiai e szives adakozásukért forró köszönetemet.

Székely-Keresztur, márczius 25. 1891. Barabás Lajos, unitár. lelkész.

Egyleti élet és munkásság.

A Dávid Ferencz Egylet kiadványai Dr. Brassaitól: Jövő vallása; Vallás és hit; Melyik az igazi tudomány? Jézus istensége Dr. Hegedüs Istvántól. A halhatatlanság kérdése a klassikus irodalamban. Ferencz József a Vallásról 10—10 kr. (postán küldve 2 krral több). Megrendelhető Iszlai Márton egyleti penztárnoknál (hosszu szappan-utcza 2. sz)

Kis-Soiymosban az olvasó egyletet helybeli pap Nagy Sándor és a tanitó uj életre ébresztették. A Dávid Ferencz Egylet a könyvtár alapját megvetette tiz művel, melyet közelebbről küldött el.

A Marosköri D. F. fiók-egylet pénztárába 1—1 frt rendes tagsági dijat fizettek 1889 julius 10-étől—1800 november 17-éig. Benedek János csókfalvi tanitó 89., Biró Elek iklandi pap 85., Pap József, Kiskörgény 89, Pap Sándor szthároms. pap 89, Rédiger Géza szabédi pap 89—90., Lőrinczi Dénes iklandi tanitó 84—85 (à 50), Fekete József csókfalvi pap 89., Fekete Gábor M.-Vásárhely 89—90., Fekete Ilona Horváthné 89. Derzsi János Vásárhely 89—90., Algya Dánielné Vásárhely 89., Nagy Gergely, Szabéd 89., Kelemen Albert, Kelemen Albertné M.-Szt.-Király 89—90., Németh Ida, Tályainé 89, Szabó Lajos tanitó 88—89., Nagy Zsigmond Náznánfalva 89., Filep Domokos, Ikland 90., Csongvai Károly M.-Vásárhely 89—90., Simó József H.-Kerék 89., Incze Lajos Ákosfalva 89., Miklósi István M.-Vásárhely 90., Simó Gábor tompai 89., Nagy Mihály vadadi 89—90, Lőrinczi Dénes csokfalvi tanitó 90., Ekklésiák 1890-re: Szentgericze alap. tag. ut. részl., Csókfalvi r. t., Szentháromsági r. t, Szentlászlói r. t., Galfalvi r. t., Ny.-szt.-mártoni r. t, Vadadi r. t., Káli r. t., Iklandi r. t, Ernyei r t., Maros-szt.-királyi r. t., Nagy Benedek 82—85. à 50 kr. és 86—87, Incze Lajos ákosfalvi 90, Pap József kisgörgényi 90., Májay Gábor szentgericzei 89—90., Székely Lajos vadadi tanitó 89—90., Gál Elek vadadi 89—90., Elekes Mózes iklandi pap 90., Gyöngyösi Dénes 89—90., Török Ferencz nyomáti tanitó 90., Győrfi Lajos 86—88, Ürmösi Kálmán 90., Kövendi János vadadi 89—90., Bartalis József csikfalvi tanitó 90., Boros Albert Szentgericzei 90., Gál Ferencz szentgericzei 90. Májai Gábor, f. e. pénztárnok.

A D. F. Egylet pénztárába 1891 április 21-től—május 24-ig a következő befizetések történtek:

Rendes tagsági dijet fizettek 1890-re: Fodor András, Bágyon. Tóth István, Kolozsvár.

1891-re: Kis András, Csurgó. Somodi István, Kolozsvár. Özv. Misz Józsefné, M.-Vásárhely. Gyöngyösi Lajos, Kolozsvár. Székely Miklós, Székely Ödön, Torda. Csizmadia János, Sz.-Fehérvár. Molnár István, Véghles. László Sándor, Saáp. Heltman Lajos, Torda Lászlóczky Sámuel, Kriza Ilona, Ptacsnik Mihályné, Jelen Mihályné, Kolozsvár, B. Kemény Gizella, A.-Jára. Siménfalvi György, T.-Szt.-György

Mihály Dénes, sz.-kereszturköri pénztárnok 10 frtot küldött. Koronka Antalné ajándékozott 1 frtot.

☞ A hátrálékosokat ismételten kérem tagsági dijaik beküldésére

Kolozsvárt, 1891 május 24. **Iszlai Márton,** pénztárnok.

A Dávid Ferencz Egylet jelen Évi közgyülése Toroczkón fog tartatni julius 23-án, a zsinat előtti napon.

Balogh Ferencz debreczeni theologiai tanár a „Szabad Egyház" cz. lapban kérdőre vonta Dr Szlávik Mátyás ev theol. tanárt, hogy miért irt felolvasást a Dávid Ferencz Egyletnek s Grátz Mór ev lelkészt, hogy miért olvasta fel? Az Egyleti titkár a kérdésre megadta a választ a nevezett lapnak. Jövő számban közöljük.

Jutalmul tanulóknak s diszéül minden unitárius háznak igen alkalmasok az Unitárius Közlöny mellékleteképpen kiadott arczképek, u m. Dr. Brassai Sámuelé, Ferencz József unitárius püspöké, Daniel Gábor főgondnoké, Dr. Bartók István tanáré, Simén Domokos tanáré, három angolé A képek ára külön-lön postai küldéssel együtt csak 25 kr. A ki mind a hatot egyszerre megrendeli, annak a budapesti unitárius templom képe ingyen küldetik.

—

„A jó gyermek könyve" tanuló gyermekek számára irta Boros György. Ára 20 kr. Postán küldve 23 kr. Tiz példány után, egyszerre megrendelve egy tiszteletpéldány adatik. Megrendelhető szerzőnél. Iskolai jutalomdíjul alkalmas.

TARTALOM: Uri ima. (Költemény.) Demeter Dénes. 85. lap. — Templomban. 87 l. — Boldogok a kik sirnak... Csifó Salamon. 88. l. — Servét Mihály. (Vége.) 91 l. — Apróságok. 94. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 95. l. — Egyleti élet és munkásság 98. l. — Hirdetések. 99—100. l.

Dr. VASKOVITS-féle

vizgyógyintézet

Budán, a Városmajorban és a Svábhegyen.

Gyógyeljárások: vizgyógymód, villamozás, testgyakorlás, Schrott-kura, Pertl-féle gyógymód, lápfürdők, gőzfürdők. ☞ Mindkét intézet kiválik üde hegyi levegője, jó vize, szép környéke által. Árak igen mérsékeltek. Ismertető könyvecskével szivesen szolgál

Dr. FAJTH PÉTER igazgató.

A tudományos vizgyógymód tankönyve 29 ábrával, irta Dr. Fajth P. Ára 2 frt 40 kr.

MAGYAR- FRANCZIA

BIZTOSITÓ RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG BUDAPESTEN.

Alapittatott 1879-ben.

Kezességi tőke 6.666,847 forint osztr. ért.

Évenkénti dijbevétel: 5 millió forinton felül

Elnök
Nmltgu *Beniczky Ferencz* ur,
Pestmegye főispánja stb.

Igazgató
Ferenchich Vilmos.

Erdélyrészi vezérügynökség Kolozsvárt.

Tűzbiztositás.

Tűzkárok ellen biztosit: házakat, gyárakat, butorokat, áruraktárakat, mezőgazdasági terményeket, berendezéseket és ingóságokat.

Különös figyelmet érdemel az általunk gyakorlatba hozott *mezőgazdasági átalány-biztositás,* mely a legkényelmesebb és a dijak olcsóságánál fogva egyuttal a legjutányosabb módozata a biztositásnak, melyet a nagy- és középbirtokosok nagy előnnyel alkalmazhatnak.

Jégkár elleni biztositás.

Nagy fontossággal bir a mezőgazdára nézve a társaság azon reformja, miszerint a dij kár nemlétében csak részben és csak nagyobb kár esetén fizetendő be teljesen; továbbá nem a változó piaczi ár, hanem a biztositás megkötésekor előre meghatározott egység-ár szerint téríti meg a károkat. Aratási költségek csupán csak teljes károknál hozatnak levonásba.

Legjutányosabb dijak. Legkedvezőbb feltételek.

Baleset elleni biztositás.

Egyénenként vagy csoportonként, halál, munkaképtelenség vagy ideiglenes keresetképtelenség setére.

Példa: Egy kereskedő, hivatalnok, ügyvéd, lelkész, művész, stb. *évi 5 frt dijfizetés mellett biztosithat 4000 frtot* azon esetre, ha őt hivatása teljesitésében vagy azon kivül, otthon vagy utazás közben, szárazon vagy vizen, vasúton vagy hajón, járás, lovaglás v gy kocsizás közben valamely véletlen baleset éri, mely a biztositott halálát vagy mulékony keresetképtelenségét vonja maga után.

ÉLETBIZTOSITÁS NAGYOBB TŐKÉKRE
és ÉLETBIZTOSITÁS 10 KRAJCZÁR HETI DIJJAL.

Nyomatott Gámán János örököseinél Kolozsvártt (Bel-középutcza).

Pákei Lajos

IV. kötet. Kolozsvár, 1891. Julius—Augusztus. 7—8. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

A Dávid Ferencz-Egylet t. tagjaihoz.

Elnöki meghivó.

Ritkán kinálkozik az az alkalom, hogy az egylet t. tagjait vidékre és ne Kolozsvárra hivjam, holott az egylet előtt lebegő szép czélokat csak ugy valósithatnók meg, ha a vidéken is, esztendőnként legalább egyszer, összegyülhetnénk. Ugy tapasztalom, hogy Egyletünk előtt évről évre növekedik az a mező, a melyre jótékony munkásságát ki kell terjesztenie. Azt is merem hinni, hogy csekély erejéhez mért munkásságának meg van a maga hatása, de jól tudom, hogy azt bajos volna akár számokban, akár példákban kimutatni.

Mind a mellett a központi választmányt, valamint a fiók-egyleteket is alapszabályaink arra kötelezik, hogy évről évre egyszer számoljanak sáfárkodásokról. A folyó évi közgyülés a zsinattal egyidejüleg Toroczkón fog megtartatni augusztus 22-ik napján délután. Felhivom az egylet közel és távol levő tagjait a gyülésen való szives megjelenésre.

A gyülés tárgya lesz, a rendes jelentéseken kivül Kovácsi Antal tanár tagtársunk felolvasása „A vallásos és erkölcsös élet előmozditása eszközeiről és módjairól“ Ezt követőleg a kitűzendő kérdések felett eszmecsere lészen. Kérem tisztelt tagtársaimat jelenjenek meg minél nagyobb számmal.

Kolozsvárt, 1891 junius 20-án.

Dr. Brassai Sámuel,
egyleti elnök.

Jelen számhoz Pákei Lajos isk. f. gondnok arczképét mellékeltük.

Az Urban bizom.

(XI-ik zsoltár visszhangja.)

Az Úrban bízom. Oh ne mond:
»Fuss, mint madár, hogy rejtne domb!
Hitetlen, ím, ívet feszít,
S légy bár igaz, de elveszít!«

Legyen! Reám hadd rontsanak,
Ha rontva már a mély alap,
Mert mit tehessen az igaz,
Ha büntetetlen' dúl a gaz?

Ám a bitor hiába dúl:
Szent templomában fönn az Úr!
És őrszeme mindent kisér;
A bűnt bevárja: meddig ér?
Bevárja tűrő hitedet;
Gonosz lelket csak hiteget.

De majd türelme megszakad;
Gyülölete kit megragad:
Hitetlenekre eleven
Szene, tűzkénköve megyen;
Fú rájok égető szelet,
És tölt nekik tűz-serleget.

Az Úr igaz; szerelme *az;*
Más gondja nincs, csak az igaz!

Nagy Mór.

Aratás után.

Az olvasó egy kissé különösnek fogja találni, hogy mi juniusban már „aratás utánról" beszélünk, holott még az alföldi rónán is csak most készülnek az aratásra. Más aratásról szólunk, az iskolai aratásról, a mely ebben a hónapban csaknem teljesen véget ér.

Talán nem éppen oly sokan, de bizonnyal nagyon sokan u. m. tanulók, szülők, testvérek és barátok, tehát a legőszintébb érzelemmel, a legbensőbb érdeklődéssel levő emberek egy nagy serege várta a most elmuló napok eredményét. Ime a tanulók megmérettek és némelyek kielégitenek minden várakozást, sőt jutalomra is érdemesitettek, mások biztató reményre jogositanak, mig mások, s ezeknek a száma feltünő

nagy, kétes értékűeknek találtattak, a mennyiben csak „elégségesek“ vagy éppen „elégtelenek.“

Az iskolai nyelvben nagyon jól érti mindenki e szavak jelentését. A mindennapi élet nyelvéhez szokott ember is tudja, mit tartson „jelesnek“ és mit „jónak“. A mely tanuló bizonyitványában az általános osztályzat „jeles“ vagy „jó“, annak egy olyan iránytű van a kezében, a mely után az élet hánykódó tengerén bizvást elindulhat. Valamint a szülő tudja, hogy nem hiában volt a költség, a tanuló is láthatja, hogy a tudás országát körülölelő meredek hegylánczakon rendre-rendre keresztül lehet hatolni. A tudás és a tudományszerzés háládatosabb, mint bármely más munka Ennek a termését sem a rozsda, sem a moly meg nem emészti. Ki minél többet vet, annál többet arat utána. Ennek a határán nem jár sem vihar, sem jég, sem tüz, ennek nem árt a fagy, s nem az aszály. Jól találnak ide Jézusnak tanitványaihoz intézett eme szavai: ne gyüjtsetek kincset e földön, hol a rozsda és a moly megemészti és a hol a lopók kiássák és ellopják, hanem gyüjtsetek magatoknak kincset menyországban, hol sem a rozsda, sem a moly meg nem emészti és hol a lopók ki nem ássák, sem el nem lopják; mert a hol van a ti kincsetek, ott van a ti szivetek is.“

E szavak bibliai jelentése könnyen érthető s ugyanaz megengedi, hogy e helyen alkalmazzuk és azt mondjuk, hogy helyesen cselekednek azok, a kik a lelki kincsek gyüjtésére törekesznek.

Akár az egyes ember érdekét, akár a nemzetét és a hazáét nézzük, egyaránt azt kell hangsúlyoznunk, hogy jól nevelt, értelmes és tudományosan mivelt emberekre nagy a szükség A tisztult értelem az egyén jó tanácsadója, a tudomány az emberiség szövétneke, mely előtt eloszlik a homály, megszünik a babona s leszen világosság s ezzel együtt leszen élet.

Az utolsó szó rávezet arra, a mit a „jeles“ és „jó“ bizonyitványnyal ellátott tanulókról még mondani akartunk, t. i. hogy nekik tanulások a jövőben életpályát igér és kétségen kivül biztosit is.

Nem szándékunk felsorolni — s talán nem is volna lehetséges — mindazokat a pályákat, a melyekhez ma tudományos készültséggel el lehet jutni. Az államkormányzás és számtalan rétegei, nagyon sok s hova tovább több embert követelnek; az egyházaknak, helyesebben a vallásnak, számos hirdetőre van szüksége; a tudomány birodalma a népiskolától elkezdve fel a tudomány-egyetemig rendkivül tágas; a müvészetek: festészet, szobrászat, zene, ének stb. már

nincsenek többé a mostohák sorsában; nemcsak keresettek, hanem ün nepeltek is lettek; az ipar, kereskedelem megkivánják, hogy tudományos mivelőik legyenek. Nagyon sok s mindannyija tisztességes pálya, mely a jól tanuló ifjunak az életfája termő ágaival integet.

A harmadik s a negyedik osztályba esők sorsa bizonytalan. Ezt a bizonytalanságot nyilván jelzi az a búskomorság, mellyel a szülő vegig nézi fia bizonyitványát. Felette nehéz, sőt éppen helytelen is volna, a 12—15 éves ifju jövője felett 2—3 éves tanulása után pálczát törni. Sokszor megtörtént már az életben, a mit Jézus mondott, hogy „az elsők lesznek utolsókká, s az utolsók elsőkké.“ Erről magunknak is volt tapasztalatunk, de ez még nem jogosit fel arra, hogy a tanulói pályához édesgessük azokat, a kiknek tanulása csak elégséges, vagy gyenge, mert itt már a latin közmondás jut eszünkbe: „Ars longa, vita brevis“, rövid az élet és messze van a czél. A kinek két, három s még több év alatt sem mutatkozik olyan siker, a melyre egy jövőt lehessen épiteni, az térjen más irányba s keresse meg azt a pályát, a mely neki való.

Isten oly bölcsen rendezte ezt a világot, hogy abban minden legparányibb dolognak meg van a maga illő helye. Ha valamely dolgot elveszünk a helyéről, úgy meglátszik a hézag, mint a hogy kirí onnan, a hol nincs a maga helyén. A természet legközönségesebb tünetei tanusitják, hogy egy test nem tud a maga rendjén működni, ha annak egyik vagy másik tagja nem használható. Azt a hibás tagot el kell távolitni onnan, hogy az egész ne szenvedjen miatta.

Ez az utolsó hasonlat azokat a tanulókat illeti, a kik a tanév végével osztályzatuknál fogva a negyedik csoportba jutottak. Mi nagyon jól tudjuk, mennyire fájdalmas a szülőnek a csalódás. A szülő szép reményekkel vitte fiát a gymnasiumba, hogy csak ezt emlitsük. A fiu nem tud boldogulni. Tantárgyai közül 3, 4, 5-ből csak elégséges, egyből ha jó, már egyből-kettőből elégtelen. Próbál a javitással. Gyakran bekövetkezik a javulás, mivel a tehetséggel párosit szorgalmat, de igen gyakran két, három évi próba sem vezet czélhoz. Az ilyen esetekben már csak idő- és pénzvesztegetés a további kisérlet; sokkal helyesebb oda vinni az ifjut, a hol tehetsége után biztosabb jövő igérkezik. Legtöbb ifjunak, a kinek nincs fogékonysága az elméleti tárgyak tanulására, kiváló ügyessége van a kézi munkára, annyira, hogy a tanulói pályán nem lenne még közepes ember se s mint iparos (asztalos, ács, lakatos, szabó, kovács, kőfaragó, épitész, gyári munkás stb.) igen jeles

emberré válhatik. A katonai pályán lényeges dolog az elméleti tanulás, de mivel kiváló nagy szerepe van a testi erő és ügyességnek, sokan boldogulnak itt, kiknek amott nem termett a babér; s minthogy a katonai tanintézetekben (Honvédelemnél a Ludovica akademián Budapesten, Aradon, Kassán, Temesvárt; a közös hadseregbelieknél Nagy-Szebenben, Bécsújhelyen, Bécsben) több ösztöndij is van, a szorgalom hamar megtermi gyümölcsét. E mellett nagyon ajánlatossá teszi az is, hogy az ifju már 19 20 éves korában tiszti rangot nyer, tehát önálló pályához jut.

Mint aránylag rövid és olcsó pálya különös figyelmet érdemel a néptanitói. Némely ifju a gymnasiumban, szülőinek szegénysége miatt, saját keze munkájával gondoskodik önfenntartásáról. Hányan vannak ilyenek a székely ifjak között! Ezeknek legtöbbje szorgalommal s tehetséggel lépik be az iskolába, de a sokféle munka meglepi, tanulásokat elhanyagolják, s a közepesnél is alább esnek, minek következtében a számokra alapitott gymnasiumi ösztöndijakhoz nem juthatnak el.

Ezeknek felette hosszu és kétes kimenetelü a gymnasiumi tanulás. Nagyon helyesen cselekesznek tehát az ilyenek, ha a tanitói pályára szánják magokat, s elvégezvén a negyedik osztályt, képezdébe lépnek. Ott szép ösztöndijakra veszik fel s négy év alatt, tehát 18—20 éves korukban már önálló, kenyérkereső emberekké lesznek azon a pályán, mely bár terhes, de nagyon hasznos és sok gyönyörüséggel jár. Még a gazdatiszti pályához is aránylag könnyen lehet eljutni, a mennyiben oda már a hatodik gymn. osztályból felvétetnek az ifjak.

Ismételjük, hogy az „elégséges“, sőt az „elégtelen“ osztályzatu bizonyitvány sem jelenti azt, hogy az illető ifju magára vagy a társadalomra nézve elveszett volna. Teljességgel nem, csak meg kell találni számára a tehetségének megfelelő pályát.

Az iskolák kapui egy pár hónap mulva ismét nyitva lesznek az ifjuság előtt. Mi, kivált a székely szülőknek, melegen ajánljuk, hogy a tehetséges fiukat készitsék a muzsák hajlékába, mert a kitelepitésnek ilyen czélszerü módja egy sincsen! —s.—gy.

Erő és gyöngédség.

Sokan azt hiszik, hogy az erő és gyöngédség nem férnek össze, hogy az erő férfiui, a gyöngédség női tulajdonság, azt illetvén a gondolkozó erő, ezt a vonzó tehetség. Ámde a legnemesebb emberek ren-

desen ép oly nyájasok, mint a mily igazak. Nálok a bátorság és elhatározás szives rokonszenvvel vannak egyesülve. Ezek a valódi lovagok minden időben. És a legnemesebb nők azok, a kik bár gyöngédek és finomak, bensőleg a független lelkiismeret és tiszta itélet erejét birják.

„Gyöngédség és világosság“ alkotják Arnold M. szerint a jellem legfőbb vonásait. Nincsenek ezek egymással ellentétben, csak két sarkpontját képezik annak a tengelynek, a mely körül az emberi élet forog. Mindenütt lehet erős embereket találni; a nyájas és szivélyes emberek nem ritkák. De az erős ember könnyen lesz többé-kevésbbé durva, elbizakodott, vad és erőszakos. A szelid és rokonszenves ember gyakran igen engedékeny, sokat elnéz és az igazságért való küzdelemben tulszerény. Mind a férfiasság, mind a nőiség legmagasabb példányképei azok, a kikben mindkét tulajdonság egyesülve van, a kikben az erő gyöngéd és emberies és a gyöngédség határozott és szilárd.

És itt az a fontos kérdés áll előttünk: hogy mi módon egyesithetjük ezt a két nagy tulajdonságot. Hogyan lehetünk egyszerre erősek és gyöngédek? A felelet ez: bármelyiken kezdjük és azon végig kitartunk, a másikhoz jutunk. Az igazság, folytonosan keresve, szeretetté lesz és a szeretet, folytonosan gyakorolva, igazságra vezet. Bármelyik tulajdonságot teljesen kifejtjük magunkban, az a másikat is magában foglalja. A lelkiismeretes ember nyers, hideg és durva lehet; de ennek oka az, hogy még nem elég lelkiismeretes. Kötelességről való eszméit bizonyos szabályokhoz és formulákhoz köti Lelkét zárva tartja a világosság uj sugarai előtt. És igy féluton állva marad. Hasonlóan egy rokonszenves ember lehet nem eléggé rokonszenves Arcza mosolygó, de homloka redős. Rokonszenvet érez másoknak jelen szenvedései iránt, de azoknak mélyebb szükségei iránt hideg marad. Olyan, mint a gyenge sebész, a ki nem merészkedik a sebnek gyökerére menni, nehogy fájdalmat okozzon a betegnek. Szeretetéből hiányzik az erő.

A valódi erő a lelkiismeretből, meggyőződésből, az igazságnak tisztán látásából és azon elhatározásból származik, hogy bizonyságot kell tenni róla. Az igazság megismerése szüli a hősiességet. Az igazság megismerése és a meggyőződés iránti hűség teremti azokat a férfiakat és nőket, kik a világot mozgatják. Ezek azok, a kiket a nép kiabálása nem zavar meg s az öndicsőités szeretete nem ingat meg Lehet, hogy szavok csak elhangzik a pusztában, de azért nem szünnek meg szólni. A meggyőződésnek ez az állhatatossága végre sem marad eredmény nélkül. Az ilyen emberek gyakran kisebbségben vannak, csak ritkán

népszerüek, de ha ügyök igaz, előbb-utóbb diadalra jut. A szülők által megkövezett profétáknak, majd a gyermekek emelnek emléket. Minden testületben azok, a kiknek meggyőződésük van és ahoz szilárdan ragaszkodnak, a föld savát teszik. A valódi erő e szerint a lelkiismeretben és meggyőződésben gyökerezik.

Minden valódi gyöngédség a szeretetből származik — a legnemesebb értelemben vett szeretetből. Nem pusztán rokonszenv, nem szives hajlam ez, hanem a nemesebb rokonszenv, az a valódibb szivesség, a mely magát a mások helyzetébe teszi. A szeretet a jóságban, az Isten és emberek jóságában való hitből ered. Az ilyen szeretet, mind a mellett, hogy durva, elvetemedett és önző emberekkel találkozik, nem kételkedik abban, hogy mindenkinek van szive és lelkiismerete. Egy eszményi szépséget imád mind a természetben, mind az életben, és ezt az eszményt az isteni jóság végetlen forrásából táplálja. Az Isten szeretet, és a ki szeret, Istenben lakik és Isten ő benne.

Az igazsághoz való ragaszkodás az erő forrása – az egyetemes szeretet a gyöngédségé; azé az erőé, a mely volt a Krisztusban; ezé a gyöngédség, a mely a szentség szépsége.

Clarke Freeman J. után **F. J.**

Jöjjetek én hozzám!

Kedves kis gyermekek,
Ti serdülő ifjak,
S elfáradt öregek:
Én hozzám jöjjetek!

A torony harangja
Templomba hivogat,
Én veletek leszek,
Bármikor kerestek.

Az emberi ajkak
Összhangzó éneke,
Kedves én előttem,
Csakhogy szívből jöjjen.

Imát ha rebegtek
Összekulcsolt kézzel,
Rátok tekint szemem,
Az imát kedvelem.

A szent könyv igéje,
Profétáim szava
Ki olvassa gyakran
Szeretve s áldva van.

Lelkész a szószéken
Én nevemben beszél,
S az ige ajakán:
Jöjjetek én hozzám!

Jöjjetek, jöjjetek,
Ifjak és öregek,
Ha ti népem lesztek,
Én atyátok leszek.

Tarcsafalvi Jenő.

Pákei — Pákei Lajos.

(Arczképpel.)

Kir. főkormányszéki titoknok, az unitáriusok kolozsvári főiskolájának egyik felügyelő- és a kolozsvári ekklézsia gondnoka. Született 1808 jun 12-én, meghalt 1864 jun. 4-én, eltemettetett jun. 6-án.

Kegyeletes szokása az élőknek, hogy az elhunyt nagyok és jelesek emlékét megujitsák s hogy azoknak erényeit s kiváló érdemeit emlékezetbe hozva, buzditó például tegyék a jelen és jövő nemzedék elé. Ennek a kegyeletes szokásnak hódolok én is, midőn az „Unitárius Közlöny“ olvasóival fennirt jelesünk életét megismertetni kivánom, hogy abból hazánk és egyházunk iránti szent kötelességeink teljesitésére indittassunk s lássuk s győződjünk meg, hogy csakis a közhasznu munkásság, a közügynek szentelt élet által tehetjük magunkat hasznos tagjaivá az egyházi és polgári társadalomnak s méltóvá az utókor emlékezetére.

Pákei Lajos 1808 jun. 12-én született Kolozsvárt s ugyanitt kezdette, folytatta és végezte be tanulmányait az unitárius főiskolában, kitünő első osztályu érdemsorozatot nyervén az egyes tantárgyakból külön-külön. 1826 junius utolsó napjaiban. Majd a jogi tanfolyamot végezte 1828-ban mint második eminens, dicsérettel.

Tanulása dicséretes bevégzése után az erdélyi kir. főkormányszéknél tiszteletbeli hites jegyző lett, s bár közben a m -vásárhelyi kir. tábla mellett is szabadsággal gyakornokoskodott, s bár az ügyvédi szigorlatot is letette, s ügyvédi oklevél nyerhetésre minősitettnek nyilvánittatott, az ügyvédséget nem folytatta, hanem a kir. főkormányszéknél állandóan megmaradott, hol 14 évi ingyen szolgálat után megválasztották fizetéses hites jegyzőnek 1842-ben, mely állomáson meg is maradott a kormányszék feloszlatásáig 1848 végéig. Ezen kivül 1836 ban Kolozsvárt városi képviselő taggá választatott; 1836-ban Küküllőmegye hites táblabirájává felvétetett.

A kir. főkormányszék helyreállitása után ismét ott, mint fogalmazó, majd mint közigazgatási előadó, később mint számfeletti titoknok alkalmaztatott, mignem 1863-ban valóságos titoknokká neveztetett ki s ebben volt haláláig, mely, fájdalom, oly korán szólitá el az emberi életkor legjobb idejében levő munkás férfit, kit hivatali körében a szorgalom és pontosság oly szépen jellemeznek, s ki a hivatali órákat soha el nem hanyagolta s ki nem a fizetésért szolgált, hanem hogy hőn szeretett hazájának szolgálhasson hiven és igazán s hogy bármikor szólitja el őt az úr, elmondhassa: szent hazám! megfizettem mindent, mivel csak tartozám!

A hivatali bármily odaadó pontosság azonban nem foglalta el őt annyira, hogy anyaszentegyháza iránti hő szeretetének is tettekben nyilvánulást ne adhasson. Már kora ifjuságában belátta, hogy számban kicsiny egyházunk csak tagjainak lelkessége által állhat fenn, s állhatja ki a versenyt a testvér egyházakkal, ezért igyekezett a maga részéről

minden lehetőt megtenni. Erre az alkalom meg is érkezett, midőn a kolozsvári ekklézsia, mely már korábban kebli tanácsossá fölvette volt, 1856-ban gondnokká, az unitárius főiskola felügyelőgondnokká választotta. Gondnokságát mindjárt fontos mozzanat jelzi az ekklézsiában, mert javaslatba hozta a kepeváltság eszméjét s hogy megvalósulhasson az eszme, 200 frttal járult a kepemegváltási alaphoz.

Ez időben lett égető szükséggé egy uj leányiskola épitése is, mely hogy létrejött, legfőképpen az ő lankadatlan buzgalmának és szorgalmának lehet köszönni, s alig volt készen a leányiskola, már a kántori lak ujraépitésének szüksége állott elő; e tárgyban a néhai egy rendkivül terjedelmes, mintegy négy ivre terjedő költségvetést készitett, a melyben részletességgel felsorolja a megkivántató épitési anyagokat, azoknak árát, a munkát stb. stb.

De ő még többet is tett; 1860-ban a pénztárnokság megürülvén, egy más pénztárnok lehető választásáig, a pénztár kezelését is magára vállalta s vitte három éven keresztül, mig alkalmas pénztárnokot választani lehetségessé vált. Sőt ezen kivül a jegyzőséget is időközönként több izben folytatta. Tehát ugyanazon idő alatt gondnok, pénztárnok és jegyző is a kebli egyházi tanácsban ő volt, majdnem egyedül mindenekben minden. Ezen idő alatt ellátta az ekklézsiának régibb időbeli jegyzőkönyveit is mutatótáblával és igy az azokkal való élést megkönnyitette, mi bizony nem vala könnyü és kellemes munka, de önzetlenségét annál hivebben mutatja.

Azt hiszem, hol a tények ennyire világosan szólnak, nincs szükség sok beszédre; saját tényei hirdetik, hogy Pákei Lajos mennyire kivált azon közönséges emberek sorából, a kik csak az önzés szük korlátai között mozognak és saját hasznukat keresik mindenütt. Az ő számitásából anyaszentegyháza kifeledve nem volt soha; sőt nem csalódom, ha állitani merem hogy az mindig első helyen állott, elannyira, hogy áldozni, munkálni, megtenni mindent annak jóllétéért véglehelletig meg nem szünt soha.

Kolozsvári főtanodánk felügyelőgondnokságát is nyolcz éven keresztül viselte s egyszersmind pénztárnoka volt ez idő alatt a „Farkas Sándor könyvtár" alapnak. Itt is szembetünő volt az a buzgóság és készség, mit az általa annyira szeretett tanulóifjuság érdekében kifejtett, noha minden percznyi ideje sokfelé ágazó munkásságával igénybe vala véve. Ő szokva volt a munkához s szivesen fáradott az anyaszentegyház jövő reményeiért, kik közül nem egy vala hivatalos és pedig gyakorta, asztalához.

Érdemei sorozatának azonban még itt sincs vége; mert oly számmal gyüjtötte ő azokat, hogy más mindennapi ember csak elősorolásában is kifárad azoknak, miknek ő megszerzésében sem fáradott ki. Hogy mindennemü közügyek iránt élénk érdeklődéssel viseltetett, mutatja azon körülmény, hogy több közhasznu intézeteknek volt pár-

toló tagja. Hogy többekről ne szóljak, csak ezeket emlitem, pl. az Erdélyi országos gazdasági egyesületnek már 1856-ban részvényes tagja lett; az Erdélyi Muzeumegyletnek 1861 ben alapitó tagja, mely utóbbinak mintegy husz darab eredeti és másolati okmányt, vegyes tárgyu kéziratot és régiséget ajándékozott.

És a mi valódi kereszténvies érzületét leghivebben jellemzi, az Augusztaeum néven ma is fennálló szegény és betegápló intézetnek 23 évig volt, a mint maga Haynald Lajos, akkori erdélyi róm. kath. püspök irja: „fáradhatlan, példás lelkiismeretességü, nemes lelkü s buzgó pénztárnoka s gondozója, sőt valódi jóltevője. Ha abban az intézetben — igy ir tovább — a nyomorban és nyavalyákban sinylődő emberiség enyhülést, a halál rémeivel küzdők lelkivigasztalást s üdvös kimulást, a sarjadó gyermeksereg keresztény oktatást és nevelést nyert: az e körüli érdemben neki, a halhatatlan alapitók után, nagy része van.“

Az idézett sorok elég világosan megmondják, minő érdemet szerzett Pákei Lajos az által magának, hogy egy ily emberbaráti intézetnek 23 évig volt pénztárnoka és pedig minden jutalom nélkül. Neki elég jutalom volt amaz öntudat, hogy jót tett azokkal, kiktől visszafizetést nem várhat, a kiknek ő igazán édes atyjok volt s ügyeiket, ha hozzá folyamodtak, mindenkor a legszivesebben eligazitotta. A ki közülök bármikor hozzá folyamodott, soha ily utasitással: most nem érkezem, jöjj majd máskor, nem távozott el tőle, mert ő jól tudá s ezt gyakorlá is, hogy a ki kellő időben segit, az kétszeresen nyujtja a segitséget, s e miatt bizony sokszor elhült levese az asztalon. mint ezt a néhainak egyik kortársa és őszinte tisztelője s egyházunknak ma is élő jelese, mondá nekem.

S ezek mellett s ennyi elfoglaltatás közepette is, családjától sem szakasztotta el magát, hanem ott is betöltötte hivatását teljes odaadással. Férj és apa volt a szó igaz értelmében.

Nője iránt gyöngéd és előzékeny volt mindenekben s az a szeretet, mely vele összefüzé, soha sem vesztett valódiságából, hanem mint a nemes ércz, mind tisztább lőn ugyannyira, hogy az utolsó perczig a legbékésebb egyetértésben éltek egymással, a minek következménye ama kedves jutalom lőn, hogy házas életök derült egét legkisebb zivatar sem háboritá meg.

Gyermekeivel szemben pedig a szeretettel párosult szigoruságot gyakorolta; szerette őket szivből, de nem oktalanul; szerette édes atyailag, de nem vakon, a mely semmi hibát nem lát meg a szeretet miatt, mert a hibának kiméletlen büntetője volt, miként az érdem is jutalmazóra talált benne. Ezért megnyerte a legfőbb jutalmat, gyermekei bizalmát és ragaszkodó szeretetét. Fájdalom, hogy az apához méltó gyermekek közül ma csak egy van életben, Lajos, okl. épitészmérnök és Kolozsvár város tiszteletbeli főmérnöke, kit Isten anyaszentegyházunk és a közügyek szolgálatában sokáig éltessen!

Nem tehetem, hogy még egy jellemvonását fel ne emlitsem Pákei Lajosnak s ez a vallásosság, mely nem felekezeti elfogultságban, vagy pedig vakbuzgó bigottságban nyilvánult, hanem a felvilágosodott hit- és meggyőződésben. S mert korunkban a felvilágosultsággal, vagy hogy korszerübben fejezzem ki magamat, a miveltséggel sokan nem vélik összeegyeztethetőnek a vallásosságot, annál örömöstebb jegyzem meg, hogy Pákei Lajos nemcsak mivelt, hanem felvilágosult ember is volt s a mellett vallásos. Gyakran, ha nem mehetett el terhes betegsége miatt a templomba, hogy érzelmeinek hő tolmácsát, buzgó imáját hitsorsai imájával egyesitve bocsássa Istenéhez, otthon egész buzgósággal végzé el s igy keresett könnyebülést lelkének.

Ime röviden és gyenge rajzban a Pákei Lajos élete. Egy szorgalmas hivatalnok, buzgó egyháztag, résztvevő emberbarát, gondos családapa és szerető férj hunyt el benne s szünt meg a földilét fáradalmaitól.

Hirtelen, mint villámcsapás, történt kimulása s elhunyta megdöbbentette nemcsak a közvetlenül érdekelt családot, hanem mindazokat, kik őt ismerték s vele egy vagy más összeköttetésben állottak. Siettek is mindannyian részvétöket, hátrahagyott özvegyének, kifejezni. Ezek közül csak a nevezetesebbeket emlitem meg. Az Unitáriusok E. K. Tanácsa hivatalos levele által fejezi ki, hogy a súlyos veszteségben, mely a családdal az E. K. Tanácsot is érte, minthogy a néhaiban egyik legbuzgóbb tagját s a kolozsvári főtanoda egyik fáradhatlanul tevékeny gondnokát vesztette el — méltó fájdalommal osztozik, hitünknek ama vigasztalásában csak megnyugvást: hogy az igaz embert a siron túl az ő cselekedeteinek jutalma követi.

Az unitárius ekklézsia is siet kijelenteni, hogy a néhai halálával okozott bánatban e városon, sőt egész hazánkban sokan és igazán osztoznak; de abban méltóbban senki sem vesz részt, mint az unitárius ekklézsia.

Ezt követte a Haynald Lajos akkori erdélyi róm. kath püspök részvétlevele, melyben a többek közt igy ir: „mielőtt a csak pár nap előtt kézbesitett távirati gyászsürgönyt vevém, már tudtam s őszinte fájdalommal megkönnyeztem a nagy veszteséget, mely Mélt. Pákei Lajos urnak — a nemes és áldozatkész emberbarátnak, a feddhetetlen családatyának és lelkes honpolgárnak kora halálában — nemcsak Nagyságodnak tiszteletre méltó uri családját, hanem egyik jótékonyan működő intézetemet is érzékenyen sujtotta "

E nyilatkozatokból is meg lehet itélni, minő hasznosan müködő tagja volt ő a társadalomnak; méltó megemlékezni róla, hogy életéből lelkesedést meritsünk ugy élni és munkálni, hogy minket is az igazak részvéte kisérjen sirunkba. Felette már rég bemohosult a sirhalom, de ő életében halhatatlan érdemet szerzett magának, mely sirja fölött, mint örökzöld, szüntelen virulni fog. **Ürmösi Kalmán.**

Imádkozni megtanitlak.

Jer édes kiss fiam, jöjj csak,
Imádkozni megtanitlak.
Ez az első, mit ád anyád,
S első az, hogy: Istent imádd.
Ima legyen kelted, fekted,
Igy az Isten megáld téged.
A jó Isten, tudod fiam,
Ki az égben s mindenütt van;
Kinek neve szent, s szent legyen;
Ki csak egy van földön, égben,
Kié pompa, fény, hatalom,
Kitől minden áldás vagyon, —
Kinek nyilik a virágszál,
S zeng a madár, ha égbe száll,
Kinek hódol a mindenség,
Csillagsereg, föld és az ég;
Ki volt, van és mindég leszen:
»Kinek neve Atya-Isten!«

* * *

Jer édes kis fiam, jöjj csak,
Imádkozni megtanitlak;
Tedd össze két kezed szépen,
Mond: »Imádlak Uram Isten,
Kérlek, halld meg gyermekedet,
Ki hálával áll előtted,
Megköszönni az életet,
A gondozó jó szülőket,
Kik ápolnak s intnek engem,
Hogy nőjek fel félelmedben. —
Megköszönni a szép napot,
Mely ma reggel ránk virradott;
Az ételt és italt Atyám,
Mellyel táplálsz nap-nap után,
Mindent-mindent, mit nyujt kezed,
Imám azért kedvesen vedd. —
Áldassék az Úr örökkön:
Szent imával menyben, földön.«

—

»Mi atyánk ki vagy a menyben:«
Neved védő pajzsunk legyen! Ámen.

Kolozsvárt, 1891 april.

Ispán Károly.

A Dávid Ferencz Egylet és a felekezetek.

Azóta, hogy Pál és Jakab apostol a jeruzsálemi gyülekezetben megkezdették volt a vitatkozást, mind a mai napig, nem tudott helyreállani a keresztény egyház egyetemében a teljes egyetértés és a teljes együttérzés Nem is fog megtörténni ez soha, sőt hova tovább terjed az egyház, annál többféle különbség fog nyilvánulni tagjai között, s igen természetesen annál több, ugynevezett, felekezetre fog oszolni. A felekezetek között az orthodox vagyis ósdi hitformákhoz ragaszkodók, akár kath.-ok, akár prot.-ok veszedelmesnek tartják ezt a megoszlást, mivel szerintők csak egy szin alatt adhatók az idvesség jegyei, csak egy formában mondhatók el az idvezitő hit tételei. Ebből szerintök az következik, hogy a ki tőlük elszakadt, vagyis eretnek lett, az tévelyeg, rosz uton jár, sajnálatra méltó, a kit vagy vissza kell hozni az igazi egyházba, vagy, ha ez nem lehetséges, ki kell tagadni, meg kell vetni, sőt kerülni kell, mint megbélyegzettet.

Mi az elvi harczot, valamint a társadalom, ugy az egyház legkisebb csoportjában is teljesen jogosultnak s a haladás és a tisztultabb felfogás biztos módjának tartjuk, s azt mondjuk, hogy ez elől még az egyének sem rejtőzhetnek el. Ámde. midőn ezt kimondottuk, sietve utána tesszük, hogy főleg a vallási elvek és eszmék feletti harcz tere oly rendkivül sikamlós. hogy arról egyetlen ballépéssel azonnal a porba, s igen könnyen a sárba juthat bármelyik ellenfél is; már pedig az olyan harcz, a mely a posványból folytattatik — teljességgel nem kivánatos, s semmi körülmények között nem épületes.

Ezeket a megjegyzéseket előre kellett bocsátanunk annak igazolásául, hogy lapunk feladatától eltérve, helyet engedtünk az alább közölt nyilatkozatoknak.

Az „Unitárius Közlöny", valamint a Dávid Ferencz-egylet. a vallásos és erkölcsös élet ápolására vállalkozott, s arra igyekezett is a maga jó belátása s ereje szerint, különös gondot forditván arra, hogy valamint a mindennapi életben nincsen nálunk különbség a kath., protestáns, a római, a görög, az ev. ref., az ágostai evangelikus s az unitárius között, ugy ne legyen különbség a vallási buzgóság s az erkölcsi tiszta érzés mivelésében se. E végett a munkára kész embereket felekezetük kérdezése nélkül igyekezett megnyerni dolgozó társakul és meg is nyert a nem unitáriusok közül is sokakat, milyenek: Abonyi Árpád, Dr Concha Győző, De Gerando Antonina, Dr Felméri Lajos, Grátz Mór, Dr. Hegedüs István, Dr. Lánczy Gyula, Dr. Lázár Gyula, Dr. Lázár Gyuláné Kasztner Janka, Dr. Nagy Mór, Dr. Szlávik Mátyás urnőket és urakat. Hogy ez a törekvés nem volt helytelen, bizonyitja a nagymérvü támogatás a nem unitárius vallásuak részéről, ámde vannak olyan orthodox hitü emberek, a kik ebben is találnak hibáztatni valót.

Ezek közé tartozik — nem valamely katholikus pap, a kinek háta megett már ezer esztendő áll — hanem egy protestáns, s még a mellett

hittanár, Balogh Ferencz, a ki maga is a katholikusok szerint, eretnek. A hittanár ur olyannyira helytelennek tartja ezt a törekvést, hogy Dr. Szlávik Mátyást, az ágost. ev. tanárt és Grátz Mór ev. lelkészt a „Szabad Egyház“ cz. lapban nyiltan kérdőre vonja a Dávid F. E.-ben tartott felolvasásáért. Erre a kérdésre vonatkozik mind Dr Szlávik, mind az egyleti titkár alább közölt felelete.

Mi csak annyit mondunk el még a történelmi hűség kedvéért, hogy a D. F. E. titkára a maga feleletét a „Szabad Egyház“ cz. lapnak küldötte meg, mint a melyik a Balogh Rerencz tanár czikkét kiadta, ámde a szerkesztő szabadságtisztelete nem terjedt annyira, hogy a feleletnek is helyet adjon. A helyett ilyen szavakkal igyekezett megnyugtatni a titkárt: „Miután a kihez volt czélozva a „Különös tünemény“ — Dr. Szlávik úr megadta a választ a „Sárospataki Lapok“-ban, 3-ik személynek tér nem adható, mert a kérdést berekesztettnek kell tartanunk lapunkban ennek szük kerete miatt is, de meg a lap elve ellen van más felekezet védelme és igazolása közlönyéül szolgálni; vannak minden iránynak és pártnak saját lapjai, hol nyilatkozhatnak s igy a tértől és szabad szótól elejtve, elzárva nincs senki. Nem oly idő jár ma, mint Ballagi úr korában, mikor csak egy közlönye volt a magyar reformátusságnak, hol az ellentétes elvek és nézetek gyepén birbózhattak a táborok a hivek éppen nem nagy épületére.“

A szerkesztő úrnak joga van azt zárni ki lapjából, a mit éppen akar, s az nem lett volna nagy baj, hogy a D. F. E. titkára feleletét is kizárta, de az már nagy baj, hogy olyan okokkal áll elé, mint a milyeneket itt idézénk nyilt leveléből. Midőn a „Szabad Egyház“ szerkesztője egy csomó kérdést intéz, vagy intézni enged valakihez nyiltan és a kérdezett teljes neve kiirásával, el kell készülnie arra, hogy a feleleteket megkapja. Mielőtt a Dr. Szlávik felelete megjelent volna egy más lapban, a titkáré már a szerkesztő kezében volt, s ha bevárta a Dr. Szlávikét, akkor már választhatott a kettő között, de egyiket mindenesetre ki kellett volna adnia, vagy legalább annyit meg kellett volna mondani olvasóinak, hogy a feleletet megkaphatják a „Sárospataki Lapok“-ban. Furcsa, hogy ma, midőn annyi protestáns lap van már, ne lehessen birkózni az ellentétes elvek gyepén és mezején! Hát a haladás ellenségévé szegődött volna a szabadságnak? Hát éppen az a szerkesztő beszél igy, a kinek lapja „Szabad Egyház“ nevet visel? No ez ugyancsak új módja a szabadságnak. Mi vitatkozni nem akartunk, nem akarunk, de a kérdések elől nem állunk ki, s ha feleleteink elől a kérdező elzárja lapját, kénytelenek vagyunk nyilvánitani, hogy mellékes czélokat, vagy egészen személyes érdekeket és nem a közügyet szolgálta lapjával, s tehát visszaélt azzal a bizalommal, melyre, a közönség részéről, támaszkodott.

*Felvilágositásul az én orthodox elleneimnek.**)

Unitárellenes**) magyar orthodoxiának lehetne nevezni azt a Mélius által inspirált s magát a hazai ev. ref egyháziassággal azonositani törekvő debreczeni kálvini irányt, a melyet egy idő óta — ugy látszik — erősen kisért az unitarismus rémes szelleme. Igy Balogh Ferencz, a modern debreczeni orthodoxia lelke a „Szabad Egyház“ 9-ik számában „különös tüneménynek“ jelzi azt, hogy én mint ág. hitv. ev. prot. ker. hittanár „Renaissance és reformatio“ czimmel — a megtisztelő felhivásnak engedve — értekezést küldtem a kolozsvári unitárius Dávid Ferencz-egyletnek s hogy azt Grátz Mór barátom, mint ugyancsak ág. hitv. ev. lelkész, ott tényleg fel is olvasta. Nekem ajánlott vezérczikkében élénk vonásokkal rajzolja aztán Kanyaró művével az unitárismus romboló hatását, s „jó indulattal és barátilag arra kér“, hogy a nálunk szaporodni látszó ily fajta különös tüneményeket jövőre tüntessem el, mert különben félreértésnek tehetem ki magamat. „Ha Lipcsébe elhat új szereplésének hire — ugymond befejezésül: — Luthardt tanár onnan azt irhatja, mit Luther irt volt az eperjesi vidéki lelki pásztorokhoz 1544-ben Dévairól: „felette csodálkozom . . . nálunk oly jó hirben van ő.“ Bizonyára „épitsük a magunk házát jó lelkiismerettel és segitsünk az igazi testvérnek, ez a megnyugtató, mert akkor teljesitjük a hűség és szeretet erényét.“ Azzal azonban nem épitünk, ha minduntalan szidalmazzuk az unitárismust, a melytől még a protestáns, plane a keresztyéni jelzést is megtagadjuk. Hogy mit ir majd rólam, vagy nekem Luthardt „szereplésemről Eperjesre“, azt nem tudom, de annyit tudok, hogy már az ő lapjaikban is elismeréssel szólottam a hazai unitáriusok egyházi és irodalmi életéről. Kanyaró művét természetesen én sem helyeslem, modorát, azt hiszem, Kolozsvártt is károsnak tartják az igazság érdekében; az unitárius theologia ölte meg a történetirót épugy, mint Jansenben az ultramontanismus. Azonban a keresztyénség történetéből ugy tudom, hogy az unitáriusok is keresztyének és protestánsok, nekik is meg van a maguk helye az Isten országa müvében és történetében; plane egyházi életükben sok az emelő, irodalmuk pedig tiszteletreméltó. A prot. hit és tudomány szabadsága érdekében, a melynek megsértésével a protestantismus életfájának gyökerét támadjuk meg, engedjük őket is üdvözülni s a maguk módja és eszközei szerint épitni az Ur országát. Elég itt hivatkoznunk a külmissio történétére, hogy mennyit köszönhet a protestantismus ügye a kisebb prot. felekezetek hitbuzgó és önfeláldozó fáradozásainak! Nem bizonyult-e be rajtuk, hogy az Ur sokszor a kicsinyeken épiti a maga országát? Azt a türelmetlen unitárellenes áramlatot tehát, mely ne-

---

*) Sárospataki lapok 1891. évf. junius 1. 22. sz.

**) Az „unitár“ szó a Balogh Ferencz tanár ur kedvelt magyarositott szava. A tanár urnak nagy kedve telik az ilyenszerü magyarositásban.

Szerk.

hány év óta izgatottságban tartja a debreczeni orthodoxia némely hiveit, ide benn és a külföldön egyaránt, nem a prot. felekezeti öntudat szerencsés ébredésének, hanem beteges „tüneménynek“ tekintem épen positiv evang prot. ker. álláspomtomból kifolyólag, a melyet csak már az ige is tenni kötelez. Mi szüksége volt Baloghnak arra, hogy a Szemlében „Channing és Parker meteorságoskodása koráról“ irjon és azt állitsa, hogy „külföldi sugallatra és titkos müveletre inkább az unitárius Channing missionáriusává szegődüuk.“

Én a XIX. század ama profétájának — mint Hase őt nevezi — mély vallálosságu müvein épültem, azok erkölcstanát a fenséges Krisztuséhoz hasonlónak tartom. Vagy mi szükség volt arra, hogy Dicsőfi és dr. Erdős a müvelt külföldnek elég sajátos módon — egyebekről nem is szólva — azt irják „Ja, wir Debrecziner behaupten es für immer aufs bestimmteste, dass die Unitarier nicht zu den Protestanten gehören, und dass sie als solche den Arbeitsplan eines prot.-litter. Vereins nur stören würden, falls sie zu Mitgliedern desselben wären angenommen worden.“ (Igenis, mi debreczeniek mindig a leghatározottabban állitjuk, hogy az unitáriusok nem tartoznak a protestánsokhoz, s hogy mint ilyenek egy prot. irod. társaság munkásságát, ha t. i. annak tagjaiul felvétetnének, csak zavarnák.“) Hát a Prot. egyletben, mely pedig legújabb egyházirodalmi viszonyaink egyik legszebb fejezete, nem munkálta-e együtt a három prot. felekezet a mi irodalmunkat? S végül mi szükség volt Debreczenből inspirálni azt a hirhedt Böhl féle czikket, a melyben — nem tudom — az elfogultság és a rosszakarat több-e, vagy pedig a határtalan ignorantia a mi dolgaink körül? Kálmán Farkas plane odáig megy, hogy inkább a muhamedánt mondja testvérének, mint az unitáriust. Szerettem volna ha velem együtt keblére ölelhette volna legközelebb Kisázsiában azt a muhamedánus „testvért“! Uraim, szép a hitbuzgóság, de csak úgy, ha nem türelmetlenkedik; ha evángeliumi szeretettel is párosul! Nekünk Melius, sok tekintetben türelmetlen, szellemére ma már nincs szükségünk, mert a 19. század vége felé élünk! Tudományos theol. érdekből tarthatok én felolvasást Kolozsvárt is, Debreczenben is, felekezeti egyházi tekintetben pedig nem tarthatok Kolozsvárral, de Debreczennel sem, mert positiv evang. prot. ker. álláspontom a prot. hit és tudomány szabadságát hirdeti s a türelmetlenséget, mint római fegyvert kerüli és elitéli.

Eperjes, 1891 május 24.

Dr. Szlávik Mátyás,
theol. tanár.

Felelet Balogh Ferencz hittanár urnak.

Nagytiszteletü Szerkesztő Úr! „Különös tünemény“-nek nevezi Nt. Balogh Ferencz ur a „Szabad Egyház“ 9-ik száma első czikkében, hogy a budapesti „Prot. Egyh. és isk. lap“ olyan vezérczikket közöl, a melyet egy ev. hittanár irt, egy ev. lelkész olvasott fel egy unitárius tár-

saságban. Sem a czikk czimével, sem a Nt. hittanár úr csodálkozásával, sem az egész czikkel nem törődném, ha a személyeskedést elkerülte volna, de mivel a Nt. úr dr. Szlávik Mátyást és Grátz Mór urakat nyiltan kérdőre vonja a Dávid Ferencz Egyletben való működésükért, mint a megnevezett egylet titkára, kérdéseire, hivatalos tisztemből kifolyólag kell, hogy adjak egy pár felvilágositó feleletet.

Minthogy a Nt. szerkesztő úr jónak látta a kérdéseket kiadni, szabadságtiszteletétől elvárom, hogy a feleletet is kiadja.

Nt. Balogh Ferencz hittanár úr kérdései ezek: 1. „Miért olvastatott fel amaz értekezés (czime Renaissance és reformatio) épen Kolozsvárt és épen a Dávid Ferencz-egylet estélyén? 2. Miért olvasta azt fel Grátz Mór úr, a kolozsvári ág. evang. lelkész úr? 3. Miért irta azt az evangelikus hittanár úr épen az unitárius egylet számára? (4. Talán csak nem tagja?) 5. Mi köze van Luther theologiájának Dávid Ferencz czégével? stb. tömérdek kérdéssel lehetne e tüneményt összeköttetésbe hozni.“

Erre az öt kérdésre sorszerint a következő feleletem vannak.

Az 1 re. Dr. Szlávik azért olvastatott fel, mivel az egylet titkára, hivatalos tisztéből kifolyólag, megkereste levélben a tanár urat s miután az egylet czélja felől tájékozta, nyilvánitotta, hogy az Egylet választmánya örömmel fogadna a tanár úrtól egy felolvasást tanulmányai köréből A tanár úr a felhivásnak — a mi örömünkre — készséggel engedett, s miután hivatalos elfoglaltsága miatt személyesen nem jöhetett le Kolozsvárra, felolvasását leküldötte a titkárhoz.

A 2-ra. Grátz Mór, kolozsvári ág. ev. lelkész azért olvasta fel a Dr. Szlávik felolvasását, mivel az iró s a titkár jónak látták, hogy ebben az esetben olyan legyen a felolvasó, ki az irót személyesen ismeri, s a ki vele azon egyház hive. A czél el lett érve, mivel Grátz Mór nemcsak hiven és kedvesen teljesitette a felolvasói tisztet, hanem egyszer mind az irót is egy pár jellemző szóban bemutatta, mint személyes ismerője.

A 3-ra meg van adva a felelet az elsőben.

A 4-re. Dr. Szlávik a Dávid Ferencz egyletnek nem tagja, mivel az Egylet nem tartja szükségesnek fizető taggá tenni azt, a ki szellemi és erkölcsi támogatást nyujt az Egyletnek. Az Egylet teljesen megelégszik, s Nt. B. F. úr is megelégedhetik szellemi és erkölcsi támogatásával az olyan férfiaknak, a kik igy irnak: „Meggyőződésem az, hogy nekünk ág. és helv. hitv. ev protestánsoknak az urakkal karöltve kell haladnunk, ha a prot. világnézetnek diadalt szerezni akarunk. A sok hurczolkodás, Róma gyönyörüségére, csak gyengiti a mi pozitiónkat.“ (Dr. Szlávik magánleveléből.)

Az 5-re. Erre már felette nehéz röviden felelni. Hogy rövid lehessek, ugy felelek, mintha ez volna a kérdés: Mi köze van a Dávid Ferencz egyletnek a Luther theologiájával? A Dávid Ferencz-egylet szelleme, czélja s eddigi törekvése az volt, hogy a vallásos és erkölcsös

életet ébressze az emberek között. Sem a vallást, sem az erkölcsöt nem tartja felekezetinek. Gyüléseire szivesen lát kereszténYt és nem keresztényt, unitáriust és nem unitáriust egyaránt. Felolvasónak örömmel fogadja a nem unitáriust s nagy élvezettel hallgatja végig Luther családi életét az ev. lelkész ajakáról s az ev. ref. vagy róm. kath. vallásu tanár, tanárnő, iró vagy irónő az Egylet felolvasó asztalánál kényelmesen megférnek. S mindenik iró több kevesebb jó hatást, szellemi élvezetet és erkölcsi hasznot nyujt olvasóinak.

Ime ezek azok a feleletek, a melyekkel a Nt. B. úr kérdéseire felelni tartoztam.

Már most én is méltán állhatnék elé ezekkel a kérdésekkel: ki hatalmazta fel Nt. Balogh Ferencz ev. ref. hittanárt arra, hogy dr. Szlávik Mátyás ev. theol. tanárt és Grátz Mór ev. lelkészt kérdőre vonja bármely cselekedetökért? Honnan veszi magának a Nt. hittanár úr azt a szabadságot, hogy háboruságot hintsen ott, a hol békeség van? Nem olvasta-e az evangeliumokat s nem tanulta-e meg azokból, hogy ki a mi felebarátunk? Hát az igazi egyházi politikai elv nem azt hozza-e magával, hogy a Nt. tanár úr legjobb embereit küldje a Dávid Ferencz-egyletbe, hogy ott hirdessék elveiket? Hát az ilyen alkalmat nem kellene-e még áron is megvenni? stb. stb.

Nem töltjük az időt a kérdések halmazásával. Arra meg nem érezzük feljogositva magunkat, hogy a felolvasás tartalmára tett megjegyzésekre reflectáljunk ezen a helyen.

A helyett a mi (kolozsváriak és erdélyrésziek) gondolkozásunk megérthetése végett figyelmébe ajánljuk a Nt. hittanár úrnak a következőket. Mi itt háromszáz esztendő óta — bizony sok küzdelmek, sok keserü tapasztalat árán — hozzá szoktunk egymás véleménye tiszteletben tartásához. Mi sem a városi, sem a megyei gyülésen, sem a magánházban, sem a templomban ez előtt nem szoktuk volt kérdezni: mi a vallásod? annál kevésbbé: melyik felekezethez tartozol? Mi minden emberben tiszteltük és tiszteljük az embert s becsültük és becsüljük azt, a mi jó. Mi vallása miatt senkit sem zárunk ki egyletünkből s nálunk az ev. ref. és ev. lelkész, a róm. kath. és a zsidó polgártárs nem tartózkodik alapitó vagy rendes tagja lenni a Dávid Ferencz egyletnek, vagy előfizetni lapjára, az „Unitárius Közlönyre". Nálunk a r. kath. plebános gyakran hallgatta az unitárius papot az unitárius templomban; a ref. püspök a ref. tanárokkal együtt szivesen látta állandó társaságban az unitárius tanárt vagy papot. Nálunk egy templomban tud imádkozni vasárnap 9—10-ig az ev. ref. pap a maga hiveivel s ugyanabban a templomban 10—11 ig az unitárius pap a maga hiveivel s egyik sem botránkozik meg, ha hivei a másik pap hiveivel együtt bennmaradnak a templomban s együtt imádkoznak velük.

Mi az ev. ref. tanárjelöltet szivesen látjuk tanintézetünkben, hogy gyakorlatot szerezzen a tanitásban s az ev. luth. papot felkérjük, legyen

tanár főiskolánkban, s ne csudálkozzék Nt. B. F. hittanár úr, hogy Grátz Mór éppen az az ev. pap, a ki itteni lelkészkedése kezdetétől fogva az unitáriusok közetlen, békés szomszédja és jó barátja és a ki már több év óta germánizálja székely unitárius ifjainkat, mint az unitárius főiskolában a németnyelv óraadó tanára. Mi nem irtózunk a világosságtól, még ha ev. ref. embertől s ha éppen Debreczenből származik is, a minek elég bizonysága az, hogy a bibliát már rég óta a néhai Nagy Péter ref. püspök irta könyvből tanitjuk. Ezelőtt még csak tiz esztendővel is, nem irtózott az ev. ref. főiskola attól, hogy az ő nyájához tartozó s a miénkben tanuló ev. ref. ifjak nálunk tanulják a bibliaismeretet. Hogy a Dávid Ferencz-egyletben mind ez ideig senki sem tartott felolvasást Kálvin életéről avagy Melius apostolkodásáról, az bizonnyal nem az unitáriusokon mult.

Ha Nt. B F. úr „különös tüneménynek" tartja ezeket, azon mi csodálkozunk, s annál inkább csodálkozunk azon, hogy azt nyilvánosan ki is irja s minden módon arra törekszik, hogy felháborgassa a békeségben élőket nemcsak Magyarországon, hanem Erdélyben is.

Azt elérte, hogy a Prot. Egyletet összeveszitette az unitáriusok miatt; az is sikerült, hogy a Prot. Irod. Társaságot harczba vigye miattok; a magyar, ugymint a külföldi sajtóban is irhat ellenök rágalmat egy rakást; de azt, ha részben el is, egészben nem egy hamar éri el, hogy itt összeveszitsen minket, mert mi nem feledjük a Nt úr kedvéért azt a köteles tiszteletet, s azt a barátságot és rokonszenvet, a melyet egyik a másik személye iránt érezünk s joga iránt tartozunk! Talán jobb is lenne, hogy valamely háládatosabb munkát keressen!?

Ennek a feleletnek még mindig igen nagy hiánya az, hogy nincsen szó benne a Kanyaró F. könyvéről (Unitár. Magyarországon). Ehez a könyvhez éppen csak annyi köze van a Dávid Ferencz-egyletnek, mint a Dr. Szlávik Mátyás felolvasásának; tehát ne csodálkozzék a Nt úr, ha feleletembe nem tudtam bele erőszakolni, mint a hogy bele van erőszakolva a „különös tüneménybe". Nt. B. F. úr nincs megelégedve azzal a könyvvel. Ezen nem csodálkozunk. Azt is egészen helyén valónak s hivatásához illőnek tartjuk, hogy ha eléveszi a könyvet s azt megbirálja, s ha módjában áll, meg is czáfolja, de hogy akár a Dávid Ferencz-egylet, akár Dr. Szlávik vagy Grátz nemes szándéku munkálkodása ellen izgasson vele, az nem méltó a Nt. hittanár úrhoz.

Kolozsvárt.

Boros György,
a Dávid Ferencz-egylet titkára.

A titkár feleletét a nem „szabad", hanem szabadelvü Prot. Egyh. és Isk. lap, mely a Dr. Ballagi szerkesztése alatt harmincz éven keresztül s őt követőleg a Szőts Farkas theol. tanár szerkesztésében állandóan bátor harczos volt a tiszta felvilágosultság, a józan itélet, a haladó tudományosság és a felekezeti türelmesség szolgálatában, alapelvéhez

hiven — egy kevés rövidítéssel — készségesen kiadta. A szerkesztő, csillag alatt, a következő igen érdekes és fontos megjegyzést teszi:

„E czikket nem hagyhatom megjegyzés nélkül. Közöltem, mint félhivatalos választ, Balogh F t barátom aggodó kérdésére. Érdemileg nem szólók sem az unitáriusok latitudinárismusához, sem Balogh F. barátom vallási rigorismusához. Kiki ragaszkodjék a maga hitéhez s ne a másoké iránti türelmetlenséggel, hanem azzal bizonyitsa meg hithűségét, hogy másokban is becsülje a hitszilárdságot. De határozottan kifejezem azon meggyőződésemet, hogy ha valaki más hitvallásuak felszóllitására, ezek társaságában, de saját hite legkisebb sérelme nélkül, felolvasást tart, abban én nem találok gáncsolni valót. Krisztustól azt tanultam, hogy még a pogányok között is kell hirdetni az evangeliumot Sőt örülök rajta, ha az unitárius atyafiak kapnak — ha ugyan kapnak — az evangeliumi világosságon. Az élő hit nem fél sem a tévhit homályától, sem a hitközöny ködétől: annál inkább világol köztük. In tenebris lux. Az evangelium nem véka alá rejtett, hanem asztalra helyezendő gyertya; ízesitő só, erjesztő kovász. Hadd világoljon, hadd ízesitsen, hadd erjeszszen még — a Dávid F.-egyletben is. Csak arra vigyázzunk, hogy nálunk ne veszitsen fényéből, ízéből és elevenitő erejéből.“ Szerk.

Az unitárius ifjuság önmivelő egyletei.

Az unitárius főiskola ifjusága a magyar irodalom pirkadó hajnalán, már e száz elején megmutatta, hogy érzékkel bir az idő jelei felismerésére s a később ismert nevü népköltővé lett Gálfi Sándor kezdeményezésére egy baráti kör alakult, mely „A barátság láncza“ czim alatt 1829—30-ban egy kis füzetet szerkesztett. Ez volt a szegeletköve annak az ifjusági irodalmi munkásságnak, mely azóta már h a t v a n esztendeje ernyedetlen buzgósággal folytattatik nemzedékről-nemzedékre s a mely „Remény“ czim alatt már három kötet gyüjteményt adott a nyilvánosság elébe. Sok kötetre menő, rendkivül érdekes és becses gyüjteménye van az ifjui szárnyprobálgatásoknak, azokban a kéziratban levő kötetekben is. Egy egész kis könyvtár telik ki belőlük. Mihelyt annyi helyet nyerünk lapunkban, be fogjuk mutatni részletesebben is.

Most csak azt emlitjük meg, hogy az ifjuság a 60-as években két részre osztotta munkásságát, a mennyiben a papnövendékek alakitottak maguknak külön egyletet és inditottak külön kebli lapot. Később a gymn ifjuság is kétfelé oszlott s a régi „Remény“ mellett az uj „Fény és Árny“ czimü lapot is szerkesztette, természetesen mindig kézirásban. Mindamellett is, hogy a papnövendékeknek s a gymn. tanulóknak külön egyletök van, együttesen is működnek, a mennyibe az ifj. egyletben az elnöki s szerkesztői tisztet többnyire papnövendékek gyakorólják. Az 1890/91. tanévi munkásságot a következőkben ismertetjük:

A theologusok olv. és önk. egylete alakuló gyülését 1890 szeptember 10-én tartotta védnök tiszt. Boros György tanár elnöklete alatt, melyen — a védnök lelkes megnyitó beszéde után — elnöknek választatott Gál József, alelnöknek Vári Albert III. éves papn., jegyzőnek Geréb Zsigmond II. év. papn. és szerkesztőnek Szász András II. papn. Évközben Gál József kineveztetvén Recsenyédre rendes lelkésznek, elnökké Vári Albert, alelnökké Szász András választatott. Összesen 26 rendes ülés tartatott, melyeken az önmivelés különböző eszközei mind felvoltak használva, mint szavalatok, felolvasások, röktönzések, birálatok és vitatkozások. Ámbár minden gyülést vitkozó gyülésnek nevezhetnénk, a mennyiben a rögtönzések alkalmával kisebb-nagyobb elvi eltérések voltak; de két fő vitatkozó gyülés volt a védnök jelenlétében, melyek közül az egyik tárgya volt: „Czélszerü lenne-e, hogy papjaink szószékeiket kicseréljék?“ a másiké „A cultusban a művészetek elősegitik-e a vallásosságot?“ Mindkét kérdés „igen“-nel döntetett el. Volt két szavalati nemes verseny, melyeken jegyzőkönyvi dicséretet nyertek: Szász András, Nagy Lajos és Sándor Géza. Szavalati díjas verseny szintén kettő volt, melyek közül az egyiken próza adatott elő, a másikon vers. E versenyeken könyveket nyert Sándor Géza II. év. papn. Ezeken kivül volt két irodalmi pályázat hirdetve; az egyikre a feladat volt: „Baur élete és munkássága s magyarra forditott műveinek ismertetése;“ a másiké: „Az egyházi beszéd hatásának biztositékai.“ Beadott műveikkel nyertek: Sándor Géza II. év. és Nagy Lajos I. év. papn. 1—1 10 frankos aranyat. A kebli egyházi lap szerkesztője Szász András minden második gyülésen bemutatta az „Egyházi lap“ cz. kebli lap uj számát két ív terjedelemmel. A lap közleményei közül bemutatjuk a szerkesztőjét:

Pályaválasztásom.

Tűnődöm magamban, gondolkodva mélyen
Mint eltévedt vándor erdő sűrüjében!...
Most ide, majd oda téved gondolatom;
Nem csoda!... jövendő sorsomat taglalom.
Mint a tenger árja, hogy ha vihar szántja:
Szünni már nem akar gondolatim árja.

Nem is gondolatok!... mik körülem lengnek:
Rózsaszin vágyai ábrándos lelkemnek!
Mit ifju képzelet ész nélkül teremthet:
Bűvös igézetben emészti lelkemet!...
»Hidegen számitni, józan bölcseséggel,
Nem igen fér össze ifju, könnyü ésszel.«

Nemes lelkü atyám gondterhelt homlokán
E szótlan igazság vala felirva tán?...

»Szótlan,« mert nem mondá; de én észre vettem,
S fényes jövőm felé sebes szárnyra keltem. —
Az ismerős bérczek ködhomályba tüntek
Nem kis fájdalmára mélyen érző szűmnek.

Uj hazámba érve, lelkem borult ege
Vándor fellegitől tisztára derüle;
Magasröptü vágyim szárnyat veszitének
S vágyaim romjából feltámadt a lélek, —
S im, kit elragadott hiu dicsvágy fénye;
Lábad zsámolyához borulni megtére.

Mesterünk igáját vállaira vevén:
Bocsásd meg nagy Isten, hogy habozva tevém!
Leikem nyugalmát már nem zavarja semmi,
Egy a czél mindenütt: ember, ember lenni!...
Jó atyám ezt irá szeretett fiának:
»Egyetlen reménye teljesült apádnak!«

Szász András II. éves papn.

Az ifjusági olvasó és önképző egylet évi müködését a következőkben ismertetjük: Védnöke volt: Péterfi Dénes tanár; elnöke Szász András II. papn. Tartatott 24 gyülés, melyeken szavalatok felolvasások, vitatkozások s más egyleti ügyek elintézésével foglalkoztak. Mindkét félévben tartatott egy-egy szavalati nemes verseny. Jegyzőkönyvi dicséretet nyertek: Sándor Géza II., Lőfi Ödön I. év. papn., Pálfi Márton VII. o. t., Landesmann Mór VII. o. t. és Desbordes Ernő VI., Sófalvi Gyula VII., Peller Izidor VI. o. t.

Mindkét félévben tartatott szavalati díjas verseny; költői és prózai irodalmi pályázat. A szavalati versenyre értékesebb könyvek voltak kitűzve jutalmul. Kétszer nyert Sándor Géza II. év. papn., Sófalvi Gyula VII. oszt. és Peller Izidor VI. oszt. t. Költői irodalmi pályázat kettő volt. Az elsőre 11, a másodikra 7 költemény adatott be. 3—3 tallért nyertek: Lőfi Ödön I. papn és Demeter Dénes II. év. papn. A prózai pályázaton 3 tallért nyert: Simonfi Márton VII. o. t. és Demeter Dénes II. év. papn.

A pályázatok a birálók megjegyzései szerint mind igen szépen sikerültek.

A középiskolai tanulmányok minden ágát felölelő májusi nagy pályázatra ez évben kitüzettek a következő tételek: 1. „A nemzeti érzés ápolásának eszközei.“ Beadatott 2 pályamunka. 5 tallér jutalmat nyert: Simonfi Márton VII. oszt. tanuló. 2. „Arany, mint ballada iró.“

5 tallér jutalmat nyert: Deák Ferencz VIII. o. t. 3. „Lehetséges-e a szorgalmat a tanulóban felkelteni s ha lehetséges, minő módokkal történhetik ez?“ 5 tallért nyert: Nagy Lajos I. év. papn. 4. „Lengyelország hanyatlásának és bukásának okai és következményei.“ Beadatott 2 pályamű. A kitüzött 5 tallér jutalmat Balázs Ferencz VII. o. t. nyerte; minthogy a másik pályamunka is figyelemre méltó volt, Kovács János ig. tanár, mint biráló, a szerzőt: Veres Gábor VI. o. tanulót is 1 tallérral megjutalmazta. 5. „Az agyagról földtani, vegytani és ipari tekintetben.“ Beérkezett 2 pályamunka. Benczédi Domokos II. év. papn. és Ferencz József VII. o. t. között megosztatott az 5 tallér díj. 6. Horatius Vergiliushoz irt költeményének magyarra forditására beérkezett 5 forditás közül a 3 tallér jutalmat Deák Ferencz VIII. o. tanuló nyerte.

Mindkét félévben tartatott egy-egy vitatkozás a következő kérdések felett: 1. „Kül- vagy bel-ellenség ártott-e többet hazánknak?“ 2. „Ki vétkezik nagyobbat, ki testvérével, vagy a ki jóbarátjával szemben követ el igazságtalanságot?“

Az első kérdés oda döntetett el, hogy a bel ellenség ártott többet hazánknak; a második eldönthetetlennek nyilvánittatott.

Lőfi Ödön, Demeter Dénes és Simonfi Márton időnként egymást felváltó, szerkesztők által szerkesztett „Remény“ cz. ifjusági heti lapnak megjelent 23 száma, ezekben több szépen sikerült költemény, elbeszélés, leirás.

Az ifjuság az aradi vértanuk és 1848 márcz. 15-ike emlékére szépen sikerült ünnepélyeket rendezett. Előbbin imát mondott Vári Albert III év papn, beszédet tartott Demeter Dénes II év. papn., szavalt ifj. Pál István I. év. papn.; utóbbin imát: Szász András II. év. papn., beszédet: Szenkovits Aurél VIII. o. t, szavaltak: Sándor Géza és Szathmári Pál. Mindkét ünnepélyen közremüködött az ifjusági dalárda.

Az egylet évi bevétele tesz 271 frt 20 krt, kiadása pedig 256 frt 44 krt. Az egylettel összeköttetésben álló „Kölcsönző Egylet,“ melynek alapitója Lendvay Latkoczyné jeles müvésznő, állandó tőkéje 200 frt. A kölcsön könyvtár alapja tesz 85 frt 10 krt; ebből a felosztályu szegénysorsu tanulók könyvekkel láttatnak el.

Az egylet évzáró ünnepélyét jun 14-én tartotta, mely alkalommal az ifj. dalkörön és egyleti elnökön kivül — ki elnöki jelentést tett — közremüködtek: Sándor Géza, Peller Izidor VI o. t.. Schuster Erich VIII. o t. (zongorán), Szentkovics Aurél (hegedün) és Ferencz József (zongorán). Ez az évzáró ünnepély a városi közönség nagy érdeklődése mellett szokott lefolyni minden évben s az idén a nagy terem teljesen el volt foglalva. A müködők mindenike derekasan megállotta helyét. Az ifjusági dalkört külön is meg kell dicsérnünk, nemcsak azért, mivel ezzel megdicsérjük az egész ifjuságot, hanem azért is, mivel ez

alkalommal is szabatosan, szépen és meghatóan énekelt. Ez az elismerés Iszlai Márton urat, a tanitómestert — igen természetesen — első helyen illeti.

Az ifjuság „Remény“ czimü lapjában kifejtett irodalmi munkássága ez évben is figyelemre meltó volt. Demeter Dénes II éves papn., mint a ki legtöbb és legjobb dolgozatot adott a lapba, a Bulyovszkiné alapból 5 frt jutalmat nyert. Mutatványul közöljük egy rövidke költeményét.

Egy jóltevő emlékére.

Mig az életben velünk élt
Kevesen ismertük
Ma, miután nincsen köztünk,
Mindnyájan ismerjük.

Egy tettével tanita meg
Bennünket nevére:
Nagy jóltevőnk leve nekünk,
Áldás emlékére!

Demeter Dénes.

Ezeknek előre bocsátása után nem lesz érdektelen, ha e helyen kimutatjuk azt is, hogy az ifjuság tanulását miképpen teljesitette. E végett közöljük az évzáró ünnepély alkalmával kiosztott díjak és jutalmakból részesültek névsorát. Özv. Pap Sándorné alapból 5 frt pályadíjat nyert egy „Új évi beszéddel“ Vári Albert III papn ; Fejér Márton alapból „szépirásért“ Simonfi Márton VII. 2 tallér, Dézsi Ferencz V. 1 tallért; Peielle István alapból, mint jeles tanulók, 6—5 frtot: Sipos Gábor, Haftl József, Smill Mór, Mikó Lőrincz, Sárdi Ákos, Ádámosi Gábor, Ürmösi Sándor, Lukácsi József, Feldheim Béla, Beczkai János, Dézsi Ferencz, Máté Ferencz, Sipos Aladár, Hunvald Ákos, Mikó Imre, Ádámosi Gábor. P. Horváth Kálmán isk gondnok 100 frt jutalomdíjából 50 frt fentartatott az érettségi vizsgára, 10—10 frtot nyert: Ferencz József, Pálfi Márton VII., Simándi József, Veress Gábor, Botár János VI o. t. Jutalomkönyvet nyertek: Ferencz József, Hunwald Lajos, Balázs Ferencz, Simándi József, Veress Gábor, Szász András, Nagy Lajos, Lőfi Ödön, Vass József. Kőváry László pályadíjat eredeti népregék, népmondák gyüjtésével: Demeter Dénes II. pn. 5 frt, Veres Gábor VI. 3 frt. Leggondosabb dolgozataiért: Ferencz József 3 tallért, Witt Béláné adományát 10 frt, Kriza János I o. Jutalomkönyveket Vári Albert III., Szász András II., Nagy Lajos I év. papn. Legjobb magyar stilu és helyes irásu dolgozatért Sipos Gábor ügyvéd díját: Pálfi Márton VII. 10 frt, Ürmösi Károly VIII, Simándi József VI. 5 frt. Szorgalmas énektanulásért 1—1 tallért: Balizs Ferencz, Ürmösi Károly VIII. Májai Mihály, Sándor Géza, Vernes Sándor, Fodor Jenő, Nagy Lajos, Sárdi Ákos, Ürmösi Károly VII, Ruzicska Lajos. Mártonfi Gergelyné alapból jó tanulásért két részletben 50—50 frtot: Geréb Zsigmond II pn., Pálfi Márton VII, Rédiger Árpád. Szabadkézi rajzért jutalomkönyvet: Kriza János, Szabó Árpád, Boldor László, Medveczki

László Rediger Árpád, Antoni János, Strobel Jeromos, Mikó Lőrincz, Sárdi Ákos, Bedő Bálint, Polgári István, Hafl József, Keleti Géza, Duha Dénes. Paget Olivér alapból angolnyelv tanulásért pályázaton Vári Albert III papn 100 frt, Pálfi Márton VII. 25 frt, Lőfi Ödön I. pn dicséret. Bulyovszkyné alapból „Remény“ cz lapban megjelent dolgozataiért: Demeter Dénes II pn. 5 frt. Kövendi Szász Gergelyné alap 5 frt pályadíját szónoki beszéddel Simonfi Márton VII. Ezeken kivül megemlitjük, hogy a gymnasiumi nyolcz osztály tanulói közül jeles és jó osztályzata volt: 86, elégséges: 116, elégtelen: 38 tanulónak. A szülők figyelmét felhivjuk az „Aratás után“ czimü czikkre.

Apróságok.

— A bő vagyon mellett szigorgó fukar és az orvgazda között az a külömbség; hogy ez a másét mások előtt — amaz a magáét maga előtt tartja rejtve.

— A jószivüség csak akkor érdemli meg nevezetét, ha czélarányossága van; érdeme nő ha váratlan segéll a maga idejében, ha késő vagy unszolt, nints édessége; mértékkel, czélarányos; pazarolva, visszaélést okoz.

— A kétszinü ember czélzatának kivihetésére ugy használja a barátságot, mint a függönyt, melyet nem azért szoktunk ablakaink eleibe vonni, hogy mi ki ne láthassunk, hanem hogy mások be ne láthassanak.

— A mindenben önhasznát leső ember nem lehet barátságos, mert a barátság gyakran áldozatot kiván; nem lehet jó felebarát, mert a haszonlesés maga magának barátja; nem lehet társalkodó, mert a féketlen haszonvágy elvonulttá teszi s az egész ember önmagába, mint egy különvilágba, ugy enyészik el; mint a magános kőszirt szugolyáiba koródzó kigyó-sás, elhervad a nélkül, hogy bár egy kis féregnek szolgált volna eledelül.

— Mind az elsietett, mind a későre tett házasságnak megbánás a vége, s az a külömbség, hogy abba a sziv az eszet gondolatlan elsietéssel; ebbe az ész a szivet pótolhatatlan elkéséssel vádolja.

— A tulságig űzött tréfa neveletlenséget, a minduntalan komoly bölcselkedés szivetlenséget árul el.

— Sok szegénysorsu ember ugy vagyon eszével mint, a számvetésbe a nulla; valamint ez csak más szám mellett állva számit valamit, ugy az is csak a szerentse mellett állva nyerhet értékes erőt.

— A csufondáros embernek nem mindig szándéka a becsmérlés, hanem mint a kigyónak, természete a sziszegő marás.

Közli: **Gvidó Béla.**

Egyházi és iskolai mozgalmak.

— **Az E. K. Tanács** a derzsi ekklésiának engedélyt adott a papi ház átalakitására. — A kereszturi egyházkörbnn tartott rendkivüli közgyülésén Raffaj Domokos köri jegyző esperessé választásáról felérkezett jegyzőkönyv szabályszerünek találtatott. Fel fog terjesztetni a legközelebbi egyh. főtanácshoz. (144.) — Vallás és közokt. minister ur az E. K. T. felterjesztése alapján megengedte, hogy Komjátszegen, Széplakon, Szőkefalván, Iszlón, Szentháromságon, Körispatakon, Csekefalván, Bordoson, Sárdon és Polgárdiban a tanköteles unitárius gyermekek tanitását ideiglenesen az ottani lelkészek teljesitsék. — A székelykereszturi unitárius középiskolához a közvizsgálatra v. biztosokul kinevezte az E. K. Tanács Raffaj Domokos esperes elnöklete alatt az isk. gondnokság mellé Győrffi Ferencz, Koncsag Elek és Kozma Dimén egyh. tanácsosokat. — A kissárosi iskola épitése megsürgettetett a' E. K. Tanács által.

— **Az unitárius vallásuak** népességi mozgalmát a főtisztelendő püspök úr az 1890. évről összeállitván, benyujtotta az E. K. Tanácshoz. Érdekesnek tartjuk a következő adatok közlését: Kolozs-dobokai körben van 5 anya-, 10 leányegyház, 4372 léleksz. 8 működő lelkész, 1 nyug. lelkész, átállott hozzánk 272, tőlünk 36. Aranyos-tordai körben a e. 17, l e. 2, lsz. 10,153. átáll. h. 1, tőlünk 1. Kis-küküllői körben: a. e. 10, l. e. 25, lsz. 3718, m. l. 9, átáll. h 21, tőlünk 2. Marosi körben: a. e. 13, l. e. 17, lsz. 7282, m l. 13, ny. l. átáll. 37, tőlünk 9. Kereszturi körben: a. e. 30, l. e. 13, lsz. 15,205. m. l. 29, ny. l. 4, átáll. 28, tőlünk 15. Udvarhelyi körben: a. e. 18, l e. 22, lsz. 11,216, ml. 18, ny. 4, átáll. 21, tőlünk 5. Felső-Fejér körben: a. e. 5, l. e. 8, lsz. 3597, ml. 5, ny. 1, átáll. 4, tőlünk 2 Háromszéki körben: a. e. 9, l. e. 4, lsz 5698, ml. 9. ny. 3, átáll 15, tőlünk 1. Összesen: anyaegyház: 107, leányegyház: 101, lélekszám 61,241, működő lelkész 108, nyug. lelkész 14, kereszteltetett: 2114 konfirmáltatott 874, eskettetett 474, meghalt 1523, tehát kevesebb halt meg a születetteknél 591-el. Átállott hozzánk 399, tőlünk elállott 71, tehát több. állott hozzánk 328-al s igy összes szaporodás: 919.

— **Uj tanárok.** Vallás- és közoktatásügyi minister úr a kolozsvári unitárius főiskola és a közokt. kormány között fenálló kölcsönös szerződés által nyert jogánál fogva az E. K. Tanács felterjesztése és ajánlata alapján a kolozsvári unitárius főiskolához rendes tanárokká kinevezte Kanyaró Ferencz és Boros Sándor okl. tanárokat, előbbit a magyarnyelv-történelem-bölcsészeti, utóbbit a mennyiségtan-természettani tanszékre Mindkét ifju tanár már több év óta müködvén a főiskolában, mint kiprobált derék tanerőket üdvözöljük rendszeresitésök alkalmából, kivánván, hogy az intézetnek diszére s a tanügynek előmenetelére folytathassák sikeres munkálkodásukat, hoszas éveken keresztül!

— **A kolozsvári** magyar tudományos „Ferencz József“ egyetemen az 1890—91. tanévben összesen 554 hallgató volt, kik közül unitárius vallásu volt 28 vagyis az egésznek 5·3%, és pedig a jogi karnál 11, az orvosinál 9, a bölcsészetinél 3, a term. tud. karnál 2 és a gyógyszerészek között 3.

— **Vargyason** az iskolát záró vizsga megtartatott május hó 23-án. Vizsga utáni vasárnapon volt az iskolai májális. Kedves vendégeink voltak Daniel Gábor főispán úr, br. Rauber István ur, Daniel Lajos úr családostul, Gyöngyösi István esperes, Gyöngyösi Béla erdőfelügyelő, Ferencz Gyula erdész kedves nejével, Veres N. erdész, kik látva, hogy mult évi szives adományaikból, derék tanitónőnk szives közremüködése folytán, két diszes nemzeti szin lobogóval gazdagult iskolánk, egy kedélyes ozsonna mellett ismét együtt 7 frtot ajándékoztak egy iskolai dob vásárlására. Az iskolai növendékek közt kiosztandó májalisi kalács sütéshez hozzájárultak: Gyertyánfi János és Daniel Lajos urak. Pompás, szép idő és roppant sokaság tették szépen sikerültté az iskolai máját-

list, mire az iskola növendékei kitünően sikerült vizsgájokkal érdemesitették magokat! gy.

— **A zsinaton** Toroczkón, augusztus 23-án, vasárnap, egyházi szónoklatot fog tartani Végh Mihály ravai, urvacsorai beszédet Rédiger Géza szabédi lelkész, hétfőn, a papszentelés alkalmával alkalmi szónoklatot tart Boros György theologiai tanár Kolozsvárról. Főt. püspök Ferencz József ur mindkét napon fog szónoklatot tartani. Az istentiszteleten közre fog működni a kereszturköri dalkör.

— **Kálnokra** junius 3-án érkezett meg a választott uj pap Székely Zsigmond. Fogadtatása nemcsak a legszivélyesebb, de egyszersmind diszes is volt. A székfoglaló beszédét junius 4-én tartotta meg Luk. XXI r. 33. vers. alapján: „az ég és föld elmulnak, de az én beszédim semmiképpen el nem mulnak.“ Szépen kidolgozott beszédével, gyönyörü, szép csengő hangjával, gyakorlott és lelkes szónoklatával nemcsak lekötötte a hivek és hallgatók figyelmét, de egyszersmind megnyerte azok tetszését és szeretét is már az első megjelenése alkalmával. Az ünnepélyre nagyon sokan gyültek ös ze a szomszédközségekből. A beigtató pap Csifó Salamon volt. A beigtatás végeztével az uj lelkészt az egyház nevében a kálnoki egyházkebli gondnok melegen üdvözölte. Majd közebéd volt, hol a vidám kedély és szellemes pohárköszöntőkben hiány nem volt. Adja az ég, hogy Székely kormányozza dicsőséggel ez életre való egyházat s az a szeretet, mellyel ő hiveit és hivei őt most körülfogták napról-napra forróbbá és erősebbé váljék. Kisérje őt és az egyházat is Isten áldása.

— **A kolozsi** állami ellemi iskola értesitőjét Benedek János igazg. tanitó az utóbbi 5 tanévről gondosan megszerkesztve kiadta. Az iskola növendékei száma az öt év alatt 97, 133, 105, 170, 189 volt, tehát az 5 év alatt megkétszereződött. Az unitárius vallásu tanulók száma az öt év alatt: 22, 24, 15, 31, 37 s igy tehát az unitárius vallásuak száma is fokozatosan emelkedett.

— **A gyorsirás tanulása** Angliában oly nagy mérvet öltött, hogy a mult évben 55,000-nél több tanuló tanulta. Nagyon jól cselekednének a mi ifjaink is, ha szorgalmasan tanulnák. Megbecsülhetetlen értéke van!

— **„Napsugárnak fénye ömlik“** kezdetü ének dallamosítására beérkezett pályamüvek — mint azt nekünk a pályázatot hirdető kereszturköri dalkör titkára jelenti — a biráló bizottság kezében vannak, és pedig már az utolsó birálónál. A birálat, remélhetőleg julius közepére készen lesz s akkor az eredmény azonnal közzé tétetik. A jeligék már voltak közölve az eredmény kihirdetésekor. Kivánatra ismét közölhetők lesznek.

— **Orbók Mór** pozsonyi nőképezdei tanár egyike azoknak a szorgalmas iróknak, a kik a tanintézeteket gondosan szerkesztett, jó tankönyvekkel látják el évről-évre. Orbóktól eddig elő mintegy 48 tankönyv és taneszköz jelent meg s azok közül némelyik csaknem általános használatban van. Legközelebbről megjelent „Számoló könyv“ polgári fiuiskolák 1, 2 3 oszt. számára, ára 1 frt 40 kr. „Mértan“ tanitónőképezdék és f. polgári isk számára Singer és Wolfnernél Budapesten, ára 80 kr. „Számolókönyv“ népiskolák számára, II—V. füzet, ára 20 kr. Melegen ajánjuk e könyveket az illető iskoláknak.

— **„Unitárius énekes könyv“** kapható Stein Jánosnál Kolozsvárt, mit a tudakozók vegyenek tudomásul.

— **Az Amerikai Unitárius Társulat** ez évi május hóban tartotta évi rendes közgyülését. A titkári jelentésből érdekes lesz a következőket megjegyezni: A társulat saját épületében oly központi helyiséget tart fenn, melyben az igazgatóságon kivül az unitárius társulat körében létező vallási, erkölcsi, emberbaráti egyletek, bizottságok elhelyezkedhetnek, mely az egész irodalom piacza, szóval oly helyiség, hol minden, a társulat munkásságára, életére vonatkozó ügyet el lehet intézni. E helyiség fenntartása sok pénzbe kerül.

Az igazgatóság készséggel szolgál az unitárius irodalom termékeivel min-

denkinek, a ki kivánja; kiadványait 20 könyvtárnok szolgáltatja; Channing műveit, minden esztendőben, kétezer más vallásu papnak küldi meg; évente négyszázezer füzetet oszt ki. Ezt a rendkivüli irodalmi munkásságot nem azért teszi, hogy azok, a kik a köz könyvtárakban a könyveket olvassák, unitáriusokká legyenek, nem azért, hogy azok a különböző vallásu papok, a kik Channing műveivel megismerkednek, elhagyják vallásukat s hogy azok a százezerek, a kik a füzeteket olvassák, az unitárius templomokba tóduljanak; hanem azért, hogy a predikáczio és vallásos hit észszerübb és humánusabb legyen; hogy uj szellem, uj inspiratio keljen ott, hol a régi formák elvesztették lelkesitő hatásokat. Például idéz Atalanta államból, egy uj gyülekezet, mely alakulása után azonnal kihirdette, hogy készséggel küld füzeteket azoknak, a kik kérik. A déli államokból 700 oly városba kértek könyvet, hol azelőtt az unitárizmusról csak annyit tudtak, mint az arabnyelvről. Hat füzetet nyomattak japán nyelven; bizonyosan hatezernél több japáni olvassa azokat.

Az igazgatóság felolvasásokat, istenitiszteleteket rendezett oly városokban, melyekben felsőbb tanintézetek, collegiumok vannak; hogy a politikai és társadalmi élet jövő vezetői ifjuságokban megismerkedhessenek a tiszta, szabadelvü, felekezetesség nélküli kereszténységgel.

Husz gyenge régi gyülekezetet segedelmezett az igazgató tanács; bár ezek folytonosan gyengülnek, mert fiatalabb tevékenyebb tagjai a modern áramlat szerént falukról mind városokba sietnek; a jó érzés nem engedi, hogy az ily ekklésiákat, melyek a helységekkel együtt születtek, pusztulni engedjék, sőt a felekezet közérdeke is igényli fentartásukat, különben is keresztényi kötelessége az erősnek, hogy a gyengébbet támogassa.

Uj gyülekezeteket is alapitott az igazgató tanács; ezek közül némelyek most szervezkednek, mások már fennt tudják magukat tartani, sőt a szegényebbek segedelmezésére is tudnak áldozni. Ily gyülekezetek alakitása a jelentés szerént azért szükséges, mivel erkölcsi és szellemi irányokat kell képviselniök, hirdetniök kell a józanokosság érvényesülését a vallásban, a feddhetetlen magaviseletet s azt, hogy a vallásnak az a czélja, hogy általa az emberek itt a földön jók és erényesek legyenek, másik oka az a változás, mely az ámérikai társadalomban történik, hol ős erdők, nagy pusztaságok helyén öt-hat év alatt szép, népes városok emelkednek; a földszinével arányosan a gondolkodás mód és világnézet is jellemzetesen változik. Az anyagi áramlatok e harczában az igazgató tanács szükségesnek tartotta, a többi vallási társulatokkal együtt, az ember szellemi életének fejlesztésére, lelki szükségei kielégitésére munkálni. Az egyesült államok területén a társulat előbbi közgyülése óta husz uj gyülekezet alakult.

Tagadhatlan, hogy a társulat munkaköre jelentékenyen megnőtt: a titkárnak ma már tizszerannyit kell utazni, tizszerannyi levelet kell irni, mint az előtt. A meggyarapodott szükségen való segités okából a társulat öt vándorpapságot rendezett bé; az Unio rengeteg területének öt különböző részében (amerikai afiai az ily papokat Superintendenseknek nevezik). Ezeknek a Szuperintendenseknek több teendőjök van, mint a mennyit elvégezhetnek, csak azt sajnálja az igazgató tanács, hogy munkálkodásukat a társulat pénzerejével nem birja kellően támogatni. Hiszen nehány év alatt keleten 25, a közép államokban és Canadában tizzel több, nyugoton 20—30, a csendes tenger partvidékein 20 uj gyülekezetet szerveztek. Sőt a déli államokban is egyre tünnek fel a megváltozott gondolkodás jelei.

A jelentés szerint a társulat külföldi missioja Magyarországra és Japánra terjedett; felemlitvén a pesti templom felszentelését és az Ierson jelentésében foglaltakat, azt állitja az igazgató tanács, hogy a felhasznált kevés segélylyel ily szép eredményt ritkán tud eszközölni.

A társulatnak van egy keleti missio alapja, mert a társulat fenntartói közül többen akarták a munka megkezdését; Japánba, hol legkedvezőbb viszo-

nyok mutatkoztak, ez előtt pár évvel missionariust küldött az igazgató tanács. A munka megkezdődött, az amerikai társulathoz hasonló Japán-társulat alakult, több község tartott már alakuló közgyülést; három tanult bennszülött lett pappá. „Ha kezünket az ekére tettük, nem kell félbenhagynunk a munkát!“

A társulat megalakult gyülekezetei, valamint missioi munkásságának sikere attól függ, ha vannak elegendő számu, kellő papi tudományos mivelséggel biró papjelöltjei; az igazgató tanács módját találta, hogy valamint a Cambridgei, ugy a Meadvillei papnöveldéből több papnövendék a nyár folytában különböző gyülekezetekben papi szolgálatokat tegyen, azért hogy ezek a fiatal emberek nyáron pénzt gyüjtsenek magoknak téli szükségeikre, másfelől, hogy jövő hivatásokkal s a mezővel, melyen munkálni hivatásuk, előre, gyakorlatilag megismerkedjenek.

A jelentés különösen kiemeli a társulat munkakörének két ágát: egyik a templom épitési társulat, mely egyes gyülekezeteknek kamat mellett, vagy a nélkül pénzt kölcsönöz templom épitésre. E társulatnak egy névtelen által tett 20000 dollár és más alapitványokból ma 80 ezer dollár tőkéje van; a másik vállalat a Montánában indiánok számára fenntartott ipariskola, mely az ámerikai közönség és a kormány figyelmének is tárgya.

Jelentését azzal végzi az igazgató tanács, hogy jövőben is az eddigi módon kell eljárni, felhasználva a mult tapasztalatait. De a sikerhez pénz kell. Az egyes gyülekezetek a mult évben 54 ezer dollárt adtak a társulat fenntartására; ez évben mulhatlanul 80 ezer kell. Ezen kivül az egyik papnövelde teljes berendezésére 115 ezer, két uj tanári állomás szervezésére meg 65 ezer dollár kell. Az igazgató tanács reméli, hogy ez összegek az 1892. év első reggelére meglesznek.

— **Az „Unitarian Review“**, mint azt egy korábbi számunkban jeleztük, Európából is több irót nyert meg dolgozótársának. A folyóirat ez által sokat nyert élénkségben s kelendőségben is A májusi számról a „Cristian Register“ cz. heti lap azt irja, hogy a legjobb, több hónapi szám között. Egyik szól a régi ekklésiákról s papokról; a másik az amerikai városok szerepéről a nemzeti szellem megteremtésében; „A bostoni zsidókról“, „a gyermekek olvasmányáról“ stb szólanak a többiek. Az emlitett hetilap tovább ezt irja: szerencsés gondolata volt a szerkesztőnek, hogy az ámerikai unitáriusokat érintkezésben tartsa távollevő atyjokfiaival, representativ unitáriusoktól nyert gyakori tudósitások által. Ebben a számban van egy „Levél Magyarországból“ (Boros tanártól), a mely rendkivül érdekes. Érdekes olvasni a Kálvini püspök (Mélius) loyalitásáról, mely szerint a Sámuel két könyvét leforditván, az Elohim név helyett mindig „Szent-Iláromságot“ irt.

— **A jó gyermek könyve.** Irta Boros György. Ára 20 kr., postán küldve 23 krajczár, megrendelhető a szerzőnél Kolozsvárt. Vélemények a könyvről: „Ellenzék“ 1890 206-ik számában. Az egész füzeten nemes hang vonul végig, mely könnyen utat talál az olvasó szivéhez és megtermékenyiti lelki és erkölcsi világukat. Óhajtandó, hogy ez a kis könyv minél tágabb körben elterjedjen. A vallás és főleg az erkölcs nemesitésére megbecsülhetetlen szolgálatot tehet e könyv. „Család és Iskola“ XVI. 15. sz „Meg vagyok győződve, hogy e hiányt potló kis könyv használatba vétele hivatva van az elemi vallástanitás ügyének helyes irányba való terelésére hasznos szolgálatot tenni.“ Brassai Sámuel: Most egy éve egy asszonyság tanácsot kért tőlem, hogy melyik könyvet vegye meg a leánykájának ajándékul, mert egy könyárus boltjában a mit mutattak, azt nem szerette. Nem tudtam tanácsot adni. A „Jó gyermek könyvét“ elolvastam s szeretem. Most tudnám mit mondjak az aszonyságnak. „Közérdek“: Könyvének irálya vonzó és világos, hogy a legkisebb gyermek is könnyen megértheti, s annyira szép, hogy a ki egyszer kezébe vette, az kénytelen az egészet elolvasni. Minden szava igazán szivből jöve szivhez szól. Prot Egyh. és Isk. lap: A könyv czélja az, hogy a 6—8 éves gyermeket szemléltető

módon, saját életéből vett képek, hasonlatok és példázatok felmutatásával vezessc rá a jó és rosz, az enyém és másé, a helyes és helytelen, a szép és rút, a kötelesség, kegyelet, hála és tisztelet érzelmeire. Használható tankönyvül is, de még inkább erkölcsnemesitő olvasó hönyvül „Keresztény Magvető". Helyeselni lehet azt az irányt, melyet e könyv képvisel, hogy t. i. az elemi iskolák alsóbb osztályaiban a tanitó ne felekezeties hitczikkel, hanem erkölcsi elbeszélések és szabályok, továbbá a kis gyermek hangulatához tartozó imák és énekek tanitásával foglalkozzék. Nemcsak a tanitók és iskolák, de a szülők és tanügy barátok figyelmét is felhivjuk a szóban forgó kis műre

— **Az udvarhelyi egyházkör** junius 23-án t rtotta közgyülését Vargyason. Megjelentek: egyházi főgondnok Daniel Gábor, köri fel. gondnokok: László Domokos és Jakab Gyula, Daniel Lajos és Elek stb. egyházi tanácsosok, a körbeli belső emberek teljes számmal és az ekklésiák küldöttei. Apróbb ügyek intézése után 10 órakor templomba vonult az egész gyülés. Dombi János h.-szt-mártoni pap, szép ima után, beszélt Luk. 7., 5. verse alapján. Valódi buzgósággal lelkesitette a nagyszámu hallgatóságot hazája és vallása szeretetére. Emelte a templomi ünnepélyt a köri dalárda éneke.

Templomozás után a gyülés tartott d. u. 7 óráig. A terjedelmes tárgysorozat nevezetesebbjei voltak: az udvarhelyi templomépités ügyében, egyházi főgondnok ur által beadott javaslat, mely élénk érdeklődést keltett; egy központi iroda szervezését czélzó javaslat; E. Főtanácsi jegyzőkönyvek. központi és nyugdijpénztárak évi költségvetései és számadásai kinyomatása s az ekklésiák és egyh. tanácsosoknak leendő megküldése iránt beadott javaslat; a karácsonfalvi ekklésia érdekében beadott memorandum; néptanitók határozati javaslata az E. K. Tanácsban leendő képviseltetésök tárgyában. A javaslatok élénk tanácskozás után pártolólag felterjesztetni határoztattak. A nevelésügyi bizottság megtette jelentését az 62 évi zárvizsgák eredményéről. Segély iránti kérvények tárgyalása. Megalakittatott a fegyelmi biróság, rendes tagok lettek: Sándor Mózes tanfelőgyelő és Egyed Ferencz szt.-páli pap, póttagok: Daniel Lajos és Kisgyörgy Sándor. Egyházi ügyvédnek megválasztatott Lőrinczi István kénosi pap. P. F.

— **Ráth Mór** budapesti könyvárus hirdetésére felhivjuk olvasóink figyelmét.

Székely Ádám. A néhai ismert nevü püspök, aranyosrákosi Székely Sándor egyetlen fia Székely Ádám 51 éves korában öt napi betegség után, agyhártyagyuladásban junius 22-én meghalt. Székely Á. Kolozsvár város levéltárának több mint husz éven keresztül pontos hivatalnoka volt, ki a levéltárt szakszerüen rendezte. Szép tehetsége volt a festészetre. Arczképeket (atyjáét) s főleg tájképeket feltünő sikerrel festett. Jun. 22-én barátai és ismerői nagy száma kisérte örök nyugalomra öreg édes anyja, az özvegy püspökné oldala mellől, kinek egytlen támasza, gyámola és reménysége vala. Sajnáljuk az élete delén elköltözött munkás férfit s az elhagyottan, kétségbeeséssel küzködő édes anyának kérünk Istentől vigasztalást!

Egyleti élet és munkásság.

A Dávid Ferencz Egylet tagjait felhivjuk, hogy a Tóroczkón tartandó közgyülésen minél számosabbban megjelenni szíveskedjenek.

A Dávid Ferencz Egylet hármorszéki fiók-köre junius 17-én tartotta rendes ülését, esperes Lőfi Áron elnöklete alatt, szép számu közönség jelenlétében Nagy Ajtán. Felolvastak ez alkalommal Csifó Salamon árkosi lelkész és Ütő András nagy-ajtai énekvezér és tanitó. Mindkét felolvasás érdekkel és figyelemmel

hallgattatott végig. Albert Lőrincz bölöni énekvezér és tanitó igéretet tett ez alkalommal egy oly könyv ajándékozására, melybe az érdemes felolvasások bejegyeztessenek. Fiók-egyletünk ez évben több uj taggal szaporodott. Nem a márcz. 8-án Árkoson tartott gyülés — a mint azt jelen tudósitó irta volt — hanem a nagy-ajtai határozta meg most, hogy évenként egyszer Dávid Ferencz egyleti ünnepély rendeztessék, a mint azt az egyházközségek elfogadják és kivánják. Jelen évben ugy hiszem Laborfalván fogunk egy ily ünnepélyt tartani. Tisztujitás levén, jegyzőnek Székely Zsigmond kálnoki, pénztárnoknak Simó János köröspataki lelkészek lettek megválasztva. A jövő alkalomra felolvasóknak ajánlkoztak Simó János és Csifó Salamon.

Ugyane napon volt az egyházköri közgyülés is, melynek legérdekesebb tárgya volt, hogy az egyház folyamodott a körpapság felállitása érdekében.

A Dávid Ferencz Egylet háromszéki fiókjának pénztárába 1891-ik évre fizettek: Lőfi Áron 1 frt, Csifó Salamon 1 frt, Göncz Mózes 1 frt, Cserei Gyula 1 frt, Nagy József 1 frt, Nagy Sándor 1 frt, Simó János 1 frt, Imreh József 1 frt, özv. Téglás Mihályné 1 frt, özv. Baló Lajosné 1 frt, Imreh Györgyné 1 frt, András Mózes százados (Csik-Szereda) 5 frt (5 évre), Kőröspataki ekklésia 1 frt, Veres Ferencz 2 frt (1890—91), Ütő Irma k. a. 50 kr. (ajándék a f.-egyletnek), Kádár Sándor 1 frt, Kádár Lajos 1 frt, Veres György 1 frt, Gyertyánfi Emil 1 frt, Kovács Károly 1 frt, Kövendi Mihály 1 frt, Zsigmond Áron 1 frt, Benedek Lajos 1 frt, Ungvári Lajos 1 frt, Nagy Áron 1 frt, Székely Zsigmond 1 frt, Kökösi ekklésia 1 frt, Kálneki ekklésia 1 frt, Kriza Sándor 1 frt, Nagyajtai ekklésia 1 frt, Kiss Sándor (szentkirályi) 2 frt (1888—89.), Szinte Sándor tanitó 1 frt, Kelemen Lajos 1 frt, Révai Pál (ev. ref. lelkész) 1 frt, Szentiványi Miklós megyei főjegyző 3 frt, Költő Ferencz 1 frt, Bartha Béniámné 1 frt, Papp György kilyéni közs. tanitó 1 frt, Serester Sándor 1 frt, Serester Matild k. a. 1 frt, Dr Pálffi Gyula 1 frt, Varga András 1 frt, Kilyéni József 1 frt, Kis Sándor laborfalvi lelkész 1 frt, Ráduly János 1 frt Összesen 52 frt 50 kr.

Ezuttal felkérem a még hátralékos tagokat, hogy díjaikat sziveskedjenek mihamarább befizetni, hogy a kolozsvári Választmányhoz felküldendő pénztári jelentést hátralékok nélkül juttathassam illető helyére. Egyszersmind kijelentem azt is, hogy f. egyletünk pénztára gyarapitására bármi kevés ajándékot is elfogadok. Minél több nőt szeretnék látni ugy a tagok, mint az ajándékozók sorában. — Sepsi-Kőröspatakon, 1891 junius 22-én. Simó János,
f.-egyleti pénztárnok.

A D. F. Egylet pénztárába 1891 május 24-től—junius 24-ig a következő befizetések történtek:

Rendes tagsági díjat fizettek 1890-re: Osváth Gerő, Kolozsvár. 1891-re: Csonka györgyné, Kolozsvár. Ütő Sándor (60 kr.) Kolozsvár

Előfizetési (1 frt 20 kr) díjat fizettek 1891-re: Komjátszegi Pál, Ar.-Rákos. Borbély János, Czupor József, Szamos-Újvár. Barra Mózes, Hadad. Major Domokos, Zsibó. Major Mózes, Csekefalva. Ifj. Székely Károly, Kolozsvár. Antoni Jánosné, Kolozsvárt.

Háromszéki fiók pénztárnokától jött 26 frt.
A marosköri fiók pénztárnokától jött 8 frt.
Kolozsvárt, 1891 junius 24. **Iszlai Márton,**
pénztárnok.

☞ **A hátralékos** t. egyleti tagok tagdijaikat és tartozásaikat a közgyülés előtt küldjék bé az egyleti pénztárnokhoz (Hosszuszappanutcza 2. sz.)

Lapunk zárta után vettünk a felhivást a „Kriza Albumra," a melynek kiadása 1882-ben a Kriza-ünnepélyen határoztatott el. Szerkesztője Kovács János tanár. Előfizetési ára 1 frt.

Szerkesztői izenetek. Cs. Minthogy későn érkezett, lehetetlen volt betenni még röviditve is. — **M. D.** Zsibó. Köszönjük az uj megrendelést. — **L. J.** a budapesti paphoz volt küldve kellő számu.

TARTALOM: A Dávid Ferencz-Egylet t. tagjaihoz 101. lap. — Az Urban bizom. (Költemény.) Nagy Mór. 102. l. — Aratás után —s. —gy. 103. l — Erő és gyöngédség. 105. l. — Jöjjetek én hozzám! (Költemény) Tarcsafalvi Jenő. 107. — Pákei—Pákei Lajos. (Arczképpel) Ürmösi Kálmán. 108. l. — A Dávid Ferencz-Egylet és a felekezetek. Dr. Szlávik Mátyás, Boros György. 113. l. — Az unitárius ifjuság önmivelő egyletei 120. l. — Apróságok. Közli: Gvidó Béla. 125. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 126. l. — Egyleti élet és munkásság 130. l. — Hirdetés. 132 l.

RÁTH MÓR kiadásai

BUDAPEST, (Haas-palota.)

Arany János. **Toldi.** A jeles müvész Vágó 3 igen sikerült képével és a költő népszerü életrajzi vázlatával. Bolti ára csak 8 kr. 100 példány 7 frt. — Arany János. **Szent László füve.** Képekkel Bolti ára csak 4 kr 100 példány csak 3 frt 50 kr. — Arany János. **Jóka ördöge.** Képekkel Bolti ára csak 4 kr. 100 példány 3 frt 50 kr. — Eddig „Toldi" legolcsóbb kiadásának ára 40 kr. volt. A többi 3 népies elbeszélés pedig csak 2 frtos kötetben volt kapható.

Ezen 4 költemény egy diszes aranyozott kötésü kötetben 40 kr., 10 példány 3 frt 50 kr.

Bátorkodom ezen minden **anyagi hasznot kizáró vállalatra,** a halhalatlan müvek potom árára és arra figyelmeztetni, hogy valóban jót tesznek a néppel, a gyermekekkel, kik hatáskörükben terjesztik, hisz **először történik,** hogy magyar classikus ily olcsón kapható — Hogy mily áldozattal jár ezen kisérlet, azt az k méltányolni fogják, kik tudják, hogy Arany János **müveinek irói tulajdonjoga még meg nem szünt,** mint megszünt a régiebb magyar és majdnem az összes más nyelvü classikusok müveire nézve, melyekért tiszteletdijat többé nem fizetnek a kiadók. Ezen népies kiadások által, melyeknek ára a **nyomatási költségeket is alig** fedezi, a rendes bolti áru kiadások kelete nem csekély mértékben koczkáztatva van.

1891. XV. T. cz. **A kisdedóvásról.** (Gyermekmenedékházak, kisdedóvónő-képző intézetek, állami segélyezés stb.) Országgyülési képviselő és szakférfiu jegyzeteivel Bérmentve 50 kr.

Ugy mindeu más szentesitett vagy szentesitendő fontosabb törvény azonnal kihirdetése után elsőrangu szakfé fiak által commentált és a végrehajtási rendeletekkel ellátott diszes nagybetüs külön kiadásokban.

☞ Ezenkivül a fentebbi országszerte népszerüségben részesülő könyvkereskedés minden müvelt nyelven való irodalmi müveket, különösen népiskolai jutalom-könyveket is a legjutányosabban és legnagyobb pontossággal szállitja és mindennemü jegyzékekkel bérmentve szolgál

Nyomatott Gámán János örököseinél Kolozsvártt (Bel-középutcza).

IV. kötet. Kolozsvár, 1891. Szeptember. 9. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havonként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

A vallásos és erkölcsi élet előmozditásának eszközei.*)

Ha azt a tárgyat, melyet Önök titkára, midőn e felolvasásra felhivott, akarnám fejtegetni, az egylet egész munkakörét kellene bejárnom, a mi nem hivatásom, s e mezőt a tisztelt Egylet jobban is ismeri, mint én. Legyen szabad ezért nekem csak a miként re szoritkoznom s ennek is csak egy ágára — a tanitásra.

Minden ügynek, legyen annak anyagi vagy erkölcsi czélja, a sikere, előhaladása és virágzása attól függ, ha az illetők az ügy iránt érdeklődnek. Az érdeklődést az ismeret és tudás ébreszti, istápolja és fejleszti az ügyben való hitté.

Vallásfelekezetünk megalakulása óta gondoskodni kivánt a vallásos tudás eszközeiről az iskoláról és a templomról: népiskoláink vallási intézetek voltak, bölcselmi tanfolyamunknak magva a theologia volt. Magam követeltem ezelőtt husz vagy huszonöt évvel, akkor egyedül álló közlönyünkben, hogy népnevelésünk és oktatásunk vallásos legyen, magam panaszkodtam a tisztelt Egylet előtt nem régiben, hogy napjainkban a vallásos, az ethikai elem kivásott a népoktatás keretéből.

Felekezeti népiskoláink igen nagy része községi vagy állami iskolák állitása következtében megszünvén, csak nehány népiskola van kezünkben. A nem felekezeti népiskolákban a népnevelés, szerintem, lényeges része, a vallásos és erkölcsi oktatás egészen mellőztetik, részben azon helytelen s közoktatási kormányunk által is ilyesnek ismert szervezetnél fogva, hogy ez intézetek természetellenesen igen sok tárgygyal vannak halmozva, részint azért, mert az állami képezdékből kikerült tanitók a vallásos erkölcsi oktatásra nem levén idomitva, vagyis érthetőbben szólva, dressirozva, ezt a momentumot egészen figyelmen kivül hagyják, legfeljebb az erkölcsi momentumra szoritkoznak, alkalmilag, olvastatás közben. Hogy az erkölcsi elem magára, a

*) Felolvastatott a Dávid Ferencz Egylet közgyülésén Toroczkón.

vallásos elem nélkül, nem elégiti ki lelkünket, a t. Egylet előtt tartott felolvasásomban már megkisérlettem megmutatni.

Én azonban leglényegesebb akadálynak tartom azt az általános téves nézetet, melyet — valljuk meg őszintén — mi is, vagy közöttünk nagyon sokan osztanak, hogy a népoktatás keretében a vallásos oktatás csak felekezeti lehet; mi magunk sem akarjuk megérteni, felfogni, hogyan lehessen a gyermekeknek vallást tanitani hitczikkelyek, credok és theologia nélkül; mintha bizony a kereszténységvallás egyetemes emberi jellegét, általános szellemét hitczikkelyek által állitott szük korlátok közé lehetne szoritani.

Szerintem a vallásos oktatás a népiskolákban okszerüen csak azokra a valláserkölcsi egyetemes momentumokra terjeszkedhetik ki, a melyeket minden keresztény embernek hinni kell és hiszen s a melyek szerint minden kereszténynek, bárminő felekezetü legyen, élni kell.

Lehetséges-e ez?

Maga a keresztény vallás nem dogmákon alapul; alapitója Jézus nem állitott fel hitczikkelyeket, nem hirdetett tanokat; tanitásai egyetemesek voltak, a samaritánus, farizeus és sadduczeusnak egyenlően épületére volt.

Amérikában törvény tiltja, hogy iskolákban a tanitók hitczikkelyekről, felekezeti nézetekről beszéljenek; ámde a biblia olvasása a népoktatás egész folyamában rendes iskolai foglalkozás.

Vallástalanak-e ezért az emberek? Mi azt mondjuk, hogy a vallás csak müveletlen embernek való; az ámérikai kulturának kiváló ága a vallás. Ha ámérikai vallási közlönyökbe tekintünk, ha csak unitárius afiai lapjait nézzük, látjuk, hogy államférfiak, birák és tudósok, bankárok és iparosok egyenlő buzgalommal vesznek részt a vallási ügyekben, vallási felolvasásokat tartanak, értekezéseket irnak, az egész társadalom vallásos, mig a miénk felekezetes, vallásos hit nélkül.

Kinevettek, midőn régebben azt állitottam, hogy népiskolában nem kell az anyanyelv grammatikáját tanitani; ma is azt állitom, hogy tovább iskolázott emberek is azért nem birják a nyelvet irásban jól használni, mert sok grammatikát tanultak. Tartsák bár Önök paradoxonnak állitásomat, de azt mondom, hogy hitczikkelyeknek, credoknak az értelem kellő fejlettsége előtt való tanitása legfeljebb, valódi vallásos hit nélkül való, ritualizmusra vezet.

Másik módja a vallásos oktatásnak a konfirmáczio, szerintem ez a hitczikkelyek tanitásának kellő ideje; szép intézmény; csak azt óhajtom, hogy oly módon tartassék, hogy a konfirmált növendékekkel az egész gyülekezet mindannyiszor ujból és ujból megerősödjék hitében.

Eldődeinktől átvettük a nyári délutáni vallásos tanitást. Ma is megvan a kánonikus kérdések között, meg is van reá a felelet, hogy gyakoroltatott; de hogy minő eredménnyel, azt természetesen nem lehet rovatba szedni. Részemről nagy eredményt nem várok. Minden

intézménynél el kell számolni emberi természetünkkel. A hat napi nyári munkában kifáradt test és kedély pihenést, üdülést kiván, helyén van a munkaszünet. Mikor a község egy része, ki ki a maga módja szerint mulat, üdül, az élénkvérü fiatalságnak kevés épületére szolgálhat a templomban a tanulással, szent dolgokkal való foglalkozás. Ennek tudatában hoztam volt szóba ezelőtt több évvel a téli estéket; a mi alatt azt értettem, hogy a gyülekezet fiatal népsége téli hosszu estvéken összegyüljön értelmi és erkölcsi müvelődésére szolgáló foglalkozással, társalgással, sőt kedélyes mulatozással töltsön el koronként pár órát a pap vagy tanitó, sőt a mi kivánatosabb, mindkettőjök vezetése mellett. Az ily társas összejöveteleket az ifjuság értelmi fejlődésére, jellemének, modorának fejlesztésére, nemesitésére termékenyitőnek tartottam és tartom ma is. Néhol meg is kezdették volt, de nincs tudomásom róla, hogy folytatnák.*)

Fiatalabb pap afiai közül nehány ez intézményt délelőtti templomozás előtti időre tette; a mikor a gyermekeket vallásban és éneklésben gyakorolja, templomba viszi vagy velök istentiszteletet tart. Tekintetbe véve, hogy miként mondám, legalább az én tapasztalatom szerint, a vallásos és ethikai elem a népiskolákból enyésző félben van, ez eljárást nem hibáztathatom.

Ez intézmény vasárnapi népiskola név alatt szerepel. A vasárnapi iskolát Angliában találták fel, az indokolta, hogy a tanköteles gyermekek gyárakban el lévén foglalva, minden oktatás nélkül nőttek fel; az emberbarátok és tarsadalom e visszásságon segiteni akarván, a munkaszünetes vasárnapot ez elhanyagolt szegény gyermekek némi iskolázására igyekezett felhasználni; ezért mindenre tanitották a gyermekeket. E visszásságon a törvényhozás különösen az 1863. évi népnevelési törvénnyel segitett; a vasárnapi iskolák Angliában, valamint Amérikában ma már kizárólag vallásos intézetek, ilyeneknek kell nálunk is megtartani.

Én azonban sokkal gyümölcsözőbbnek, sokkal hatásosabbnak tartom, ha e tekintetben is a felnőttekre jelesen a növendékekre és ifjakra irányitjuk az akcziót. És itt engedelmet kell kérnem, hogy viszont Amerikára hivatkozom, mert nekem ugy tetszik, hogy ha például amerikai unitárius afiai vallásos és kulturalis intézeteit, ha életmódjukat, munkálkodásuk modorát s ezek nyomán keletkezett intézményeiket kellően ismernők, sok jót tanulhatnánk ezekből. Amerikai hitbeli testvéreink között a vallásos erkölcsi élet fejlesztésére és szilárditására az az áramlat indult meg pár évvel ezelőtt, hogy ifjusági clubokat, ijjusági egyleteket alakitanak, melyeknek czélja azoknak az eszméknek és annak az ideáknak megvalósitása, melyek a téli estvék szóbahozatalakor előt-

*) Biztos tudomásunk szerint több helyen folytatták a mult télen is, de kellő adattal mi sem szolgálhatunk. A tiszt. esperes urak kiváló szolgálatot tennének ez ügynek és a Dávid Ferencz Egyletnek, ha körükből jelentést tennének. Erre tisztelettel kérjük. Szerk.

tem lebegtek. Oda kell hatnunk, hogy ifjuságunk müveltessék, fejlődjék értelemben, jellemben, vallásos erkölcsiségben társas egybejövések utján.

Nem vagyok illetékes istentiszteleteinkről, papjainknak templomi működéséről, predikálásáról birálatot mondani, nem is szándék szom; csak azt az impressiot adom elé, melyet a predikációk reám tesznek. Nekem ugy tetszik, hogy predikációink inkább idealisok, mint reálisok, inkább elméletiek, mint gyakorlatiak; többet foglalkoznak a jövő, a siron tuli élettel, mint a jelennel; hallgatóinkban inkább az ég lakóit, mint a föld polgárait nézzük. Közetlenebbül kellene a mindennapi élete tet predikálnunk, az emberekre közetlenül lehet hatni; ha az emberek gyengeségeit, hibáit feltüntetjük, hogy azokat maguk elismerjék, a hibának elismerése félig való megjavulás lévén, oktatásunk, tanitásunk sikeresebb, hathatósabb lesz, ha elvont eszmék mellett foglalkozhatnánk napi, társadalmi kérdésekkel is. Ezelőtt ötven esztendővel egy könyv akadott a kezembe, czime volt: Bauerprädigten = paraszt prédikációk. Emlékszem, hogy volt benne predikáczió a tagositásról és más hasoló concrét kérdésekről.

A keresztény vallás ma már nem olyan, mint Pál apostol korában, ma már nem kell olyakat prédikálnunk, melyeket a szem nem látott, sem a fül nem hallott, az embereknek is gondolatába nem mentek; tehát nem ilyeneket kell predikálni, hanem olyakat, a miket a szemek látnak, a fülek hallanak, s a mik az emberek gondolatában vannak, a mik az embereket érdeklik, mert ez érdeklődés nélkül a predikácziónak az a czélja, hogy tanitson és oktasson, nem érhető el. Nekünk a vallás erkölcsi igazságait, melyeket Isten az őtet szeretőknek készitett, a földi életben, az emberi társadalomban kell keresnünk és feltüntetnünk, s az emberek gondolkozását és cselekedeteit a szerint irányoznunk, és ez igazságokat Pál apostol szerint predikáljuk a zsidóknak vagyis az elfogult kétkedőknek, ha meg is botránkoznak azokon, predikáljuk a görögöknek, azoknak, kik magokat miveltteknek, tudósoknak és bölcseknek tartják, habár bolondságnak tartják is a mi predikációnkat.

Kovácsi Antal.

A Dávid Ferencz Egylet hatodik közgyülése.

Tartatott 1891-ben aug. 22-én. Elnök Dr. Brassai Sámuel; helyettes jegyző Dr. Veress Vilmos. Jelen voltak: Daniel Gábor, tiszt. elnök: Ferencz József, egyh. főgondnok; Berde Mózes alelnök; Iszlai Márton pénztárnok s mintegy száz tag

I. Elnök üdvözli a nagy számmal összegyült egyleti tagokat s eléterjeszti, hogy a titkár Boros György akadályozva lévén a megjelenésben, Dr. Veress Vilmos vál. tag úr fogja teljesiteni a titkári teendőket.

II. Dr. Veress Vilmos felolvassa a választmányi jelentést.

Választmányi jelentés.

Mélyen tisztelt közgyülés!

Ismét végére jutottunk egy egyleti évnek. Csekély idő egy év egy olyan egylet életében, a melynek tagjai száma bár természetszerinti hullámzásnak van kitéve, mégis állandóan a gyarapodás utján halad. De nagyon csekély akkor is ha a mi egyletünk elébe tűzött feladat nagyságát hasonlitjuk ez idő terjedelméhez. Az a nemzedék, mely létrehozta s a melynek érdekében létrehozatott, mondhatni érintetlen még számszerinti épségében, de vajjon ezt el lehetne-e mondani szellemi és erkölcsi életéről? Nem merjük állitani. Egy egy eszme oly könnyen terjed most, hogy pár nap alatt az egész mivelt világot áthatja. Sem a vallási, sem az erkölcsi élet nem tudja kikerülni a nagyobb eszmeáramlatok hatását, s nem ismeretlen előttünk azon tény sem, hogy egy-egy egyén új eszmének lépik szolgálatába s oda hagyja a vallást s idegen Istennek áldozik, kilépik az erkölcs határai közül s rálép arra a szabad sik tengerre, a melynek minden pontján egy-egy örvény rejtőzik

A legszebb, mivel sok önmegtagadással járó emberi feladat, megjelölni ezen vészes örvényeket s kezet nyujtani annak, a kit veszély fenyeget.

Mi, kik a Dávid Ferencz Egyletbe léptünk, éppen a végett fogtunk kezet egymással, hogy az ily vészes áramlatok ellen védelmezzük magunkat és másokat.

Röviden beszámolunk a sok teendővel szemben végzett csekély munkánkról.

Az ifjuság vallás-erkölcsi élete előmozditására irányuló munkája volt a Választmánynak a nyári vasárnapi iskolázás serkentése. E végett Arany J. Toldijából 100 darab osztatott ki azon ifjak között, kik a nyári iskolázásra szorgalmasan eljártak. Meg van győződve a Választmány a felől, hogy ezzel a csekély áldozattal fokozta az ifjuság buzgóságát a templom látogatása iránt. Ugyanezt az igéretet jövőre is fenntartotta, de egyszersmind kérte a t. lelkész és tanitó urakat, hogy kimutatásaikat a tanitás beszüntetése előtt küldjék be, hogy a jutalmak az utolsó alkalommal ünnepélyesen adassanak ki. A jelentésre alkalmas minta közöltetett az „Unitárius Közlöny“ 5-ik számában

Biblia kiosztatott 1 teljes és 9 új test. Vallásos tankönyvvel ellátatott egy újonan alakult népiskola.

A falusi önképző körök és olvasó egyletek a Dávid Ferencz Egylet czéljai előmozditásának hatalmas eszközei. Ilyenek alapitására s a meglevők segélyezésére megtétetett, a mi a Választmánynak módjában állott.

A f.-váraljai tarcsafalvi, tordátfalvi, s. kőrispataki és a k.-solymosi olv. egyleteknek adatott 10—10 mű. Ezek az ajándékkönyvek ajándékképpen küldettek be a Választmánynak. Nagyon czélszerü módja ez a nép

olvasási kedve ébresztésének és az ezzel járó hasznos munkásságnak.*) E helyen b. figyelmökbe ajánljuk a t. tagoknak, hogy az ámérikaiak kezdeményezésére már Angliában is nagyban működik az ugynevezett „Postai missio“, mely abból áll, hogy a kiolvasott könyveket és hirlapokat küldözik a kevés módu, de olvasást kedvelő folyamodóknak. A Választmány szivesen lesz ezután is közbenjáró az adók és kérők között, s óhajtaná, hogy legalább az alapját vethetné meg mind több ifjusági kör könyvtárának.

E helyen kell megemlitenünk azt a mozgalmat, mely háromszéki fiók-egyletünkben kezdetett s melynek czélja a nők megnyerése az egyletnek Ez a mozgalom nem fogadtatott olyan rokonszenvvel, a milyent érdemelt volna, minek oka az volt, hogy pénzáldozattal jár. A D. F. E. tagság dija (1 frt) rendkivül csekély összeg, a mit egy kevés takarékossággal minden munkás nő megtud szerezni magának s ha volnának oly szegények, kiknek ez is sok lenne, vajjon nem lehetnének-e azok is tagokká? Lapunkban sokszor hangsulyoztuk már a csoportosulást. Ha egynek nem áll módjában, szövetkezzék kettő három s a legszegényebbeknek juttassanak a módosabbak, de arról ne mondjunk le, hogy a nők egy ily vallás-erkölcsi czélu egyletbe lépjenek. Mi férfiak a nők nélkül a jóban is s a szépben is csak fél munkát tudunk végezni.

Kolozsvárt tartani szokott felolvasásaink ez egyleti évben is voltak. Felolvasott Dr. Brassai Sámuel a „Jézüs Istenségéről“, e felolvasás

---

*) Igazolására annak, hogy a falusi olvasó közönség s főleg az ifjuság mennyire méltányolja a D. F. Egylet könyvadományait, a tordátfalvi önképzőkör köszönő levelét egész terjedelmében s a maga eredetiségében közöljük:

Tekintetes Dávid Ferencz Egyletnek

Kolozsvárt.

Legelteté a főpásztor nyáját az igazságnak mezein, melyek nagy nevét e földön koszoruba fonva drága kincs gyanánt őrzik s mintha ez órában a mult idő egész szép hagyományát varázsolná elénk, ugy irjuk e sorokat azon szerető embereknek, kik a főpásztor örök becsü emlékét, összetartások által, egy egylet nevében örökitették meg; s kik nemes érzetük és tudományaik által ujból felügyelnek azon éledező szikrákra, melyek által az emberiség egy összetartás honában az erkölcsös élet utain haladhat. Midőn önérzetünknek tiszta tudatába vagyunk, nem mulaszthatjuk el azon egylet nemes szivü tagjainak hálás köszönetünket nyilvánitani, hogy oly kis alapon álló körünket nem csak tudományjaik által kivánják fenntarthatónak lenni, hanem azt anyagilag és egy nehány darab jó könyvvel segiteni méltóztattak. Élni fog örök becsü emlékként jótétemények keblünkben is, melyért fogadják e kis kör minden egyes tagjának szivből eredő hálás köszönetét.

Nem mulaszthatjuk el, midőn ez évünk utolsó napjain állunk, e nemes szivü egylet minden egyes tagjának boldog új évet kivánni, a szerető Isten tartsa meg mind egyen egyen, segélye nemes czéljok kivitele és fenntartásában.

Fogadják ismételten e kis kör minden egyes tagjának hálából eredő üdvözletét jótéteményeikért, maradtunk alázatos tisztelettel.

Tordátfalván, 1890 deczemberhó 29-én.

Fekete László, egyleti elnök. Halmágyi Márton, egyl. jegyző.

a Keresztény Magvetőben s azután az Egylet kiadványai közt is megjelent; Dr. Szlávik Mátyás, eperjesi ev. theologiai tanár felolvastatott „Renaissance és Reformatio“ czim alatt, mely a budapesti „Prot Egyh. és Isk lapban“ jelent meg. E két felolvasás s különösen az utolsó egy kis irodalmi vihart idézett elé, mely az „Unitárius Közlönyből“ ismeretes; De Gerando Antonina igazgatónő a „Müvészet szerepe a nevelésnél“ megjelent az „Unitárius Közlönyben“ és a „Magyar Bazárban“; Dr. Lánczy Gyula egyet. tanár ur a „Középkor hitvilágából„. Költemények et olvastak fel: Nagy Lajos tanár és Jékey Aladár iró, az utóbbi kiadatott az „U. K “-ben.

Az érdemes felolvasóknak e helyen is köszönetet nyilvánit a Választmány.

Felolvasásaink eddigi sikere feljogositotta a Választmányt arra, hogy a jövő évekre egy bizonyos irányban megjelölt tervet készitsen. Meghatároztatott, hogy a Kolozsvárt tartandó felolvasások között lehetőleg minden alkalommal tartassék egy olyan, a melynek tárgya az Unitárius vallás és egyház köréből vétetik. „Isten“, „Jézus Krisztus“, „Erköles és vallás“, „Unitárizmus és tudomány“, „a reformatio és az unitárius egyház“, „Reformatoraink“, „Dávid Ferencz élete, irodalmi, papi ét reformatori munkája“, „Enyedi György és irodalmi munkássága“, „Unitárius egyházi intézmények és vallásos élet“, „Az unitárius vallás és a biblia“, „Az unitáriusok és a nevelés“, „Unitárizmus hatása hazánkban és a külföldön“, „Az új testamentum szelleme és a modern papság feladata“, „Egyházi szertartásaink s azok hatása a vallásos életre“, „Egy néhány unitárius jóltevő s munkájuk eredménye az egyházban s az iskolában“, „Ekklézsiáink szervezete s a küszöbön álló reformok megoldása“, „Channing Ellery Vilmos“, „Parker Tivadar“, „Martineau Jakab“, „Unitárius püspökök“, „Irodalmi szárnypróbálgatások az unitárius vallásu tanulók között az ébredés korában„, „Egyházi és halotti énekeink“. Ezek s számos más tárgy mind olyanok, melyeket az idő rendjén, az arra alkalmas és kedvvel biró iróknak fel kell dolgozniok. A Dávid F Egylet felolvasó gyülései jó alkalmat fognak nyujtani arra, hogy a dolgozatok a nyilvánosság elé kerüljenek s reméli, hogy idővel módot talál arra is, hogy csoportositva az irodalomban is megjelenjenek. Midőn ezt a tervezetet ily vázlatosan összeállitotta, csak az irányt akarta jelölni a kolozsvári ugy, mint a vidéki felolvasók előtt Kinek-kinek tetszésére bizatik, hogy azt tegye tanulmánya tárgyává, a mit legjobbnak lát. A kolozsvári választmány jövőben is arra fog törekedni, hogy az egyik felolvasás mindig más irányu legyen, s reméli, hogy azok, a kik eddig oly önzetlen készséggel támogatták, jövőben sem vonják meg jó indulatjokat. A Választmány abban a meggyőződésben van. hogy az Egylet elébe kitüzött czél oly közérdekü s oly egyetemes, hogy annak előmozditására felekezeti külömbség nélkül közösen munkálhatunk.

Irodalmi vállalatunk az „Unitárius Közlöny“, holnapról-holnapra

megadta az alkalmat arra, hogy az egylet t. tagjai foglalkozzanak vele. A folytonosan érkező rövidebb és terjedelmesebb nyilatkozatok és ész revételek meggyőződést nyujtanak arról, hogy nemcsak az egyletnek, hanem a vallásos életnek is hasznosan szolgáló organuma ez. A pénztárnoki jelentés és számadás egy kissé meg fogja lepni a t. közgyülést, látván, hogy a hátralékok szaporodnak. Itt a közgyülés előtt is nyilvánitja s reméli helyeslésre is talál azzal a határozatával, hogy folyó évi november 1 ső napján tul a hátralékosoknak beszünteti a lapot, mindaddig, mig a hátrálék kifizettetik. Reméli a Választmány, hogy a t. tagok nem fogják bevárni a határozat alkalmazását, mert ahoz nem férhet kétség, hogy az egylet a lapot s annak mellékleteit, a diszes képeket, a tagdij csekélységétől eltekintve adja. Sem az egy frt rendes tagsági dij, sem a 10 frt alapitói dij kamatja nem felel meg annak a költségnek, melybe a lap kerül, de ha azt pontosan megadja mindenik tag, akkor ez a mostani viszony megtartható lesz, ellenben kénytelen lesz a Választmány már a közelebbi közgyüléshez módozati javaslatot nyujtani be. A t. tagok bizonnyal örömmel fogadták, hogy kivéve az ekklézsiákat, mindenkinek külön nyomtatott szalaggal küldetett a lap.

A mult évben kiadott „Orbán Emléklap“ alkalmul szolgált Dr. Otrobán Nándor orvos urnak arra, hogy a Választmányt felhivja arra, hogy egy „Orbánlemlékkő“ felállitása ügyében kezdjen mozgalmat. A Választmány felhivta ez iránt az Emke Igazgató tanácsát s a sz. kereszturi unitárius gymnasium igazgatóságát, hogy, mint a néhai Orbán Balázsnak részben örökösei járuljanak hozzá egy bizottság szervezéséhez, melynek tétessék feladatává a szükséges intézkedések keresztülvitele. Mindkét helyről érkezett előleges értesités, de érdemleges megállapodásra csak a következő egyleti évben fogunk jutni. Különben erre a szép czélra már van 41 frt az Egylet gondozása alatt külön elhelyezve, a mi csirának elégséges.

Az egylet új pénztárnoka Iszlai Márton úr sept. 12-én vette át a pénztárt s azóta kezelte a mindjárt eléadandó eredménnyel.

A Választmány, hála az isteni gondviselésnek, az elmuló évben nem szenvedett veszteséget tagjaiban, ellenben az Egylet tagjai közül többen haltak meg, kikről az Egylet lapjában alkalmilag megemlékeztünk.

A tagok száma:

mult évben	167	alapitó tag,	most	172,	több	5,
„ „	384	rendes „	„	415,	„	31,
„ „	280	fiókegylet	„	300,	„	20,
„ „	185	előfizető,	„	213,	„	28.

III. A fiók-egyletek

mindannyija igyekezett megvalósitni feladatát, a mint ez kitetszik jelentéseikből.

A marosköri „Dávid Ferencz“ fiók-egylet gyülést tartott va-

dadi ekklésiánkba 1891 junius 14-én tisztelendő Kelemen Albert esperes alelnök elnöklete alatt; a tagok nagyszámu jelenlétökkel bizonyiták be ujból, hogy mindannyian érdeklődnek a tárgy és gyülések megtartása felett.

Pénztárnok számadását a gyülés elé terjeszti s azt a kiküldött bizottság következőleg találta:

I. Bevétel 1890 julius 9 től 1891 junius 19-ig tesz	94.35
II. Kiadás „ „ „ „ „ „ „	93.92
Szembesitve a bevétellel a kiadást, pénztármaradék mutatkozik	00.53 kr.

Vagyonkészlet:

I. Készpénz a pénztárba van	00.53 kr.
II. A ny.-szeredai takaréktárba van	101.62 kr.
Összes vagyonkészlet .	102.15 kr.

Várandóság:

Hátrálék tagsági díjakból 1886—1891. év végéig	91.—
mely összegnek fele része	45.50 kr.
fiók-egyletünké.	
A másik fele része	45.50 kr.
ha be kerül, a központba küldendő fel.	

Gyülésünk egy bizottságot küldött ki, hogy vizsgálják meg szigoruan a tagokat, hogy kikről irandó le a tagsági díj és kiken hajtandó fel.

A bizottság e tárgyban lelkiismeretesen eljárt és ugy találta, hogy a fiók-egylet régi hátraléka 1882 - 1885-ig a hátralékosok díjait egészben törölte 11 frt 50 krt.

Az 1886—1891-ik év végéig hátralékba lévők között, felhajthatlanság következtében teljesen törölte a következő tagsági díjakat:*)

Ferencz Albert 1886—91-re 6 frt, Csipkés Albert 86—91-re 6 frt, Árkosi Lajos 86—91-re 6 frt, György Lajosné 89—91 3 frt, Kelemen Zsuzsánna 89—91-re 3 frt, Simó Gábor 90—91-re 2 frt. Összesen 26 frt. Ehez adva a régi hátrálékot 1882—85. év végéig 11 frt 50 kr. Összesen töröltetett 37 frt 50 kr.

Függőbe hagyatott még 28 frt, a mi szintén, ha titkár felszólitására be nem fizettetik, a gyülés határozata folytán végképpen töröltetik. Elég szomoru dolog, hogy igy van.

Boldog emlékezetü jóltevőnk Derzsi János hagyatékából Biás István végrendeleti végrehajtó úr mintegy 108 drb. könyvet volt szives az

*) A központi választmány a maga részéről nem fogadta el ezen határozatot, mivel a t. tagok kötelezettségöket elismerték azzal, hogy az Unitárius Közlönyt elfogadták. A t. hátralékosokat felszólitja és kéri a fizetésre.

Szerk.

egyletnek ajándékozni, mely szivességéért fogadja e helyen is a marosköri belső emberek hálás köszönetét.

Felolvasást tartottak: Ürmösi Kálmán „Minő eszközökkel lehet hatni a terjedő öngyilkosság meggátlására, vagy legalább az esetek ritkábbá tételére.“ Pap Sándor „Ős pogány vallás a catholicizmusban s Bucsujárások.“ Győrfi Lajos szavalt. — Mindkét felolvasást s a szavalatot a gyülés legnagyobb érdeklődéssel hallgatta végig, jegyzőkönyvi köszönetet szavazott.

Gyülésünken jelen volt Lőrinczi Lajos, csikfalvi ev. ref. pap.

Jövő gyülésre felolvasónak ajánlkozott: Fazakas Lajos tagtárs.

Az egész lezajlott év alatt felolvasást tartottak: Ürmösi Kálmán 2, Rédiger Géza 2, Pap Sándor 1.

Szentgericzén, 1891 junius hó 8-án. **Májay Gábor,**
f.-egyleti titkár és pénztárnok.

A kereszturköri fiók, a lefolyt évben, ha nem is óriás léptekkel, de kellő buzgósággal és körültekintéssel igyekezett az alapszabályokban kitüzött czélt megközeliteni. A vallás-erkölcsi élet ápolása, ébrentartása és a tagok önmunkásságra való serkentése érdekében: felolvasások, irodalmi pályázatok és a vagyoni állapot rendezése által kivánt hatni. S hogy nem éppen eredménytelenül, jelentésem rendjén ki fog tünni:

1. Választmányunknak ama tervét hogy vidéki ekklésiáinkban felolvasásokat rendezzen, legyőzhetetlen nehézségek miatt, el kellett ejtenie. S igy a felolvasásokat ez évben is Székely-Kereszturon tartottuk. Dr. Jankovich Pál: „Az éneklés, egészségügyi szempontból,“ Péterfi Mihály: „A valláserkölcsi élet hanyatlásának okai,“ Bartók Endre kedei lelkész: „Fölolvasásaink“ czimü értekezéseikkel gyönyörködtették, az áll. képezde nagy termét valóban szorongásig megtöltött helybeli és vidéki közönséget. Dr. Jankovich felolvasása a „Néptanitók Lapjában“ egész terjedelmében megjelent

2. A Választmány által hirdetett irodalmi pályázatra, záros határidőben beérkezett 2 pünkösti beszéd, „Lelkesülés“, illetőleg „Ha igazságotok van, meg ne tántorodjatok“ jeligével; 1 neveléstani értekezés „Hinni, élni“ és 1 könyörgés „Ez a föld, melyen annyiszor apáink vére folyt“ jeligével. E pályamüvek birálat alatt vannak.

3. Hátralékos tagtársainkat ismételve felszólitottuk tartozásaik törlesztésére. Negyrésze fizetett. De tekintélyes számmal vannak olyanok is, kik a tagsági díj fizetését megtagadták az okból, hogy az egylet közlönyéből évenként 3 – 4 számnál többet nem kaptak.*) Választ-

*) Ki kell jelentenünk, hogy a szerkesztőség a lap mindenik számát pontosan elküldötte és pedig az ekklésiákba rendesen a pap nevére. Minden reclamatiót teljesitett. A tagokat figyelmeztette, hogy a lap elmaradásáról tegyenek jelentést, tehát egy tagnak sincsen joga azzal mentegetni magát, hogy a lapot nem kapta. A tagsági díj nincsen a laphoz, hanem a tagsághoz kötve, tehát minden körülmények között fizetendő. Szerk.

mányunk kifejczi azt az óhajtását, hogy az Unitárius Közlöny expediálására több gond fordittassék s küldessék az postai úton egyenesen a tagoknak a nevére.*)

4. Mint örvendetes jelenséget emlitem fel, hogy fiók-egyletünk kezdet óta arra törekedett, hogy bevételeiből egy-egy keveset kiszakitva, állandó alapot teremtsen. E tervét siker koronázta. Az első száz frt immár takarékpénztárilag kezelve kamatoz. Kicsi ugyan ez összeg, de előttünk ép oly becses, mint az ezerekkel biró vagyona. A kezdet nehézségein immár tul vagyunk. A második száz már könnyebben fog összegyülni. Vajha szent munkánkban egyesek is támogatnának kegyes adományaikkal!

5. 1890 dik év végével, azoknak tagsági kötelezettségök, kik 1885-ben iratkoztak be, kitelvén, közülök 12-en jelentették be, egyletünkből való kilépésöket.

6. Szomoruan jegyzem fel, hogy a halál sem kimélte sorainkat, Szentkirályi Árpádné, ki a kezdet kezdetén 3 évig volt egyletünk alelnöke s ritka szivjóságáról, szt. vallásunk iránt való törhetetlen ragaszkodásáról széles körben volt ismeretes és Török Sámuel kereszturköri esperes, választmányunk buzgó tagja, elhunytak. Legyen áldott emlékezetök!

7. Új tagokká lettek: Önképzőkör Firtos-Váralyáról és Lőrinczi Sándor gazdatiszt N.-Galambfalváról.

8. Rendes tagok száma 66.

Székely-Keresztur, aug. 12. 1891. **Barabás Lajos,**
f.-e. titkár.

Kükülló Egyházköri f.-egylet. A lefolyt egyleti évben fiók-egyletünkben gyülés csak egyszer volt. A tagok szétszortsága miatt nagyobb erőt kifejteni, a nemes ügyben tömörülni kevésbbé valánk képesek, mint az előbbi években. Azonban ennek oka az itt ott mutatkozó közönyben is keresendő. Meg kell jegyeznem, hogy az anyagi korlátoltság is lankasztotta a lelkesedést.

Alelnök esperes Rédiger Árpád elölülése alatt gyülést tartottunk Ádámoson f. év jul 4-én délután. Jelenvolt 13 belső ember, 4 világi tagtársunk és kevés számu érdeklődő. Felolvasást tartott Gvidó Béla: „A 8-as számjegy az unitárius egyház égboltján“ (Folyt. 1638—1888-ig) E felolvasás a gyülés határozata szerint fel fog küldetni az „Unitárius Közlöny“ szerkesztőségéhez közlés végett.

A tagsági díjak befizetése teljesen még nem történvén meg, pénztárnok utasittatott, hogy f. év. augustus 2-áig minden lehetőt kövessen el a tagsági díjak beszedésére s ha felszólitásának kellő eredménye nem lenne, gyülés gondoskodni fog, hogy a jelen évben minden hátrálék fel

*) A központi Választmány ebben az ügyben intézkedni fog.
Szerk.

hajtassék kényszer utján is, a mi saját reputationk érdekében is már szükséges.

Tervbe vétetett — az őszön — még egy gyülés tartása, melynek kitüzésére elnök és alelnök bizattak meg. A mult évben hirdetett pályázat meddő maradván, a határidő folyó év deczember 31-ig meghosszabbittatott.

Maros-Szent-Benedek, 1891 aug. .

Gvidó Béla,
f.-e. titkár.

Udvarhelyköri fiók egylet aug. 5-én tartotta közgyülését Darkó Sándor f.-e. elnök vezetése alatt. Elnök megható beszéddel nyitotta meg a gyülést s egyszersmind lemondását jelentette be. Sándor Ferencz korelnök vezetése alatt a többség óhajának megfelelőleg egy bizottság által a gyülés kéreti szeretett esperestjét az elnöki tiszt tovább vitelére, ki arra egy évre vállalkozni késznek igérkezett.

Pénztárnok Kisgyörgy Sándor benyujtja két évről szóló számadását, mely szerint 1890-ben bevétel 64 frt, kiadás 57 frt 28 kr. 1891-ben bevétel 76 frt 72 kr., kiadás 69 frt 21 kr., hátrálék 12 frt 50 kr. Pénzkészlet 7 frt 51 kr. takarékpénztárban 111 frt 15 kr.

A számadás felülvizsgáltatván, rendben találtatott s pénztárnoknak elismerő köszönet szavaztatott. A fiók-egyletnek van 58 rendes, 9 pártoló tagja. Felolvasást tartott Derzsi József „Emlékirat a passio kérdéséről“ és „Emlékirat a falusi és városi iskolák tanulói számára, tan- és vezérkönyvül szerkesztendő vallástanitási kézikönyv egy olcsó kötetben leendő kiadása tárgyában.“ Mindkét felolvasás felküldetett a Választmánynak. Varga Zsigmond felolvasta saját költeményeit. Jövő gyülésre felolvasónak ajánlkozott Sándor Gergely (Sándor Lajos életrajzát), Lőrinczi István, Darkó Sándor, Ajtai János, Pál Ferencz.

Sándor Gergely,
f.-e. titkár

A központi Választmány 13.—1891. sz. a. megteszi észrevételeit.

— A közgyülés fiók-egyletek jelentéseit és számadásait általánosságban elfogadja, az udvarhelyi, maros- és keresztürköri fiók-egyletek pénztári számadása a fiók-egyletek által meglévén vizsgálva s ellévén fogadva, a közgyülés tudomásul veszi.

A küküllői és a háromszéki fiók-egyletek nem küldvén számadást, felhivatnak annak utólagos beküldésére.

Az „Unitárius Közlöny“ költségei fedezésére a fiók-egyletek pénztárából igért $^0/_0$-ek csak az udvarhelyi kör által küldetvén fel, a többi fiók-egyletek utólagosan felhivatnak a beküldésre s illetőleg a melyik igéretet nem tett volna, annak az „Unitárius Közlöny“ költségeihez hozzájárulás ujból is figyelmébe ajánltatik, annyival inkább, mivel a központ pénztár a fiók-egyleti tag féldíja (50 kr.) fejében maga megkárositása nélkül a lap postai költségét nem fedezheti. Felhivatnak a fiók-egyletek, hogy a f.-egyleti tagok száma arányában a lap postai és ke-

zelési költségeinek, megfelelő összeggel járuljanak a központi pénztárhoz.

IV. **Pénztárnoki jelentés** a D. F. E. 1890—91-iki egyesületi évéről. (1890 aug. 15.—1891 aug. 15-ig.)

Tisztelt közgyülés!

A lefolyt egyesületi év pénztári forgalmáról szóló jelentésemet a következőkben van szerencsém megtenni.

A.) Vagyoni állás.

Bevétel:

A mult évről átjött	1839·90 frt,	az előző évinél	több	299·99 frt
Folyó évi bevétel	820·90 „	„ „ „ „	kevesebb	227·90 „
összesen	2660·80 „			

Kiadás:

Az alábbi részl. kimutatás szerint	733·80 „	„ „ „ „	kevesebb	15·21 frt
Meglevő vagyon	1927·— „	„ „ „ „	több	86·54 „
Ezen összegből elkölthetlen alaptőke a kolozsvári Tak. pénztárban	1820·— frt,	az előző évnél	több	120·— „
Az erd. tak. pénzt.-ban	107·— „			
	1927·— „			

B.) A folyó évi bevétel részletezése.

Alapitó tagsági dij	120·— frt	az előző évinél	kevesebb	27·— frt
Rendes tagsági dij	220·— „	„ „ „ „	„	120·— „
Előfizetési dij	146·60 „	„ „ „ „	„	10·— „
Egyleti kiadványokért	60·— „	„ „ „ „	„	148·78 „
Ajándék	35·80 „	„ „ „ „	„	15·80 „
Kamat	88·— „	„ „ „ „	több	11·78 „
Hirdetési dijakból	18·— „	„ „ „ „	„	18·— „
Fiókegyletek:				
Udvarhelyköri	30·50 „	„ „ „ „	kevesebb	4·50 „
Kereszturköri	20·— „	„ „ „ „	„	12·20 „
Marosköri	26·— „	„ „ „ „	több	6·50 „
Háromszékköri	26·— „	„ „ „ „	„	16·— „
Orbán-emlékkőre	30·— „	„ „ „ „	„	29·— „
összesen	820·90 „			

C.) A folyó évi kiadás részletezése.

Az „U. Közl.“ nyomdai költsége	326·	frt, az előző évnél			kevesebb	74·18 frt
Expediálás, levelezés	129·60	„	„	„	„	15·55 „
Orbán-Emléklapra	24·—	„ *)				
Fűtés, világitás	2·16	„	„	„	„	— 39 „
Fényképek	77·41	„	„	„	több	17·59 „
Isk. könyvekre	2·—	„	„	„	kevesebb	21·42 „
Dávid Ferencz-alapnak	45.09	„	„	„	több	37·09 „
Pénztárnok tiszteletdija 1889—90-re	43·27	„	„	„	„	43·27 „
Titkár tiszteletdija 1889 - 90-re	43·27	„	„	„	„	43·27 „
Orbán-emlékkőre	41·—	„	„	„	„	41·— „
összesen	733·80	„	„	„	„	15·21 „

D.) A meglevő vagyon természete és fölhasználása.

1. Elkölthetlen alap:

A mult évről átjött alaptőke	1700 frt.
Tizenkét alapitó tag ez évi dija . . .	120 „
összesen .	1820 „

2. Elkölthető vagyon:

Mult évi pénztári maradék	139·90 frt.
Ez évi bevétel alapitó dijakon kivül . .	700·90 „
összesen .	840·80 „
Évi kiadás volt	733·80 „
Maradék .	107·— „

Az 1820 frt alaptőke a kolozsvári takarékpénztár 9934 sz. könyvecskéjével, a 107 frt készpénz az erdélyi takarékpénztár 2257 számu könyvecskéjével, s az Orbán-emlékkő-alap 41 frtja szintén az erdélyi takarékpénztár 2518 sz. könyvecskéjével vannak kamatozás végett mind egy krig elhelyezve.

Az évi bevételnek, 700·90 frtnak 20% (140·16 frt) most kiosztandó egyenlő mértékben à 35·04 frtjával a D. F.-alap, az alap-tőke, titkár, pénztárnok között de rendelkezésre áll csak 107 frt és igy a mutatkozó hiány 33·16 frt.

Ennek fedezetére szolgál azonban a következő hátralék-összeg:

127 előfizetőnél	273·— frt.
140 r. tagnál ez évi dijakon kivül	313·— „
összesen .	586·— „

*) Ezen kiadvány végeredménye még nem tüntethető ki, mert az egyes nyomtatvány-tartók még soha sem számoltak el!

Levonva ebből a még ez évre kiadandó . . . . . 33·16 „

Marad hátralék . 552·84 „ Ehhez jön még 11 alapitó tag hátraléka . . . 103·— „

A jövő évre átmenő összes hátralék 655·84 „ több a m. évinél 256·84 ft.

Ezen összeg fölhajtása egyesületünknek sürgős teendőjét kell hogy képezze, különben pénztárunkat azon veszély fenyegeti, hogy a rendes kiadásokat nem fogja megbirni s ebből kifolyólag egyesületünk eddigi munkásságát nem tudja biztos lépésekkel tovább folytatni. Az „Unitárius Közlönyben“ többször föl lettek hiva a tagok ebbeli kötelezettségeik teljesitésére, de a mint látható, annak óhajtott sikere elmaradt. Reméljük azonban, hogy a következő pár hónap a választmány és közgyülés hathatós intézkedése folytán e bajon is segiteni fog.

Kolozsvárt, 1891. augy. 16. **Iszlai Márton**, pénztárnok.

A Választmány 21—1891 sz. alatt eléterjeszti, hogy a pénztárnoki jelentést megvizsgálván, azt helyesnek találta s tételeit elfogadásra ajánlja a közgyülésnek, egyszersmind ajánlván pénztárnoknak a ff. felmentését.

Aj[illegible] a Választmány, hogy a közgyülés mondja ki határozatilag s annak értelmében utasitsa a Választmányt, hogy a hátralékosokat névszerint szólitsa fel tartozásaik fizetésére s egyszersmind értesitse, hogy f. évi november 1 sőtől az egyleti lap küldése be fog szüntettetni minden hátralékosnak. A Választmány javaslatához s a pénztárnoki jelentéshez hozzá szólottak Mikó Imre, Berde Mózes, Kisgyörgy Sándor, Fazakas Lajos, Kelemen Albert s többen.

— A közgyülés a Választmány javaslatát elfogadja. Pénztárnokot a számadás terhe alól a ff. felmenti s buzgó munkásságáért elismerést nyilvánit. Utasitja a közgyülés a Választmányt, hogy a tagdijak behajtása érdekében minden lehetőt tegyen meg. Egyszersmind reményli a közgyülés, hogy a t. tagok kötelességöket teljesiteni fogják s megkimélik a Választmányt a fáradságtól s a pénztárt a károsodástól.

V. A Választmány 23—1891. sz. alatt javasolja a közgyülésnek az alapszabályok 29. §. c.) pontja módositását.

— A közgyülés tekintettel arra, hogy az Egyletnek most már önálló irodalmi vállalata van, a mi az alapszabályok szerkesztésekor nem volt; tekintettel a 4.—1890. sz. közgyülési határozatra, az alapszabályok 49. §. c.) pontját következőleg módositja:

„c.) Az egylet évi jövedelméből 5% tőkésittetik, 5% a pénztárnok, 5% a titkár jutalmazására s 85% az „Unitárius Közlöny“ népszerü és tudományos munkák (vallás-erkölcsi tartalmu füzetek és könyvek) kiadására és terjesztésére, jótékonyczélokra, u. m. szegényebb sorsu fiók-egyletek, falusi könyvtárak, vasárnapi s más iskolák segélyezésére fordittatik.

Egyleti élet és munkásság.

Figyelmeztetés. A Dávid Ferencz Egylet t. tagjai kik hátrálékban vannak, jelen alkalommal mindnyájan külön felhivást kapnak, melyben értesitve vannak tartozások összegéről A magunk részéről is kérjük szíveskedjenek annak eleget tenni rövid időn.

A lelkész és tanitó urakat kéri az egyleti titkár, a nyári tanitásról a kimutatást küldjék bé a maga idejében, hogy a szorgalmas tanulóknak a jutalomkönyvecskéket ellehessen küldeni a tanitás bezárása napjára. A „Kimntatás“ mintájául az „Unitárius Közlöny“ IV. köt. 81. lapja szolgáljon. A könnyebb áttekinthetőség okáért szíveskedjenek egy félív papirra, ugyanazokkal a rovatokkal s a megfelelő aláirásokkal ellátva állitani ki.

Irodalmi pályázatot hirdet a Dávid Ferencz Egylet. Irandó egy vallás-erkölcsi irányu elbeszélés az „Unitárius Közlöny“ számára. Terjedelme négy nyomtatott levélnél nagyobb nem lehet. Jutalma egy tizfrankos arany. Határidő november 15-ke. Az Egylet fenntartja jogát a közlésre érdemesitett dolgozatok közléséhez. A közlendő dolgozatok megfelelő díjazásban fognak részesittetni. A pályamunkák Boros György egyleti titkárhoz czimzendők Kolozsvárra, rózsa-utcza 2. sz. alá.

Az egylet t. tagjai s a fiók-egyletek t. elnökségei figyelmét e helyen is felhivjuk a titkári jelentésben foglalt felolvasási programmra. Vegyék figgelembe, hogy a munka sok s kiki igyekezzék egy részt elvállalni belőle. A központi s bizonnyal a fiok-egyleti titkárok is nagy köszönettel fogják venni a felolvasásra jelentkezést. Kolozsvárt négy vagy öt felolvasás fog tartatni a jövő télen s óhajtandó volna, hogy egyik felolvasó mindeniken az unitárismus köréből vett tárgygyal foglalkozzék. Szerkesztői tisztünknek fogjuk ismerni, hogy a felolvasásokat gohdos figyelemmel kisérjük s a mennyire lapunk kerete megtüri, legalább kivonatilag ismertetjük mindeniket.

Orbán Balázs volt országgyülési képviselő fénynyomatu arczképét ingyen fogjuk megküldeni azoknak, a kik az „Unitárius Közlönyre“ a f. 1891. évre előfizetnek. A lap előfizetési díja 1 frt 20 kr., mely összeg postai utalványon Iszlai Márton pénztárnok urhoz czimzendő Kolozsvárra, hosszu-szappanyutcza 2. szám alá. Új előfizetőknek a lap eddig megjelent számai megfognak küldetni.

A D. F. Egylet pénztárába 1891 junius 25-től—augusztus 28-ig rendes tagsági (1 frt) díjat fizettek:

1891-re: Ferenczi Mózes Várfalva (90-re is), Nagy Ferencz Szt.-Ábrahám, Özv. Bakó Lajosné (1886), Pápai István N.-Várad, Kanyaró Ferencz Kolozsvár, Kőváry Sándor Oravicza, Csifó Károly M.-Berény, Gruber József Verespatak, Barabás Sándor Verespatak, Székely K. József Verespatak, Raffaj Zsigmond, Sikó Kálmán, N.-Somkút. A kereszturi fiók-egylet részéről 11 frt 50 kr.

Előfizetési (1 frt 20 kr.) tagsági díjat fizettek 1891-re: Damokos Áron B.-Ujfalu, Tornyos Ödön Budapest, Létai Domokos Sinfalva, Dr. Gelei Lajos O.-Radna, Dr. Gáspár János Temesvár (1890-re is). Gál Lajos Kövend, Szentpáli Károly Aranyos-Rákos.

Ajándékozott: Pákei Lajos városi t. főmérnök Kolozsvárt 25 frtot, Jáoosi Gergely úr 1 frtot, fogadják az Egylet hálás köszönetét.

Kolozsvárt, 1891 augusztus 28-án.

Iszlai Márton, pénztárnok.

TARTALOM: A vallásos és erkölcsös élet előmozditásának eszközei. Kovácsi Antal 133. lap. — A Dávid Ferencz egylet hatodik közgyülése. 136. l. — Egyleti élet és munkásság 148. l.

Nyomatott Gámán János örököseinél Kolozsvárt. (Belközéputcza 10.)

IV. kötet. Kolozsvár, 1891. Október. 10. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Hálaadás.

Egy gondolat, közös érzet,
A háladás, a szeretet
Gyüjtött minket e helyre;
Égnek, földnek alkotója,
Áldásoknak Istene!

Szent egedre feltekintve,
Téged' áldva és tisztelve
Imádunk e falak közt,
Hogy mezőnknek halmán, terén
Szereteted őrködött.

Hogy megáldád a barázdát,
S a vetésre dús aratást
Engedtél a hantokon:
Háladal zeng jóságodért
Minden igaz ajakon.

Vedd kedvesen áldozatunk,
Vedd kedvesen imánk, dalunk
Egyetlenegy Istenünk,
S tartsd meg, védd meg, áld
meg mind azt,
Mit igazán kerestünk.

Oltalmazd meg könny hullástól.
A balsorsnak árjaitól
Az egyházat, községet;
S tedd édessé az életet
Gazdagnak és szegénynek!

Óh! ha vannak, ha lennének,
Kik könnyeket ejtenének:
Légy azokkal is vele;
Özvegyeknek, szenvedőknek
Édes Atyja, Istene!

Firtosváralja.

József János.

Az égbe vezető útak.

Azt mondjuk: útak, ámbár jól tudjuk, hogy némely felekezetek hibáztatják, hogy több utról beszélünk; oly felekezetek, melyek a több útról beszédet valóságos hittagadásnak tartják. Szerintök csak egy út van, a mely felekezetökből indul ki s a melyen egyházuk őrködik s a melyen ők járnak, legyen az katholikus, lutheranus, kálvinista, baptista vagy görög; csak az övéket tartják egyedül igaz útnak, éppen mint oly országokban, hol a vasútak egyéni és társasági vállalatok, hol tehát sok pálya van, ha valaki oly helyre akar útazni, hová több vonal vezet, a vasútak ügynökei ostrom alá veszik; a magok vonalát ajánlják neki mint legjobbat, legegyenesebbet; térképen megmutatják neki, hogy az a kiváló egyenes út, nincs rajta semmi eltérés; más útak is vannak a térképen, de azok halvány szinü vékony vonalokkal vannak jelelve. Ilyen az ég útainak is a felekezeti térképe: ezen is mindig a „mi útunk az egyenes, a szomszédé görbe és tekervényes" Az értelmes útazót azonban nem könnyen lehet rászedni; vannak biztos vasúti kalauzok, melyek bár nem csalhatlanok, de alkalmasok arra, hogy az utas azok segélyével a maga egyéni itéletének a jogát használja. Tudja, hogy határozott rendeltetési helyére kell mennie; tudja, hogy oda több út vezet, azt választja, a melyet legjobbnak tart.

A természeténél fogva általános, szeretetteljes, jóságos kereszténységvallás, valamely felekezet merev, korlátozott hagyományainak szük kereteben elijesztővé, rémitővé válik. Semmi sem nehezebb, mint a felekezeti korlátoltság és kizárólagosság által emelt válaszfalak lerontása. E válaszfalak néha mélyen gyökerezők, nemzetiek, melyek a zsidót a görögtől, a keresztényt a mohamedánustól, a buddhistát a a Confucius követőktől elválasztják, ezeket a faji előitéletek, nyelvi, irodalmi és szokásokban való különbözőségek emelték és támogatják.

A kereszténységvallás mindjárt születésekor, azon kijelentésével, hogy az emberek mindnyájan testvérek, lerontotta a fajok, nyelvek és vallások által emelt választó falakat. De maga is felekezetekre kezdett oszlani csakhamar, a mely felekezetek éppen olyan korlátoltak és kizárók lettek, mint elődeik. Ezen korlátoltságból, Jézus tanitása iránt nyilvánuló hűségtelenségből mondották ki, hogy nem adatott ég alatt más név, mely által kellene megtartatnunk. A keresztények kizárták a pogányokat Isten irgalmából

Különösen hangzik az az állitás, hogy ez a kizárás több száz éven át megtartatott s ma is meg van irva némely keresztény felekezet hitczikkelyiben. Áldásos intézkedése a gondviselésnek, hogy a korok némely komoly dolgai, a következő korban nevetség tárgyává lesznek. Ámbár csak borzalommal lehet az elkárhozott lelkek sorsára gondolni; az Istenről és emberiségről való egész felfogás, mely abban a hitben van, hihetőleg olyan visszássá, sőt nevetségessé lesz, mint némely hasonló más vallási hagyományok, vagy mint a hajdani bárbár népek azon

cserépedényei, melyeket régészeti múzeumainkba helyezünk. Istenről s az emberiségről való oly felfogás, a milyet némely orthodox felekezetek hitczikkelyeikben világgá bocsátnak, tisztán barbár korra vall s bizonyosan össze kell törnie, mint a régi cserépedénynek.

A kizárólagosság s az egyedáruság semmivel sem jobb a vallás ban, mint más dolgokban; azok a korlátok, a melyeket a végett emel, hogy az embereket egymástól elválassza, semmivel sem viszik közelebb ezeket az éghez.

Nagy szerencse, hogy az emberek át kezdik látni, hogy az égbe egynél több út vezet, hogy az útak nemcsak Rómából vagy Jerusalemből indulnak. A hol Istennek gyermekei vannak, Istennek atyai jósága ott azonnal nyilvánul; néha tanitásban és dorgálásban; de a növelés nagy áramlata folytonosan halad előre; az embereket nem lehet többé kiválasztottakra és elitéltekre osztani. Sem felekezetnek, sem valamely egyes embernek e földön nem adatott hatalom, hogy a jövő életet lefoglalja magának. Hogy a kiválasztottak örök zöldmezőnen, örök boldogságot élvezzenek, mig elitélt szomszédaik, habár vallási hitöket kivéve éppen oly jók és igazak, mint ők, tüskék és bokrok között vándoroljanak vagy olajba főzessenek, azt a keresztény józan felfogás nem hirdetheti. Hála istennek a rendőri fegyelem és egyedáruság, melyek e földön uralkodnak. Isten országában ismeretlenek Az ég nem áll valamely szervezett felekezet ellenőrzése alatt.

Napjainkban új irány, új áramlat mutatkozik a keresztények között; nem az, hogy égbe menjenek, hanem hogy az eget hozzák le a földre. Ez csak az által történhetik, ha az emberek testvériségének nagy törvénye az emberek életében és a társadalomban érvényre emeltetik. Azon akadályok és korlátok között, melyeket ez áramlatnak el kell seperni, legelsők lesznek azok, a melyeket a felekezeti önző korlátoltság és egyedáruskodó kizárás emelt.

Register.

A kolozsvári unitárius főiskola.

1791 —1891.

Az unitárius egyháztestben a kolozsvári főiskola ugyanazt a szerepet viszi, a mit az emberi testben a szív. A mig ez él, él az egyház, a mily erőteljes ez, olyan erős az egyház. Az egyház tagjai az apák, innen mentek ki; a család tagjai, a fiuk, ide jőnek be Állandó a körbe forgása, állandó az összeköttetés s minél nagyobb mérvü az, annál melegebb ez. Ha lehetséges volna, minden unitárius ifjunak meg kellene fordulnia itt, habár rövid időre is!

Ily rendkivül nagy jelentőségü lévén a főskola az egyházra nézve, a közelebbről megnyílt új iskolai év alkalmából tűzetesebben óhajtunk foglalkozni vele. 1891 történelmi nevezetességü év a multat, s az a jövőt illetőleg.

Hogy röviden megemlékezzünk a multról: **1791**-ben február 14-én kelt ajándék levelében az unitárius vallásközönségnek és a kolozsvári főiskolának ajándékozza minden addig szerzett és kiadott tőkepénzeit s azoknak hátralevő intereseit felső suki 'Suki László. Ezt a rendkivüli nagy és becses ajándékot egy magyar nemesi család utolsó férfi sarja a közmivelődés és a vallás oltárára hagyja — mint ajándék levelében mondja: „látván és tapasztalván is valósággal aztat, hogy ezelőtti mostoha időkben ezen nemes hazában törvényesen bévétetett unitária valláson lévő egész közönségünk, nevezetesen pedig Kolozsvár városában volt és mostan is lévő unitariam collegiumunk, melynek jó állapotban való léte az egész közönség megmaradására elmulhatlanul szükséges, mindenféle javaiból ugy annyira kifordult, hogy annak még csak előljáróit is, rectorait, professorait és felsőbb s alsóbb tanitóit közönségünk csaknem szüntelen való koldulással és collectázással kéntelenittetett igen csekélyül tartani és táplálni, eleitől fogva való czélom és szándékom az volt, hogy ha az Ur Isten gyenge ügyekezetemet megáldja, tehát nevezett közönségünk és abban nevezetesen az emlitett kolozsvári collegium számára egy oly állandó fundust adjak és hagyjak, mely után való jövedelemből azon collegium nem csak jó karban és állapotban helyeztethessék; hanem azután is annak dolga jobb móddal folytattassék s előljáróink, rectoraink, professoraink és felsőbb alsóbb tanitóink illendő jutalmok ugy kipótoltathassék, hogy magok kötelességeknek szorgalmatosan és hasznosan megfelelhessenek.“ Ily gondolkozás méltó az emlékezésre!

Ez a hagyomány készpénzben és jószágokban tett 80,000 frtot Mily roppant nagy tőke ez akkor, a mikor a kolozsvári collegium alapitvány és adomány utján gyült vagyona nem tett 12 ezer forintot s annak is legnagyobb része idegen kézben volt, tehát használhatlan. Könnyen érthető ebből, hogy a püspök, Lázár István fizetése, mint igazgatónak s mint tanárnak együtt véve csupán 340 m. frt, a tanároké 240 m. frt volt. A diákok havi osztalékot kaptak volna 10 m. frtot, hej de biz azt csak az év végén kapták ki.

És egy ily szegénységben levő tanintézet egyszerre jut oly nagy összeghez, mintegy az Isten ingyen kegyelméből! Ez volt az igazi megváltás! Ez volt az igazi alap s ime az épités munkáját meg is kezdik azonnal. A tanárok fizetését egy kevéssel, a tanulók segedelmét hasonlóan javitják s már 1800-ban épitéshez, a mai iskolaépülethez fognak. Az egykor gazdag tanintézet, melyet hol az erőszak, hol a szépszerü kényszer megfosztott minden vagyonától, ujból kezd reményleni és valóban nem ok nélkül, mivel a jelen száz esztendő új világot teremtett számára. A probák ebből sem maradtak el. Az 50-es évek sokkal közelebb vannak még, hogysem minden unitárius ne emlékezne szomoruan gyászos történelmökre! Az osztrák helytartótanács bezárással fenyegette arra az esetre, ha megfelelő számu tanerőt nem állit be. Az egyes buzgó hivek áldozatkészsége mintegy 150,000 frtot hozott össze.

Az angol hitrokonok mintegy 20,000 frttal jöttek segitségre. Megmentetett a főiskola a vallásközönségnek s meg a muzsáknak, az erényeknek és a hazának.

Az alkotmányos korszak új követelésekkel állott elé. Az 1883. évi XXX. törvényczikk mind a tanitás módjában, mind a tanerők számában lényeges reformot létesit. A főiskola tanereje ismét elégtelennek bizonyul, de most a közokt. kormány már segitségre is hajlandó s éppen ez az, a mi az **1891**. évet történelmi nevezetességüvé teszi.

Az Egyház s a kormány között kötött szerződés értelmében a kolozsvári unitárius főiskola 7700 frt évi államsegélyt fogadott el az 1891. évtől kezdve s ennek a terhére az Egyházi Képviselő Tanács ajánlatára a minister már ez ideig három okleveles tanárt nevezett ki a főiskolához. A három ifju tanár: Boros Sándor, Kanyaró Ferencz és Nagy Gyula a most kezdődő új tanévvel léptek be a főiskolába, rendes tanári minőségükben.

E fontos mozzanathoz méltó ünnepélyességgel nyittatott meg az új tanév s ezzel egy új időszak. Az ifjuság éneke után Szász András III. éves papnövendék mondott buzgó imát. Főt. Ferencz József püspök úr iskoláink főfelügyelője maga kivánta megnyitni az új tanévet. Beszédét, a mennyire feljegyezhettük, kedves kötelességünknek ismerjük közölni:

Nemes tanuló ifjuság!

Egy új iskolai év kezdetén állunk. Isten segitségül hivásával kezdettük azt meg. Igen helyesen. Mert munkánk sikeréhez mindig és mindenben az Isten segedelmére van szükségünk. E nélkül hiába futunk és fáradunk, küzdünk és verejtékezünk, Mint szt. könyvünk is mondja: Ha az úr nem épiti a házat, hiába fáradnak, a kik azt épitik.

Azonban bár első és fő feltétele munkánk sikerének az Isten segedelme, mégis csak egyik tényezője annak; szükséges hogy ahoz mi is hozzájáruljunk saját igyekezetünkkel, saját munkásságunkkal.

Ki előtt ne lenne ismeretes az a költemény, mely szerint a vizbe esett orosz Szt. Pétert hiván segitségül, ez igy szólott: én segitek rajtad, csak te is segits magadon.

A költő e költeményében meglehetős durva köntösbe öltözteti az igazságot, de azért mégis csak igazságnak marad az. S ez igazságból kiindulva, atyailag intem, kérem és figyelmeztetem én is Önöket, hogy szorgalom, kitartás által igyekezzenek megérdemelni az Isten segedelmét s ez által biztositani ez iskolai év jó sikerét.

Egy szerencsétlen téveszme nyilatkozik némely tanuló ifjaknál és — sajnos — e téveszmét gyakran még a szülők is ápolják, a mi abból áll, hogy a tantárgyak között válogatni akarnak. Az egyik igy szól: én gazda leszek, nincs szükségem a latin nyelvre. A másik azt mondja: én nem leszek mérnök, mire való nekem a négy alapmiveleten kivül a

mennyiségtannal bajlódnom? A harmadik, a ki tán a jogi pályára szánta el magát, abben a meggyőződésben van, hogy a természettannak, a vegytannak ott ugy sem veheti semmi hasznát És igy tovább. Nagy tévedés! Nagy csalódás!

Önök tudják, hogy ha a nap fénysugarait egy prismán átbocsátjuk, a szivárvány különböző szineit látjuk. Mit gondolnak, mi lenne a természetből, ha fű, fa, virág nem egyesitve kapná a nap fénysugaraiban ezeket a szineket, hanem azok külön-külön esnének reájok? Alig hiszem, hogy az a természet állana előttünk, a melyben most gyönyörködünk. Igy van ez a különböző tudomány-ágakkal; együtt épitik ki ezek a lelket s együtt adják meg azt az alapmiveltséget, melyre mindenkinek, minden pályán szüksége van, mert a középtanoda nem gazdát, mérnököt, orvost vagy ügyvédet, hanem embert nevel, a kiből egyik is, másik is lehet és kell is hogy legyen. De hogy ez meg az lehessen, ismétlem, minden középtanodai tantárgyra egyformán szüksége van. Ne válogassanak hát a tantárgyak között, hanem tanulják azokat egyenlő szorgalommal s teljes igyekezettel, hogy ez alapon aztán később hajlamaiknak megfelelőleg vagy körülményeik által parancsolólag tovább mivelhessék magokat s igazi szakemberekké lehessenek.

A tudomány azonban jó erkölcsök nélkül vajmi keveset ér. Inkább szánom az üres szivü, mint az üres fejü embert; sőt az ismeret, a tudomány jó erkölcs nélkül valóságos veszedelme a társadalomnak. Legyenek hát azon, hogy a mint az értelemben nevekedhek, gyarapodjanak a jó erkölcsökben is. S ezért mindenek felett legyenek szerények másokkal szemben is, de saját magokkal szemben is.

Nemde különösen hangzik ez utóbbi figyelmeztetésem. Pedig a szerénységre még nagyobb szükségünk van magunkkal mint másokkal szemben. Mert szerénytelenségünkért mások legfennebb csak kinevethetnek; de magunknak könnyen oly károkat okozunk s oly veszedelembe sodorhatjuk, a melyből aztán nincs kivezető út. Elégedjenek meg hát saját helyzetükkel, ne kivánjanak többet, mint a mit elérhetnek; tanuljanak meg nélkülözni is, mert bizonyára szükségük lesz arra az életben is. A tanulók szükségeit enyhiteni áldott jóltevőink főtanodánkban jelentékeny alapitványokat tettek. De ezekből az alapitványokból bizonyára nem a tanulók szivarszükségét akarták fedezni, hanem az éhezéstől kivánták megmegteni. Ezért a ki elszivarozza a havi segélypénzt, ne mondja, hogy nincs mit egyék. Becsüljék meg ezeket az alapitványi segélyeket. Mérsékeljék vágyaikat és kivánságaikat

Még csak egyre figyelmeztetem a jó erkölcsök szempontjából. És ez az, hogy az iskolai bennlakással, önök itt egy külön kis társadalmat alkotnak. A társadalomnak jellege tagjainak gondolkozásmódjától érzületétől és életétől függ Adjanak iskolai kicsiny társadalmuknak oly jelleget, a mely főtanodánknak régi jó hirnevét, tekintélyét fentartsa, sőt nevelje. A nagyobbak, az idősebbek járjanak jó példával a kisebbek előtt s a kisebbek se menjenek vakon a nagyobbak után, ha látják,

hogy azok a rosz uton járnak; mert a roszban követni senkit sem vagyunk kötelesek, még ha parancsolják is.

Igy aztán a tudományokban gyarapodva, a jó erkölcsöket gyakorolva, Isten segedelmével az új iskolai év minden bizonnyal áldott, szerencsés lesz. Adja is Isten, hogy az legyen. Fogadják mindnyájan főpásztori jó kivánatimat, atyai áldásomat.

És most a mélyen tisztelt tanári karhoz fordulok S mindenekelőtt őszinte sajnálatomat fejezem ki, hogy egy derék tagját,*) a lelkiismeretes pontosság és tiszta jellem mindnyájunk által tisztelt mintaképét, ki 34 évi hű és hasznos szolgálatai után nyugalomba lépett, többé nem látom sorai között. E veszteség mellett is, az állammal kötött szerződésnél fogva tanári karunk megifjodva és megerősödve veszi át e tanuló ifjuságot ez új iskolai évre: legyenek annak necsak oktatói, de nevelő atyjai is; ne elégedjenek meg az órák pontos kitartásával, hanem töltsék be azokat a léleknek melegével és termékenyitő erejével, hogy minden óra megteremje a maga gyümölcsét, meghozza a maga áldását. Egyesitsék a kellő szigort a jóakarattal, hogy tanitásuk és intésük még a tévelyegni indulókat is megtéritse.

E tekintetben minden esetre a legtöbb munka és a legnagyobb felelősség az igazgató tanár urra néz, kit ez új állásában szivesen üdvözlök. Egyházi törvényeink értelmében az igazgatóság minden két évben változás alatt áll. Az a körülmény, hogy főtanodánk volt igazgató tanárát egymásután több izben tisztelte meg főtanácsunk az igazgatói tiszttel, bizonysága annak, hogy ez állásában kifejtett munkásságát és hasznos szolgálatait méltányolni tudta. A midőn ezért a munkásságért és hasznos szolgálatokért részemről is elismerésemet nyilvánitanám a volt igazgtó tanár urnak, az újnak szives üdvözletem mellett hivatása betöltéséhez erőt, kitartást és lelkesedést kivánok. Tehetsége, jelleme mindnyujunk előtt ismerve van. Nem kérek egyebet, minthogy tanári minőségében tanusitott buzgalmát, jó akaratát ez új állásában is érvényesitse főtanodánk érdekében. Isten éltesse.

Igazgató Ulár Pál tanár a következő képpen szólott:

Midőn főiskolánk igazgatói tisztét ezennel elfoglalom, jól érzem, hogy erőmet meghaladó s eddigi csöndes nyugalmamat megzavaró munkát vállaltam el, s hogy mégis elvállaltam, tettem ezt azon tehetségemet túlbecsülő bizalom alapján, mellyel zsinati főtanácsunk engem ez állásra annyi jeles tanférfiu közül érdemesitett.

Nemes ifjuság! Azt hiszem nem szükséges Önökhez hosszas beszédet intéznem. Önök jól ismernek engem, jól tudják, hogy a rendnek és fegyelemnek s a zajtalan munkásságnak vagyok kedvelője. Legyenek meggyőződve, hogy mig egy részről a jóknak szerető, addig más részről a kötelességeikről netalán megfeledkezőknek bár szigorú, de igazságos atyja törekszem lenni. Önök a kedves szülői házból a muzsáknak eme

*) Pap Mózes tanár. Szerk.

felszentelt csarnokába összegyültek, hogy itt az erkölcsökben megerősödve, maguknak a tudományos ismereteket megszerezve, később egyházunknak áldozatkész tagjaivá, édes magyar hazánknak hű polgáraivá, szeretett királyunknak engedelmes és hű alattvalóivá legyenek Ezek elérésére adjon az ég mindnyájoknak erőt és munkakedvet a mai napon megnyilt új iskolai évben !

Ezt követőleg Kőváry László isk. felügyelő-gondnok úr a következőket mondotta:

Mindenek előtt köszönetemet nyilvánitom, magam és felügyelő-gondnoktársaim nevében a főtisztelendő Püspök urnak, iskoláink főfelügyelőjének, hogy iskolánk évmegnyitó ünnepélyét, szokott ékesszólásával magasabb szinvonalra emelte. Teljesitette egyszersmint ünnepélyünk másik részét az új igazgató tanár beigtatását; az igazgató tanár úr meleg szavakban válaszolt; s épen e beszédek hatása alatt indittatva érzem magamat az ünnepély mozzanataihoz csatlakozni. Sokszor vezettem iskolánk ez ünnepélyét, hatása alatt sohasem állottam annyira mint ma. Midön legszebb ily imáink egyikében a nemes ifjuság a magyar kormányra, egyházunk vezérférfiaira, az igazgató-tanárra, a tanári karra kérte az ég áldását: meghatott a visszaemlékezés, hogy már ez évben félszázada lesz annak, hogy iskolánkból kiléptem; s mig Önök az élőkért imádkoztak, én azok porát áldottam, kikért mi ötven év előtt éppen igy imádkoztunk. Minél távolabb visz az élet e ponttól, érzem, hogy hálám mind nagyobb-nagyobb. Nekünk, szegény tanulóknak, az ima szerint második bölcsőnk, én azt érzem, hogy második szülői házunk.

Ezen érzés hatása alatt ragadom el a szót a már felelésre felállott tanártársától a t. igazgató tanár urnak, hogy beigtatása ünnepélyéhez a felügyelő-gondnokság részéről hozzájáruljak, s felkérjem, hogy legyen az ifjuságnak az, mi nekünk voltak a mi áldott jó igazgató-tanáraink.

A nemes ifjuság lelépni lát egy, s fellépni lát egy más igazgató-tanárt. Ne kutassa a nemes ifjuság a változás okát. Az alkotmányos élet ismeretlen furcsaságában rejlik oka. Hazánk kormányán, egy szomszéd nagy állam kormányában, hosszas kormányzás után változás történt s a történet alig fogja felderiteni, hogy miért. Most a lelépett igazgató-tanár urnak én, ki azóta működéséhez legközelebb álltam, az elismerés legméjjebb köszönetével adózom. Ő maga tanitja, hogy szabad Ámerika megválasztja elnökét egyszer, megválasztja még egyszer, de többé nem. Az alkotmányosság természetében fekszik, hogy szereti a vál tozást.

Éljen soká a volt, éljen az új igazgató, mert a milyen emléket hagyott a lelépett. ép oly reményekre jogosit az iskolánk fellépett igazgatója. Magától az ifjuságtól szoktuk hallani: Ulár Pál jó tanár, csakhogy szűken kálkulál. Megvagyok méjjen győződve, hogy a mily jó tanár, ép oly jó igazgató is lesz. Csak egyre szeretném megkérni, hogy legyen továbbra is szűk marku a kalkulus adásban; de legyen bőkezü az ifjuság

erkölcsi és értelmi fejlettsége körüli atyai gondoskodásban. Rend és pontosság szeretete, az ifjuság iránt tanusitott meleg szivjósága ez iránt nekünk kezességet nyujt. Tapasztalt jóakartához, kiprobált munkaerejéhez adjon az ég egészséget, szivből kivánom.

Miért éget a vas?

Legenda.

Öreg kovács mondta nékem,
Hogy a vasnak réges-régen
— Mielőtt még nem lett volna
Keresztszeggé kovácsolva —
Nem volt meg az a szokása,
Hogy a szikrát vesse-hányja;
Mert nem kelle tűzbe tenni,
Kalapácscsal ütni-verni:
Meglágyult a nap hevében,
Mint az izzó tűzben épen;
Jobbra-balra hajlitgatták
S azzá lön, mivé akarták.

Honnan van most e szokása,
Hogy a szikrát veti-hányja
S fájón éget, ha érinted,
E meséből majd megérted.

Mikor Krisztus szent fejére
Kimondták, hogy folyna vére,
Kárörvendő czigány-kovács
— Biztatta a jó áldomás —
Fogadkozik már előre,
Hogy a mint csak telik tőle:
Készit szeget épen hármat,
Mellyel aztán a pogány had
Krisztus testét felfeszitse,
Kezét, lábát általüsse.
— Munkához lát nagy serényen,
De a munka csak nem mégyen;
Mert hát a vas megsejtette,
Mibe fő a czigány feje:
Hogysem vele Krisztus testét
A keresztre felfeszitsék,
Inkább kimegy a világbul,
De nem enged, meg nem lágyul.

Erőszakos czigány-kovács
— Biztatta a jó áldomás —
Ki fog a vas akaratján,
Tűzet gerjeszt nagy szaporán
S szegény vasnak mit volt tenni,
Tűz hevében megengedni;
De mint rá hull ütés terhe,
Hogy szeggé legyen kiverve,
Mérges hévvel sziporkázik
Veti, hányja tűzszikráit,
Égeti a kovács kezét,
Sütögeti arczát szemét.
És azóta, ha érinti,
Kovács kezét megégeti;
Megégeti, ki sem bánja:
Keresztszeggé mért csinálta.

Végh Mátyás

A toroczkói zsinatok régen és most.

Régen könnyebben ért egy-egy ekklésiát az a szerencse, hogy zsinat székhelye legyen s ez által az egyház történelmében nevezetessé váljék. Régen minden évben egyszer s igen gyakran kétszer is tartatott zsinat, egy télben, egy nyárban. Toroczkó várost már harmadszor kereste fel a papi fejedelmek, az irástudók és a nép vezérei serege.

Az első zsinat **1760**-ban Agh István püspök elnöklete alatt tartatott. Az unitárius egyház, mint általában a protestáns egyházak, nehéz, küzdelmes életet éltek akkor a Mária Terézia erősen katholikus jellegü uralkodása alatt.

Ezen a zsinaton hozatott a papokra és mesterekre nézve az a törvény: mind öltözetökre, mind pedig beszékjökre nézve magok hivatalukhoz képest decenter viseljék. Kurta mentét közönséges helyeken ne viseljenek, ölyves nyakravalót ne tartsanak, publice a piaczon részegitő italt még csak ne is kostoljanak, hanem különösen meglehet. Flintát nyakokba oly közönséges helyen ne vessenek. A pap afia 6 frt, mester afia pedig 3 frt büntetés terhe alatt.

A toroczkói második zsinat **1802**-ben Szt.-Iván hava (junius) 26-ik (szombat) s következő hó 1-ső napján. Elnök Lázár István püspök. Fő ügyek: főjegyzővé: Nagy Zsimond, második főgondnokká: Vargyasi

Daniel Elek, az elhalt t.-szt.-györgyi Toroczkai Mihály helyett; Körmöczi János kolozsvári igazgatóvá választatik. Vasárnap beszedetnek esperes és jegyzőktől a köri ügyek s a szükölködő egyházak, egyházi szolgák és iskolák számára gyült alamizsnák, 184 frt 5½ kr., beadatnak. Vasárnap kétszer van templomozás s azután a kölcsönös köszöntések megtétetvén, az isteni segitségért való könyörgés végbevitetik. A második ülésnapon már jelen volt a világi gondnok P. Horváth Ferencz. A papságra felszentelendőknek a magok életéről bizonyitványt kellett adni. Tob Zsigmond nem adván, nem bocsáttatott, a mig nem ad. Molnos Dávid és Füzi János togás deákok ekkor jelöltetnek külföldi akadémiára; Ágoston Márton elvégezvén a kir. lyceumban és a kir. táblán a törvénytanulást, külföldre küldése határoztatik. Körmöczi János professor ekkor esküszik fel papnak és almási Kenyeres András f.-váraljai pap, de ő a vizsgát már 1799-ben a sárosi zsinaton kiállotta volt.

Ezután való napokon az ekklésiák dolgai igazittattak

A harmadik zsinat **1891** augusztus 23—25. napjain csak most zajlott le. Egyik elnöke püspök Ferencz József, a másik főgondnok Daniel Gábor s a jelen levő egyh. tanácsosok száma jóval felül áll a százon. A gyülést a főgondnok nyitja meg az egyház ügyeit áttekintő szép beszédben. Főjegyző Nagy Lajos, előadók Kovácsi Antal közigazgatási, Mózes András pénzügyi, Boros György helyett Boros Sándor tanár a tanügyi tárgyaknál. A főjegyző mellé két aljegyző alkalmaztatik: Csifó Salamon és Dr. Ferencz Ákos. Új intézmény: Helyes. Új egyházi tanácsosok, kik mind e zsinaton választattak meg: Dr. Nyiredi Géza tanár, Fekete Gyula, megyei alszámvevő, Máray Lajos bizt. hiv. ellenőr, Vécsey Sámuel nagykereskedő, Balogh József v. u. főellenőr, ifj. Lászlóczki Sámuel iparos, ifj. Szigethy Miklós nagybirtokos, Kozma Gyula tanár, Boncza Miklós orsz. képv. Ferencz Gyula erdész, Nagy Elemér főszolgabiró, Schuller József kir. t. biró, Szentiványi Sándor m. árvaszéki biró, Gábor Albert lelkész, Miklós György tanitó, Jakabházy Gábor birtokos, Pálfi Sándor birtokos, Gothárd János főszámvevő, Berecz Gyula s.-tanfelügyelő, Adorján Domokos tanitó, Csipkés Ödön városi alkapitány, Sófalvi Sándor pénzt. ellenőr, Pálfi Máté birtokos, Csipkés Farkas főszolgabiró, Daniel Elek nagybirtokos, Máté János körjegyző, Kriza Sándor tanitó, Kádár Lajos tanitó, Kanyaró Mihály tanita, Derzsi Domokos tanitó, Nagy Gyula tanár.

Angolhoni hitrokonaink nevében a titkár Ierson úr szives üdvöz-

letet küld. A különböző bizottságok kiküldetvén, istentiszteletre gyültek össze a hivek mintegy 2000-en, kiknek azonban fele része sem fért a templomba. Szónoklatot tartott Végh Mihály ravai lelkész Ef. 5. r. 8. v. alapján. Ez után a főt püspök úr üdvözölte a zsinati gyülekezetet. Az urvacsorai beszédeket s imákat tartotta Rédiger Géza szabédi lelkész. Urvacsorát vettek mintegy 1500-an. Esperes Raffaj Domokos hivatali esküjét leteszi, Gálfi Sándor birtokos marosköri, Vajna Lajos birtokos küküllő köri gondnokok lesznek. A papszentelés alkalmával szónoklatot tart Raffaj Domokos esperes, felszentelő beszédet püspök Ferencz József s a papi esküt leteszi tizenhét lelkész. A s. szt.-királyi és a sinfalvi ekkl. kepeváltása jóváhagyatik.

Benczédi Gergely közpénztárnok az 1890. számadás terhe alól felmentetik. Az 1892. évi költségvetés 45,257 frt bevétel s 45.241 frt 46 kr. kiadással megállittatik. Az alamori jószágokat kezelő bizottság számadása elfogadtatik s a bizottság tagjainak elismerés szavaztatik.

Az állammal a kolozsvári főiskolára nézve kötött szerződés alapján tett intézkedések tudomásul vétetnek s a tanári fizetés 1000 frtban 300 frt lakáspénzben állittatik meg. Pap Mózes tanár nyugalomba bocsáttatik s hasznos és nemes fáradozásaiért és munkálkodásáért méltányló elismerés nyilvánittatik. A kolozsvári főiskola kiépitése meghatároztatik. A h.-m.-vásárhelyi I. egyház iskolája felállitása tudomásul vétetik.

Dr. Ballagi Mór.

Született 1817. — Meghalt 1891.

A magyar protestantizmus új korszakának egy olyan vezérférfia hunyt el Ballagi mórban, a kiért a bánat és fájdalom érzete el kell hogy fogjon e hazában minden igaz protestáns kebelt. Miként a magyar nemzet, ugy a szabadelvü egyház és theologia is csak most az utóbbi 50 év alatt tudott oly erőre vergődni, hogy életének és hatásának látható nyomai legyenek.

E korszak elején két hatalmas vezérférfi Székács József és Török Pál, kezökbe fogják a leghatalmasabb fegyvert, a sajtó fegyverét s megindítják a „Protestáns Egyházi és Iskolai lapot“, mely akkor egyetlen s ma is a legtekintélyesebb heti lapja a protestáns egyháznak. Ballagi Mór, akkor még szülői néven Bloch, mint tanulni szerető s már is nagy előrelátással biró fiatal ember megértette a jeleket s hogy ma-

gyar hazája kebeléhez annál közelebb érezhesse magát, felveszi magyar nevét; hogy a haladó kor szabad szellemének annál akadálytalanabbul szolgálhasson, protestáns lesz és szolgált ugy, mint nagyon kevesen e hazában. Már 1857-ben ő inditja meg a forradalom viharában elnémult lapot és dolgozik belé lelkes és lelkesitő vezérczikkeket, melyeknek legtöbbje egy-egy programm; nagy számmal bocsátja ki tudományos bibliai tanulmányait, melyek ma is számot tesznek.

Élet, elevenség, józan szabadelvüség jellemzik gondolatait és szavait. Abban az eszmeharczban, a melyet a liberalis és orthodox protestánsok között részben ő maga hozott létre, ő mindig az elsők élén állott s az unitáriusokat bajnoktársainak tekintette, iránt ok oly rokonszenvvel volt, hogy nem egyszer vetették szemére krypto-unitáriusságát.

Iránt unk tanusitott rokonszenve számos barátot szerzett neki közöttünk, de ernyedetlen küzdelme a józan szabadelvüségért, a theologiában egy irodalmi kört alkotott, a mely már eddig is sok jelest létesitett, de a melynek hatása a maga teljességében ez után lesz nyilvánvaló. Ezért az eredményért, ezért a reményért tartozunk hálával Ballagi Mór emlékének, a mely közöttünk, unitáriusok között, állandó lesz.

Boros György.

Kriza Gyula. Ki született 1843-ban, f. hó 20-án, hosszas szenvedés után élete 48-ik évében meghalt. Van-e balzsamolaj Gileadban, mely megenyhitse az öreg édes anya, az önfeláldozásig hű nő s a két kedves gyermek szive fájdalmát? Csupán az Istenben vetett bizodalom enyhitheti azt a szivet, mely e földön a legkedvesebbet veszité el. Kriza Gyula egy nemes szivü ember, pontos hivatalnok, jó barát, szerető férj és gondos atya volt. Sok helyen hagyott űrt korai halála. Mi őszinte részvéttel osztozunk a mélyen lesujtott család bánatában.

Egyházi és iskolai mozgalmak.

— Keszi Pál uram beszélgetései lelkészével az unitáriusokról. Irta Szeness Imre papkeszi-i ev. ref. lelkész. 40 lap. Ára 25 kr. Ily czimü füzet küldetett be hozzánk. A füzet öt szakaszra oszlik. Az öt első czime „látogatás“, a hatodik: „Még egy utolsó szót a polgárdi unitáriusokhoz!“ Az öt elsőben Keszi Pál beszélget a lelkészével, illetőleg a lelkész igyekszik megmutatni a historia s a biblia, meg az unitárius káté alapján, hogy „nem mind arany a mi fénylik“ s az unitáriusokat „találóan jellemző elnevezéssel hivják kálomista zsidóknak“.

„Ők a pók, mi (kálvinisták) a méh. A szentirásból mi életadó tudományt, ők pedig mérget meritenek.“ „Az unitárius ember nem képes felfogni és megérteni, hogy a jó és igazságos Isten miként itélheti el már előre örök kárhozatra, vagy üdvösségre az embert, előbb, még mielőtt az ember jót vagy rosszat cselekedett volna.“ „A katonaságnál az unitárius házasság semmis, a ki ilyet köt, neje nem nyugdijképes.“ „Csak úgy üthetik helyre hibáikat (azok, a kik reformátusból unitáriussá lettek), ha tévedésöket megbánva ismét a reformált, még pedig az evangelium szerint reformált anyaszentegyház kebelébe vissza térnek.“

— **Barátságos beszélgetések az unitárius vallásról**, melyet csendes óráikban beszélgettek többen, nyilvánosság elébe bocsátja Egy balatonparti magánzó. 64 lap Ára 30 kr. Ez a füzet formáját nézve a fentebbihez hasonló s tartalmilag is olyanszerü beszélgetés, mint a másik, azzal a különbséggel, hogy annak az unitáriusok ellen mondott vádjait, ferditéseit s más hasonló állitásait lerontja s megmutatja, hogy a Keszi Pál uram beszélgetései csak olyan erőltetett vergődések, a milyenek egy vizbefuló embertől szoktak kitelni. Nem tudjuk, hogy a másikért milyen köszönetet kapott az iró hitfeleitől, mivel bár gondosan figyeljük lapjaikat, nem láttunk felőle egy szó emlitést se, de már a „barátságos beszélgetésekre“ megharagudtak, hogy az is miért nem dicséri a kálvinistákat, mint ez s irnak felőle ilyen irodalmi szinvonalon álló tisztes szókkal: „Elképzelheti minden jótett lélek, hogy mit foglal magában ez unitárius zsenivel megirt röpirat. Az unitarizmus olyan régi, mint az evangyélium; Ferencz Józsi „aranyos püspök“; Simén Domokos „Szentháromság története“, „Csodái“ magasztalva mind az égig; az „Unitárius kis tükör“, meg az „Unitárius Közlöny“ egész az önhittségig eldicsérve, stb. Ezekkel szemben, Kálvin, Melius, Keserüi Dajka, sőt Bethlen Gábor, meg Rákóczi kikapnak derekasan; be van bizonyitva, hogy a debreczeniek is unitáriusok, meg Ballagi; előfordul benne egy mamlasz kálvinista pap, meg egy felvilágosodott kálvinista pap, amaz orthodokszus, ez unitárius; idéz meg nem nevezett kálvinista papok által irt levelekből, kik magukat unitáriusoknak vallják. És igy tovább. Egy lapos elmének agyafurtsággal összetákolt férez-műve. A „b a l a t o n p a r t i“ álnév alól kikandikál a lóláb. Szerzője, úgy véljük, itt van Kolozsvárt. Legyen boldog abban az önhittségben, mely minden unitáriust fanatizál, hogy az övék a jövő. Ám, azt nem tartjuk irodalmilag tisztességes dolognak, hogy magukat protestáns felekezetnek tartva, ilyen fegyverekkel küzdenek egy másik protestáns felekezettel s z e m b e n,*) holott e mi kedves testvéreink megtalálhatnák a közös ellenséget ott és azok között, kik nekünk is árthatnak, de őket bizonyosan megeszik. Hogy nem röstellik, beállani az irredentisták közé: örökkön-örökké panaszolni, vádaskodni, sirni, jajgatni és önmagukat dicsőitni!“ Prot. Közlöny Kolozsvárt

— **A „Keresztény Magvető“** julius—augusztusi számaiban közérdekü czikkek: Az új szövetség tropusai — párhuzamban Petőfi némely tropusával — Borbély Györgytől; Egyházi beszéd Csifó Salamontól; Két ének Rédiger Gézától. Az első czikket feltünővé teszi sajátságos czime, a melyet nem mondhatunk szerencsésen választottnak. Iró „az új szövetség tropusai alatt kiválóan a Jézus stylusát érti“ s e helyett tanulmányában „a gondolat dala, vagy képes beszéd“ kifejezést használja, a mit már szabadon alkalmaz arra, a mi csodaszerü s arra is, a mi

*) Ezt a szót mi huztuk alá, mivel csupán ebben rejlik igazság. Tökéletes igaz, hogy az unitáriusok egy másik prot. felekezettel s z e m b e n állva küzdenek és pedig mint attól megtámadottak, még most is önvédelmi harczot kellvén folytatni, mivel — fájdalom — a mi korunkban is vannak olyan papok, a kik nem „a közös ellenséget“ keresik.
S z e r k.

költői. Az új szövetség költői képei és hasonlatai sikeresen és lendülettel vannak feldolgozva, de már a Petőfi és a Jézus összehasonlitása eröltetett s nem is lehet egyéb, mivel a Jézus gondolatai idegen és annyiféle mezbe vannak öltöztetve, a hány evangelium van s olyan szódiszekkel vannak ékesitve, a milyen kitelt az iróktól.

— **A zsinat által** az 5000 frt államsegélyből következő segélyek adattak: kolozsvári ekklésiának 600 frt. Ekklésiák és belső emberek tőketartozása kamatai törlesztésére 2366 frt 76 kr. Belső emberek nyugdija pénztárának 300 frt. Tanári nyugdíjintézetnek 100 frt. Budapesti ekklésiának 100 frt. 8 esperes à 20 frt. 8 köri jegyző à 10 frt. 240 frt. — Vallástanitásért. Kolozsvárt, városi iskolákban 20 frt. Segesvárt 40 frt. Sz.-Udvarhelyt 60 frt. Fogarasba 20 frt, Baróton 20 frt. S.-Szt.-Györgyön 40 frt. Brassóban 40 frt, összesen 240 frt. Időszerint való segélyekül: ekklésiák és belső emberek tőketartozása törlesztése: szováti papság 168 frt, dombói papság 168 frt, hévizi papság 168 frt, összesen 504 frt. Ekklésiák és belső emberek 1868 előtti kamat hátralék törlesztésére: dombói papság 55 frt 7 kr. dombói mesterség 16 frt 80 kr., járai papság 63 frt, várfalvi papság 31 frt 50 kr., Kénosi mesterség 4 frt 99 kr., hévizi papság 42 frt, hévizi mesterség 4 frt 20 kr., alsó-rákosi papság 2 frt 10 kr., városfalvi mesterség 9 frt 45 kr., összesen 247 frt 31 kr. Ekklésiáknak adott segély: sárdi ekklésia papi és iskolaház épitésére 100 frt, széplaki papiházra 51 frt 93 kr., karácsonfalvi iskolaház épitésére 100 frt, mező-berényi iskola fentartására 50 frt, összesen 301 frt 93 kr. Együtt 5000 frt.

— **A Dávid Ferencz-alapból** a kereszturi 5-ik tanári állomás fizetésére 200 frt. Segély: verespataki papságnak 40 frt, szabédi papság a mezőség administratiojáért 40 frt, hévizi papság Fogarasért 40 frt, alsó-rákosi pap Ütő Bélának 30 frt, polgárdi lelkész Józan Miklósnak iskola tartásért 30 frt, szentbenedeki pap Gvidó Bélának 20 frt. Irodalmi czélokra: Jakab Elek a „Dávid Ferencz Emlékéért" utolsó részlet 50 frt. Boros György irodalmi működéséért, jelesen az angol lapokba irt czikkekért 50 frt, együtt: 500 frt.

— **Sepsi-Köröspatakon** két nő buzgóságának szép jelét adta. Költő Andrásné a szószéki koronát csinosan ujra festette, a mi 5 frtba került. Kovács Ágnes, Bukarestben lakó asszony ajándékozott egy csinos urasztali takarót. Értéke 9 frt 50 kr. Az ekklésia köszönettel fogadta mindkét nő áldozatát.

Egyleti élet és munkásság

A D. F. Egylet új esztendeje nagy lendülettel kezdődik, ha az első kónapról a következőkre lehet következtetést vonni. A közgyülésen kitüntetett hátralék befizetése szépen megindult, a mi igen lényeges dolog, mivel pénz nélkül nem szerezhetők meg a haladás eszközei. Kérjük csak folytassák a még hátralevők is. Csupán egy parányi akarat kell s november 1-sö napjára számot tevő hátralék nem fog lenni! — Az egylet jutalmazásai éppen most folynak az ekklésiákban. Mindazok az ifjak, a kik buzgón eljártak a templomba, Arany János remekeiből egy-egy példányt kapnak jutalmul. — A felolvasásokra mind Kolozsvárt, mind a vidéken megkezdődtek az előkészületek. Az „Unitárius cyclus"-ra Kolozsvárt már többen jelentkeztek felolvasónak. Reméljük, hogy a vidéken is hasonló fog történni. A tervezet már szét van küldve a f.-e. elnökségekhez. A háromszéki f.-e. szép programmal kezdette meg felolvasásait. — Irodalmi pályázatunk, melyet a mult számban hirdettünk, azt hisszük, nem lesz eredménytelen.

Nyári vasárnapi oktatás tartatott Szt.-Mihályon junius 7—szept. 20-ig 14 vasárnapon, a jelenvolt ifjak legnagyobb száma 104, legkisebb 50. Jutalmat kaptak a minden alkalommal megjelenésért: Csézár József, Szász Lajos, Miklós Károly, Deák Mózes, Benczédi Dénes, Pap Áron, Kovács Dániel, Ozsváth János, Varga Juliánna, Kovács Rozália, Kovács Mária, Nagy Zsuzsánna, Péter Borbára,

Győrfi Gizella, Vasas Zsuzsa, Firtos Eszter, Firtos Berta, Benczédi Mária, Benczédi Mártha, András Rozália, Pap Amália, Pap Rozália, Gáspár Zsuzsa, Szász Zsuzsa, Varga Ilona, Csezár Mária — 26. Tanitott: Győrfi Ferencz lelkész, Miklós György tanitó.

Orbán Balázs-emlék. „Alólirott e sorokkal egyidejüleg adtam postára becses neve alatt 5 frt 25 krt Ez összeget, az „Unitárius Közlöny" kiadó hivatala, a Dávid Ferencz-Egylet által a Székelyföldön felállitani tervezett Orbán-emlék költségeire gyüjtöttem b. e. Orbán Balázs győri tisztelői körében (NB. Orbán B. győrött egy izben képviselő jelölt volt). Midön ama csekélységgel nevezett lap kiadó hivatalát nemes szándékában gyámolitani igyekeszem, azon tiszteleletteljes kérelemmel van szerencsém azt mélyen tisztelt Tanár urnak kezeihez juttatni, hogy az ahhoz hozzájárult, alant feljegyzett nemes adakozók neveit, adományaik kitüntetésével a legközelebb megjelenő „Unitárius Közlöny" hasábjain közölni sziveskedjék.

A fönt irt összeghez a következők járultak: Limbick Ferencz 20 kr., Kuster Géza 20 kr., Pálmay Lajos 20 kr., Alexy Géza 25 kr., Kis József 30 kr., Lacsny Dezső 25 kr., Szentmihályi Kálmánné 1 frt, Vetéssy Pál 2 frt, Macher Imre 20 kr., Macher Sándor 20 kr., özv. Kovalter Pálné 20 kr. és Benedek Vincze 25 krral Összesen 5 frt 25 kr.

Győr, 1891. szept 12-én. Benedek Vincze.

Ezt a levelet egész terjedelmében közöltük, bizonyságául annak, hogy Orbán Balázs emléke még mindig él azok között, a kik őt ismerték. Megvagyunk győződve, hogy ez az élő emlék rövid idő alatt álló és állandó emléket fog emelni számára. Erre ezennel a magunk részéről is felhivjuk tisztelőit.

A háromszéki unitáriusok fiók-egylete szeptember 20-án Laborfalván, a templom újitási örömünnepélyel összeköttetésben, igen sikerült Dávid Ferencz Egyleti ünnepélyt rendezett. (Későn érkezvén, bővebben a jövő számban.)

A D. F. Egylet pénztárába 1891 szeptember 1-től—24-ig a következő befizetések történtek:

Rendes tagsági díjat (1 frt) fizettek:

Fodor Gyula, Kentelke 1889—91. Fodor Mózes, Fodor László, Torda 1889—91. Szentiványi Sándor, Maros-Vásárhely 1888—90 Gintner István, Orosháza 1890. Schiller Imre H.-M.-Vásárhely 1889—90. Zsigmond Ferencz, Sinfalva 1891. Orbók Mór, Pozsony 1891. Özv. Misky Jánosné, Abrudbánya 1890. Péterfi Sándor, N.-Ajta 1890—91. Gyertyánfi Emil, Kovács Károly, Benedek Lajos, Brassó 1890. Puchman József, Szigetvár 1890. Antoni Albertné, Kolozsvár 1891.

Előfizetési díjat (1 frt 20 kr.) fizettek 1890-re:

Albertfi Elek, Kolozsvár. 1891-re: Kálmán Mózes, Fiatfalva. Balogh György, Bicske (90-re is). Tóth Albert, Varsoltz. özv. Thury Elekné, M.-Palatka Szász Ferencz, Kolozs-Borsa. Márkos Ferencz, Szélkut. Sikó Géza, Medgyes. Özv. Jancsó Mártonné, Abrudbánya. Kökösi Sándor, Harangláb (1890-re is). Puchman József, Szigetvár Czetz Péter, Kolozsvár.

Székely Sándor Kolozsvárt fizetett 3 számért 36 krt. — Velits Károly, Torda, ajándékozott az Unitárius Közlöny költségeire 25 frtot, Benedek Vincze, Győr-Újvár az Orbán-emlékkőre 5 frt 25 krt.

A még hátrálékban levő tagokat ismételten kérem tartozásaik kifizetésére.

Kolozsvárt, 1891 szeptember hó 24-én. **Iszlai Márton**, pénztárnok.

TARTALOM: Hálaadás. (Költemény.) József János. 149 lap — Az égbe vezető útak. 150 l. — A kolozsvári unitárius főiskola 151 l. — Miért éget a vas? (Legenda.) Végh Mátyás. 157. l. — A toroczkói zsinatok régen és most. 158. l. — Ballagi Mór. Boros György. 160. l. — Kriza Gyula. 161. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 161. l. — Egyleti élet és munkásság 163. l. —

Nyomatott Gámán János örököseinél Kolozsvárt. (Belközéputcza 10.)

Isaiah Moses
Fanad.

IV. kötet. Kolozsvár, 1891. November. 11. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Jelen szám ára 25 kr.

Imára nyilik ajkam . . .

Imára nyílik ajkam Istenem!
Imára belső szózat ösztönöz:
Légy áldva, hogy felettem eddig is
Atyai gondod hiven őrködött.
Tavasz virágot szódra hinteget,
Arany kalász reng ujjaid nyomán . . .
Buzgó imám száll fel az ég felé
Napkeltekor s a napnak alkonyán!

Imára nyílik ajkam Istenem:
Kicsiny családom védje szent kezed,
Ne adj, oh ne adj bánatot reá,
Derült egére gyászos felleget,
S mit szent kezed nekünk megmutatott,
Arany kalászokat s mező fűvét,
Oh tartsd meg nekünk édes Istenünk,
Buzgó imával fordulunk feléd.

És hogyha mégis, édes Istenem,
Üröm pohárból inni kellene,
Legyen velünk oh, biztató szavad,
S vigasztalásod égi szelleme!
S ha vad vihartól tarlott téreken
Veszett remények közt elcsüggedünk,
Arany kalász ha porba hullana:
Vigasztalásod mutasd meg nekünk!

Tarcsafalvi Albert.

Jelen számunkhoz Pap Mózes tanár arczképe és egynegyed ív melléklet van csatolva.

Dávid Ferencz utolsó szavai.

Novemoer 15 én a Dávid Ferencz halálának évfordulója lesz. Ekkor szünt meg élni a börtön falai között, mint rab, az a férfi, a ki mindig szabadságot hirdetett.

A kegyelet, a hála s a tisztelet, mellyel a multak emléke iránt tartozunk, azt parancsolja, hogy emlékezzünk meg azokról a nagyokról, a kiknek köszönhetjük szent örökségünket: a jelent. Ne a mult idők sivár és kiméletlen szellemét idézzük fel! Ne is fogjon el keserv, ha annak tetteit kegyetleneknek találjuk! Keressük a nagyratörő lelkek vezéreszméit. Nézzük azt a példás kitartást és áldozatot, a mellyel egyesek védték az igazságot!

Valóban ennyi idő multán elkellene hogy tűnjék keblünkből a keserv, meg kellene bocsátanunk az ellenünk vétetteknek, hogy jöjjön el Isten országa e földre s legyen békeség mi közöttünk. Itt az idő, hogy már többé ne a szétválasztó, hanem az összekötő lánczszemeket keressük. Mi mindnyájan a Krisztusé vagyunk, Krisztus az Istené. Nincsen sem zsidó, sem görög, nincsen sem szolga, sem szabad, sem férfi, sem asszony, mert ti mindnyájan egy vagytok a Jézus Krisztusban!

Ebben a szellemben idézzük fel elménkben azokat a szavakat, melyeket Dávid Ferenczczel a keserv a dévai börtön falára vésetett:

„Kétszer tiz évig szolgáltam a hazát s hivségemet sokszor bebizonyitottam. Ha kérded mi a vétkem, miért jöttem hazám előtt gyülöletbe? az, hogy egy s nem három Istent tiszteltem. Kegyességem, mely az Istent nem engedte sokszorositanom, bünömmé lett. Hogy a részek nélküli egészet szét nem osztottam, s a végest a végtelennel összevarni nyelvem nem birta; hogy a szülöttet féltem az örökkévalóval fölcserélni; hogy elmémet rabbá tenni a hamisat igazként hinni nem birtam; hogy Sabellius átkos tanát nem követtem s a megmérhetetlent, a kit a mindenség befogni nem bir, egy szűznek méhébe zárni átaltam, mert tagadtam, hogy Isten gyermekként sirjon, éhezzék és szomjuhozzék, irtózzék a fájdalomtól s rút halállal haljon meg; hogy nyelvemet vakvakmerőleg, tiszta lelkemet — hamisat szólva — beszennyezni szégyeltem, — hogy az igazat kimondtam, a nem igazat tagadtam; ezek az én büneim, ez az én istentelenségem, ezek az én boldogtalanságomnak okozói. Ezért érdemeltem büntetést, a min a késő kor bámulni fog, melyről hiszem, hogy tisztább hitet fog vallani . . . Mikor szűnik meg az emberi ész a hamisságnak hinni? Mikor hagyja el a babona a föl-

det? Mikor fogja a világ az egy igaz és nem három Istent a maga egyszerüségében tisztelni? Adja Isten, hogy térjen vissza ismét az igazságban való régi állhatatosság, a földet igazgassa ősi jog és törvény!“ (Dávid Ferencz Emléke. Jakab E. 243. l.)

Pap Mózes.

(Arczképpel.)

Megesett tehát nálunk unitáriusoknál is az a szokatlan történet, hogy egy tanár nyugalomba lépett. Tanáraink ugyanis rendszerént, kellő nyugdíj hiányában, kénytelenek addig szolgálni, mig élnek. Pedig mind az illető tanárokra, mind az intézetekre nézve előnyösebb lenne a maga idejében való nyugdíjaztatás. Talán idővel ez is másként lesz!

E szokatlan történetnek szokatlan előzménye van. Pap Mózes barátunk, kinek arczképét mellékelve adjuk, a mult isk. év első felének végén idei január hóban délután 4 órakor elment szállásáról. Elkisért egy halottat a temetőbe, majd 8 óra felé a postára indult leányához irt levelét feltenni. De hogy feltette-e, arra talán mai napig sem emlékezik. Járt-kelt öntudatlan itt-ott a városban, vagy annak határán, oldalát megütötte, feje vérző sebet kapott, valaki sebét szakértőileg bekötötte s talán szállására is elvezette, de hogy ki, mai napig sem tudja. Öntudatra csak esti 11 órakor jutott lakásában. Az előhivott orvos agyvérlodulást jelzett s a mi beteg barátunknak nyugalmat, életrendszer változtatást javasolt.

Ezért adta be a mi Pap Mózes barátunk 62 éves korában kérelmét a Főtanácshoz nyugdíjaztatása iránt, mi neki meg is adatott hosszas és hasznos szolgálatainak méltányló elismerése mellett.

Nem lehet feladatunk ezuttal életrajzot is adni. Azonban egy pár jellemző vonást Pap Mózes életéből nem tagadhatunk meg.

Ifjuságát, férfi korát, családi, társadalmi életét, hivatalos működését a komolyság jellemzi. Tordán szorgalmas tanulásával osztálytársainak élén állott. Elsőnek maradt Kolozsvárt is. Göttingában, Berlinben korunk legjelesebb tanáraitól Webertől, Wöhlertől stb. tanult számtani és természettani ismereteket. Benső barátja csak egy volt — ideig meddig. Nőt csak egyszer szeretett, saját feleségét, mig elvehette, mig vele élt, s a mióta az meg is halt. Társaságba ritkán ment, legjobban találta magát családja körében, mig annak tagjait egyen kivül mind el nem vesztette. Neje ó-tordai székely Ilka 1873-ban halt el

kolerában. Elhalt két szép iker-leánya — és elhalt később egyetlen, már gymnásiumban tanuló kis fia, egy szerencsétlen esés következtében. Csak első szülött leánya maradt életben s ez is anyja halála után Tordán anyai nagyanyjánál tartózkodott. Tizennyolcz hosszu év alatt P. M. barátunk egy magára maradt tanári szállásában mint letarolt mezőben a magános fa, melyet villám sujtott, de még fennáll. Hosszu idő! emlékezni az eltünt boldog napokra.

Családilag boldogtalanná vált életében áldás volt rá nézve a hivatalos munkásság. És munkált hosszasan, komolyan. 34-évig szolgált, mint a mathematika tanára a kolozsvári főtanodánál, 1857—1859 ben két évig másod papi szolgálatot is teljesitett — és 17 évig vitte mint egyh főjegyző a közigazgatási és főtanácsi jegyzői tisztet. Mindezen tisztét, kötelességét hiven, lelkiismeretesen töltötte be.

Ugy hiszem e nehány vonás is Pap Mózes barátunk életéből, megadja a magyarázatot ama betegséghez, melynek következtében nyugalomba kellett menni. A nyugalomba menetel, Tordán leánya családjában ismét megnyert családi örömek, már is jótékony hatással vannak egészségére. Mi csak azt kivánjuk, hogy ez a jótékony hatás hosszasan tartson.

Nagy Lajos.

Beszélgetés régi unitáriusokról.

Szives engedelmökkel olyan dolgot cselekszem az „Unitárius Közlönyben álnév alatt, a mit régen nyiltan szoktam volt tenni a barátaim és ismerőim körében. Én már kivénültem a társaságokból s ugy veszem észre, hogy velem együtt azok a régi módi társaságok is kivénültek az emberek közül s az újak egészen más természetüek. Igy kell hogy mondjam, mert fiaimnak elég széleskörü ismeretségük van, unokáim is már ide-oda el-el látogatnak, de sem egyik sem másik nem él olyan kedves patriárkális módon, a hogy mi éltünk. Mi erdélyiek a régi időben semmit sem tudtunk arról, hogy melyik miféle vallásu Még az sem volt kérdés: miféle nemzetiségü. Mindnyájan honfiak voltunk s mindnyájan egyenlően érdeklődtünk hazánk sorsa iránt. Az erdélyi diéták idejében rajongó szeretettel vettük körül Wesselényit és társait. Epedve vártuk a tudósitást a pozsonyi országgyülésről — s Istenem! milyen lángoló lelkesedés, milyen óriási buzgóság volt az, a melylyel a nagy átalakulás munkáját felkaroltuk s az elkerülhetlenné vált forradalom eszméjét magunkévá tettük. Nem maradt közülünk egyetlen

egy se tétlenül. Hogy is hallgathattunk volna mi, a kik életünk férfikorának legszebb napjait éltük, mikor a 60 – 70 éves öregek is beállottak, hol nemzetőrnek, hol intézőnek.

Ugy érzem hogy ifju, bátor és vitéz vagyok ujra, mint akkor, hej de bizony csak a lélek kész akaratja, a hanyatló nap visszaverődése ez: nem valódi erő, csupán romladék az egész. Éppen azért hagyom is ezeket, mert hát erre talál, a mit a költő mond: „mult időknek visszagondolása, elviharzott kinnak sarjadása.“ Különben is az „Unitárius Közlöny“ czélzatával és irányával összhangzásba szeretném hozni azt, a mit összeirkálhatok. Kérem a Nt. Szerkesztő urakat, legyenek elnézéssel gyengeségeim iránt s ha hiányokat fedeznek fel, pótolják helyre belátások szerint.

Minthogy a lap élére az előttem oly nagyra becsült Dávid Ferencz neve van kiirva, ehez is alkalmazkodom, Dávid Ferenczczel kezdem.

Dávid Ferencz.

Minél távolabb vagyunk a jelentől, annál sötétebb homályban borong a mult. Dávid Ferencz háromszáz s egy nehány évvel élt ezelőtt. Akkor már nemcsak az irás, hanem a nyomtatás is hatalmas eszköz volt s mégis Dávid Ferencztől egy nehány könyvnél egyéb emlék alig maradt reánk. Ha nézem, hogy a reformátorok mindenikének u. m. Luthernek, Zwinglinek, Kálvinnak s sok másnak fenmaradt arczképe, sőt életéből egy s más jelenet is meg van örökitve, fájó érzés fog el, hogy miért nincsen nekünk is bár egy parányi emlékünk. Szeretném ismerni azt az arczot, melyen a próféta lelke sugarai tükröződtek vissza; mily öröm volna szemébe tekinteni, hogy kiolvassuk belöle meleg szive érzelmeinek hullámzását. Milyen lehetett az a fő, melyben annyi merész gondolat fogamzott meg!? Kérdezem mindezeket, de a vágygyal kell megelégednem.

A negyvenes években olvastam volt egy élénk rajzot Dávid Ferenczről az 1846-ra szoló „Kolozsvári Naptárban“. Szilágyi Sándor irta. Annál különbet azóta még nem láttam. Ezt előre bocsátom, hadd segitsen olvasóimnak, hogy teremtsenek magoknak egy lelki képet az első unitárius püspökről.

A rajz ez:

„. . . Egy az Isten a' végetlen természet felett, egy Isten alkotá a' földet, az egyetemet; kormányozza, tartja fenn végetlen hatalmával. . . . Az Úr hatalmát hirdetem, térjetek át az igaz hitre!“

„E' végszavakat tordautcza szögletén k e r e k k őről egy férfi szónokolta. Ez ember szakálszálait a' szél lengeti, szabályos arczvonalmain a' kitűrés és férfiasság nyomait olvashatni, kopasz feje födetlen. Milly regényes egy illy tekintet; egy ember mint vész-sodort árbocz tünik fel a' nép-tenger felett! Görög orr, tüzes barna szem, vidor, kor és viszontagság edzett szabályos, vonzó arcz, közép termet, fekete palásttól boritottan, melly redőkbe görbült-alá az izmos vállakról.

Mit keres körülte a' rengeteg tolongás, mely tordautczát néptengerré változtatá?

Ki e' férfiú, kinek szemei villámokat szornak, beszéde villany, melly a' tömeg keblét rázkodtatja? ki, mintegy megváltó áll a' néptömeg közt, kerekköven, fenségesen nyúgodt arczvonalokkal, mellyek egy vihar által felkorbácsolt zajlongásból nyúgalomra tért tenger síma tükréhez hasonlítanak?

E' férfi D á v i d F e r e n c z, Blandráta' hive, Zsigmond király udvari lelkésze. Ez ember előtt tárvák a' kebel útai, ő szónoklatával zúgó viharként bolygatja fel a' csendes keblet, 's menydörgő szózatával megrázza a' velőket.

Ki ne ismerné e' nevezetes vallás térítőt? ki fennemlitett egyetlen szónoklatával egész Kolozsvárt megtérité, kinek édes hangzatu 's csábszavaitól elragadtatva, meggyőződve fellelkesült nép, rögtön a' szónok hitére áttérve, vállain vezeté-be papját a' hajdon zsarnok Zsigmond által épitett piaczi nagy székes egyházba, hol ez ideig lutheranus lelkészek hirdeték az Úr végetlen hatalmát.

Roppant néptömeg tengerként lepte el a' goth templomot, melynek falai tompán viszhangozák az ujongó nép riadó kiáltásait, s' majd a' hely szentségétől megkapottan néma ájtatos csenddel hallgatá a' térítő szónok beszédét.“

Székely Ferencz.

Pál Rózsika.

(Népballada).

»Hűséggel szerettél,
Csókoltál, öleltél,
Soha sem bántottál,
Soh' sem búsitottál.
Oh ne menj el szentem!
Megreped a szivem,
Megöl a nagy bánat
Gyémántom utánad.«

»Pál Rózsika lelkem
Meg öl a bú engem,
Hogy már el kell válnom
Katonának állnom.
Kicsiny kis fiamra,
A kis ártatlanra
Vigyázz, arra kérlek
A mig visszatérek.«

»Bálint Pál jere már,
A szekér régen vár!
Vedd a kalapodat,
Csókold meg fiadat!«
Bálint Pál ki is ment,
Rózsi sem maradt bennt,
Kirohant utána
Sirt nagy bánatába.

Pál Rózsika vára
Sokat Bálint Pálra,
Éjjel alva, ébren
Ő volt az eszében.
Bálint Pál mit bánta . . .
Nem búsult utána,
Talált szeretőre,
Barnára, szőkére.

Rózsika nem tudta,
Csak búsult miatta
Naponta, éjente,
Mindétig könnyezte.
»Bárcsak haza jönne
Pünköst ünnepére!«
Rózsi megíratta,
Aztán megsiratta.

»Bálint Pál jere már!
Kicsi fiad ugy vár,
Tud már gőgicsélni,
Járkálni, beszélni.
Kérdi: »Édes anyám,
Hol van édes apám?«
Sokszor sir utánad,
Engem ől a bánat.

»Beli, beli fiam
Drága kicsi fiam.
Haza jő jó apád,
Hoz ő kicsi csizmát
Kicsi szép kalapot,
Élünk még jó napot.
Bárcsak haza jönne
Az új esztendőre!«

Három év el is telt,
Bálint Pál hazament,
Ifju szeretővel
Szép kicsi szőkével. —
A pap megeskette,
Bálint Pál szerette.
Feledte kis fiát
S a szép Pál Rózsikát.

»Aludj, aludj Pálom
Csalfa virágszálom!
Aludjál reggelig,
Reggeltől estvélig
Csalfa szeretőddel,
Szőke szeretőddel.
Verjen meg az Isten,
Meg se is segitsen!

A nap rád ne süssön,
A mennykő megüssön,
Legyen az életed
Csupa pokol neked,
Hogy te igy megcsaltál,
Hozzám ily rosz voltál,
A te kis fiadat
Rútul árván hagytad.

F.-Szováth, 1890 január 18. **Dézsi Mihály.**

Visszapillantás egy 50 éves tanitói pályára.

Mint a vándor, a nap alkonyán, visszatekint még egyszer utjára, mintha fontolgatná, vajjon nem veszett-e kárba fáradsága, éltem alkonyán magam is kivánok egy tekintetet vetni bevégzett tanitói pályámra.

Tanulásomat a kövendi elemi iskolában kezdettem, aztán a tordai unitárius algymnasiumba iratkoztam be, ottan öt gymnasialis osztályt

végeztem; tovább folytattam tanulmányaimat a kolozsvári unitárius főiskolában, a holott is, mint most, ugy akkor is tanitani kellett egyes tanulókat és egész osztályt is, s ez által mint tanuló deák a tanitásban is gyakoroltam magamat az igazgató tanár felügyelete alatt. Jelesen 1839—1840-ben Brassai Sámuel úr igazgató tanársága alatt a tanitásban új rendszer állott be; ő minden osztálytanitónak részletesen megmagyarázta a tantárgyak tanitásának módját gyakorlatilag, a mely rendszert én szerencsés voltam nagyrészben elsajátitani és azon nyomon haladtam azután is

Dombón 1842-ben julius hóban kezdtem meg tanitói pályámat. Hallgatóim észrevették, hogy én nem unom velök beszélgetni, gyakran meglátogattak, ilyenkor aztán egyről-másról beszélgettünk, tervezgettünk. Tovább, a bekövetkezett téli estvéken kezdtünk olvasgatni, számtant tanulni, dalolgatni stb. Voltak nehányan, kik, bár korosak voltak, mint kezdők olvasni tanultak s azután nagy örömmel dicsekedtek, hogy már naptárt vásároltak és abból is tudnak olvasni.

A fiatal legények nehányan megtanultak egy pár éneket, három, négy hangra; önként lehet érteni, hogy ebből nehezen ment a tanitás; de megtette aztán a hatást, midőn a bekövetkezett karácsoni ünnepen több családnál azon dalokat énekelgették; ez az egész községet felvillanyozta, felbuzditotta, nekik az igen szépnek tetszett.

Fölhasználta a jó alkalmat néhai papunk Nagy József úr. dicsérte az éneklő ifjak szorgalmát és annyira fellelkesitette a népet, hogy karácson után, a téli estéken, negyvenen kezdtek följárni és tanulták szorgalmatosan a hangjegyeket még oly korosak is, kik szemüveget használtak. Többször megjelent Nagy József úr is a tanitáson és nem engedte lankadni a buzgóságot.

A szorgalomnak jó eredménye lett. Több uri családnál megjelentünk névnapi üdvözletre, ottan dicsérték szorgalmukat, buzditották, lelkesitették őket.

Az eredmény az lett, hogy pár év alatt új, diszes iskolát és tanitói lakot épitettek, sőt még óvodát is állitottak, a mely akkori felejthetetlen gondnokunk Nagyságos Daniel Elek úr pártfogása és áldozata folytán nehány évig fennállott.

Az iskolában a tanulók száma időről-időre szaporodott, nemcsak egyházunk tankötelesei jártak fel szorgalmatosan, hanem más szomszéd falvakból is többen fölkeresték iskolánkat, kik között sokan voltak oláhok is, s most is hálásan emlegetik, hogy ők Dombón tanultak: papok, dászkelek váltak belőlök Igen sajnálom, hogy az ide vonatkozó jegyzékeim elvesztek s ez oknál fogva tanitványaim számát ki nem mutathatom.

A községben az iskoláztatási hajlam fokozódott; pályám kezdetén ugy tekintették nagyobbrészt a szülők az iskolát, mint valami büntető fogdát, hol a gyermekeket folytonosan büntetik. A szülői házaknál a

tanitóval, az iskolával ijesztgették őket. „Várj csak! majd ad neked a tanitó úr, ha az iskolába mégy.“ Feltünt nekem egy kis leány bátortalansága, hogy folytonosan reám néz és ajkait beszoritja; többször szólottam hozzá, de láttam, hogy az neki terhére van; azonban idő folytán mégis annyira bátorodott, hogy egyszer csak nyilvánitotta, a mi szivecskéjét félelemmel töltötte el; azt kérdezte a kis ártatlan: „Ugy e, hogy nem vágja ki a nyelvemet? Édes apám mondotta, hogy ha rosz leszek, keed kivágja a nyelvemet.“

Ily tapasztalatok után meggyőztem a szülőket arról, mily káros és czéltalan a gyermekeket az iskolával és tanitóval ijesztgetni, már előre kiirtják a gyermek szivéből a szükséges vonzódást, bizalmat és szeretetet a tanitó iránt.

Azonban most, éppen ellenkezőleg, annyira vágynak a kisdedek az iskolába, hogy némelykor a szülők tudta nélkül is jőnek iskolába, mig nem iskolakötelesek; most a szülők többé nem ijesztgetik gyermekeiket az iskolával, tanitóval, sőt dicsérik előttök az iskolai életet és tanitót. Hisz a mostani szülők is tanitványaim voltak.

A tantárgyak voltak: a vallás tanitásánál a szent történetek, nagykáté; Erdély földirata; számtan elemei; erkölcsi versek; egészségtan; irás; olvasás. Az olvasás tanitásánál akkor még a szótagolás volt napirenden az ő hosszadalmas- és unalmasságával, hanem a forradalom után más lendületet vett a tanitás, a taneszközök megszaporodtak, ugy a tantárgyak is, a földirat tanitását könnyitették segédeszközei: a földabroszok, földgömb s a jó kézi könyvek. Tanitani kezdettük a történelmet, természetrajzot, természettant; igen a magyar nyelv szabályait, a helyesirás elsajátitását is.

A tanulók osztályozva lettek, minden osztálynak tántárgyai ki lettek jelölve, minden tantárgy kézi könyve a tanulók által megszerezve stb.

Azonban igen zavarja a tanitást a falusi iskoláknál azon rendetlenség, hogy ősszel, mig a munkás napok tartanak, a nagyobb tanulók nem járnak fel rendesen teljes számban és éppen az a baj áll elé tavasszal is, a szántásért vagy más ok miatt kimaradoznak a nagyobb tanulók s a május elején tartatni szokott zárvizsgára sem áll elé mindenik, vagy ha elé is áll, a tanitó nem számithat vele dicséretre. Én ezen hiba ellen a szelidebb dorgálást használtam az olyan szülők irányába, kik gyermekeiket nem járatták fel pontosan, és ha nem is mindenkor, de csakugyan volt többször hatása, mig a büntetés talán többet ártott volna az ügynek.

Az irodalmi téren gyakorlatom nem lévén, csak gyenge vonásokban tehetém visszapillantásomat.

Legyen hála a jó Istennek, hogy engem tanitói pályámon vezérelt és megsegitett.

Kisgyörgy József.

Révész Bálint.

Nagy veszteség érte az ev. ref. magyar egyházat f. évi október 8-án egyik püspökének Révész Bálintnak a napon bekövetkezett halálában. Nagy veszteség volt halála; nem mintha valamely ragyogó szellemi nagyság, mély tudományosság költözött volna vele a sirba. Révész a gyakorlat embere volt, irodalmi, tanári, püspöki munkássága a gyakorlat terére szólitották, oda vonzódott magán természetes hajlamaival, lelkével. A gyakorlat emberének ismertük fel már a berlini egyetemen, hová theologiai tanulmánya tovább gyarapitása végett jött. Az elméletre, a spekulativ bölcselemre nem sokat adott, Schellinget vagy Werdert ritkán hallgatta; annál szorgalmasabban járta Neander egyháztörténelmi előadásait, mindenekfelett pedig a gyakorlati papi előadásokat. Hivségesen eljárt a theologusok gyakorlataira, melyekre a maga észrevételeit megtette.

Berlinben akkor az orthodox, mondhatnók pietista protestáns theologia kerekedett felül. Révész nem volt pietista; valódi protestáns gondolkozásával, protestáns érzelmével; sőt igazán magyar szellemével és érzületével korán sem fért meg a pietizmus; azonban józan gondolkodása mellett sem volt ment a Calvinus-féle felekezetes elfogultságtól. Némileg jól érezhette magát a mediumban.

Részünkről teljes tisztelettel adózunk azokért a szép alkotásokért, melyeket a gyakorlat terén létesitett, mint gyakorlati pap, jeles papok képzésével, irodalmi munkásságában a gyakorlati papi tudomány müvelésével; mint püspök, kerületének kormányzásával. Azt a sajnálandó harczot, melyet a protestáns irodalmi társulat alakulásakor az unitáriusok kizárása végett kezdeményezett, annak a felekezeties elfogultságnak tulajdonitjuk, melyben született és növekedett.

Tisztelettel adózunk azon melegség irányába, mellyel a szivéhez forrott debreczeni iskolát emelni, fejleszteni törekedett; bár a protestáns egyetemnek a gondolatát sem osztjuk, nem tartván a tudományt felekezetesnek.

Igen méltó a fájdalom, mely halálán az egész ev. ref. egyházban nyilatkozott, mely fájdalomban mi is őszintén osztozunk.

Kovácsi Antal.

Molnár Miklós.

— Szül 1840. — meghalt 1891 aug 12. —

Molnár Miklós, m.-szent-benedeki ny. unitárius pap, f. év aug. 12-én Maros-Szent-Benedeken 51 éves korában meghalt.

Életét, munkásságát anyaszentegyházunknak szentelte. E pár sor pedig legyen az ő emlékének szentelve.

Édes atyját — ki szintén unitárius pap volt Szováthon — korán elveszitve, az árvaság kenyerén végezte tanulmányait a kolozsvári unitár. főiskolában és papnöveldében. Özvegy édes anyja négy fiát tanittatta. Hogy egy özvegy unitár. papné nem négy, hanem csak egy gyermeke neveltetésére is anyágiakban mily keveset áldozhat, kik „Ároni“ családaink állapotát viszonyait ismerik, nagyon jól tudhatják. . . . A ma is élő jó özvegy mégis szive melegével, anyai tanácsaival ápolta, nevelte őket. S ki irhatná le azt a mennyei örömet, mit érezhet egy édes anya akkor, midőn négy gyermekét látja az iskola áldásos falai közül mint papi pályát végzett ifjakat kijőni?

Molnár Miklós fiatal korában egy pár évig Túrban volt pap. Túrból jött Szent Benedekre 1867 május 15-én. Itt nagy munka várt reá. Szent-Benedek csak a negyvenes években is népes ekklésia volt. Birtokos urak, nemesek és jó módu köznép alkotta az ekklézsiát. A Csiky család kivételével amazok egy része kihalt vagy eltávozott a helységből, a köznép tulnyomó része pedig az egyházi terhek könnyitésével kecsegtetve, avertált még a forradalom előtt. Rom és pusztulás mutatkozott a kicsiny egyház életében, midőn annak vezetését Molnár M. átvette. Ifjui tettereje nagy tért nyert a működésre. És ő mindenek ujjá teremtéséhez kezdett.

Még 1867. év őszén nőül vette Végh Annát, kiben jó és nehéz napjaiban egyaránt hű élettársat nyert. S igy békés egyetértés a családi életben, szorgalom, munkásság és takarékosság a külső, az anyagi, életben, pontosság, hűség és kitartás papi hivatalában s egyháza vezetésében, valódi utmutatóvá tették hivei előtt. S bizonyára csudákat mivelt volna ugy a néptelen egyházban, mint saját környezetében, ha oly keserü megpróbáltatások nem érik. Már 1873 ban szélhüdés érte. Az orvosi tudomány mit sem segithetett. Ettől az időtől kezdve ülő helyzetéből csak segitséggel mozdulhatott. Istentiszteletet a templomban 15 év alatt csak egyszer végezhetett s akkor is hivei segitségével ment a templomba. Az általa tartott istentisztelet azután mindig a papi lakban folyt le egész 1888 április 24 ig, a mikor aztán nyugalomba vonult. Keserü megpróbáltatását tetőzte, midőn 1879 jul 14—28 ig négy nagyobb gyermekét elragadta a halál. Csordultig telt a szenvedés pohara! Egyetlen vigasza e földön hű neje volt. . . . És ő — bár a lélek kész, de a test erőtelen volt — ekklésiája sorsa iránt mindig érző szivvel viseltetett, miről beszéljen az ekkla aranykönyve:

„1873 április 1-én adott helybeli pap Molnár Miklós az egyháznak két hold szántóföldet oly feltétel alatt 3 egymásutáni évre, hogy azt az egyháztagok miveljék meg s az abban termett törökbuzát mindaddig tőkésitsék, mig a kepemegváltásra 300 frtos alap leend.“ A 300 frtos alap már 1876-ban meglett s igy 13 volt urbéres atyafi a kepét megváltotta. „1877-ik évben Molnár M. a papi csürre saját pénzéből 8 frt értékü deszkát vásárolt.“ „1880-ban helybeli lelkész Molnár Miklós aa

gyermekei: Ilka, Miklós, Gyula és Albert emlékére tett kegyes alapitványát 20 frtban befizette, mit is a vizsgálószék méltányló elismeréssel vett tudomásul."

Kebelbarátja volt b. e. Váradi Károlynak. Leveleik az igazi barátság remekmüveinek mondhatók.

Ismeretköre széles, olvasottsága nagy és tanulságos volt. Több beszédjét életbölcseség jellemzi. Jó kedve, humora 18 évi szenvedésében sem hagyta el s ezzel nagy szerencséje volt környezetének.

Özvegyet és három kisded árvát hagyott hátra, kik közül a nagyobbik f. év szeptemberében ment először a gymnasiumba Tordára. A jó emberek nemes érzületét adja az ég őrállóul neveltetésökben. . . .

E pár igénytelen sor pedig legyen hivatali utódja által Molnár Miklós emlékének szentelve. **Gvidó Béla.**

Hogy lehet segiteni a papot a prédikálásban?

E kérdés egy kissé különösen hangzik, de ha komolyan gondol kozunk felette, beláthatjuk, hogy a hallgatók csakugyan segitségére lehetnek papjuknak a prédikálásban és pedig több módon.

1. Az első mód nagyon egyszerü, de fontossága sokkal nagyobb a papra nézve, mintsem azt leirni lehetsen. Ez abban áll, hogy a hallgatók mindig templomban legyenek, valahányszor a paptól megvárják, hogy a szószékben legyen. A ki nem tapasztalta, nem is képzelheti, mily sokat tesz a papra nézve, ha ez, midőn prédikációjával készül, bizonyos lehet abban, hogy hallgatói, kiknek lelki táplálékáról gondoskodik, szintén készülnek, hogy őt meghallgassák. Mégis gyakran oly csekély ok miatt maradnak el sokan a templomból, milyen pl. az idő kedvezőtlensége, a mi a munkától vagy valamely mulatságtól bizonyosan nem tartaná vissza őket. Az ilyenek természetesen azzal mentegetőznek, hogy a papot máskor is meghallgathatják s tehát semmit sem veszitenek azzal, ha olykor-olykor a templomból elmaradva, másnemü szórakozást keresnek maguknak, sőt azt hiszik, hogy veszitenének, ha nem igy tennének. Igaz ugyan, hogy e körülményből nem lehet biztosan azt következtetni, hogy a hallgatók nem szeretik papjukat, vagy hogy kevésre becsülik beszédeit; de mily lehangoló lehet a papra nézve, ha vasárnap reggel borus a reggel s ő ebből előre tudja, hogy azok, a kikért ő egész héten át gondolkozott, az idő kedvezőtlensége miatt nem hallgatják meg beszédét s igy jóigyekezetü fáradsága kárba vész. Egy hires angol pap vallomása szerint zivataros vasárnapokon tűnik ki, hogy kik a választottak valamely gyülekezetben, a mennyiben ilyenkor csak a legbuzgóbbak szoktak templomba menni. Mily boldogitó lehet a papra nézve, ha — ily értelemben — egész gyülekezetét a választottak közé sorozhatja.

2. Gyakran megtörténik, hogy a hallgatók a templomból való elmaradásukat azzal mentik, hogy a heti munkától kifáradván, pihenésre van szükségök s ezért nem mehetnek templomba. Hát az megtörtént-e valaha, hogy a pap ily akadály miatt elmaradjon a templomból? Ha nem, miért teszik ezt sokan a hallgatók közül? Miért nehezitik ez által a papnak azon kivül is terhes munkáját? Vannak, a kik erre azt felelnék, hogy könnyü a papnak templomba menni vasárnapon, ha egész héten át pihen; de a ki hat napig dolgozik, megkivánja, hogy a hetediken pihenhessen. Az ilyenek tévednek, mert nem gondolják meg, hogy egy hivatásának élő pap mindennap végez oly nehéz munkát, mint bármelyik hallgatója, vasárnap pedig sokkal nehezebbet. Ne kérdezze hát senki, hogy derült-e vagy borus az ég? szép e vagy zord az idő? hanem járjon el mindenki rendesen a templomba s legalább jelenléte által igyekezzék nevelni a pap munkakedvét.

3. Vannak emberek, kik azt hiszik, hogy elég minden második vagy harmadik vasárnap templomba menni. Azonban, a ki igy tesz, csak részleteit hallhatja a pap tanitásainak s igy azok gyakran éppen ellenkező hatást gyakorolnak reá, mint a milyen czélozva van. Ez történt Angolországban egy asszonynyal. Ez az asszony ugyanis egy alkalommal szomoruan panaszolta papjának, hogy a prédikáczió őt arról győzte meg, hogy az embereken kivül nincs más kiben bizni lehessen, hogy nincsen Isten! A pap előbb nem tudta megérteni, hogy mikép történhetett ez, hiszen ő ilyent soha sem tanitott. Később megtudta, hogy az asszony nem járt minden vasárnap templomba s igy tanitásainak csak részleteit hallhatta; innen származott a szomoru félreértés, a mi nem történhetik meg olyannal, a ki szorgalmasan látogatja a templomot.

4. Némely emberek panaszkodni szoktak, hogy a pap egy-egy silány beszéddel nagyon próbára teszi hallgatói tűrelmét. Ha az ilyenek meggondolnák, hogy a pap mennyire próbára teszi ugyanazon beszéddel a saját türelmét, bizonyára szeretettel és tisztelettel ragaszkodnának hozzá, a helyett, hogy gáncsolnák őt. Hiszen nekik csak meghallgatniok kell a beszédet, de a papnak meg kell azt előbb irnia s azután előadnia, érezve mindig annak gyengeségét s érezve egyszersmind azt is, hogy annál jobbat is tudna készitени, ha az élet gondjai, betegség, kedvetlenség s gyakran váratlan akadályok ebben nem gátolnák.

5. Továbbá gondoljuk meg, mit tesz több éven át néha hetenként három négy izben beszélni ugyanazon hallgatóság előtt. Ki tenné meg ezt a papon kivül? Talán valamely elménczkedő vagy sima beszédü világi szónok, kinek egyedüli czélja, hogy hallgatói megtapsolják? Kellene csak ismételnie hetenként gondolatait ugyanazon hallgatóság előtt, szónoklata bizonyára veszitene érdekességéből Mindezeket tekintetbe véve, nem azon kell csodálkoznunk, hogy valamely pap miért nem tud mindig remek beszéddel előállani, hanem inkább azon, hogy ennyire is meg tudja állani a maga helyét a szónoklat terén.

6 Végül segitik a papot hallgatói, ha szeretettel és bizalommal veszik körül minden nyilvános szereplése alkalmával s éreztetik vele, hogy nem azért hallgatják beszédét, hogy — mint némely szigoru birálók szokták tenni — annak csak hibáit jegyezzék meg, hanem azért, hogy odaadó buzgóságuk, lankadatlan érdeklődésük által neveljék annak sikerét, szóval, hogy támogassák a papot komoly és nemes törekvésében.

(Angol eredeti után.) **Gál József.**

Apróságok.

— A boldogság nyolcz feltétele.

I. A jó egészség.

II. A nyugodt lelkiismeret, vagyis hogy soha se kelljen szemrehányást tennünk magunknak.

III. A testi erő, vagyis hogy győzzük a munkát, mely reánk vár.

IV. Ép lélek, vagyis hogy a váratlanul jövő nehéz helyzetben is feltajáljuk magunkat.

V. Kellő vagyon, vagyis annyi, hogy magunk s családunk szükséget ne lásson.

VI. A jó barát, vagyis olyan emberek, a kik kiérdemlik bizalmunkat s a kik bizalommal vannak irántunk.

VII. A jövőben való bizalom, vagyis hivése annak, hogy a mánál jobb lesz a holnap s hogy a bölcs és jó Isten az ő teremtményei sorsát a legjobb irányba vezérli.

VIII. A megelégedettség, hogy legalább bizonyos mértékig nyugodjunk meg sorsunkon és helyzetünkön.

— Fiatal ember! Légy komoly. Igyekezz megismerni, hogy az életben mi a valódi és igaz. Forditsd a magad javára mind a roszat, mind a jót, a mi mással történik. Tanuld meg azt az egyetlen és legfontosabb leczkét, a melyet az egész világ, a mindennapi tapasztalat tanit, hogy az egyedüli biztonság, az egyedüli valódi boldogság az erényben, a tisztaságban, a személyes függetlenségben, az embernek önmagán való uralkodásában áll!

Fiatal ember! Légy mértékletes! Minden bün, minden léhaság olyan természetü, mint a részegeskedés: az ember rabja lesz másnak, elveszti önuralmát, el eszméletét. Hogy bajba ne jöjj, légy megfontoló, ismerd fel helyzetedet s tanuld meg az önkormányzás nagy mesterségét.

— Egy munkás egy reggel, midőn felébredt, elbeszélte feleségének, hogy milyen különöst álmodott a mult éjjel. Álmomban — szólt az ember — négy póczegeret láttam s mind a négy sorba egymásután felém jött. Az első nagyon kövér volt, a következő kettő nagyon sovány és a negyedik egészen vak. Már most szeretném tudni, miféle baj fog érni, mivelhogy tudomás szerint póczegerekről álmodni roszat jelent. A felesége nem tudta megfejteni. Ekkor a fia egész biztonsággal állott

elő, hogy ő megtudja fejteni az álmot, s igy szóla: a kövér egér az a korcsmáros, kihez apám járni szokott, a két sovány egér vagyunk mi, t. i. anyám és én, a vak egér pedig maga apám.

— K i a v a l ó d i ú r? 1. Az, a k i i g a z. Egy valódi ember oly őszintén szereti az igazságot, hogy ő nemhogy beszédben, de még gondolatban sem tudna ellenkezőt mondani Előtte a hazugság vagy csalás teljes lehetetlenség. Ha ő egyszer szavát adta, azt megtartja, akár mi történik is. Egyaránt igaz ő szavához, magához, vallásához, szülőihez, barátjához, feleségéhez, gyermekeihez, egyszóval — a mennyire egy gyarló emberi lénynek lehetséges teljesen igaz ő az élet minden változásaiban.

2. Az, a k i b á t o r. A bátor ember megvédelmezi azt, a mit igaznak tart, megvédelmezi az elnyomottat és üldözöttet, üldözi a roszat és a bünt. Egyszóval mindenütt diadalra juttatja az igazat.

3. Az, a k i u d v a r i a s, vagyis a ki másokat megbecsül s a tiszteletet megadja annak, a kit megillet, egyszóval azt az aranyszabályt tartja: a miképen akarjátok, hogy mások tegyenek veletek, ti is ugy tegyetek másokkal.

A kiben megvan ez a három jó tulajdonság, az az ember igazi ember, valódi úr.

Egyházi és iskolai mozgalmak.

— **Az unitáriusok kolozsvári főiskolájában** 1891 november hó 5-én ünnepélyes tanári beiktatás tartatik. Sorrendje: 1. Ének az ifj. dalárda által. 2 Az ünnepély megnyitása Hajós János isk f ü. gondnok által. 3. Beigtatási értekezést tart: Kányaró Ferencz tanár. 4. Beigtatási értekezést tart: Boros Sándor tanár 5. Ének az ifj. dalárda által. 6. Beigtatási értekezést tart: Nagy Gyula tanár. 7. Üdvözlő beszédet tart: Kovácsi Antal tanár. 8. Az ünnepély bezárása az igazgató-tanár által. 9. Ének az ifj. dalárda által. — Kezdete d. e. 10 órakor. — Jövő számunkban részletes tudósitást adunk.

— **Követésre méltó.** A kolozsvári unitárius ekklésia közgyülése azt a határozatot hozta, hogy az unitárius püspökök, az ekklésia érdemes gondnokai, jóltevői, papjai és tanitói arczképét, a mennyiben lehetséges, megszerzi és az ekklésia által fentartott leányiskolában fogja elhelyezni egyfelől azért, hogy az iskolának diszére legyenek, másfelől, hogy a gyermekekben az egyház jelesei iránt a tiszteletet és hálát ápolni elésegitsék. Kolozsvári ekklésiánk ezzel a határozatával olyan üdvös dolgot kezdett meg, a melyet mindenik ekklésia kellene hogy kövessen. Azok a belső emberek és előljárók, a kik 20, 30, 40 esztendeig nemes buzgósággal vezetik egy ekklésia ügyeit, valóban megérdemlik, hogy jövő nemzedék elébe követendő például állittassanak. — Ezzel kapcsolatban meg kell emlitenünk, hogy a kolozsvári ekklésia azt a kerek követ, a melyen állva Dávid Ferencz Kolozsvár várost az unitárius vallásra téritette volt egy beszédével, őrizi a templom keleti oldala mellett. Ebben csak az a baj, hogy az a nevezetes kő a szem elől teljesen el van rejtve Minthogy a kőhöz nincsen szabad bejárás, csakis azok látják meg, a kiket valaki oda vezet és megmutatja. Megtörténik, hogy unitárius vallásu ifjaink a székelyföldről kijőnek 3—6, sőt több évig itt tanulnak, hallják hirét a kerek kőnek, s mégis ugy mennek el Kolozsvárról, hogy a követ sohasem látják Ez nincsen a maga rendjén Mi unitáriusok keveset

adunk a jelek és jelvények hatására, de az emlékek őrizése és tiszteletben tartása nekünk első helyen kötelességünk. Ilyen nevezetes emlékünk több nincsen. Kérjük azért a kolozsvári ekklésia érdemes előljáróságát, adjon helyet annak a kőnek a templom magyarucza felöli harmadik, de mindig zárva levő, ajtójában. Az ajtó helyére betéve s ott vasrácscsal körülvéve olyan dísz lenne az a kerekkő, a melynél különbet mi nem képzelhetünk.

– **Osztálytársak találkozása.** A kolozsvári unitárius főtanodában az 1879. évben érettségi vizsgát tett 24 ifju 12 évre osztály-találkozást tüzött vala ki. E találkozás f. év október hó 4-én történt meg, a mikor is megjelentek Dr. Ferencz Ákos árvaszéki ülnök, Dr Tutsek Sándor ügyvéd, Sikó Lajos megyei közgyám, Timár Ödön megyei levéltárnok, Grün A. Lipót az első árverezési ipar-csarnok igazgatója, Veress Ferencz törv jegyző, Csegezi Gyula tanár, Némethy Ferencz vasúti hivatalnok, Gábor Albert unitárius pap, Moga Elizeus gör. egyesült pap, Adorján Domokos kántor-tanitó. Az osztálytársak Dr Ferencz Ákos szállásáról felvonultak az unitárius főtanoda nagy disztermébe, a hol Gábor Albert a következő hálaadó imát mondotta: Örök szeretet, édes Atyánk! Te mindeneket bölcsen alkotál Bölcseséged vezérel pályánk nehézségei között. Jóságod gyámolit, ha lankadunk; szereteted elevenit, ha csüggedezünk. Téged illet — Ur Isten — végetlen dicséret. Tégedet imádunk mi is ez órában. A barátság szt. oltárán mutatjuk be előtted hálaáldozatunkat. Fogadd — Atyánk — hálás köszönetünket az életért s atyai kegyelmes gondviselésedért! Olyan jól érezzük e pillanatban magunkat. Keblünk szent örömmel van tele. Megemlékezünk — Atyánk — sok jótéteményedről, melyekkel megáldál Visszagondolunk az időre, a midőn a muzsák e szent hajlékában együtt lakozánk. Mennyi kedves emlék, zavartalan boldogság újul meg bennünk az emlékezés világánál! Fogadást tettünk vala — Ur Isten — hogy e kedves emlékeket végképp elmosódni nem engedjük. Ime, ezen szent fogadásunkat megtartottuk, kik e pillanatban szined előtt állunk Vajha mind együtt lehetnénk, mennyivel teljesebb lenne baráti szent örvendezésünk! De nem zavarjuk meg örömünket fájdalmas visszaemlékezésekkel. Hogy mi élünk s ma együtt lehetünk, azt Atyánk tenéked köszönjük Hála neked, hogy tizenkét év hullámai között megtartottál! Hála neked! Köszönjük, hogy igyekezetünkben megáldott lelki s testi munkánkat égi áldással koronázád. A hol most imádkozunk: a muzsák e szent helylékában nyertük ismereteinket. Itt vetetttük meg az alapot, melyen tovább haladva társadalmi állást foglalhattunk, megélhetésünket biztositottuk. Előtted leborulva teszünk szent fogadást, hogy a muzsák e szent helylékára mindig hálás kegyelettel gondolunk, ennek érdekében tettekben áldozunk Tanitóink és tanáraink iránt igaz ragazkodással, tiszta szeretettel viseltetünk; édes magyar hazánknak hű polgárai leszünk Szent fogadást teszünk, hogy a barátság szent érzetét keblünkben híven ápoljuk Vajha szent fogadásunkat meg is tartanók! Vajha dicső rendeltetésünknek mindenütt és mindenekben megfelelnénk! Sok teendőnkkel szemben emberi gyarlóságunk eleven érzete epeszt. Érezzük — Atyánk — hogy a te erőd, segedelmed nélkül semmik vagyunk; hogy istenséged nélkül minden emberi erő eltörpül s tehetetlenné lesz! Mennyei segedelmedet, Égi oltalmadat kérjük ezutáni életünkre is, hogy atyai szent szárnyaidnak csendes árnyékában boldogságos legyen földi vándorlásunk! Legközelebbről pedig — Atyánk — e napon is légy mivelünk. Adjad, hogy a viszontlátás felett érzett baráti örömünket semmi földiesség meg ne zavarja! Segélj, hogy e nap kedves emléke még szorosabban füzzön minket össze. Segélj, hogy együttlétünket örökre emlékezetessé tegyük. És ha baráti szent kötelezettségünknek mindenekben eleget tettünk: vezérelj, oh vezérelj haza mindnyájunkat édes otthonunkba boldog megelégedésben! Oh hallgass meg kérésünkben! Amen.

Ezután több száz forintra menő alapitványt tettek oly czélból, hogy a ki a főtanodában az esztendő folyamán a legjobb szónoki beszédet irja s azt legjobban előadja: évi kamata annak adassék ki. Miután mindezekről jegyzőkönyvet vettek fel — testületileg tisztelegtek méltóságos és főtisztelendő Ferenaz

József unitárius püspök urnál, a hol jelen voltak Nagyságos Kőváry László főtanedai gondnok és tkts. Benczédi Gergely főtanodai tanár. Délben barátságos e'édet; estve bankettet rendeztek, a melyen a tanárok közül többen vettek részt. Jelen voltak mélt és főtisztelendő Ferencz József unitárius püspök úr és Kőváry László főtanodai felügyelőgondnok úr. Szebbnél szebb pohárköszöntők fűszerezték a különben is jó hangulatot Levelező.

— **A brassói** unitárius leányegyház f. évi október hó 11-én egy fényesen sikerült estélyt rendezett a „Central Nr. 1.“ szálló nagy termében. A jövedelem felerészben az unitárius egyházi alapra fordittatik, felerészben pedig az ev. ref. templom épitésének költségeire. Az általános jövedelem, mintegy 250 frtot tesz; ebből a tiszta jövedelem, ugy halljuk, 140 frton felül áll. A concerten, mely este 7 órakor vette kezdetét, közreműködtek: a brassói magyar dalárda szép énekdarabjaival, Malcher Rezső hegedüjátékával, Rosenkranz Mariska kisasszony énekelt népdalokat a Jaschik Gyula úr zongora kisérete mellett; szavalt Csifó Salamon árkosi lelkész és egy nagy hatást keltő érdekes felolvasást tartott Vaska Béla s.-szentkirályi lelkész Mindnyájunknak felette jól esett látni, hogy a közös hadsereg 82-ik ezredének tisztikara, ezredesük vezetése alatt, testületileg jelent meg az estélyen. Ott volt a brassói magyarság szine-java, de nem hiányoztak a vidéki érdeklődők se, sőt még a szász és román atyánkfiai közül is többen vettek részt az estélyen, ugy annyira, hogy a jelzett szálló nagyterme zsufolásig meg volt telve közönséggel. A concert után táncz következett, mely egész reggelig tartott. A tánczdarabokat a katonai zenekar játszta. Meg kell jegyeznünk, hogy az estély sikerült rendezése körül a legtöbb érdem leány-egyházunk lelkes gondnokát, Veres Györgyöt illeti, nagy segitségére voltak neki azonban brassói leány-egyházunk buzgó és munkás tagjai. Adja Isten, hogy a mily szépen és jól vezetni kezdették brassói hiveink dolgaikat ez előtt egy pár évvel, aképpen folytathassák tovább is! Tudósító.

— **Gyepes.** Hogy mi is valami életjelt adjunk magunkról egy pár sorban megirom, hogy mi se maradtunk éppen a semmit se érő tétlenségben. A csendes munkásság a mi tulajdonságunk. Már papságom kezdetekor oly nehézségekkel kelle szembe szállnom s kell mai napig is, mely a fiatal, az életben meg tapasztalatlan embert megprobálja. A gyepesi unitárius ekklésia temploma, papilakja és a hozzátartozó melléképületek csupa rom volt, mikor idejöttem. Ennek látása s az a tudat, hogy én itt kell hogy paposkodjam, kedélyem lehangolá s öröm helyett aggódás fogta el szivemet. Ide jövetelem éppen a legszomorubb időben, a nagy jégverés idejében történt. De nem csüggedtem el. Biztam a jövőben. Két éve lesz nov 3-án, hogy itt vagyok s ime teljesülni kezd szép álmom Új kőcsűr és más gazdasági épület állittatott a papi telekre. A mult télen a többi épület kijavitására és helyrehozására is megtettük a lépést. Hiveim kiséretében bejártam minden házat. Kéregettünk a kijavitandó templom költségeinek fedezésére. Kérésünk eredménye leve: 58½ nagyvéka törökbuza és 3 frt 48 kr. pénz. Az idén megint hasonlóképpen fogunk cselekedni. A mult évben Czerják Ferencz és neje László Mária vallásos buzgóságuknak méltó jelét adták, midőn a szószék fölött levő megromlott koronát saját költségöken kijavitották (értéke 12 frt) — legyen e helyen is köszönet érette, a közügyek érdekeért, hogy mások is látván, hasonló tettekre lelkesüljenek Tekts. László Ferencz úr eddigi adományait 1890-ben azzal szaporitá, hogy a papi, mesteri és harangozói kepe megváltására két drb. 50 frtos takarékpénztári kötvényt tett le, melyeknek kamatai 1891-ben már folyósittattak. Ezer hála és köszönet érette! Kádár Lajos, unitárius pap

— **Sepsi-Kőröspatakról** örvendetes mozgalmat jelez levelezőnk Ottani derék hitrokonaink iskola épitésre a status pénztárából 10 évi törlesztésre felvett tetemes összeget egyszerre most mind leakarják fizetni. Midőn ez örvendetes és meleg hitbuzgóságra való mozgalmat jelezzük, megemlitjük, hogy kőröspataki hitrokonaink az elmult 10 esztendőben valóban megmutatták, hogy ők az

áldozatkészség edzett vitézei. Szivünkből üdvözöljük buzgóságukban s áldozatkészségükben Egyletünk tagjai sorában is sokan vannak. — Ugyanitt özv. Boncza Györgyné az iskolának ajándékozott 30 drb. jó könyvet, ezek között Channing összes műveit, Unitárius Kis-Tükröt stb., özv. Költő Andrásné 5 frttal újra festette a szószéki koronát; Kovács Ágnes asszony ajándékozott egy 9 frt 50 kr. értékü csinos úrasztali takarót; az urvacsorai kenyeret mindig valamelyik egyháztag adta ez évben. Áldja meg az Isten őket!

— **Dr. Barabás Ábel** helyettes tanárt a vallás- és közoktatásügyi minister úr kinevezte a temesvári állami főreáliskolához rendes tanárrá. Barabás több évig volt az abrudbányai unitárius ekklésia rendes papja s onnan lépett a tanári pályára. Gratulálunk az előléptetéshez!

— **Új papok.** Kinevezte a főt. Püspök úr a bethlen-szent-miklósi ekklésiába Máthé Lajos papjelöltet, Dicső-Szt.-Mártonba segéd-lelkésznek Pázsint Mihály papjelöltet, Felső-Rákosra segédlelkésznek Péter Sándor IV. éves vapnövendéket; áthelyezte Maros-Szent-Benedekről Szőkefalvára Gvidó Béla lelkészt. Ifju lelkész aait kitartás és nemes lelkesedés vezesse pályájokon! Jó kivánatunk kiséri!

— **Zsinat által** az 5000 frt államsegélyből következő segélyek adattak: Kolozsvári ekklésiának 600 frt. Ekklésiák és belső emberek tőke tartozása kamata törlesztésére 2366 frt 76 kr. Belső emberek nyugdíja pénztárának 300 frt. Tanári nyugdíjintézetnek 100 frt. Budapesti ekklésiának 100 frt. a) 8 esperes à 20 frt, 8 köri jegyző à 10 frt = 240 frt b) Vallástanitásért: Kolozsvárt, városi iskolákban 20 frt. Segesvárt 40 frt. Sz.-Udvarhely 60 frt. Fogarasba 20 frt. Baróton 20 frt. S.-Szt.-Gyorgyön 40 frt. Brassóba 40 frt = 240 frt. — II. Idő szerint való segélyekül: a) Ekklésiák és belső emberek tőke tartozása törlesztése: Szováti papság 168 frt. Dombói papság 168 frt Hévizi papság 168 frt. = 504 frt. b) ekklésiák és belső emberek 1868 előtti kamat hátralékaik törlesztésére Dombói papság 55 frt 7 kr. Dombói mesterség 16 frt 80 kr Járai papság 63 frt. Vártalvi papság 31 frt 50 kr. Kénosi mesterség 4 frt 99 kr. Hévizi mesterség 4 frt 20 kr. Alsórákosi papság 2 frt .0 kr. Városfalvi mesterség 9 frt 45 kr. = 247 frt 31 kr. c) Ekklésiáknak adott segé y: Sárdi ekklésiának papi- és iskolaház épitésére 100 frt. Széplaki papiházra 51 frt 93 kr. Karácsonfalvi iskolaház épitésére 100 frt. Mezőberényi iskola fentartására 50 frt = 301 frt 93 kr. Együtt 5000 frt.

Br. Baldácsi-alapból az unitárius vallásközönséget illető 2250 frtból a rendes levonások után megmaradt 2017 frt 60 kr. következőleg osztatott ki:

Egy negyed — 519 frt 35 kr. a főtisztelendő püspök úr javadalma gyarapitására. Második negyedrészből kidei ekklésiának templomára 30 frt Turnak templomszerelés 30 frt, Sinfalvának 30 frt, Szt.-Benedeknek 30 frt, Gálfalvának papi ház épitésre 60 frt, Buzaházi iskolára 40 frt, Medesérinek épitkezésre 50 frt, Böződujfalvinak épitkezésre 30 frt, Székelyudvarhelyi templomra 100 frt, Szentpéterinek templomra és toronyra 50 frt, Ürmösi ekklésiának épitkezésre 40 frt, Laborfalvinak toronyépitésre 29 frt 35 kr.

Belső emberek segedelmezésére fordithatö 519 frt 35 krból adatott iklandi papnak kepe 60 frt, Iklandi mesterségnek megváltásul 30 frt, Csíkfalvi iskola tanitójának 30 frt, Filep Mózes kidei papnak 20 frt, Szuhai Jánosnak f.-létai filiáért 20 frt Baló Sámuel szt.-györgyi mesternek 10 frt, Árkosi János járai mesternek 10 frt, Gálfalvi István haranglábi papnak 20 frt, Molnár János ádámosi papnak 20 frt, Kis Sámuel széplaki papnak 20 frt, Győrfi Lajos kálli papnak 20 frt, Bordosi papság 20 frt, Török István buzaházi mester 10 frt, Lőrinczi Dénes iklandi mester 10 frt, Albert Áron ny. gálfalvi papnak 10 frt, Gáál Elek vadadi papnak 20 frt, Kászoni János ny. szentlászlói mesternek 10 frt, Sárosi József tarcsafalvi papnak 20 frt, Kozma Tamás csehétfalvi papnak 20 frt, Demeter Lőrincz zsákodi papnak 20 frt, Incze Dániel zsákodi mesternek 10 frt,

kezett. Az Egylet és iskola javára bevételünk volt 46 frt 60 kr., kiadásunk 20-22 frt Ez újabb bizonyiték a mellett, hogy az egylet pénztárát egy kis odaadással gyarapitani lehet. Bétai.

Nyári Vallásoktatás. A székely-kereszturi unitárius ekklésiában a nyári vallástanitás jun. 14.—szept. 27-ig tartott minden vasárnap, a délelőtti isteni tisztelet után. E tizenöt órán egyes részletek az egyh. történetből, szt.-irásból és a babonák köréből tárgyaltattak. Fiu-leány növendék 25—50 között vegyesen járt Kiosztatott köztük jutalomkép 10 drb. „Unitárius kis tükör" és az „Unitárius Közlöny" 24 száma. Tanitott Barabás Lajos és Katona Sándor. A többi jelentést a jövő számban közöljük.

A D. F. Egylet pénztárába 1891 szeptember 25-től—október 25-ig a következő befizetések történtek:

Rendes tagsági dijat (1 frtot) fizettek:

Kovács Dénes Zilah 1890-91., Stadler Sándor Kolozsvár 1890-91., Gál Kálmán, Szegszárd 1891., Dr. Ferencz Ákos Kolozsvár 1891, Kis Mihály Szintyén 1891., dr. Vajda Emil Sz.-Udvarhely 1890.

Előfizetési díjat (1 frt 20 krt) fizettek:

Hadházi Juliska D.-Szt-Márton 1890-91, Pálfi Károly Sz.-Udvarhely 1891, Botár István Élesd 1891., Gerjóvics József Somberek 1891., Pálfi Ferencz Sz.-Udvarhely 1890—91., Márkos András Bun 1890—91., Lázár János B.-Hunyad 1890—91, Sikó Kanut Meregyó 1891., Olgyai János, Gámán Dezső Kolozsvár 1891.

Ajándékozott dr. Veress Vilmos tanár úr 5 frtot; az októberi számért fizetett Székely Sándor 12 krt.

A hátrálékos tagoknak figyelmébe ajánlom, hogy november 1-én az eddigi tartozások esedékessé váltak: Sziveskedjenek azért további költséges felszólitás kikerülése végett dijaikat haladék nélkül beküldeni.

Kolozsvárt, 1891 október hó 26-án. **Iszlai Márton** pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. P. Későn érkezvén, csak ennyit lehetett. — **F.** Sztm Köszönettel vettem. Levelet irok. — **Gyarmati** Dénes. Üdvözöljük új állomásán s kivánunk sikert és áldást! — **Gy. F.** Szt.-Mihály. November 15-éig kérem az az igéret beváltását. — **Icz.** „Keszi Pál uram beszélgeiéseivel" nem szolgálhatunk. Mi csak egy példányt láttunk belőle Szeness Imre papkeszii ev. ref lelkész irta. Forduljon Horatsik János helybeli könyvkereskedőhöz. —

TARTALOM: Imára nyilik ajkam. (Költ.) Tarcsafalvi A. 165. lap — Dávid Ferencz utolsó szavai. 166. l. — Pap Mózes (Arczképpel.) Nagy Lajos. 167. l. — Beszélgetés régi unitáriusokról. Székely Ferencz. 168. l. — Pál Rózsika (Népballada.) Dézsi Mihály. 170. l. — Visszapillantás egy 50 éves tanitói pályára. Kisgyörgy József 171. l. — Révész Bálint. Kovácsi Antal. 174. l — Molnár Miklós Gvidó Béla. 174. l. Hogy lehet a papot segiteni a prédikálásban? Gál József 176. l. — Apróságok. 178. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 179. l. — Egyleti élet és munkásság 183. l. —

Nyomatott Gámán János örököseinél Kolozsvárt. (Belközéputcza 10.)

Darkó József fiatfalvi mesternek 10 frt, Péter József tordátfalvi mesternek 9 frt 35 kr., Gál József recsenyédi papnak 40 frt, Nagy Sándor kilyéni mesternek 20 frt.

Özvegyek és árvák segedelmezésére fordittatott 519 frt 35 kr.

— **Firtos-Váralján** szept 13-án köszöntött bé Göncz Mihály lelkész. Ezen alkalomra egybegyült hallgatóságot a templom befogadni nem volt elég tágas. Kellő gonddal dolgozott beszédét szépen, értelmesen adta elő. Kellemesen csengő hangja van. Külső megjelenése megnyerő. Első megjelenésével hallgatói előzetes aggodalmát oszlatni kezdette s kételkedésöket jó reménységgé változtatta. Óhajtásunk, hogy firtos-váraljai jóhirnevü ekklésiánk találta legyen meg — Göncz Mihály aa.-ban szeretett volt papjának, Kozma Diménnek, méltó utódját. Mint igtató pap Gábor Albert martonosi lelkész barátunk volt egyházhatóságilag kiküldve. Tisztének ékesen megfelelt. Ima és beszédek között József János tanitó vezetése alatt a falusi dalárda énekelt elismerésre méltóan. Templomozás után közebéd volt. —l cz.—

— **Homoród vidékén** a tanitás mindenütt megkezdődött. Oklándon és Almáson egy-egy rendes tanitónői állomás rendszeresittetett. Oklándra megválasztatott Szigeti Ilona kolozsvári születésü unitárius vallásu okleveles tanitónő. Almáson közelebbről lesz a választás. Karácsonfalván megválasztatott B nczédi Mózes énekvezér segédtanitónak.

— **Köszönetnyilvánitás.** Egyházunk részére, urvacsorai czélra — két alkalommal — u m. pünköst ünnepén és Szent-Mihály vasárnapján: 24 liter jó bort volt szives adni kolozsvári Grün A. Lipót úr, főiskolánk egykori növendéke. E helyen is fogadja a magam és gyülekezetem hálás köszönetnyilvánitását

T.-Szentgyörgy, 1891 október hó. Siménfalvi György,
h. u pap.

Egyleti élet és munkásság.

A téli estvék. Ugy értesültünk, hogy Bartók Endre lelkész úr a kedei ekklésiában a téli hónapokban felolvasásokat fog tartani hiveinek. Ezen a télen Dávid Ferencz első unitárius püspökőt fogja megismertetni. — Megvagyunk győződve, hogy a t. lelkész urak, ha nem is kivétel nélkül, de legtöbben hasonló hasznos munkát fognak teljesiteni. Csak tiz estvére készüljön el egy-egy népszerü előadással mindenik lelkész s abból tartson meg hetenkint egyet s hallgatóinak lesz miről gondolkozzanak a téli hosszu estvéken s meg lesznek mentve az unalomtól s sok más rosztól.

A háromszéki fiók-egylet szeptember 20-án Laborfalván, a templomújitási örömünnepéllyel összeköttetésben igen sikerült Dávid Ferencz Egyleti ünnepélyt rendezett. Derék két gondnokunk, belső embereink, hitrokonaink s még az idegen vallásuak is együtt ünnepeltek, együtt örvendettek Remélhető, hogy az ily nemü ünnepélyek sikerei és hasznai minden közönyt elfognak űzni. Az ünnepély lefolyása igy volt: A nagyszámu gyülekezet éneklése után Vaska Béla szentkirályi lelkész egy emelkedett szép imát mondott. Székely Zsigmond predikált. Beszédének tárgya az „Istentisztelet“ volt, ügyesen kifejtvén, hogy melyik a „téves“ és melyik a „helyes“ istentisztelet. Jó hatást tett. Mélt. Szentiványi József f. gondnok szép üdvözlő beszéde után felolvasást tartott Simó János s.-köröspataki lelkész, ki tapasztalati tényekkel azt igyekezett megbizonyitani, hogy „vallásosságunknak, erkölcsiségünknek és gyermekeinknek igen gyakran mi magunk vagyunk ellenségei.“ Kiss Aladár papjelölt szavallata ismét szép sikert ért el. Csifó Salamon árkosi lelkész két, hangulatos költeményét olvasta fel. Kádár Sándor s.-köröspataki tanitó „a gyermek és a szivárvány“ cz. költeményt szavalta értelmesen. Kis Sándor helybeli lelkész bezáró imát mondott s aztán a gyülekezet éneklésével a templomi ünnepély véget ért. Az iskolában bankett követ-

IV. kötet. Kolozsvár, 1891. Deczember. 12. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havonként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Szeretem az árvát.

Gyermekvers.

Nem vagyok én árva
Legyen hál' az égnek;
Kedves jó szüleim
Mind a ketten élnek.
Tudja Isten mégis
Az árvának sorsát
Szivemen hordozom:
Szeretem az árvát.

Az atyám fut, fárad,
Dolgozik szünetlen,
Hogy ha kérdem miért:
»Éretted gyermekem.«
Szorgalmával megtölt
Házat, pinczét, kamrát...
Kinek nincsen atyja,
Szeretem az árvát.

És az édes anyám!
Azt ki nem mondhatom,
Szeme, lelke, gondja
Mindig rajtunk vagyon.
Gyermekinek él csak,
Elfeledve magát...
Kinek nincsen anyja,
Szeretem az árvát.

Látogatni mégyünk,
Én és édes anyám,
Annyi kedvességet —
Csókot halmoznak rám...
Ki mellett hidegen
Halad el a világ;
Én reá mosolygok...
Szeretem az árvát.

Iskolába járok,
Oda külde szülém,
Hogy a szépre, jóra
Lelkemet mivelném.
Kit talán az élet
Iskolája hány-vet:
Én magamhoz veszem
Az árva gyermeket.

Megtanitom őtet
Mind arra a mi szent;
Szeretni a hazát,
Imádni az Istent...
Imádni az Istent
Mindnyájunknak Atyját,
A ki őrzi, védi,
Szereteti az árvát.

Nagy Lajos.

Felhivás az „Unitárius Közlöny“ érdekében.

Valamint a magyar nemzetnek sok és nagy küzdelmeket kellett kiállani a mult időben, hogy nemzeti létét fentarthassa, úgy az egyházaknak s ezek között első helyen az unitárius egyháznak bőven kijutott a küzdelemből s a megpróbáltatásbol. Hála legyen Istennek, azok a nehéz napok lejártak s a béke elközelgett. Itt van az az idő, midőn a háboru fegyvere helyett a békesség evangéliumát tartjuk kezünkben s a régi szomoruság helyett *hirdetünk örömet, mely az egész népnek öröme lészen.*

A békesség védője s az öröm hirdetője az a lap, a melyet most a t. olvasó figyelmébe ajánlunk. Az „Unitárius Közlöny“ ma már mint kipróbált harczos áll a békesség csataterén. A hit, remény és szeretet három szinü zászlóját viszi előre. E zászló alatt a tollal felfegyverzett egyházi és világi vezérek tekintélyes serege áll. Az új esztendő közeledvén felhivunk mindeneket, sorakozanak s erősitsék azt a hadsereget, a melynek jejszava: *békesség a földön és jóakarat az emberek között*

Alólirottak, kiknek tisztünk az „Unitárius Közlöny“ vezetése, igérjük, hogy követőinket hűs folyóvizek mellé vezetjük és szép kies mezőn legeltetjük, hogy lelkök megnyugtatva legyen s érezzék azt, a mi embert boldoggá tehet: *a szív örömét s a lélek gyönyörüségét.*

Szives figyelembe ajánljuk azt a kedvezményt, a melyet a Dávid Ferencz Egylet, mint e lap kiadója nyújt a lap előfizetőinek és kiadóinak. Ingyen mellékletül közli legalább két egyházi férfi vagy nő fénynyomatu arczképét. Minden új előfizetőnek megküldi Ferencz József unitárius püspök úr „Vallásos dolgokról“ irt kitünő párbeszédjét és a budapesti unitárius templom képét.

Az *„Unitárius Közlöny“ megjelenik minden hónapban egyszer. Ára egész évre csak* **1 frt 20 kr.,** mely összeg előre fizetendő tiszt. *Iszlai* Márton Dávid Ferencz Egyleti pénztárnok urhoz Kolozsvárra. Tudatjuk, hogy azok, a kik a Dávid Ferencz Egylet javára 10 frtot egyszerre; vagy 5 forintot egyszerre vagy öt év alatt befizetnek, a lap azoknak is megküldetik.

Kolozsvárt **NAGY LAJOS, BOROS GYÖRGY,**
az „Unitárius Közlöny“ szerkesztői.

A tél.

Senki sem hivta, még is megjelent! Éppen olyan, mint a tavalyi. Fejéről lombos fehér fürtök csüngenek alá. Arcza komor, mint a vén embereké, a kik unják magokat s azt sem szeretik, ha mások vigadnak. Néha ázik, néha fázik.

Neki már kevésbe telik öröme, s van gondja rá, hogy mást is megfosszon mindentől. Ha megunja magát, hullatja a hideg esőt s majd meg aztán a mezőt vastag lepedővel teriti be, hogy az ember ne láthassa rajta az ősz vigasztalását, a tavaszt igérgető zöld vetéseket. A kis patak beszédes száját befogta dermedt jégkezével. A fákra is zuzmorát rak, hadd hidjük hogy haragszanak ránk, miért szedtük le gyümölcsüket.

Övé, a vén hideg, haragos télapóé, csupán csak övé most a diadal az egész természet felett!

Azt hiszi télapó, hogy kifogott rajtunk is? Csalódik. Mi nem azért vagyunk emberek, hogy velünk olyan könnyen bánjon el!

Nézzen csak bé a házunkba. Látja, ide sem a hava sem a hidege be nem tudott hatolni! Minket megvéd gondosan épitett házunk.

Gondolja talán, hogy mivel kiszoritott a mezőről, már nincsen mit csináljunk? Csalódik. Látja, az öreg emberek, a kik olyan forma vének, mint Ön télapó, még azok is vidámok s meg vannak elégedve. Nézzen csak be a Mihály uram kürtőjén! A mit a kedves nyár s az áldott ősz adott: a szép sárgaszemü törökbuzát, pettyegeti szép csendesen s reggeltől estvéig s estvétől reggelig éppen annyit gyüjt össze a mennyivel elmehetnek a malomba.

És Önt télapó ott is szégyen éri! Lám csak, ha a kis csermelyt elzárta, a folyó kifogott az Ön hidegén, mert a jégkéreg alatt szép csendesen tovább folydogál, el az egyik malomig s onnan a másikig s mindenütt őrőlget a mennyire szükség van.

Nézzen csak amoda, a folyó vagy a tó hátára, Önt ott is kijátszák, mert a jegen vigan csicsonkáznak, korcsolyáznak idősek és ifjak, s a mellett hogy idejök jól telik, megerősödnek s az a rózsa, a melyet ön letarolt a rózsabokorról, ott terem az arczokon.

Haragszik télapó, hogy okosabb az ember Önnél s azért rázza ismét torzonborz szakálát, hogy hó boritsa be a jeget s vége legyen a mulatságnak? Ezzel sem boldogul! Tekintsen csak bé ama nagy házba! Vajjon miért sereglenek oda az emberek oly nagy számmal? Miért szól

a zene oly csapongó vidámsággal? Azért, hogy mullassanak, tánczoljanak s üzzék a bút, a melyet ön rájok akart teriteni.

Rideg mosolyából azt olvasom ki, hogy azokat a szegény, rongyos embereket áldozatainak tekinti! Ebben is csalódik, nem az Ön érdeme, hogy ők olyan nyomorultak, hanem a szép nyáré. Akkor ők a fák lombja alatt, a hűs patak mellett vagy az utcza széleken hevertek, henyéltek, s a Nyár kifogott rajtok, mert megtiltotta az Ősznek, hogy bármit is juttasson nekik. Ezért nincsen mit egyenek. Az egész az ők hibájok s nem az Ön érdeme.

Jól tudjuk mi azt, hogy

A ki nyáron nem gyűjt
Télen nem igen fűt.

És ebben a szegénységben sem fog öröme telni nagyon sokáig. Ha megkérdezi szomszédjától a mélabus holdtól, ő megfogja mondani, hogy mindjárt itt van Karácson s akkor aztán lészen öröm, mely az egész földnek öröme lészen! Azok, a kiknek van, a Jóság karácsonfáját felállitják s arról a ruhátlan ruhát, az éhező ételt fog kapni. Ne feledje Télapó, hogy az embereknek szivök van s az a szív olyan jó helyen rejtőzködik, a hova nem jut be a hideg. Sőt ha jól szemügyre veszi, láthatja, hogy ennek a melege elolvasztja az Ön hidegét

Látom, hogy még mindig bízik az erejében s azt hiszi, hogy azért nem látja a gyermekek seregét sehol, mivel ők most bánatba merülve szomorkodnak a szobába rejtőzve. Ebben is teljesen csalódik! Hallja csak, mi rezgeti meg a levegőt amott a falu közepén, egy magas ház körül. Nem más az, mint a gyermekek éneke! Ott vannak mindannyian benn az iskolában s szép összhangzó éneklésben zengik a dalt:

Dalra fel, dalra fel! Bú és gond kerüljön,
Énekünk repüljön, kedvünk zajával; Komor bajával.

S még ez sem minden! Ugyanott az iskolában megtanulják még jobban, miképpen fogják előzni az Ön küldötte gondokat. Ezek a gyermekek, értse meg Télapó, megtanulják az olvasás csodás mesterségét s majd ha nagyok lesznek, mig Ön itt künn dühöng magában, ők meleg szobájokban olvassák az Ujságot a szép költeményeket s a boldogitó bibliát és feledik minden gondjukat. Ha majd ezt megunják, van munka is bőven. Az egyik készitend gyorsan sikló szánat s megnyergeli vele a kend havát s gyorsan repül rajta, mint a szél; a másik furfarag; kosarat fon a harmadik; ruhát varr a negyedik, a többi sző vagy köt. Dolgozni fognak ők gyorsan, szorgalmasan s az idő észrevét-

lenül halad, a hidegnek még a nevét is feledik, mert tudja meg Ön Télapó, hogy a munka a legjobban melegitő tűz, a legjobb unaloműző, a legjobb egészség edző.

Köszönjük Télapó, hogy megjelent köztünk, mert külömben soha sem tudtuk volna meg, hogy mi emberek, milyen erősek, s milyen gondosak lehetünk! Mi nem haragszunk Önre. Csak éljen boldogan s ha most megúnja köztünk, jöjjön el majd máskor is, tanitson meg egy s más jó dologra.

B. Gy.

Sozzini Fausto. (1539—1604.)

A socinianismus név alatt ismert vallásos nézetekre Sozzini Lelio jött rá s mégis öcscse tartatik e rendszer alapitójának. Lelio félénk természetü volt s szivesen meghajolt az érthetlen dogma előtt is a béke és nyugalom kedvéért. Fausto sokkal határozottabb nézeteiben. Lelio elfogadta a helyettes elégtétel tanát; de Fausto azt teljesen lerombolta. Szerinte Jézus nem azért jött, hogy Istent engesztelje ki az emberekkel, hanem az embereket Istennel.

Lelio is megtagadta a szentháromságot; de azt kétértelmüleg magyarázta. Fausto határozottan kijelentette, hogy a szentháromság teljesen ellenkezik úgy a szentirással, mint a józan észszel s e tekintetben Servétet követte. Azonban Fausto államférfi és törvényhozó lévén, nézeteit gyakorlati rendszerbe tudta önteni és igy egy új iskolát alapitott, a mi Servétnek nem sikerült; pedig Socini Fausto sok tekintetben nem volt oly éles látásu, mint a szerencsétlen Servét. Péld. ő azt tartotta, hogy „a lélek természeténél fogva halandó s csak a szentlélek hatalmánál fogva szerzi meg a halhatatlanságot.“ Ugy szintén tanitotta, hogy Krisztust „Isten“ néven kell segitségül hivni könyörgéseinkben.

1574-ben Baselben telepedett meg, hol több évet töltött, vitatkozva ama kor legnevezetesebb tudósaival. 1578-ban Blandrata György Erdélybe hivta, hogy Dávid Ferencz püspököt győzze meg arról, hogy imáinkba a Krisztus segitségül hivása belefoglalandó.

Socininak nem sikerült, hogy Dávid Ferenczet rávegye nézete megváltoztatására; Dávid merészen prédikálta kolozsvári szószékéből, hogy nincsen több okunk a Krisztus segitségül hivására, mint a szűz Máriáéra. A reformátor püspök ezért megidéztetett, elébb a tordai s majd a gyulafehérvári országgyülésre s mivel szavait nem vonta vissza, élethossziglani börtönre itéltetett s ott végezte be életét. Igy hát némi része Socininak is volt a Dávid elitéltetésében, de a fő vád Blandratára nehezedik.

Socini nem értette meg Dávidot, ő nem nagyon lelkesült a felsőbb igazságok iránt. Tartozkodó hideg természetü volt. Csodálatos hogy természete az embernek sokkal inkább rokonszenvez a hevesvérü rajongóval, még ha túlzásba menne is, mint a gondos diplomatával, ki soha sem lépi át a száraz udvariasság határait. A Socini rideg számitásainak meg volt az a haszna, hogy a szétszort felekezetet Lengyelországban szervezni tudta. Egy igen tekintélyes lengyel családból házasodott s ez által sikerült a legbefolyásosabb körökből többeket megnyerni. A véleménykülömbségek egyesitésében nagy mester volt s igy az Ebionitákat, Photinistákat, Servétistákat, egy felekezetté alakitotta a Socinisták neve alatt. Élete vége felé üldöztetvén, talált egy menhelyet a Blonski Ábrahám házában, hol a legnagyobb elvonultságban élt haláláig 1604 ig. Utolsó napjait a lengyel egyház kátéjának újra dolgozásával töltötte. Halála után Schmalcius e művet kiegészitette. Első kiadása 1605-ben jelent meg lengyel nyelven. Egy latin kiadása 1609-ben jelent meg, első Jakab angol királynak ajánlva. Megjelenése helyéről „Rákowi káté“ nevet kapott s azóta e néven ismeretes Ez a mű nagyon érdekes egyfelől azért, mert abból tanulhatjuk meg az eredeti socinianismus alapelveit, másfelől, mivel abban az időben akkora figyelmet vont magára, hogy a britt parlament elrendelte mindenik példánya nyilvános megégetését.

Ezen Rakowi kátének egy angol forditása tüsténT megjelent

Amsterdamban, Biddle János által forditva, a mely széles körben ismeretes volt.

A socinianismus szabad eszméit, mely az emberi szabad akaratban, az Isten egyszemélyüségében és a józan ész tekintélyében áll — nagyon sokan örömmel üdvözölték.

Mott Frigyes után. **Vári Albert.**

Tanári beiktató ünnepély az unitárius főiskolában.

Nagy és nehéz feladatra vállalkozott a protestáns egyház s illetőleg annak mindenik ágazata, akkor, a mikor munkába vette hiveinek nemcsak hitének, hanem tudásának a gondozását is. Az unitárius egyház mint az ifjabbak egyike, már 1566 óta, mint iskola fenntartó szerepel. Az első időkben a kolozsvári fő- s a vásárhelyi, a tordai, hidvégi, radnoti alsó gymnasiumokat tartotta fenn. Az idő ezen iskolák legtöbbjét éppen ugy kisodorta kezéből, mint az ekklésiák s a hivek nagy részét. A tordai, 1878 óta, husz évre állami polgári iskola azzal a szerződés szerinti kikötéssel, hogy ott a latin és görög nyelvet tanittathatja. Egy új, bár ma holnap százesztendős, gymnasiuma a székelykereszturi. A székelyek teremtménye s a székely érdek képviselője. Üde és reményteljes, melyre a jövőben is nagy feladat vár.

A kolozsvári anyaintézet megmaradt. Ennek erejétől függ a többi élete és fennmaradása; ide kell hogy nézzen minden unitárius ember szeme, s most már örömmel telhetik el mindannyi, mert az utóbbi években olyan lendületet vett, a milyenre régóta szüksége van.

November 5-én három új rendes tanára beiktatását ünnepelte a főiskola. Egész történelmében csak egyszer lehetett volna még ehez hasonló öröme 1859-ben, a mikor Buzogány Áron, Ferencz József és Marosi Gergely foglalták el tanári székeiket, hej, de akkor más időket éltek. Akkor örvendettek hogy élhettek s kerültek minden jelt a mely arra mutathatott volna, hogy még éreznek is. Akkor a beiktatási ünnepély elmaradt s nem is tartatott 1880-ig, midőn Boros György theologiai tanár iktattatott be.

A november 5-én tartott ünnepély szép és megható volt. Az ifjuság, derék tanára, Iszlai Márton vezetése alatt, énekekben fejezte ki örvendezését. Az ünnepélyt Hajós János isk. felügyelő gondnok nyitotta meg egy szónokias, szép beszédben, melyben találóan rajzolta, hogy mire vállalkozik a magyar irodalom, a mennyiségtan és a rajz tanára. Az ünnepély hangulatját az alkalomhoz illő magaslatra emelte e beszéd, mely után Kanyaró Ferencz tanár olvasta fel székfoglaló értekezését „Zrinyi Miklós és Széchényi István“-ról a magyar történelem e nagy férfiairól. Ezt követőleg Boros Sándor tanár: „A geometria és számtan tanitásáról“ értekezett. Egy ének közbejöttével

Nagy Gyula tanár „A rajztanitás feladatáról“ szóló értekezését olvasta fel.

Lapunk oly szük körben mozoghat, hogy e jeles, tudományos értekezések ismertetésébe nem ereszkedhetünk A „Keresztény Magvetőben“ s külön is ki fog adatni mind a három. Felhivjuk rájok olvasóink figyelmét. A ki ezen ifju tanáraink eddig nem ismerte volna, értekezéseikből meggyőződhetett a felől, hogy a maga szakjában mindenik alaposan mivelt ember. Bennök a főiskola kiváló erőket nyert a tanügynek.

Az ifju kartársakat a tanári kar legidősebb tagja Kovácsi Antal fogadta, egy megható szép beszédben biztositván őket a maga és a tanári kar részéről a legmelegebb barátságról.

A Kovácsi Antal beszédéből a záró szavakat közölni alkalomszerünek tartjuk:

„Még két körülményre hivom fel önök figyelmét.

Unitárius vallásunk a szabad vizsgálódás és lelkiismereti szabadság gyermeke; e két tényezőhöz való jogot valamint magunknak megkivánjuk, ugy teljes tisztelettel viseltetünk másoknak azokhoz való joga iránt. Mi nem lehetünk felekezetesek, türelmetlenek. Ha azonban valaki ahoz a testülethez, társulathoz, akár felekezethez, melynek gondolkozását osztja, hitét hiszi, vallását vallja, ragaszkodik, a mellett buzgólkodik: azt nem lehet felekezetességnek nevezni. Lám kolozsvári iskolánk névleg felekezeti, tényleg pedig interkonfessionalis és internacionális, a mennyiben különböző vallásu, minden nemzetiségü növendék egy törvény alatt, egy elbánás mellett tanul abban.

Vallásközönségünk gondoskodásának mindig kiváló tárgyai voltak az iskolák. Három nagyobb iskolái között ez a kolozsvári, mint a közönség létezésének kiváló tényezője; mindnyájuknak ennek falai közt vált lelki szükségünkké az együvé tartozásnak, az egységnek az érzete; ez iskola, mondom, vallásközönségünknek szemefénye, büszkesége volt mindig. Legyen tehát, különösen nekünk, kik ez iskoláhaz tartozunk, ez iskola szivünk gyermeke, ennek előmenetelére munkáljunk értelmünk világával, szivünk melegével; ennek felvirágzása legyen munkásságunk tárgya, életünknek a czélja.

Másik körülmény az, hogy vallásközönségünk ügyeit központi kormány intézi; ennek a központi kormánynak — az egyh. Fő- és Képviselő Tanácsoknak — mi tanárok mindnyájan választott tagjai vagyunk. Számunknál és annálfogva, hogy a kormányszék helyén lakunk nekünk jelentékeny szerep jutott vallásközönségünk ügyei intézésében. A körülmények által nyujtott e joggal járó kötelességünk érzetében, teljes odaadással, legjobb meggyőződésünk szerint részt kell vennünk vallásközönségünknek nem csak iskolai, hanem minden ügyében.

Végül, mint legidősebb tagja annak a társulatnak, a melybe most Önök teljes joggal lépnek, nyilvánithatom, hogy bár tagságom közel 40

évre terjed, mégis mindig valóságos lelki gyönyörüséggel emlékszem e társulat életének minden mozzanatára. E társulat tagjaiban a munkaszeretet és kötelességérzet mellett mindig meg volt a baráti szives jó indulat, egyetértés. Mi, nagyon szerény anyagi javadalom mellett is, mindig megnyugodva, boldogok voltunk; sőt irodalmi munkásságunk, kötelességünk teljesitése és a társadalomban eszközölt befolyásunk nyomán mások jó indulatával, sőt becsülésével is dicsekedhettünk.

Mi mindnyájan megvagyunk győződve hogy Önök e társulatnak hasznos tagjai lesznek. Részünkről igérjük, hogy mindig szives jó indulattal viseltetünk önök irányában."

Végül Ulár Pál a főiskola igazgatója a tanuló ifjuságot ajánlotta az új tanárok szeretetébe és gondjába. Az új igazgatónak, atyai jó érzéstől áthatott szavai kellemes benyomást gyakoroltak, mind az ifjuságra, mind a hallgatóságra.

Általában ez egész ünnepélyről azt mondhatjuk, hogy az oly összhangzatos, oly szép volt, a milyent csak egy-egy ilyen ritka alkalom teremthet.

Az ünnepély után az összes gondnoki és tanári kart ebédre hivták meg az új tanárok. Fölösleges is mondanunk, hogy hangulatteljes, kellemetes összejövetel volt ez. melyen nemcsak az érzelem nyert kifejezést, hanem több messze ható gondolat pendittetett meg. Ezek közé sorozzuk a főt. Püspök urnak azon inditványát, hogy az összes beszédek és értekezések egy külön füzetben is adassanak ki, hogy a nagyobb olvasó közönség is könnyebben hozzáférhessen. B.

Minden napra egy gondolat.

— Brassai Sámueltől. —

Hétfő.

Az ember, jelesen a fiatal ember, legyen egészen az a mi, s aztán ne higyje el magát; ne akarja az iskolai padokról vezérelni a világot s e felett ábrándozva, vagy tán ezt ürügyül véve, ne hanyagolja el első és fő kötelességét a tanulást.

Kedd.

Az ember által akármi nemben elérhető tökély szemlélete minden ép szivnek magasra emelő érzést okoz s az emberi elme dicsőülésében a magunkét is sejtjük. (1838. Nemzeti Társalkodó 5.)

Szerda.

Darwin könyve az ember származásáról megjelent, de engem nem győzött meg. Mind e mai napig nem fogbatom meg, miként lehetett majomnemü állatból idő folytán ember. Kétségeim iránta nagyon egyszerüek. Akárhogy szemléljem a majmokat, nekem mindig ugy tetszik, hogy azok élőfákon való életre szervezvék, az ember ellenben szilárd földön való egyenes járásra. (1879. Ker. Magv. 213.)

Csütörtök.

Az akarat oly erő, mely maga magát fokozni birja, mint az eleven erő, melyet a jelenben erélynek neveznek; de petyhüdt és alább is fokozódható lesz az akarat. Tehát biz' annak olykor segitségére kell menni. A segitséget nyujtják: elsőbben a társadalom ereji: a törvények; másodszor a vallás erkölcsi parancsai, harmadszor a lelkek közti rokonság (sympathia). (1887. Melyik az igazi tudomány?)

Péntek.

A személyiséget Istentől, mint ögtudatos valóságtól, megtagadni józanul nem lehet . . . Megtámadóinak csak egy félreértés adhat fegyvert a kezébe, t. i. ha a személyiség fogalmát csak az emberi egyéniséggel korlátolt értelemben vennők. Mindenik alternative ellen tiltakozom. (Jövő vallása.)

Szombat.

Unitárius Atyámfiai . . . . örvendjenek, adjanak hálát érte az egy Istennek, sőt legyenek egy kissé büszkék is azzal, hogy oly tant vallanak, melyből a legméltatlanabb kritikus se tudna kikerekiteni, nem hogy bombát, de csak egy puska golyócskát is, melyet amaz erőd — az erkölcsügy — ellen lehetne irányozni. És ha minek el kell jönni, egy erkölcsi vallás menyországa el jön, bizvást elmondhatjuk, hogy az unitárismus vetette meg annak az alapját. És ha kevesen vagyunk, ha itt szegények vagyunk, s ha a jelen viszonyok között nem számithatunk anyagi támaszra azért ne csüggedjünk hanem tanaink s ezekhez szabott életünk a Krisztus igaz követése által éreztessük a világgal felekezetünk becsét és nélkülözhetlenségét, (1870. Ker. Magv. V. 227)

Vasárnap.

Érzékeink az érzéki benyomások által soha és teljességgel nem adhatnak bizonyságot a felől, hogy valami van vagy létezik. Minden az érzéki világban lehet illusio. Csak egy van, a mi külön-külön mindenikünknek bizonyos hogy van és létezik, az, a mit észnek neveznek, a minek semmi által sem eszközölt, közetlen tudalmát „öntudatnak“ nevezzük. Ez mindenkire nézve a legtagadhatlanabb igazság, a mit senki sem is tagad.

Orbán Balázs emléke.

Már jó ideje mult el annak, hogy Orbán Balázs meghalt, hogy az igazságért, minden jó, szép és nemesért lángoló sziv megszünt dobogni.

Nem szabad tovább hallgatnunk róla!

Méltó, hogy megemlékezzünk arról, a ki életében a valódi ember eszményét megközeliteni törekedett, a ki a közjóért lankadatlanul tett és fáradott, sőt testi erejét tulhaladó szellemi munkát tett, a mi aránylag kora halálát is siettette, mert kemény és ép testi szervezet-

tével rendes munkásságu életmód mellett — 96 évet élt édes atyjának korát elérni volt hivatva.

Halálakor túlzott hireket lehetett hallani fukarságáról, a modern társadalomtoli visszavonultságáról és cinismusáról

E hirek hitelre találtak azoknál, kik Orbán Balázst nem ismerték, kik a takarékosságot fukarságnak s a divat nem követését elmaradottságnak tartják, annyi igaz, hogy ő a fukarságig takarékos volt s a kényelmet nagy mérvben tudta nélkülözni, de azt, a mi a táplálkozásra észszerüen szükséges, soha meg nem vonta magától. Ha külföldön utazott, költekezéseiben a bőkezüségig ment. A divatot nem követte. Nemzeti öltözetet viselni, hazai szövetből készitve, nála elvi dolog volt.

Orbán Balázs erős lélek volt; még kora ifjuságában eldobta magától a születési előitéleteket; ő csak embert ismert s azt jelleme s lelke tulajdonai szerint itélte meg. Azon ritkák közé tartozott, kik függetlenségöket semmi áron sem áldozzák fel. Ő levágta maga mögött a hidat, hogy ne hátrálhasson. Meggyőződése őt előre vitte, a nélkül, hogy bár merre mellék tekintetei lettek volna. Senkitől és semmitől sem félt, maga részére semmit sem kivánt, semmit sem remélt, semmit sem keresett. Azért arany tiszta jellemével bátran nézett szemébe mindenkinek, bátran támadta meg bárhol a visszaéléseket.

Hite, reménye, szeretete a hazáé volt; minden perczben kész volt bármely fáradságos vállalatra, ha az a nemzet ügyének javára volt. Választói, barátai, ismerősei s bárki más hozzá folyamodó igazságos ügyében hűn eljárni, azt pártolni, a szegényeken tehetsége szerint segiteni soha el nem mulasztotta.

A „Székelyföld leirásával“ akkora szolgálatot tett nemzetének, minőhöz hasonlót még senki.

Ő nem vagyona fölöslegét adta nemzetének, de odaadta még életében mindenét, a mi legdrágább embernek; oda adta szellemi képességét és munkásságát, oda egész életét. Lankadást nem ismerő buzgalma elvitte őt a legutolsó kunyhóba, hogy leleshesse a nép ajkáról a mondát, a hagyományt, hogy azt hátrahagyhassa az utókornak. Ő a nemzet napszámossa volt a szó legnemesebb értelmében; önzetlen jó barát, áldozatkész szeplőtlen hazafi, jó indulatu emberbarát.

Ő megérdemli tőlünk, hogy emlékét becsüljük, ő megérdemli, hogy ezen becsülésnek maradandó emlék által adjunk kifejezést. Ő mindnyájunk barátja volt, tehát mindnyájan járuljunk ez emlék felállitásához.

A székelyföld értelmes és hálás része megfogja érteni, hogy jeles fiának látható emléke útmutatóul fog szolgálni a jövő nemzedéknek hazája iránti kötelességének teljesitésében. Ha emléke iránt tiszteletet hordunk lelkünkben, ne sajnáljuk e czélra fáradságunkat azért, a ki érettünk, a ki a nemzetért egész életén át fáradott, a ki élelét is meggyőződéséért harczban végezte és áldozta fel. Legyen jelszavunk;

„Emléket Orbán Balázsnak, emléket a Székelyföld nagy fiának!

Ezen emlékkő felállitására a Dávid Ferencz Egylet van hivatva, mely a mult évben az „Orbán Balázs emléke“ czimü füzetnek kiadását eszközölte, ennek jövedelméből akarván alapot kezdeni az emlékkő felállitására. Ezen egyletet nemes czéljában támogatni kötelességünk Ha a Székelyföldön és a Bárczaságon, melynek csángó polgáraiért Orbán önzéstelenül annyit fáradott, a füzet több ezer példánya elkelne, az alap tetemesen gyarapodnék.

Részemről ez alapnak 30 frtot ajánlok, mit a t. egyletnek ezen nel át is küldök azon szerény megjegyzéssel, hogy talán legjobb lenne az emlékkövet Székely-Keresztur piaczán, a hol nevelési czélokra legtöbbet tett, állitani fel. Megyénk területén található a márvány szilárdságu szürke kő. Ebből leghamarább és legjutányosabban vélem felállithatónak az emlékkövet, az elhunyt jellemének megfelelő egyszerü stylban, rövid felirattal. Az ez ügybeni elhatározást azonban megnyugvással bizzuk a t. egylet belátására.

Tisztelettel **Dr. Otrobán Nándor.**

— A Dávid Ferencz Egylet ezt az inditványt szives készséggel támogatja, mint olyant, a mely már nemes czélzatánál fogva is Orbán Balázs minden tisztelője figyelmére érdemes. A nélkül, hogy a terv részleteit illetőleg előre nyilatkoznék, a maga részéről készséggel folytatja a gyűjtést s reméli hogy ebben a napi lapok is támogatni fogják. Az egylet felügyelete alatt az Orbán emlék-alapnak van ma 46 frt összes vagyona s annak kamatja.

A boszu ideje.

— Keleti történet. —

Egy keleti uralkodónak egyik kedvencz alattvalója egy szegény papot megdobott egy kővel. A pap felvette a követ, de nem merte vissza dobni, mivel a kedvencznek nagy befolyása s nagy hatalma volt, hanem betette zsebébe, gondolván, „majd egyszer el fog jőni az idő, a mikor visszaadom én ezt neki.“ Nem sok idő mulva egyszer az utczán járván, nagy csodálkozással látta, hogy a király kedvencze egy tevén ül s egy nagy sokaság gúnyolódva kiséri egyik helyről a másikra. Ezt látván a pap, azonnal kikapta zsebéből a követ s gondolá: „no most itt az ideje, hogy boszut álljak rajta“, azonban miután egy kissé közelebbről meggondolta a dolgot, a követ eldobta a kezéből igy szólván: „a boszu ideje soha sem jő el, mert ha az ellenség erős akkor a boszu veszedelmes, sőt esztelen dolog ellenben ha gyenge és tehetetlen, akkor nemcsak esztelen, hanem egyszersmind hitvány, kegyetlen dolog és mind két esetben tiltott és bünös cselekedet.“

Egyházi és iskolai mozgalmak.

— **Jóltevő nők.** A kolozsvári unitárius főiskola szegény sorsu tanulói a téli hónapokban a jelen tanévben ebédben fognak részesülni, nyolcz jóltevő nő szives jóvoltából, a kiknek nevét — remélve hogy szerénységöket ezzel nem bántjuk — kiirjuk, hadd tudják a szülők is, kiknek tartoznak köszönettel: Haller Rezsőné, Endstrasser Benedekné, Báró Kemény Gézáné, Nagy Elekné, Boros Györgyné, Ferencz Józsefné, Kozma Ferenczné, Létai Gáborné. Azt is meg kell mondanunk, hogy ebben az áldott munkában szeretett főtisztelendő asszonyunk nemes szive volt az útmutató. A közös étkezés november hó 2-án kezdődött; naponta tiz tanuló részesül ebédben, kik közül hét mindennap; tizenkettő 3—4 nap. Saját házoknál részesitnek ilynemü segedelemben egy-egy tanulót: Fekete Pálné, Benkó Ferenczné, Boros Sándorné, Ulár Pálné, Gál Simonné, Csiszér Sámuelné, Vécsei Sámuelné, Benkő Mihályné, Nagy Gáborné.

— **Pap Mózes erénydíj alapitvány** Egyed Ferencz h.-szt.-páli unitárius lelkész, mint Pap Mózes ny. tanár legelső tanitványai egyike, tanitványi hálájának igen szép jelét adta azzal, hogy „Pap Mózes erénydíj-alapitvány“ gyüjtését hozta ajánlatba Pap Mózes volt tanitványainak. s a maga részéről az adakozást 5 frttal megkezdette. Üdvözöljük a t. lelkész urat szép gondolatjáért, a melyben egyszerre a tanitványi kegyelet érzése s a szülői s illetőleg tanitói előrelátás gondolata nyilvánul. A magunk részéről abban a véleményben vagyunk, hogy mihelyt az alapitvány 100 frt összegre nő, kamatja a 10% tőkésitendő részen felül azonnal tétessék folyóvá. A „Keresztény Magvető“ mellé mi is ezennel ajánlkozunk gyüjtőnek, igérvén, hogy a hozzánk beküldött összegeket készséggel fogjuk az unitárius status pénztárnokához juttatni. Az alapitványhoz hozzájárult Boros György tanár Kolozsvárt 2 frt.

— **Az E. K. Tanácsból.** Az egyházi és iskolai tiszti névtár kiadása meghatároztatott s 1892-re meg fog jelenni. — A szováti ekklésia kölcsön gabonamagtárt alapitott kepemegváltás czéljából Az alapszabály megerősittetett. (256. sz. K. i.) — A bölöni ekklésiának templomépités engedélyeztetett. — Arany János költeményeinek („Toldi“, „Szt.-László füve“, „Első lopás“, „Jóka ördöge“) olcsó kiadását 100 drb 7 frt, illetőleg a három utolsó 3 frt 50 kr (Ráth Mór Budapest) esperesi uton ajánlja az összes ekklésiáknak. Méltó a pénzre! — A „Jó egészség naptárt“ ajánlja az E. K. Tanács az összes ekklésiáknak. — Ütő Sándor tanitó-jelölt kineveztetett a tordai iskola elemi osztályai tanitójává.

— **Zenepályázat.** A székely-kereszturi unitárius egyházkör dalköre által egy templomi énekszöveg megzenésitesére kitüzött pályázat eredményeképpen közöltetik, miszerint a szakértő birálók nyilatkozatai és a dalkör előadása alapján döntésre felkért bizottság a 10 drb 10 francos arany pályadíjat mai napon „Az úttörök munkája nehéz, de dicsőséges“ jeligéjü pályaműnek itélte. A jeligés levél nyilvános gyülésben, nagy közönség előtt felbontatván, a nyerő pályamű szerzőjéül Iszlai Márton hirdettetett ki A pályadíj a jutalmazottnak alatt irt által kézbesittetni fog, a nyerő pályamű pedig a dalkör tulajdona marad. A többi pályázó tisztelettel felkéretik, hogy pályaműveik fölött folyó évi deczember 31-ig rendelkezzenek, mely határidőn túl azok, a sértetlen jeligés levelekkel együtt megfognának semmisittetni.

Székely-Keresztur. 1891 nov. 16. Szent-Királyi Árpád,
köri felügyelőgondnok.

— **A fennebbi** hivatalos értesitéshez mi a magunk s azt hisszük az unitárius templomi ének ügyének minden barátja legőszintébb gratulációját csatolhatjuk Iszlai Márton barátunk számára. Ez a diadal nemcsak azért nagy, mivel tiz arannyal jár, hanem s különösen azért is, mivel 33 oly pályázó közül vált ki, a kik közül hét tartatott figyelemre méltónak s némely tekintetben jónak A kereszturköri dalkör Sz.-Kereszturon november 16-án nyilvános gyülésben három biráló biztos előtt elénekelte a kijelölt darabokat s egyhangulag

„Az úttörők munkája nehéz“ jeligéjünek itélte a díjat. A nagy közönség éljenzéssel fogadta az eredményt Mi is kérjük Istent, éltesse Iszlait, hogy szerezzen még sok dalt s sok diadalt!

— **Kováts József.** Az ujonnan választott egyházi tanácsosok névsorából lapunk 10-ik számából Kováts József h.-m.-vásárhelyi lakós, igen buzgó hivünk neve kimaradt, holott ő is megválasztatott, a mit mi ezennel örömmel nyilvánitunk.

— **Vajda-Kamaráson,** szováthi ekklésiánkhoz egy félóra járásnyira, a hol egykor virágzó ekklésiájuk volt, az unitáriusoknak ma is meg van az a ház, a hol az utolsó unitárius pap lakott.

— „**Theologiai ismeretek tára**“ lesz a czime egy 60 kötetre terjedő műnek, melyet Horátsik János kolozsvári könyvkereskedő ad ki a jövő év elején. A művet hat ev. ref. theologiai tanár szerkeszti A magyar protestáns papok és világiak ily műnek felette nagy szükségét érezték s remélni lehet, hogy ezt az úttörő vállalatot megfelelőleg fogják támogatni. Előfizetési ár 5 frt, mely részletekben is fizethető a kiadóhoz.

— **Petőfi Sándor,** a legnépszerübb magyar költő, összes költeményei füzetes kiadását kezdette meg az Athenaeum itod. és nyomdai részvénytársulat Életrajzot Jókai Mór irt hozzá. Egy füzet ára 30 kr. Megszerezhető bármely könyvkereskedő útján. Szükséges-e ajánlanunk Petőfit magyar olvasónak?

— **Az Athenaeum kézi Lexikona** az összes ismeretek Encyclopaediája, különös tekintettel Magyarországra. E vállalat a három első számból itélve, nagyon alapos ismerettár lesz. Képei kitünők. Egy füzet ára 30 kr. Bizvást ajánlhatjuk megszerzésre.

— **Alapos tájékozottsággal** dicsekedhetik a „Protestáns Közlöny.“ Egyik közelebbi számában a maga modja szerint derekasan megleczkéztéti azt a ref. papot, a ki „Keszi Pál uram beszélgetései lelkészével az unitáriusokról“ czimü füzetet irta válaszul a „Barátságos beszélgetések“-re. T. laptársunk talán zugprokátori fogásból nem látja meg, hogy a ref. pap. könyve egy esztendővel áll elébb a másiknál, mivelhogy az nyomatott „Veszprémben“ 1890-ben, az unitárius szerzőé pedig Kolozsvárt 1891-ben. Hanem azért világos, hogy nem a farkas zavarta fel a vizet!

Egyleti élet és munkásság.

Felolvasásaink Kolozsvárt:

Deczember: A hittudomány köréből: Dr. Brassai Sámueltől.
Társadalmunk szokásai: Dr. Haller Károlytól.
Költemény: Jékei Aladártól.

Január 10.: Illusio: Éjszaki Károlytól.
Unitárius szinmű irodalom: Kanyaró Ferencztől.

Február 6.: Reformátio: Kőváry Lászlótól.
Az izlés: Nagy Gyulától.

Márczius 5.: Az unitárius ifjuság irodalmi szárnypróbálgatásai 1838—39-ben: Hajós Jánostól.
A vasárnap: Grátz Mórtól.

Márczius 27.: A kegyelet: Hory Bélától.
A négy evangelium: Boros Györgytől.
Egyházi énekek: Iszlai Mártontól, énekli az ifjusági dalkör.

Az olvasó s általában a t. érdeklődő közönség tudomására hozzuk, hogy az unitárius főiskola nagytermén tetemes változtatások eszközöltettek abból a czélból, hogy az kényelmesebb és jól fűthető legyen. Most tehát azok is megjelenhetnek a felolvasásokon, a kiket máskor a hideg visszatartóztatott.

Bizalom dolga. Az „Unitárius Közlöny"-nek ez évi, sőt néhány esetben még a mult évi számait is rendesen megküldette a Dávid Ferencz Egylet olyan tagoknak s előfizetőknek, a kik tartozásaikat nem fizették meg a maga idejében. Kétségen kivül észre kellett vegyék az érdekelt s nagyrabecsült tagok és előfizetők hogy ez az egész előzékenység a bizalom dolga volt Most midőn ebben az évben már utóljára szólhatunk t. olvasóinkhoz, illő tisztelettel és barátsággal felkérjük. méltóztassanak elintézni ezt a személyes bizalmi ügyet. Mindenki meglehet győződve, hogy az Egyletnek nemcsak kárára, hanem veszedelmére is van, ha tagjai nem viszonozzák kellőképpen azt a buzgóságot, a melyet az Egylet kifejt.

A háromszéki fiók-egylet pénztárnokához tagsági díjaikat jelen évre a következő tagok fizették be: özv. Boncza györgyné, Bedő Sándor ny. rector, ifj, Bedő Andrásné, id. Bedő Andrásné, Költő Benedek Megjegyzem, hogy a fenn nevezettek még a nyár folyamán befivették volt, de a nyugtázással késnem kellett abban a reményben, hogy a többi (Kálnokon, Kilyénben, Szent-Királyban, Nagy-Ajtán levő) hátralékosok is — felszólításaimra — fizetendenek Ezuttal ismét felhivom a hátralékos tagtársakat, sziveskedjenek díjjaikat mielőbb befizetni, mert ily lanyha fizetéssel szemben lehetetlenség az Egylet pénzügyi helyzetét rendbe hozni. Simó János, f. egyl. pénztárnok.

Nyári tanitás tartatott Szt.-Mihályon 13 vasárnap. Tanitó Györfi Ferencz l, énekvezér Miklós György. Tanulók száma átlag 78, Jutalmat kapott 26. — Szentgericzén 13 vasárnap. Tanitó Ürmösi Kálmán; énekvezér Májai Gábor. Tanulók száma átlag 18. Jutalmat kapott 14 — Hévizen 10 vasárnap. Tanitó Ozsváth Gábor l, énekvezér Zoltán Miklós. Tanulók száma átlag 29; jutalmat kapptt 11. — Gyepesen 9 vasárnap. Tanitó Kádár Lajos l, énekvezér Nagy Sándor; tanulók száma átlag 38, jutalmat kapott 18. — Recsenyéden 17 vasárnap. Tanitó Gál József l. Tanulók száma átlag 28.

A Dávid Ferencz Egylet irodalmi pályázatára beküldetett november 15-ig három pályamű, melyek közül „Vallás és a korszellem" mint értekezés nem volt tekintetbe vehető. A „Vívódás" czimü egy iskolás történetet ügyesen ir meg s erkölcsi magva is van, de „elbeszélés"-nek csak másodsorban vehető. Dicséretet érdemel s közlésre alkalmas A „Vallás vigasza" czimü nagyobb szabásu, sőt a kellőnél terjedelmesebb. Az előbbi felett az az előnye van, hogy a nép vallásos buzgóságára igyekszik hatni. Nagy hátránya, hogy a szorgalmas, istenfélő s azonkivül a kisdedóvás fontosságát teljesen felfogó szülőket azzal sujtja, hogy gyermekeik egy része s maga az apa is idő-nap előtt meghal Ezzel elveszitette a hatást. Kellő rövidítéssel és módositással ez is közölhető lesz megfelelő díj mellett, ha a szerző a szerkesztőségnél jelentkezik.

Nyilvános köszönet. Bölöni unitárius mester Albert Lőrincz úr a „D. F. E." háromszéki fiókkörének a gyüléseken és ünnepélyeken tartott felolvasások abba leendő beirására egy ívrét nagyságu 600 vonalozott lapot tartalmazó aranyozott szélü piros díszkötésü könyvet ajándékozott, melynek ára 10, azaz tiz frt. A szives ajándékozó — szépért, jóért és nemesért hevülő lélekre valló tettéért — fogadja e helyen is az elismerés és szives körzönet kifejezését.

Kálnok, 1891 október 29. Székely Zsigmond,
fiókköri jegyző.

Az „Unitárius Közlöny" megjelent négy kötete együttesen vagy különkülön is megrendelhető, évfolyamonként 1 frt 20 krjával.

A D. F. Egylet pénztárába 1891 november 1-től—25-ig a következő befizetések történtek:

10 frt alapitó díjat fizetett Kemény Árpád br. Sz.-Kövesd.

Rendes tagsági dijat (1 frtot) fizettek:

Kemény Árpád br. 1890—91. Barabás Sándor, Bölön 1891. Borbély Sándor, Vácz 1891. Nagy Mózes, Zay-Ugrócz, 1891—92. Koncz Imre, Csigmó 1890—91. Vári József, Sz.-Udvarhely 1890. Józan Miklós, Polgárdi 1892. Ifj. Szokó István 1890. D. Berki János, 1891. Listár István, Polgárdi, 1890—91.

Előfizetési díjat (1 frt 20 krt) fizettek:

Székely János, Halmi. Szabó György, Szász-Fenes. Ekklésia, Rava.

Egyes számokért fizettek Székely S., Grün L. Nagy Gy., Tucsek S. Kolozsvár, személyenként 25 krt.

4 frt 56 krt küldött Gálfi Kálmán, Sz.-Udvarhely

Az év végének közeledtével tisztelettel kérem a t tagokat hátrálékos díjaik kifizetésére és az előfizetés megújitására.

Kolozsvárt, 1891 november hó 25-én. **Iszlai Márton**, pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. Bétai. Remélem a kivánt helyrehozás megtétetett. A mi részünkön nem mulik a jó szándék támogatása. Mi is áldatlan és áldástalan munkának tartottuk s annak is tartjuk a Prot. Közlönynyel való bibelődést, de mindaddig, a mig unitáriusok vagyunk, kötelességünk felvilágositani olvasó közönségünket e lap szándékos ferditéseiről. Ha ferditései még durva gorombaságokkal is vegyesek az olvasó tudni fogja, hogy „gyümölcséről ismerik meg a fát.“ **Az ég utai.** Irja, hogy „az „ég e“ vezető útakat még nem találták fel.“ Ebből még teljességgel nem következik, hogy ne lennének, s még abból sem hogy „mi sem találtuk fel.“ Az „ég“ s a „mennyország“ szavak miatt „szóharczot“ folytatni nem érdemes. Ha mennyország képzelhető a földön. ég is képzelhető. — **Győrfi J.** éppen most érkezett kezünkhez. — **Dr. B. A.** Örvendek, hogy az a csekélység szives fogadásra talált. — **Simó János** urnak és a kiket illet. Nem első eset s nem is lesz utolsó, hogy a lap meg nem érkezése miatt hallunk panaszt. Kérjük tessék tudomásul venni, hogy a kiadó hivatal minden illetékes névre külön nyomtatott szallagot állitott ki; az egyleti titkár minden szám kibocsátásakor maga adja ki a szallagokat az expeditornak, tehát emberi számitás szerint innen minden szám postára kerül. Ha valaki 10-ig nem kapja meg, azonnal r e k l a m á l j o n a k i a d ó p o s t a h i v a t a l n á l. A jelen esetben a pénztárnok úr irja meg azok nevét, a kik panaszkodnak s azonnal megküldjük — **D—i M—ly.** Tessék csak beküldeni. A ki annyit el tud érni oly rövid idő alatt, teljesen meglehet elégedve. Saját szavait idézzük: „idővel másként lesz“ csak el ne csüggedjen! — **G J.** Recsenyéd. Kár hogy nem tudatta elébb. —

A t. lelkész urak sziveskedjenek a jelen számból küldött feles példányokat hiveik között kiosztani.

Karácsoni és ujévi ajándéknak alkalmas 6—12 éves iskolás gyermekek számára a „Jó gyermek könyve“, mely erkölcsi beszélgetéseket és verseket tartalmaz. Ára kötve csak 20 kr., postán küldve 23. 3 frtért 14 példányt küld a szerző Boros György (Kolozsvárt, rózsa-utcza 2. sz.)

TARTALOM: Szeretem az árvát. (Költemény). Nagy Lajos. 185. lap.— Felhivás az „Unitár. Közl“ érdekében. 186. l. — A tél. B. Gy 187. l. — Socinus Faust. (Arczképpel). Vári Albert. 189. l — Tanári beiktató ünnepély az unitárius főiskolában. B. 191. l — Minden napra egy gondolat. 193. l. — Orbán Balázs emléke. Dr. Otrobán Nándor. 194. l. — A boszu ideje 196. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 197. l. — Egyleti élet és munkásság 199. l. —

Nyomatott Gámán János örököseinél Kolozsvárt. (Belközéputcza 10.)